

47012

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İSTANBUL'DAKİ
MİMAR SİNAN DÖNEMİ MEDRESELERİ
GENEL DEĞERLENDİRMESİ
VE
KILIÇ ALİ PAŞA MEDRESESİ

Mimar Işıl DİNÇEL

F.B.E. Mimarlık Anabilim Dalı
Rölöve -Restorasyon programında
hazırlanan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı : Doç.Dr. Neslihan SÖNMEZ

İSTANBUL , 1995

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DÜZENLEME VE YAYIN MERKEZİ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	vi
ÖZET	viii
SUMMARY	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi	1
1.2. Külliye Mimarisi	2
1.3. Başlangıcından XVI.yüzyıla Kadar Medrese Mimarisi	6
2. XVI.YÜZYIL / MİMAR SİNAN DÖNEMİ MEDRESELERİ	12
2.1. İstanbul'daki Mimar Sinan Dönemi Medreseleri Kataloğu	14
2.1.1. Haseki Hürrem Sultan Medresesi	15
2.1.2. Şehzade Mehmed Medresesi	16
2.1.3. Kepenekçi Hoca Sinan Medresesi	17
2.1.4. Üsküdar Mihrimah Sultan Medresesi	18
2.1.5. Yavuz Sultan Selim Medresesi	19
2.1.6. Rüstem Paşa Medresesi	20
2.1.7. Süleymaniye Evvel Medresesi	21
2.1.8. Süleymaniye Sani Medresesi	22
2.1.9. Süleymaniye Tıp Medresesi	23
2.1.10. Sinan Paşa Medresesi	24
2.1.11. Süleymaniye Darulhadis Medresesi	25
2.1.12. Süleymaniye Salis Medresesi	26
2.1.13. Süleymaniye Rabi Medresesi	27
2.1.14. Semiz Ali Paşa Medresesi	28
2.1.15. Cafer Ağa Medresesi	29
2.1.16. Hadım İbrahim Paşa Medresesi	30
2.1.17. Nişancı Mehmed Bey Medresesi	31
2.1.18. Kara Ahmed Paşa Medresesi	32
2.1.19. Edirne Kapı Mihrimah Sultan Medresesi	33
2.1.20. Eyüb Sokollu Medresesi	34
2.1.21. Kadirga Sokollu Medresesi	35
2.1.22. Şemsi Ahmed Paşa Medresesi	36
2.1.23. Zal Mahmud Paşa Fevkani Medresesi	37
2.1.24. Zal Mahmud Paşa Tahtani Medresesi	38
2.1.25. Atik Valide Sultan Medresesi	39
2.1.26. Mehmed Ağa Medresesi	40
2.1.27. Kılıç Ali Paşa Medresesi	41
2.2. İstanbul'daki Mimar Sinan Dönemi Medreselerinin Genel Değerlendirmesi	42
2.2.1. Arazi Eğiminin Kullanım Biçimi	42
2.2.2. Konumlama Özellikleri	43
2.2.3. Planlama Özellikleri	43
2.2.4. Plan Elemanları	47
2.2.4.1. Dershane/ Mescit	47
2.2.4.2. Hücreler	47
2.2.4.3. Eyvan	48
2.2.4.4. Revak	48

2.2.4.5. Avlu	48
2.2.4.6. Helalar	50
2.2.5. Cephe Düzenleri	50
2.2.5.1. Dershane/Mescit	50
2.2.5.2. Hücreler	52
2.2.5.3. Revak	54
2.2.6. Malzeme Kullanımı	55
2.2.6.1. Duvarlar	55
2.2.6.2. Sütunlar	56
2.2.6.3. Kemerler	57
2.2.6.4. Örtü Elemanları	57
2.2.6.5. Döşemeler	57
2.2.7. Diğer Mimari Elemanlar	57
2.2.7.1. Ocaklar	57
2.2.7.2. Dolaplar	58
2.2.7.3. Kapılar	58
2.2.7.4. Pencereleler	58
2.2.7.5. Kapılar	59
2.2.7.6. Çörttenler	59
3. KILIÇ ALİ PAŞA KÜLLİYESİ VE YAKIN ÇEVRESİ	60
3.1. Tophane ve Kılıç Ali Paşa Külliyesi Çevresindeki Yapılaşma Özellikleri	60
3.1.1. Topografik Özellikler	60
3.1.2. Tarihsel Gelişim	60
3.1.3. Fiziksel Biçimleniş	62
3.2. Kılıç Ali Paşa Külliyesi	85
3.2.1. Tarihi	85
3.2.2. Genel Yerleşim Özellikleri	86
3.2.3. Külliyei Oluşturan Yapılar	91
3.2.3.1. Cami	91
3.2.3.2. Türbe	102
3.2.3.3. Hamam	106
3.2.3.4. Sebil	109
4. KILIÇ ALİ PAŞA MEDRESESİ	112
4.1. Kılıç Ali Paşa Medresesi'nin Kurumsal Yapısı	112
4.2. Kılıç Ali Paşa Medresesi'nin Mimari Özellikleri	113
4.2.1. Plan Özellikleri	113
4.2.2. Mekansal Özellikleri	113
4.2.2.1. Giriş Eyvanı	113
4.2.2.2. Hücreler	113
4.2.2.3. Köşe Hücreler	118
4.2.2.4. Dershane/Mescit	119
4.2.2.5. Avlu ve Revak	120
4.2.2.6. Helalar	120
4.2.3. Yapısal Özellikler	120
4.2.3.1. Strüktür Sistemi	120
4.2.3.2. Yapım Tekniği ve Malzeme	124

4.2.4. Kitlesel Özellikler	124
4.2.4.1. Kuzey Cephesi	124
4.2.4.2. Doğu Cephesi	127
4.2.4.3. Güney Cephesi	130
4.2.4.4. Batı Cephesi	130
4.2.5. Bezeme Özellikleri	133
4.3. Genel Değerlendirme ve Dönemin Diğer Medreseleriyle Karşılaştırılması	133
5. SORUNLAR VE MÜDAHALE ÖNERİLERİ	136
5.1. Bozulmalar Listesi	136
5.2. Sorunları Oluşturan Nedenler	153
5.2.1. Malzemedeki Sorunların Nedenleri	153
5.2.2. Strüktürel Nedenler	157
5.3. Hasarlı Malzemelere Yapılacak Müdahaleler	158
5.4. Restorasyonda Kullanılacak Malzemeler	163
6. KORUMA ÖNERİLERİ	172
6.1. Çevre Düzenlemesi	172
6.2. İşlevlendirme	173
6.3. Aydınlatma	176
6.4. Isıtma	180
6.5. Sıhhi Tesisat	180
6.6. Yangına Karşı Korunum	180
6.7. Periyodik Bakım ve İşletme	180
SONUÇ	182
KAYNAKLAR	183
EK 1	186
EK 2	187
ÖZGEÇMİŞ	

ÖNSÖZ

Türklerin tarih boyunca kurdukları en büyük devletlerden biri olan Osmanlı İmparatorluğu, üç kıta üzerine yayılıp altıyüzyıldan fazla devam etmiş ve dünyanın en güçlü devletlerinden biri haline gelmiştir. Kazandığı siyasal ve ekonomik alandaki başarılarla adından söz ettiren Osmanlı İmparatorluğu, belli sistem ve esaslara dayanan yönetim şekli yanında kültürel alanda da önemli varlık göstermiş; eserleriyle mimarlık tarihi literatüründe ağırlıklı bir yer edinmiştir.

Osmanlı Mimarisi, kendinden önceki eski Türk devletlerine ait mimari eserlerin sentezini yaparak geliştirdiği farklı ve yeni plan tipleriyle, mimarlık tarihinin gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Özellikle 16.yy eserlerinde bu gelişme açıkça görülmektedir. Devletin tarihteki en güçlü dönemini yaşaması, yönetimdeki sistem ve esasların iyi uygulanışı ve dahada önemlisi Mimar Sinan gibi bir ustanın bu dönemde yaşaması, Osmanlı Mimarisinin en güzel örneklerinin 16.yy'da yapılmasının belli başlı nedenleridir.

Mimar Sinan kendisinden önceki ikiyüzyıllık Osmanlı tecrübesinin bir sentezini yapmayı başardıktan sonra, sistemleştirdiği kuralları yumuşatıp yeni anlatımlara yönelmiştir. Her tür yapıyı başarıyla geliştirip uygulayan Sinan'ın gerçekleştirdiği yapı türlerinden biride medreselerdir. Genelde külliyeler içinde yer alan medreseler din, matematik, fizik, geometri, astronomi, felsefe gibi derslerin verildiği eğitim kurumları yanında, tıp biliminin de öğretilip uygulandığı ve tedavilerin yapıldığı yerler olarak da önem kazanmışlardır. Özellikle Sinan'ın büyük külliye uygulamaları içinde birden fazla medresenin yer alışı bir yandan ekonomik, siyasal ve kültürel yoğunluğun varlığını açıkladığı kadar, bir yandanda eğitim düzeninde böyle yapılara sürekli gereksinme duyulduğunu gösterir.

Mimar Sinan, medreselerinin çoğunu İstanbul'da tasarlayıp uygulamıştır. Ancak Sinan'dan sonra geçen dörtüzyıl içinde bu medreselerin çoğu yok olmuş, kalanların bir bölümü zaman içinde yanlış onarım ve değişikliklerle özgünlüklerini yitirmiş, bir bölümü ise yanlış kullanım ve bakımsızlık yüzünden görünümelerini değiştirmişlerdir.

Bu medreselerden biri de KILIÇ ALİ PAŞA MEDRESESİ'dir. 16.yy'ın son çeyreğinde Mimar Sinan tarafından yaptırılan Kılıç Ali Paşa Külliyesi içinde yer alan bu medrese, döneminin en güzel örneklerindedir. Kılıç Ali Paşa Medresesi zaman içinde ihmal edilmiş, yanlış kullanım sonucu görmüş olduğu hasarlar ve doğal etkenlerin neden olduğu fiziksel eskimeyle günümüze ulaşmıştır.

Kılıç Ali Paşa Medresesi'ni sağlıklı bir şekilde gelecek kuşaklara aktarmayı sağlamak amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada, araştırmalarımı yöneten danışman hocam Doç.Dr. Neslihan Sönmez'e, bana verdiği eski bir rölöveyle medresenin bugünkü durumunu

karşılaştırmamda yardımcı olan İstanbul Vakıflar Başmüdürlüğü'nde görevli Sanat Tarihçisi Necdet Nişli'ye, medreseye girip çalışmamda kolaylık sağlayan Hayır işlerinde görevli Mikdat Yetim'e, son olarak beni maddi ve manevi her yönden destekleyen aileme sonsuz teşekkürler ederim.

Işıl DİNÇEL
Ekim,1995

ÖZET

Çalışmamızın giriş bölümünde konunun amacı, kapsamı ve yöntemi tanıtıldıktan sonra külliye ve medrese mimarlığının gelişimi kısaca verilmeye çalışılmıştır. Tanımı ve kuruluş amacı anlatılan külliye mimarlığının çeşitli örneklerle tarihsel gelişimi incelenmiş, Sinan dönemine ait külliyeler özellikleriyle birlikte tanıtılmıştır. Medrese mimarlığının anlatıldığı kısım ise daha kapsamlı olarak ele alınmıştır. Bu bölümde medresenin tanımı yapılmış, bir eğitim kurumu olarak yapısı incelenmiştir. Medreselere gelirin nasıl sağlandığı, mezheplerin medrese yapısını nasıl etkilediği, eğitim süreleri, öğretmen ve öğrenci sayısının neye göre değiştiği ve okutulan derslere göre medreselerin aldıkları isimler açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca kaç tip medrese olduğu ve bu medreselerin tarihsel gelişimi çeşitli örneklerle anlatılmıştır.

İkinci bölümde Kılıç Ali Paşa Medresesi vaziyet planı, mekansal, yapısal, cephe ve bezeme özellikleri açısından dönemin diğer medreseleriyle birlikte ele alınmış; XVI.yy'da Mimar Sinan tarafından yapılmış 26 medreseyi incelediğimiz bir katalog hazırlanmıştır. Katalogun değerlendirilmesiyle Sinan'ın günümüze ulaşabilen medreselerinin tasarımında hangi faktörlerin rol aldığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde Kılıç Ali Paşa Külliyesi ve yakın çevresi tanıtılmaya çalışılmıştır. Tophane çevresi tanıtılırken bölgenin topografik durumu, tarihsel gelişimi ve fiziksel olarak nasıl biçimlendiği ele alınmıştır. Kılıç Ali Paşa Külliyesi'nin ise yapım tarihi, yaptıranı ve genel yerleşim özellikleri incelendikten sonra külliyei oluşturan yapılar vaziyet planı ölçeğinde tek tek ele alınmış, mekansal ve yapısal özellikleri incelenmiştir.

Kılıç Ali Paşa Medresesi'nin ayrıntılı olarak incelendiği dördüncü bölümde mekansal, yapısal, cephe ve bezeme özellikleri ele alınmış, yapının rölöve ve restitüsyon projeleri hazırlanmıştır. 2. bölümde incelenen katalog verilerine göre Kılıç Ali Paşa Medresesi'nin diğer medreselerle ortak olan ve olmayan özellikleri ışığında medresenin dönem içindeki yeri belirlenmeye çalışılmıştır.

Beşinci bölümde medresede fonksiyonel, strüktürel ve malzemeye yönelik hasarlar belirlenmiş ve bu hasarları oluşturan nedenler anlatılmıştır. Ayrıca medresede oluşan hasarlara karşı yapılacak müdahaleler belirlenmiş ve bu amaçla restorasyon projesi hazırlanmıştır.

Çalışma altıncı bölümle sonuçlanmaktadır. Bu bölümde koruma önerileri geliştirilerek, medreseye verilecek işlev ve bu işlevin gerektirdiği donanım belirlenmeye çalışılmıştır.

SUMMARY

In the introductory section of our study, after introducing the aim, scope and method of the subject, we will attempt to give a short explanation of the development of külliye (Complex of buildings round a mosque) and medrese (Müslim theological school) architecture. The historical development of külliye architecture is examined with various examples explaining its definition and reason for establishment. The Sinan period Külliye are introduced together with their characteristics. The explanation of medrese architecture however is considered in more detail. In this section medrese is defined and examined as a educational establishment. We attempt to explain how the income of medrese are obtained, the effect of the denomonations, what denomonation the teachers and the students have to be, the duration of the education, according to whatfactors numbers of teachers and students change and the names the medrese take in accordance with the classes taught. In addition, how many types of medrese there are and the historical development of them is explained with various examples.

In the second section, Kılıç Ali Paşa Mesrese is examined together with the other medreses of its time period from the point of the landspace design, environmental, structural, external and embellishment characteristics and a catalog which contains the 26 medreses built by Sinan in the 16. century has been prepared. By evaluating the catalog, it is attempted to explain which factors played a role in Sinan Medrese's continuing to our day.

In the third section, it is attempted to indroduce the Kılıç Ali Paşa Külliye and its surroundings. While introducing Tophane surroundings, the areas topography, its historical development and physical formation is looked at. After examining the date of construction of the Kılıç Ali Paşa Külliye, the person who had it built and its general settlement characteristics, the edifices that form the külliye are looked one by one in the landspace scaledrawing and their environmental and structural characteristics are examined.

In the fourth section, the Kılıç Ali Paşa Medrese is examined in detail with respect to its environmental, structural, external and embellishment characteristics. The resurvey and restitution projects of the building were prepared. According to the catalog that we examined in the second section in the light of the Kılıç Ali Paşa Külliye and the other medreses shared characteristics, an attempt is made to determine the place the medrese takes in its time period.

In the fifth section, the functional, structural and material damages on the medrese and the reasons were determined. In addition, in view of these dameges, various solutions are examined and a restoration project prepared.

The study concluded in the sixth section. In this section, some preservation recommendations were developed and an attempt is made to determine the function that the medrese is going to have and the equipments that this function requires.

1. GİRİŞ

1.1. ÇALIŞMANIN AMACI, KAPSAMI VE YÖNTEMİ

16.yy'ın en önemli eserlerinden biri olan ve cami, medrese, türbe, hamam ve sebil'den oluşan Kılıç Ali Paşa Külliyesi (1580) Beyoğlu ilçesinin Tophane semtinde yer almaktadır. Bu semtte bulunan diğer önemli bir yapı da bölgeye adını veren ve 15.yy'da kurulmuş olan "Tophane-i Amire" binasıdır. Bu çalışma, külliye içinde yer alan ve zaman içinde ihmal edilen Kılıç Ali Paşa Medresesi ile birbirinden kopuk olan Külliye, Tophane binası ve çevresinin bir bütünlük oluşturarak, sağlıklı bir kentsel mekan biçiminde gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

Bu amaçla yola çıkılarak ilk önce külliye ve medrese mimarlığı'nın tarihsel gelişimleri araştırılmış, medrese mimarlığı anlatılırken de Sinan dönemine ait medreselerin genel yerleşim özellikleri, plan tipleri ve cephe özellikleri incelenmiştir. Bunun yanı sıra şu an kullanılmayan, zaman içinde çeşitli hasarlar gören Kılıç Ali Paşa Medresesi'nin klasik yöntemlerle rölövesi çıkarılmış, restitüsyon ve restorasyon projeleri oluşturulmuştur. Kılıç Ali Paşa Medresesi'nin dönem içindeki yerini belirlemek amacıyla bir katalog hazırlanmıştır. Bu katalog İstanbul dışında çalışmanın güçlükleri nedeniyle, sadece İstanbul'daki medreseleri kapsamaktadır. Yazılı kaynaklara göre Mimar Sinan'ın yapmış olduğu medrese sayısı 74 olup, bunların 58 tanesi İstanbul'da yer almaktadır. Günümüze bu 58 medresenin sadece 26 sı gelebilmiştir. Katalogda bu 26 medresenin mekansal, yapısal, cephe ve bezeme özellikleri incelenmiştir.

Bu inceleme sırasında medreseyle ilgili genel özelliklerin yanı sıra, dershane-mescid, hücreler, revak, avlu, wc ve eyvan gibi medreseyi oluşturan bölümler mekansal ve yapısal özellikleriyle tek tek ele alınmış; bu bölümlerle ilgili bazı çizimler hazırlanmıştır. Ölçü alınabilen yerlerin ışığında, 16.yy'daki Sinan dönemine ait medreselerin ve medreseyi oluşturan bölümlerin boyutları, duvar kalınlıkları, pencere ve kapı yükseklikleri, kullanılan sütun kesitleri, revak modülü, duvar örgü tekniği, döşeme kaplamaları ve hücrelerde kullanılan ocaklarla ilgili sayısal veriler elde edilmiştir. Ayrıca katalogda o dönem medreselerinde en fazla kullanılan plan tipleri, strüktürel yapı özellikleri, yapım teknikleri, kullanılan malzemeler, pencere düzenleri, saçak tipleri, baca tipleri ve bezeme özellikleriyle de ilgili bilgiler yer almaktadır. Katalog hazırlanırken gerekli yerlerde Mimar Sinan'ın yapılarıyla ilgili en geniş araştırmayı yapan Abdullah Kuran'ın *Mimar Sinan* adlı kitabından ve Sinan'ın medreseleriyle ilgili en fazla bilgiyi içeren Zeynep Ahunbay'ın "Mimar Sinan'ın Eğitim Yapıları" adlı makalesinden yararlanılmıştır.

Bu çalışmalara paralel olarak Kılıç Ali Paşa Külliyesi'nin ve İstanbul'un fiziksel gelişim süreci içinde önemli bir yeri olan Tophane semtinin günümüzdeki verileri araştırılmıştır. Külliye yapıları oluşturulan yapılar vaziyet planı ölçeğinde ele alınmış, mekansal ve yapısal

özellikleri incelenmiştir. Tarihsel araştırmalar sırasında ise yazılı kaynaklarla birlikte Kılıç Ali Paşa Vakfıyesi, eski haritalar, gravür ve fotoğraflar incelenmiştir. Bu inceleme için İstanbul'la ilgili önemli kitaplar olan, *Bildlexikon zur Topographie Istanbul's*, *Ortaçağdan Günümüze İstanbul Haritaları, Boğaziçi Anıları, Gravür ve Seyahatnamelerde İstanbul, Melling Albümü, İstanbul (Geçmişe Bir Bakış), İstanbul Touristique* adlı yayınlardan, Pervitich haritalarından ve Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün fotoğraflar arşivinden yararlanılmıştır.

1.2. KÜLLİYE MİMARİSİ

İslamiyetin ilk yıllarında cami, yapı olarak dinsel, siyasal, ekonomik, kültürel bir merkez ve yerleşmenin odak noktasıdır. Kentin en önemli yapısı olan cami, uzun süre çok işlevli olma özelliğini korumuştur. Zamanla toplum örgütlenmesinin gelişmesi sonucu tek yapıda birleşen değişik işlevler için ayrı ayrı yapıların tasarlanması gerekmiş ve giderek planlı bir komplekse dönüşüm başlamıştır. İşte "Külliyeye", cami esas olmak üzere çevresinde çeşitli sosyal işlevli binaların düzenlenmesiyle meydana getirilmiş bir yapılar topluluğudur (Akozan, 1969:303).

Külliyeler en geniş anlamda; cami, medrese, türbe, hastane, aşhane, tabhane, kervansaray, mektep, kitaplık, çarşı, hamam, muvakkithane, çeşme, sebil, umumi helalar ve meşruta gibi yapılardan oluşmaktadır. Sultanların, beylerin, devletin ileri gelenlerinin ve halktan bazı kişilerin dinsel, sosyal ve yer yer ekonomik amaçlarla yaptırdıkları bu yapıların, ayrıca vakıf dediğimiz bir sistemle uzun yıllar yaşamaları, işletme ve bakımları sağlanmıştır (Sözen ve diğerleri, 1975, C4:804)

Bilindiği gibi erken islam döneminde cami beş vakit namaz kılınan yer olmanın dışında o günlerin iletişim gereksinimlerine yanıt veren, önemli kararların alındığı, yargılama ve öğretim yapılan, ayrıca bazı kişilerin barındığı yer görevini de yüklenmişti. Bu görevlerin yeni yapılarla karşılanmasından doğan külliyeler ise; Anadolu'da Büyük Selçuklu, Erken Türk Beylikleri, Anadolu Selçuklu ve Beylikler döneminde sınırlı yapıları bünyelerinde toplarken, Osmanlılarda özellikle Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'daki ünlü Fatih Külliyesi'nden itibaren büyük bir yapı programında birlikte getirmişlerdir (Sözen ve diğerleri, 1975:804).

İlk külliye örnekleri Büyük Selçuklulara bağlanmaktadır. 1091 yılında Melikşah tarafından Diyarbakır 'da yaptırılan Diyarbakır Ulu Camisi, cami ve medresesiyle ilk külliye örneğini oluşturur (Akozan, 1969:306).

Erken Türk Beylikleri Döneminde ise yapılan ilk külliye örneği Mardin'deki Eminüddin Külliyesi'dir. Artukoğlu Necmeddin İlgazi'nin kardeşi Emmüniddin adına XII.yy başında yaptırdığı külliye mescit, medrese, çeşme ve hamamdan oluşmaktadır. Külliye'nin büyük bir kısmı bugünde ayaktadır (Aslanapa, 1991:247). Diğer önemli örnek ise Divriği'de inşa

edilen külliye'dir. Cami ve medreseden oluşan bu külliye Mengüçükoğulları tarafından 1228 yılında yaptırılmıştır (Sözen ve diğerleri,C.4,1975:810).

Erken Türk Beylikleriyle bir hazırlık dönemi geçiren külliye mimarisinin temellerinin geçekte Anadolu Selçuklu Döneminde atıldığını görmekteyiz.

Anadolu Selçuklu Dönemindeki külliyelerde cami-medrese-türbe ilişkisi önem kazanmaktadır. Bunun en güzel örneği Kayseri'deki Huand Hatun Külliyesi'dir. Sultan Alaaddin Keykubat'ın eşi Mahperi Huand Hatun'un 1238 yılında yaptırdığı bu külliye Anadolu Selçuklu Külliyesi olarak kabul edilmektedir.1249 yılında Selçuklu devlet adamlarından Ebul Kasım bin Ali el-Tusi'nin Kayseri'de yaptırdığı Hacı Kılıç Külliyesi cami-medrese birleşiminin diğer önemli bir örneği sayılmaktadır (Sözen ve diğerleri,1975,C.4:810).

1303'de tümüyle siyasal egemenliğini yitiren Selçukluların yerine, sayıları yirmiye varan küçük devletler ortaya çıkmıştır. Beylik niteliğindeki bu devletler zamanında da birçok külliye örneklerine rastlanmaktadır. Ramazanoğulları Döneminden kalma 1409 tarihli Adana Ulu Cami, medrese ve türbesiyle beraber bir külliye oluşturmaktadır. Candaroğullarının 1454 yılında Kastamonu'da yaptıkları İsmail Bey Külliyesi cami, türbe, medrese, han ve hamamdan oluşmaktadır. Diğer önemli örnek de Saruhanoğulları Döneminden kalma Manisa'daki Ulu Cami ve külliyesidir. 1376 yılında İshak Bey'in yaptırdığı bu külliye cami, medrese ve türbeden oluşmaktadır (Sözen ve diğerleri, 1975,C.4:822).

Külliye mimarisi, Osmanlı İmparatorluğu merkezi teşkilatı sayesinde olgunlaşıp gelişmiştir. Benzeri teşkilatların, diğer beyliklerde görülmeysi ömürlerinin kısa oluşuna neden olmuştur. Belirli sistemlere ve esaslara dayanan yönetim şekli sayesinde Osmanlılar, beylik niteliğinden kısa sürede kurtulmuş, yaptıkları külliye ve diğer yapılarla da mimari alandaki başarılarını sürdürmüşlerdir (Yavuz,1988:197).

İlk Osmanlı devri külliyelerinde, Selçuklu etkileri belirgindir. Bu etkilerin dışında zaviyeli camilerin gelişmesiyle, yepyeni bir anlayış ortaya çıkmıştır. Bütünü oluşturan yapılara, farklı fonksiyona sahip bölümler eklenmeye başlamıştır. Ancak, bölümler arasında simetrik veya geometrik düzen görülmez. Bursa'daki Orhan Gazi, I. Beyazıt, Muradiye Külliyesi ile Yeşil Külliye, döneminin en güzel örneklerindedir.

Külliyelerin bir mimari kompleks olarak ele alınmaları, Osmanlı Devletinin Edirne ve İstanbul'a yerleşmesiyle başlar. Politik ve sosyal gelişmesine paralel olarak, XV. yy'ın sonlarından başlayarak XVIII. yy 'ın ortasına kadar mükemmel mimari komplekslerin, İstanbul ve Edirne 'de ve imparatorluğun daha birçok kentinde meydana getirildiğini görmekteyiz (Akozan,1969:306).

İlk geometrik ve simetrik düzen ancak Fatih devrinde kurulabilmiştir. Fatih Sultan Mehmed tarafından 1463-1470 yılları arasında Mimar Sinan-ı Atik'e yaptırılan Fatih

Camisi kompleksi, ilk düzenli külliye'dir. Bu külliyeyle yalnız yapı sayısı artmamış, yeni bir plan anlayışı da gerçekleştirilmiştir. Külliye cami, türbeler, onaltı medrese ve öğrenci odaları, aşhane, tabhane, darüşşifa, hamam, sıbyan mektebi, kütüphane binaları ve hazireden oluşmaktadır (Akozan,1969:306).

Fatih Külliyesi'nden sonra ikinci büyük Osmanlı külliyesi Edirne'deki II. Beyazıd Külliyesi'dir. Külliye tam programlı ilk kuruluşlar arasında değerlendirmek doğru olur. Ancak Fatih Külliyesi'nin merkezi düzeni burda tam olarak izlenemez. Külliye cami, tıp medresesi, darüşşifa-bimarhane, aşhane mutfak, fırın, erzak kilerleri, tabhane, kütüphane ve hamam binalarından oluşmaktadır (Ögel,1963:38).

II. Beyazıd Devrinden itibaren külliye mimarisini iki ayrı gruba ayırarak incelemek mümkündür :

- Şehir Külliyesi
  - . Selatin Külliyesi
  - . Vezir ve Valide Sultan Külliyesi
  - Kervan ve sefer yolları üzerindeki menzillerde, derbentlerde yapılan külliye
- (Yavuz,1988:7).

Külliye mimarisi, Osmanlı klasik devrinde Mimar Sinan'ın elinde olgunlaşmıştır. Gerçekten XVI yy Osmanlı İmparatorluğu'nun en görkemli dönemidir. Bu yüzyılda dünyanın en büyük imparatorluklarından biri haline gelen Osmanlı İmparatorluğu, sınırlarında genişleterek yakın doğu ve Avrupa'nın en güçlü devleti olmuştur. Devletin tarihteki en güçlü dönemlerini yaşaması, yönetimdeki sistem ve esasların iyi uygulanışı, Sinan gibi bir ustanın bu dönemde yaşaması, İslam Mimarisinin en güzel örneklerinin bu devirde yapılmasının belli başlı nedenleridir (Yavuz,1988:7).

Sinan'ın ilk Selatin Külliyesi Haseki ve Üsküdar'daki Mihrimah Sultan Külliyesi'dir. Her iki külliye'de de belli bir düzene rastlanmamaktadır. Yapılar dağınık olarak yerleştirilmiştir. 1539-1550 yılları arasında tamamlanan Haseki Külliyesi cami, medrese, darüşşifa ve imareten oluşmaktadır. Haseki Külliyesi'nin yerleşme düzeninde, Sinan'ın Fatih Külliyesi'nin katı geometrisinden çok Bursa'daki Selatin Külliyesi'nin topografyayla uyuşan organik planlamasını tercih ettiği görülür. 1540 yılında yapılan Mihrimah Sultan Külliyesi'nde de belli bir düzene rastlanmamaktadır. Külliye cami, medrese ve mektepten oluşmaktadır. Medrese camiye göre kuzeye dönüktür ve caminin güneyinde bulunan mektepde caminin kible ekseninden kaçmıştır (Kuran,1989:167).

Sinan' a ait ve yapıları birbiriyle dik açı yapan, dengeli ve tam simetrik bir yerleşme düzenine sahip ilk selatin külliyesi, 1540'lı yılların sonlarında başlanılıp 1554'de tamamlanan Şam'daki Süleymaniye Külliyesi'dir. Bu külliye hac kafilelerine hizmet etmek üzere planlanmış, dikdörtgen biçimli avlunun güneyine cami, kuzeyine darüzziyafe, doğu batısına ikişerden yedi sıra halinde ondört kubbeli bire kervansaray ile bir sıra üzerine altı kubbeli ve önü revaklı tabhane konulmuştur. Medresesi olmayan bu külliye menzil külliyesi olması bakımından önemlidir (Kuran,1989:168).

Öte yandan, Sinan'ın 1550'li yıllarda İstanbul'da yaptığı Süleymaniye Külliyesin'de eğitimin ön plana çıktığı ve eğimli bir arsanın büyük bir ustalıklarla kullanıldığı bir uygulamayla karşılaşılmaktadır. 1550-1558 yılları arasında yapılan İstanbul Süleymaniye Külliyesi orta yerinde camiyle iki türbe, uzun kenarlarında medreseler bulunan büyük avlusuyla İstanbul Fatih Külliyesi'ni akla getirir. Büyük avluyu üç yandan kuşatan yapılarıyla da Gebze Çoban Mustafa Paşa Külliyesi'ni andırır. Fakat bu iki külliye farklı olarak, büyük avluyu saran yapılar değişik kotlara oturtulmuş ve bunlarla avlu arasına yollar konulmuş suretiyle bir yandan büyük avlunun içinde yer alan cami ve türbelerle dışında kalan hayır yapıları arasındaki öncelik sırası belirlenmiş, bir yandan da topografyanın iyi değerlendirildiği kademeli bir yerleşme düzeni elde edilmiştir. Diğer önemli bir yapı da 1570'li yıllara tarihlenen Üsküdar'daki Atik Valide Külliyesi'dir. Boğaziçine hakim bir yamaç üzerinde bulunan külliye cami, medrese, mektep, hankah, darülkurra, darülhadis, darüşşifa, tabhane, kervansaray ve çifte hamamdan oluşur. Bu yapılar dört kademeli düzene göre araziye yerleştirilmiştir. En üstte cami, onun bir kat altında hankah, medrese, mektep, darülhadis ve darülkurra; daha aşağıda darüzziyafe, tabhane ve darüşşifa, en altta kervansaray yer alırlar. Hamam diğer külliyelerde olduğu gibi gene, bu yapı topluluğunun dışında yer alır (Kuran,1989:168).

Sinan'ın çıraklık eseri olan Fatih'teki Şehzade Külliyesi (1543-1548) cami, türbe, medrese, imarethane, mektep, kervansaray ve muvakkithaneden oluşmuştur. Cami, medrese, çarşı, kervansaray, hamam, sıbyan mektebi, türbe ve köprüden oluşan Lüleburgaz'daki Sokollu Külliyesi (1549-1570) Sinan'ın yapmış olduğu en büyük menzil külliyesidir (Aslanapa,1991:247). Diğer önemli menzil külliyesi ise cami, medrese, hamam, kervansaray ve çarşıdan oluşan Payas'daki Sokollu Külliyesidir. Her iki külliye de Sinan, bir yenilik getirerek merkez olarak camii değil, dört sivri kemer üzerine oturan dua kubbesini almıştır (Aslanapa,1991:267). Edirne'deki Selimiye Külliyesi (1569-1575) cami, medrese, darülhadis, sıbyan mektebi ve III. Murat zamanında eklenen çarşıdan oluşmaktadır. Külliye'nin en önemli yapısı ise Sinan'ın en büyük eseri olan Selimiye Camisi'dir. Gene 1575-1580 yılları arasında yapılan cami çifte medrese ve türbeden oluşan Eyüp'teki Zal Mahmut Paşa Külliyesi kademeli bir yerleşim düzeni göstermesi açısından önemlidir. Her ikisinde 1580'li yıllara tarihlenen; cami, medrese, hamam, sebil ve türbeden oluşan Tophane'deki Kılıç Ali Paşa Külliyesi ile cami, medrese ve türbeden oluşan Üsküdar'daki Şemsi Ahmet Paşa Külliyesi Sinan'ın diğer önemli külliye'leri arasında yer alır. Kılıç Ali Paşa Külliyesi'nin en önemli yapısı olan cami Ayasofya'ya en çok benzeyen cami olması bakımından önemlidir. Şemsi Ahmet Paşa Külliyesi'nde ise Sinan, Klasik Osmanlı Mimarisinin ötesinde bir yerleşme düzeni yaratmıştır (Kuran,1989:171).

Çok genel çizgilerle belirtmek gerekirse, Mimar Sinan'ın külliye planlaması üç aşamalı bir gelişme göstermiştir :

- 1530'lu ve 1540'lı yıllara tarihedığımız birinci aşamada, külliye'yi oluşturan yapıların yerleşimi dağınık, aralarında geometrik bağlantı zayıftır.
- 1550'li ve 1560'lı yılları kapsayan ikinci aşamada, yapılar arasında dik açılı bir ilişki, simetrik ve dengeli bir yerleşimin geliştiği görülür.

- 1570'li yıllarda yer alan üçüncü ve son aşamada ise bilinçli bir asimetriye dayanan hareketli bir planlamanın belirtileri ortaya çıkar.

Kısacası Mimar Sinan, külliye planlamasında da kendisinden önceki ikiyüz yıllık Osmanlı tecrübesinin bir sentezini yapmayı başardıktan sonra, sistemleştirdiği kuralları yumuşatıp Osmanlı Klasik mimarlık anlayışının katı çemberini kırarak yeni anlatımlara yönelmiştir (Kuran,1989:171).

1.3 BASLANGICINDAN XVI YÜZYILA KADAR MEDRESE MİMARİSİ

İslamiyette cami, ibadet yeri olmak yanında bir eğitim binası olarak da kullanılmıştır. Camilerde hoca bir sütun önünde veya bir köşede öğrencilerini etrafına toplayıp ders verirdi. **Halka** adı verilen bu okul türünü hadisler Hz.Muhammed'e kadar götürür (Kuran,1969:1).

Ders fiilinden üretilmiş ve ders verilen bina veya yüksek okul anlamına gelen medrese camilerdeki eğitimden sonra ortaya çıkmış; ancak medresenin mevcudiyeti bu tür öğretime son vermemiştir. Cami ve medrese çoğu zaman bir külliye içerisinde birlikte inşa edilmiş ve her ikisinde de öğretim faaliyeti birbirine paralel olarak devam etmiştir. Medresede verilen değişik dersler bir müfredat programı içerisinde düzenliydi; halbuki camilerde hocalar birbirlerine bağlı olmaksızın derslerini kendi zevk ve bilgilerine göre verirdi. Camilerde ilk ve yüksek öğrenim arasında fark gözetilmezken medresede yalnız ileri seviyede öğretim yapılırdı (Kuran,1969:1).

Medrese bir vakıf kuruluşudur. Hükümdar olsun halktan biri olsun mali güce sahip olan herhangi bir kimse medrese kurabilir, bir vakfiye ile işletilmesini sağlardı. Medresede öğretim parasız olduğu gibi öğrencilerin bütün masrafları vakıf gelirinden karşılanır ve onlara harçlık da verilir. Vakfiyelerde çeşitli idari ve hukuki hükümler yer alır, giderlerin yanında gelir kaynakları da açıkça belirtilirdi.

Medreselerde öğretmenlere **Müderriş** denir. Müderriş sayısı dersane sayısına göre değişirdi. Tek dershaneli medreselerde bir, **Sahn-ı Sernan** ve Süleymaniye Külliyesi'ndeki gibi birden fazla dalda eğitim verilen medreselerin her dershanesi için birer müderriş bulunurdu. Bunlardan biri medresenin yöneticisi seçilir ve seçilen kişi hem eğitimi yürütür hem de idari işleri yapardı (Kuran,1969:2).

Müderrişler görevlerine törene başlar, törene halife de katılırdı. Müderrişlerin bilgileri dışında bağlı oldukları mezhep de önemliydi. Anadolu Selçuklu Türkleri hanefi oldukları için müderrişlerin bu mezhepten olmaları gerektiği, vakfiyelerde açıkça belirtilmiştir. Müderrişlerin medreselerde ne kadar süre kalacakları, hangi dersi verecekleri, ne kadar ücret alacakları da vakfiyelerde ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Müderresin yardımcısı **Mu'id** dir. Mu'id müzakereci, müderresin derslerini tekrarlayıp izah eden bir "asistan" anlamına gelir. Mu'id müderres tarafından kıdemli öğrenciler arasından seçilir, sınıfta disiplini sağlar, öğrencilere derslerini tekratırlar; müderresler gibi birden fazla olabilir ve en az 2 sene görevde kalırlardı. Mu'idlerin de hanefi mezhebinden olmaları gerektiği vakfiyelerde belirtilmiştir (Baltacı,1976:26).

Mu'idlik Osmanlılarda 1908 inkılabın dan sonra kaldırılmıştır (Baltacı,1976:33).

Medreselerde okuyan öğrencilere ise **Danışmend** adı verilirdi. Danışmend Farsçada alim ve akil anlamına gelmektedir. Aşağı seviyeli medrese öğrencilerine **Suhte**, yüksek seviyeli medrese öğrencilerine de "Danışmend" denilmektedir. Anadolu Selçuklu medreselerinde öğrenci sayısı 20-40 arasında değişirken, Osmanlı medreselerinde bu sayının 20'yi aşmadığı görülmüştür. Öğrencilerin mezhepleriyle ilgili şartlar müderres ve mu'id ler kadar katı değildir. Bazı medreseler hem hanefi hem şafii öğrencileri kabul ettikleri gibi, bazı medreseler de dört mezhepten herhangi birine mensup olan öğrencileri kabul edebileceklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin medreselere kabulü devletin emrine bağlıydı. Ayrıca öğrenciler en fazla 5 sene içinde medreseden mezun olmak zorundaydılar (Kuran,1969:3).

Mezun olan öğrenciler imtihandan geçtikten sonra **İcazetname** denen diplomayı alırlardı. İcazetnamede öğrencinin okuduğu dersler ve hocalar yazılırdı. Bundan sonra öğrencilerin **Mulazemat** yani staj devreleri başlardı. Staj dönemindeki öğrencilere de **Mülazim** adı verilirdi. Öğrenciler Rumeli ya da Anadolu Kazaskeri'nin **Matlab** denen defterine kaydolur ve sıralarının gelmelerini beklerlerdi. Bu bekleyiş devresi genelde 2-3 yıl sürerdi.

Bekleyiş devresinden sonra Mülazimler en alt seviyedeki medrese olan **Yirmili** bir medreseye Müderres olarak atanırlardı. Sıra ile **Otuзу, Kırklı, Ellili** ve **Altmış** medreselerde görev alır; en üst kademeye kadar yükselirlerdi. Osmanlılarda, yükselme döneminin en son kademesi Fatih Sultan Mehmed'in yaptırdığı **Sahn-ı Seman** Medresesiyle Altmışlı Ayasofya Medresesiydi (Baltacı,1976:34).

Daha önce kullanılan eğitim yöntemlerinin Osmanlı medreselerinde de devam ettiği görülmektedir. Müderresin karşısında halka şeklinde oturan öğrenciler ders kitaplarından başka not defterleri de bulundururlardı. Ders kitaplarının çoğu el yazması olduğu için çok değerli ve az sayıdaydılar. Bu nedenlerden dolayı derslerde ezberleme yöntemi esas alınmıştır (Baltacı, 1976:45).

İslamiyette medreseler farklı amaç ve sundukları değişik hizmetler bakımından birbirlerinden ayrılırlar. Bunlar Umumi Medreseler ve İhtisas Medreseleri olmak üzere iki grupta incelenebilir (Baltacı,1976:20).

Umumi medreseler İslami ilimlerle; matematik, fizik, geometri, astronomi, felsefe, tıp ve geometri -Ulum-i Dahile- gibi dersleri okutmak üzere kurulmuş medreselerdir. Bu medreseler genellikle kadı, müderres ve müftü yetiştirmek amacıyla kurulmuşlardır. İhtisas

medreseleri ise ya doğrudan doğruya ihtisası gerektiren İslami ilimlerden ya da Ulum-i Dabile ilimlerinden birini öğretmeyi amaçlayan medreselerdir. İhtisas medreselerini **Dar ül-Hadis, Dar üt-Tıb ve Dar ül-Kurra** olmak üzere üç bölümde inceleyebiliriz (Baltacı, 1976:20).

Daru'l-Hadis medreselerinde verilen ana ders **Hadis**'tir. Hadis, Hz.Muhammed'in yaptığı işleri, söylediği sözleri araştıran, inceleyen ve değerlendiren ilimdir. Anadolu Selçuklu döneminde yapılan Konyada'ki İnce Minaireli Medrese (1258) bir Daru'l-Hadis'tir. Osmanlılar zamanında ise ilk Dar ül-Hadis, I.Murad döneminde Çandarlı Hayreddin Paşa tarafından İznik'te Yeşil Cami yanında inşa ettirilen "Dar ül-Hadis" isimli medresedir (Uzunçarşılı, 1974:25).

Dar üt-Tıb'lar tıp eğitiminin yapıldığı, öğretildiği ve tedavilerin yapıldığı medreselerdir. Anadolu Selçuklu döneminde yapılan Kayseri'deki Çifte Medrese'nin (1205) doğudaki bölümü bir tıp medresesidir. Dar ül-Kurra lar ise imam ve cami hizmetlilerini yetiştirmek amacıyla kurulmuşlardır. Buralarda Kur'an-ı Kerim öğretilir ve ezberlettirilirdi. Anadolu Selçuklular döneminde bu kurumlara **Dar ül-Huffaz** denilirdi. Konya'daki Sahip Ata Dar ül-Huffaz'ı Selçuklu dönemine ait önemli bir örnektir (Baltacı, 1976:14).

İslam yazarları genellikle Selçuklu Sultanları Alparslan (1063-1072) ve Melikşah'ın (1072-1092) ünlü veziri Nizam-ül Mülk'ü (öl.1092) medresenin kurucusu olarak kabul ederler. Fakat İslam dünyasında özel vakfiyelerle kurulup devlet tarafından yardım gören medreselerin Nizam-ül Mülk'ten önce de mevcut olduğu bilinmektedir. Ne var ki Nizam-ül Mülk'ün gayret ve heyecanı medrese için yeni bir gelişme olmuştur. Artık hükümdarlar ve yüksek rütbeli şahsiyetler medrese ile ilgilenmeye başlamış ve Nizam-ül Mülk'ün kurduğu yeni medrese tipi, yani talebeleri yedirip, içirip, barındıran mektep tipi bundan sonra ilgi görmeye başlamıştır (İslamı Ans. , C.8:51).

Nizamiye denilen bu yeni medrese tipinin ortaya çıkmasındaki en önemli neden o zamanki mezhep kavgalarıydı. Bağdat'taki Abbasi halifesi hanefi mezhebindendi. Türkler de dört sünni mezhepten hanefiliği kabul etmişler ve şi'iliğe karşı sünnilik'in koruyucusu olmuşlardır. XI.yy'da Sünni İslam dünyası bir buhrana girmiş ve şi'ilik yayılmaya başlamıştı. Nizam-ül Mülk şi'i propagandasına karşı mücadelenin yalnız askeri güçle kazanılamayacağını, devlet memurlarının sünni doktrinlere uygun yetiştirilmeleri için köklü bir eğitim sistemine ihtiyaç olduğunu anlamış ve kendi adına uygun olan "Nizamiye " denilen devlet teşkilatını kurmuştur (Kuran ,1969:6).

İlk Nizamiye Nişapur'da kurulmuştur. Nizamiyelerin en önemlisi Bağdat Nizamiye **Medresesi'dir**(1064-1066). Bundan sonraki diğer Nizamiyeler Basra, Musul, Rey, Merv, Esfehan, Belh, Tus, Herat ve Hargürt şehirlerinde kurulmuştur.

Anadolu Medreselerini iki başlık altında toplamak mümkündür. Avlusunun üstü "Kapalı" ve "Açık " olarak ayırdığımız medrese örneklerine Anadolu'da ilk olarak Erken Türk

Beylikleri döneminde rastlanmaktadır. Bu medreselerin ana plan şeması iki, üç veya dört eyvan, hücreler ve büyük bir avludan oluşmaktadır (Sözen ve diğerleri, 1975,C.4:807).

Kapalı avlulu ya da kubbeli tip dediğimiz birinci türdeki medreselerin ilk örnekleri Danişmentliler döneminde yapılan Tokat Yağlıbasan Medresesi (1151-1152) ile , Niksar Yağlıbasan Medreseleri'dir. Her ikisinde de plan şeması, ortada tromplu büyük bir kubbeyle örtülmüş avlu, çevresinde buna bağlanan eyvan, ve hücrelerden oluşmaktadır. Bu plan tipi Osmanlı cami mimarisini etkileyen kaynaklardan biri olarak kabul edilir (Aslanapa, 1991:71).

Açık avlulu dediğimiz medreselerin ilk örneklerine ise Artuklular döneminde rastlanmaktadır. Mardin'de Artukoğlu Necmettin İl-Gazi'nin kardeşi Eminüddin adına yaptırdığı XII. yy başına ait Eminüddin Külliyesi'ndeki Eminüddin Medresesi bu tipin günümüze gelebilen ilk örneğidir. Medrese beşik tonozlu bir giriş bölümü ve yanlarda yer alan çapraz tonozlu hücrelerden oluşmaktadır. XII.yy'ın üçüncü çeyreğine tarihlenen Mardin Hatuniye Medresesi açık avlulu Anadolu Medreseleri içinde iki katlı, eyvanlı ve revaklı avlusuyla olgun bir örnek sayılmaktadır. 1198 yılında yapılan Diyarbakır Zinciriye Medresesi de iki eyvanlı, tek katlı ve açık avlulu plan şemasıyla kendi türünün gelişmiş bir örneğidir. Mardin'deki Sultan İsa Medresesi Artukluların denediği değişik bir plan şeması göstermesi sebebiyle oldukça önemlidir. Bir avlunun iki yanında ayrı ayrı şekillenen hücre grupları iki katlı bir düzen gösterirler (Sözen ve diğerleri,1975, C.4:807).

Yine Artuklular döneminde yapılan Mardin'deki Harzem Medresesi (1211-12), Şehidiye Medresesi (XIII. yy'ın ilk yarısı) ve Marufiye Medresesi açık avlulu medrese türünün diğer örnekleridir.

Anadolu Selçuklu Döneminde medrese mimarisi önemli yapı türlerinden biri olmuş ve 1220 yılından sonra sayıları giderek artmıştır. Kapalı avlulu medrese tipinin ilki Sincanlı yakınlarındaki Boyalıköy Medresesi'dir (1210). Atabey'deki Ertokuş Medresesi (1224) ise ortada dört sütuna oturan oval merkezi kubbesi, yanlarda revakları ve bitişindeki kümbetiyle değişik bir uygulamadır. Konya'daki Karatay Medresesi (1251) ,Konya İnce Minareli Medrese (1260-1265), Afyon'daki Çay Medrese, Kırşehir'deki Caca Bey Medresesi (1272) kapalı avlulu medrese tipinin diğer örnekleridir (Sözen ve diğerleri, 1975,C.4:812).

Anadolu Selçuklu Medreseleri içinde açık avlulu dediğimiz ikinci tipe giren ilk örnek, dört eyvanlı şemaya bağlı 1205 tarihli Kayseri Çifte Medrese'dir. Medreselerin biri I. Gıyasettin Keyhüsrev, diğeri ise kızkardeşi Gevher Nesibe Hatun tarafından yaptırılmıştır. İki medrese birbirine dar bir koridorla bağlıdır. İlk defa medrese kısmında prauit bir kümbet yer almaktadır (Aslanapa ,1991:82). Sivas'ta Sultan İzzeddin Keykavus tarafından 1217 yılında yaptırılan Keykavus Medresesi Selçuklu Dönemine ait en büyük medresedir. Yapı dört eyvan, hücreler ve revaklı bir avludan oluşur. Diğer önemli bir

yapı da Konya'daki Sırçalı Medrese'dir (1242). Medrese iki katlı olup, eyvandan ve revaklı bir avlu çevresine dizilmiş hücrelerden oluşmaktadır (Sözen ve diğerleri, 1975,C.4:812).

Anadolu'da Selçuklular'a ait açık avlulu medrese tipinin diğer önemli örnekleriyse Kayseri'deki Hacı Kılıç Medresesi (1249), Akşehir'deki Taş Medrese (1250), Sivas'taki Gök Medrese (1271), Sivas'taki Buruciye Medresesi (1271), Erzurum'daki Hatuniye Medreseleridir.

Anadolu Selçuklu birliğinin dağılmasından sonra oluşan Beylikler Döneminde de birçok medrese yapılmıştır. Açık ve kapalı avlulu plan şemaları çeşitli beyliklerin yapımında XIV. ve XV. yy'da da devam etmiştir.

İlhanlılar Döneminde yapılan 1310 tarihli Yakutiye Medresesi kapalı avlulu medrese tipine örnek oluşturur. Medrese çift minarelidir ve büyük eyvanın arkasına birde kümbet eklenmiştir. Bu döneme ait diğer bir örnek ise Erzurum'daki Ahmediye Medresesi'dir (1314). Germiyanogulları Döneminde yapılan Karaman'daki Emir Musa Medresesi kapalı avlulu medrese tipinin diğer örnekleridir (Sözen ve diğerleri, 1975,C.4:823).

Karamanogulları Döneminde yapılan Aksaray Zinciriye Medresesi (1336) tek katlı, dört eyvanlı plan şemasıyla açık avlulu medrese tipinin bir örneğidir. Menteseogulları'na ait Peçin'deki Yelli Medrese (1334), Saruhanogulları'nın Manisa'daki İshak Bey Medresesi (1378) Akkoyunlu Dönemi yapısı olan Mardin 'deki Sultan Kasım Medresesi (1487-1502) açık avlulu medreselerin diğer örnekleridir.

Osmanlılarda, devlet kurumu olarak medresenin ayrı bir yeri ve önemi vardır. İslam dininin bilime verdiği önemi gereğince Osmanlılar, yerleştikleri her yere medreseler kurmuşlardır. Ancak Selçuklu medreselerinin büyük bir kısmının kapalı medreseler olmasına karşılık, Osmanlılarda genellikle ortada revaklı bir avlu, kible yönünde bir dersane-mescit ve avlunun çevresinde öğrencilerle öğretmenlere ait hücrelerden oluşan açık avlulu medrese tipi tercih edilmiştir (Meydan Larousse , C.13:516).

Bursa'daki Lala Şahin Paşa Medresesi Osmanlılar döneminde yapılan açık avlulu medrese tipinin ilk örneğidir. 1339 yılında yaptırılmış olduğu sanılan bu medrese ortada kubbeli bir mekan ile eyvan ve hücrelerden oluşmaktadır. Hücreler orta mekanın iki tarafında yer alır. Diğer önemli bir medrese de açık avlulu medrese örneği olan İznik'teki Süleyman Paşa Medresesi'dir. Bu yapıda dikkati çeken özellik hücrelerin kubbeyle örtülü olmasıdır. U biçimindeki revaklı avlunun çevresine hücreler yerleştirilmiş ve odalardan biri daha büyük tutularak dersane haline getirilmiştir. Bursa'da, Yıldırım Beyazıt Medresesi (1400),Yeşil Medrese (1420) ve Muradiye Medresesi (1425) diğer önemli örneklerdir (Sözen ve diğerleri, 1975, C.4:830).

İstanbul'un alınışından sonra medrese yapımı hızlanmıştır. İlk olarak Fatih Sultan Mehmed

tarafından Zeyrek (Pantakrator) ve Ayasofya kiliseleri'nin papaz hücreleri onararak medreseye çevrilmiştir. Daha sonra kendi adıyla anılan Fatih Camisi (1470) çevresinde Medaris-i Semaniye (Sekizli Medreseler) adı verilen çağın en büyük medreselerini yaptırmıştır (Meydan Larousse,C.13:515).

Fatih devrinde yapılmış diğer önemli medreselere Afyon'daki Gedik Ahmed Paşa Medresesi (1472), İnegöl'deki İshak Paşa Medresesi (1482) ve İstanbul'daki Davud Paşa Medresesi (1485) örnek verilebilir. Diğer önemli medreseler de II.Beyazıt döneminde Edirne ve İstanbul'da yapılan Beyazıt külliyesi içindeki medreselerdir. Edirne'deki Beyazıt Külliyesi'nin (1484-1488) yapıları arasındaki bağlantı gibi bir düzenin İstanbul'daki Beyazıt Külliyesi'nde bulunmayışından dolayı medrese camiden kopmuş, bağımsız bir yapı niteliğine bürünmüştür (Sözen ve diğerleri ,1975,C.4:831).

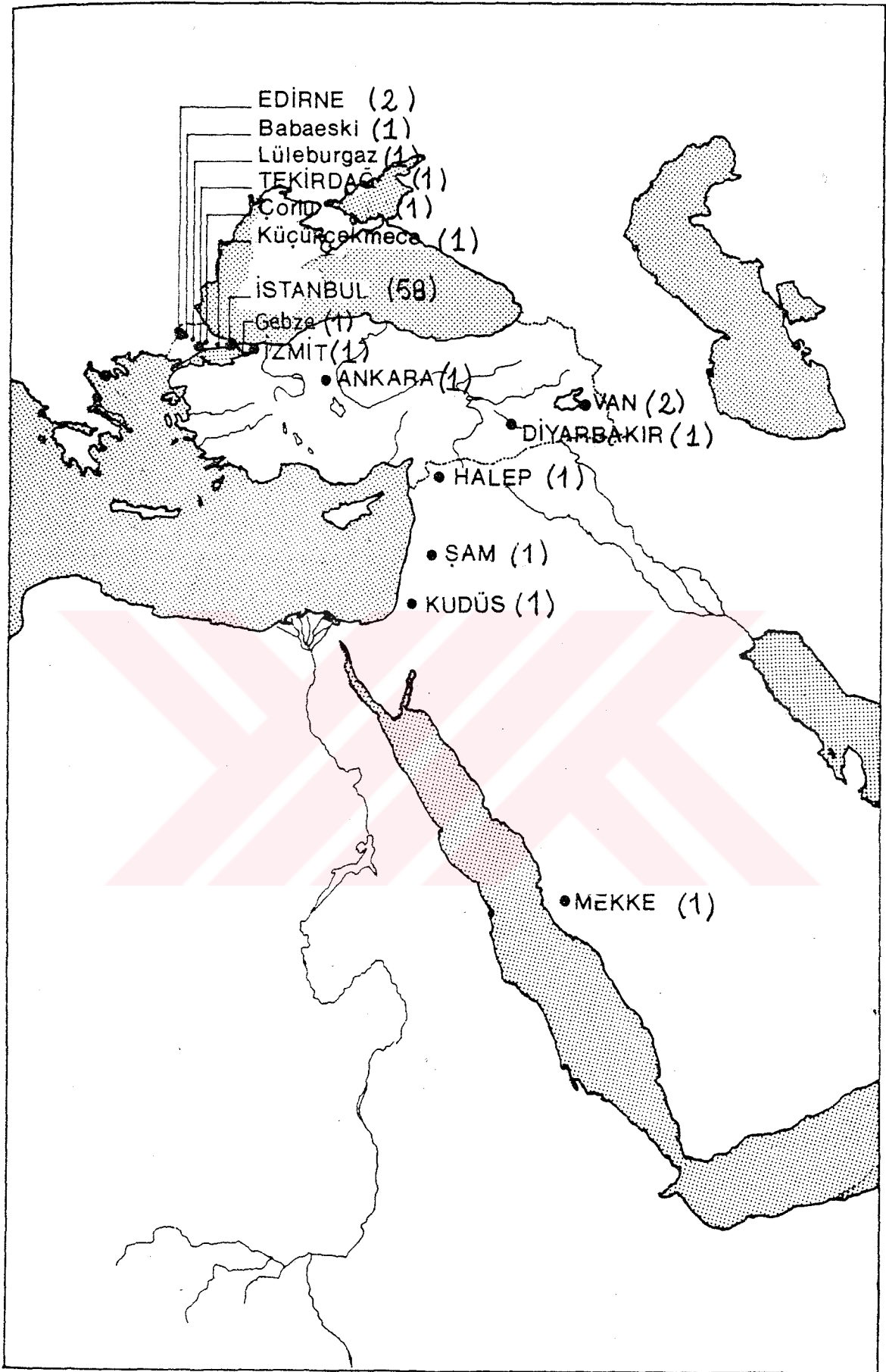

2. XVI YÜZYIL / MİMAR SİNAN DÖNEMİ MEDRESELERİ

XVI. yy'da Klasik Osmanlı Döneminde Medrese Mimarisi'nde özgün denemelerle karşılaşmıştır. Temelde Selçuklu ve Beylikler Dönemi özelliklerini koruyan Osmanlı Medrese Mimarisi; eğitim düzenindeki değişimler, imparatorluğun siyasal, ekonomik ve kültürel alandaki başarılarıyla yeni boyutlar kazanmıştır. Özellikle Mimar Sinan'ın büyük külliye uygulamaları içinde birden fazla medresenin yer alışı bir yandan ekonomik, siyasal ve kültürel yoğunluğu varlığını açıkladığı kadar, bir yandan da eğitim düzeninde böyle yapılara sürekli gereksinme duyulduğunu gösterir.

Mimar sinan diğer yapılarında olduğu gibi medreselerinin de çoğunu İstanbul'da tasarlayıp uygulamıştır. Harita 2.1.'de Mimar Sinan'ın yapmış olduğu medreselerin Osmanlı İmparatorluğu içindeki coğrafi dağılımı görülmektedir. Yazılan kaynaklara göre Sinan'ın yapmış olduğu medrese sayısı 74 olup, bunların 58 tanesi İstanbul'da yer almaktadır. Ancak İstanbul'daki 58 medreseden sadece 26'sı günümüze gelebilmiştir. Bu medreseler kronolojik sıraya göre şunlardır:

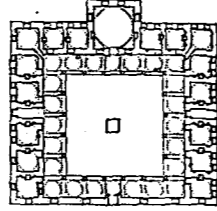
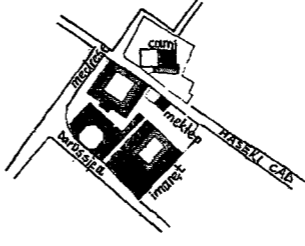

1. Haseki Hürrem Sultan Medresesi (1539-1540)
2. Şehzade Mehmed Paşa Medresesi (1543-1547)
3. Kepenekçi Hoca Sinan Medresesi (1545-1546)
4. Üsküdar Mihrimah Sultan Medresesi (1547-1548)
5. Yavuz Sultan Selim Medresesi (1548-1549)
6. Rüstem Paşa Medresesi (1550)
7. Süleymaniye Evvel Medresesi (1552-1553)
8. Süleymaniye Sani Medresesi (1552-1553)
9. Süleymaniye Tıp Medresesi (1552-1553)
10. Sinan Paşa Medresesi (1555-1556)
11. Süleymaniye Darulhadis Medresesi (1556-1557)
12. Süleymaniye Salis Medresesi (1558-1559)
13. Süleymaniye Rabi Medresesi (1558-1559)
14. Semiz Ali Paşa Medresesi (1558-1559)
15. Cafer Ağa Medresesi (1559-1560)
16. Hadım İbrahim Paşa Medresesi (1560'lı yılların başı)
17. Nişancı Mehmed Bey Medresesi (1557-1567)
18. Kara Ahmaed Paşa Medresesi (1558-1566)
19. Edirnekapı Mihrimah Sultan Medresesi (1568-1569)
20. Eyüp Sokollu Medresesi (1568-1569)
21. Kadırga Sokollu Medresesi (1571-1572)
22. Şemsi Ahmed Paşa Medresesi (1572-1573)
23. Zal Mahmud Paşa Fevkani Medresesi (1579-1580)
24. Zal Mahmud Paşa Tahtani Medresesi (1579-1580)
25. Atik Valide Sultan Medresesi (1579-1580)
26. Mehmed Ağa Medresesi (1582-1583)
27. Kılıç Ali Paşa Medresesi (1588)

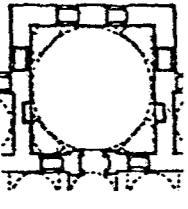
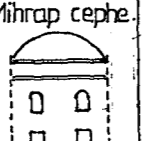
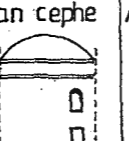

Harita 2.1. Mimar Sinan Dönemi Medreselerinin tezkerelerde kayıtlı olan adetlerine göre coğrafi dağılımı (Ahuabay, 1989:295).

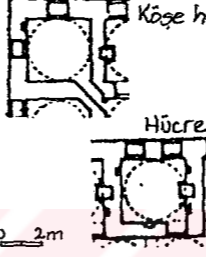
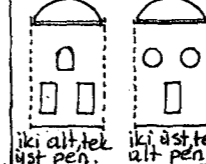

2.1. İSTANBUL'DAKİ MİMAR SİNAN DÖNEMİ MEDRESELERİ KATALOĞU

ADI: HASEKİ HÜRREM SULTAN MEDRESESİ	KONUMU: Külliye içinde, camiden bağımsız	EYVAN	Adedi: Yeri: Yok İç boyut:	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Düz
YERİ: HASEKİ	HÜCRELERİN DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ:			
KAYITLI OLDUGU KAYNAK: TB, TE, TM	Eşit kollu U, Avlu revağı dört yönde			
YAPIM YILI	Kitabeye göre: 1539-40 Yazılı kaynaklara göre: 1540			
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: Kanunî Sultan Süleyman				
YAPTIRAN: Haseki Hürrem Sultan				
YAPAN: Mimar Sinan	DIŞ BOYUTLAR: 32.25 m x 32.00 m	GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU: 1960-1970 yıllarında görüldüğü onarımlardan sonra özgül- lüğü koruyan medrese gü- nümüzde Diyanet İşleri Başkan- lığına ait eğitim kursu olarak kullanılmaktadır. Sinan ilk kez çini bezemeyi bu medrese'nin kitabesinde kullanmıştır. Ne ya- zık ki kitabe yerinden sökülerek çinili kâşke götürülmüştür.		

DERSHANE / MESCİD

KONUMU: Unun simetri ek- seni üzerinde		DÖŞEME KAPL.: Altıgen tuğla		
İÇ BOYUT: 6.70 m x 6.70 m		PENCERE	Yüksekliği: 150 cm	Söve malzemesi: Mermer
DIŞ BOYUT: 8.90 m x 8.90 m			Kapak: Yok	
MİHRAP: Yok	KAPI	Yüksekliği: 225 cm	Söve malzemesi: Mermer	Eşik malzemesi: Mermer
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar		DUVAR ÖRGÜ TEK	Avlu cep.: Sıvalı	Dis cephe: Kesme taş
DUVAR MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.	PENCERE DUZENİ	Mihrap cephe:	Yan cephe:	Avlu cephesi:
DUVAR KALINLIĞI: 110 cm				
AKTARMA ELEMANI: Kemer		iki alt, iki üst pencere	Tek alt, tek üst pencere	iki alt pencere
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	BEZEME	Kapıda: Kündekâri	Pencere kapagında: Kapak yok	Mihrapta: Mihrap Yok.
ÖRTÜ: Kubbe		Geçiş ögesinde: Yok	Kubbeye: Yok	
ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.				
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	SAÇAK TİPİ	Avluda	Kubbeye	Dis cephede
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: Ölçülemedi.				

HÜCRELER

ADEDİ	Köşe h.: 2 Hücre.: 14		PENCERE	Yüksekliği: 135 cm
İÇ BOYUT	Köşe h: 3.35 m x 3.35 m Hücre: 3.35 m x 3.35 m			Söve malzemesi: Küfeki
DOLAP ADEDİ: 1	OCAK: Kulahtlı	KAPI	Yüksekliği: 185 cm	Söve malzemesi: Küfeki
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	DUVAR ORGU TEK.		Avlu cep.: Sıvalı	Dis cep.: Kesme taş
DUVAR MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.	DUVAR KALINLIĞI: 100 cm	PENCERE DUZENİ	Avlu cephesinde	Dis cephede
DUVAR MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.	AKTARMA ELEMANI: Kemer		Pencere yok.	
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	ÖRTÜ: Kubbe	BEZEME	Kapıda: Yok	Pencere kapagında: Kapak yok.
ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		Dolap kapagında: Kapak yok.	
ÖRTÜ YÜKSEKLİĞİ: 130 m	DÖŞEME KAPL.: Halı kaplı olduğun- dan görülemedi.	BACA	Malzemesi: Küfeki	Kesiti: Çokgen
			Külâh biçimi: Kubbemsi	
		SAÇAK TİPİ	Avluda	Kubbeye
				

REVAK

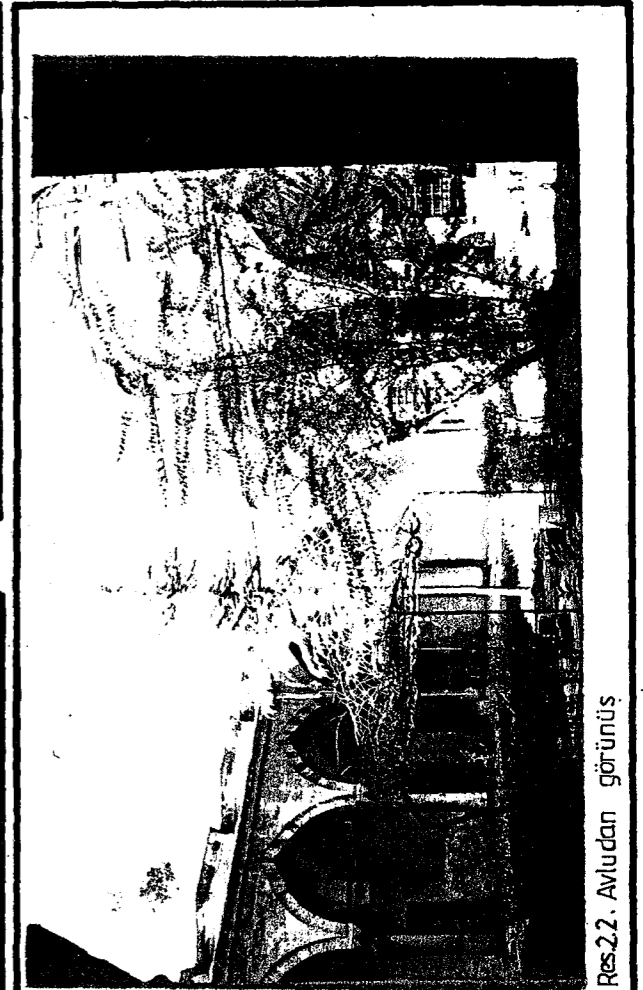
REVAK DERİNLİĞİ: 3.50 m	KEMER BİÇİMİ: Tek merkezli teğet kemer	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun
Kesit: Daire ϕ 40 cm	KEMER MLZ.: Kırmızı ve beyaz küfeki	DÖŞEME KAPLAMASI: Taş
Malzeme: Mermer, Granit, Somaki	GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	BEZEME
Başlık: Baklavalı ve Nilüfer çiçeği	ÖRTÜ: Kubbe	Geçiş ögesinde: Yok
Kaide mlz.: Mermer	ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.	Kubbeye: Yok
	DERSHANE GİRİŞ REVAGI: Yüksek	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 130 m

AVLU

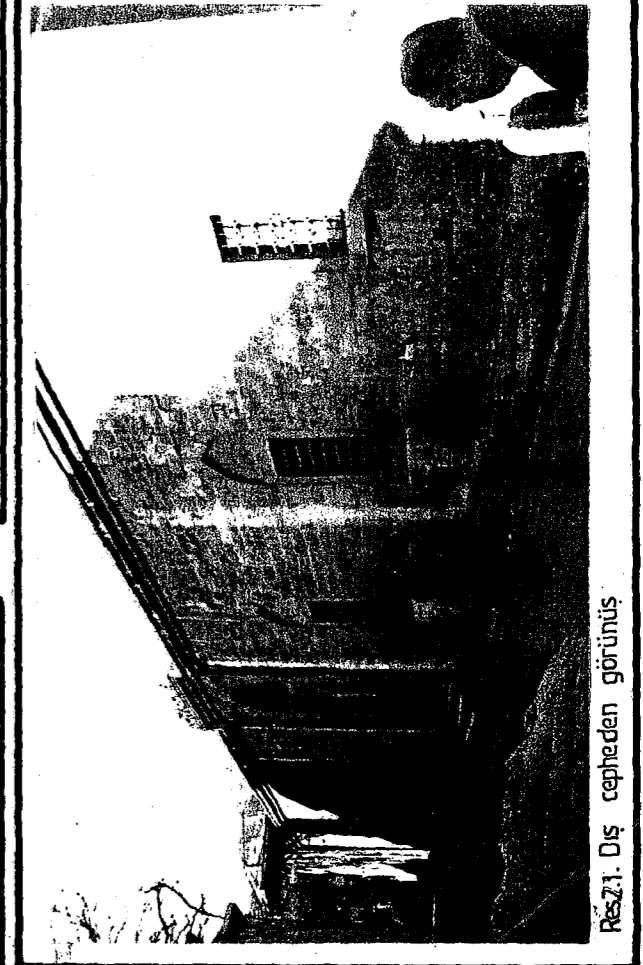
İÇ BOYUT: 15.30 m x 16.40 m
SU ÖGESİ: Avlunun ortasında sadece bir musluk var.
DÖŞEME KAPLAMASI: Taş
AVLU REVAK CEP- HESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ: Kesme taş
ÇÖRTEN MLZ.: Yok

HELALAR

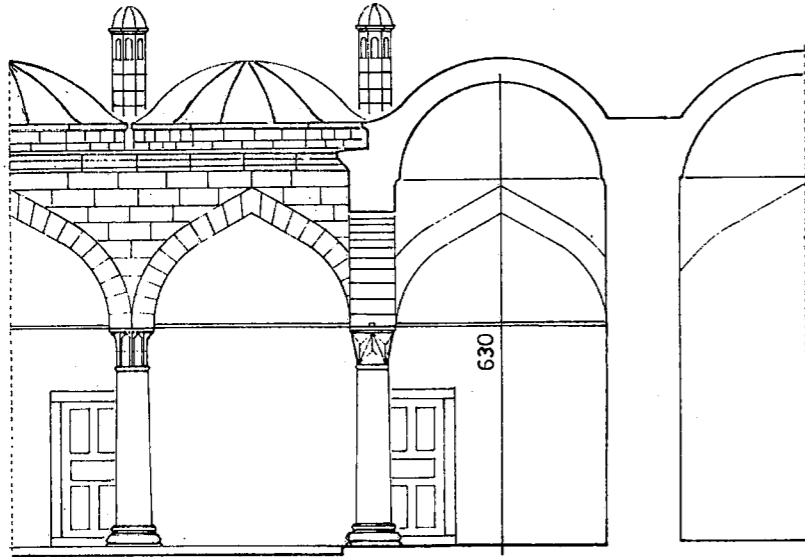
KONUMU: Hela yerleri
ÖRTÜ: ile ilgili bilgi
DŞ. KAP.: elde edilemedi
PENCERE ADEDİ:
IŞIKLIK ADEDİ:

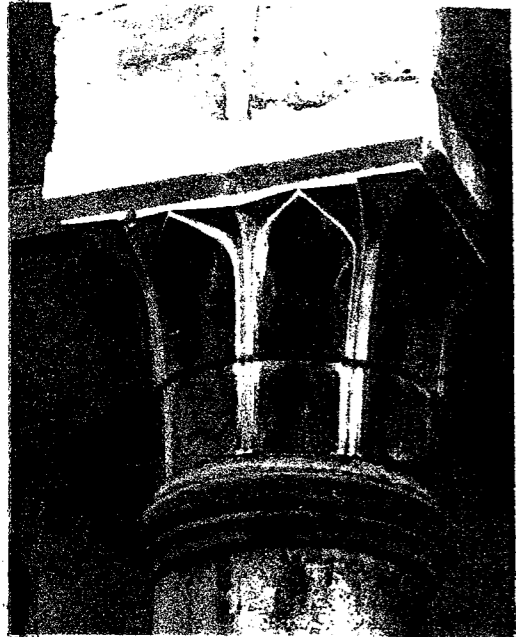
Res.2.2. Avludan görünüş

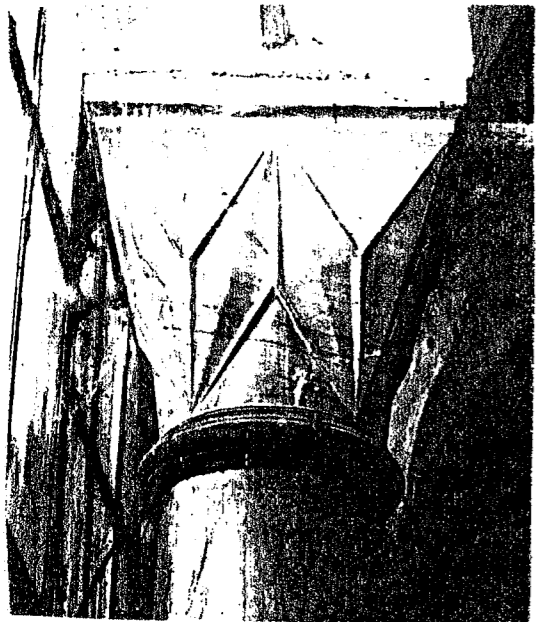
Res.2.1. Dış cepheden görünüş

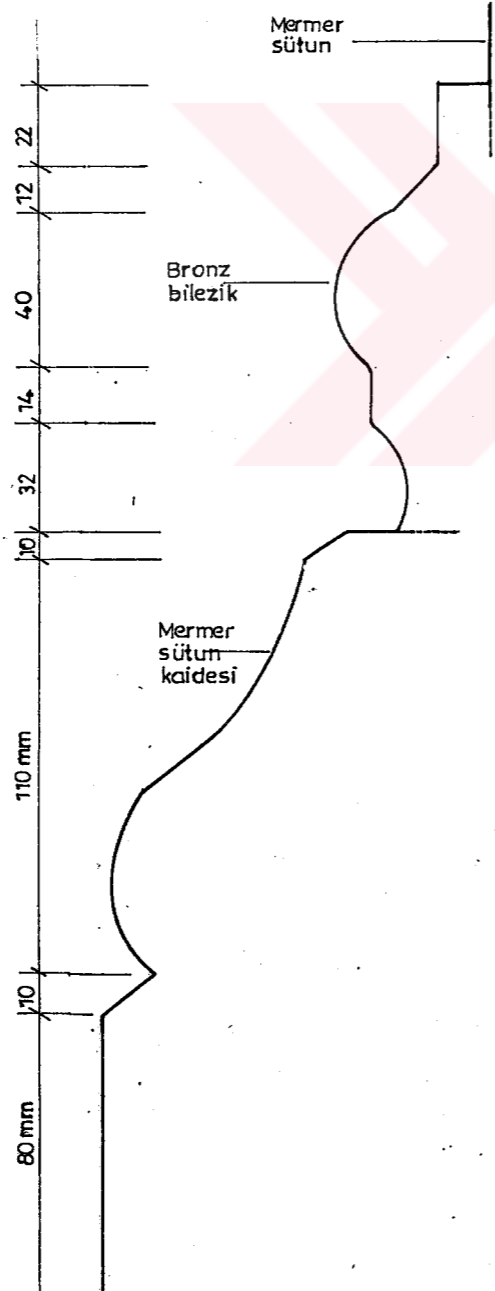
Çiz.2.1. Avlu revağı kesit ve görünüşü Ö: 1/100

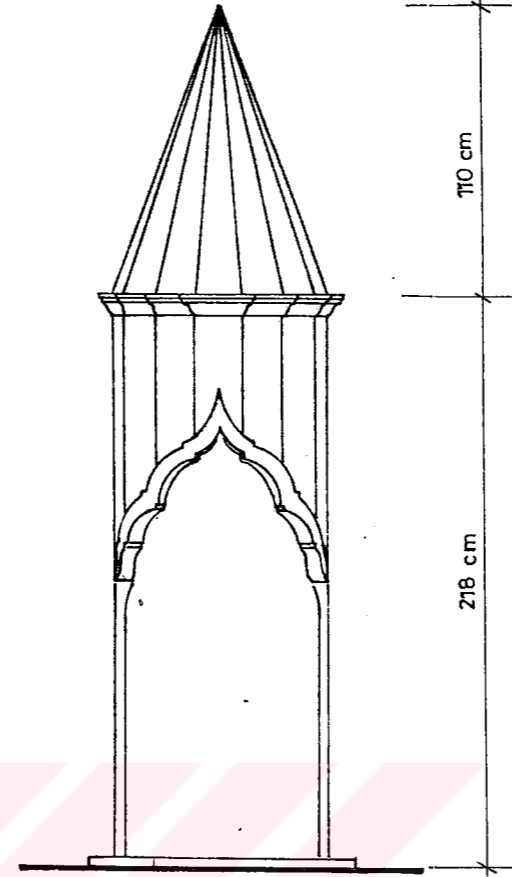
Res.2.3. Nilüfer çiçeği motifli sütun başlığı

Res.2.4. Baklavalı sütun başlığı

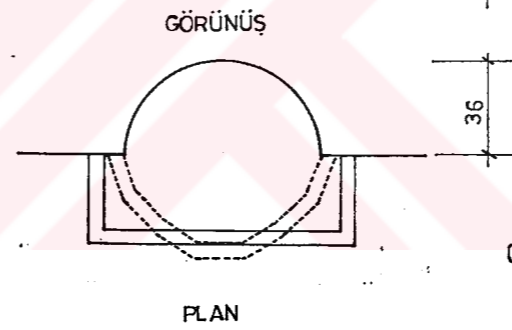

Çiz.2.2. Sütun kaidesi detayı Ö: 1/2

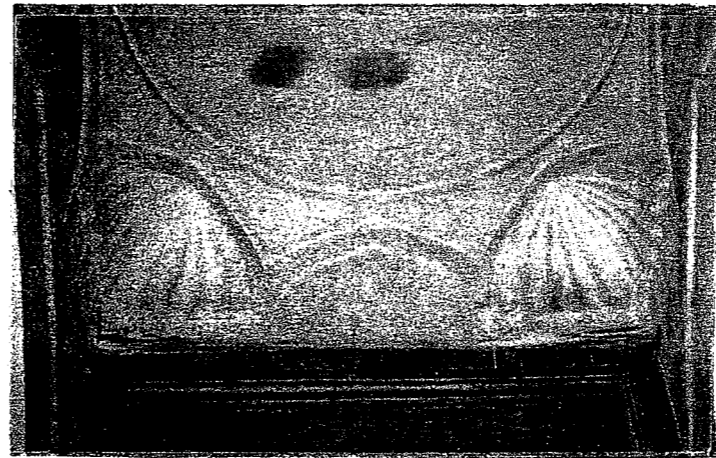

Çiz.2.3. Ocak

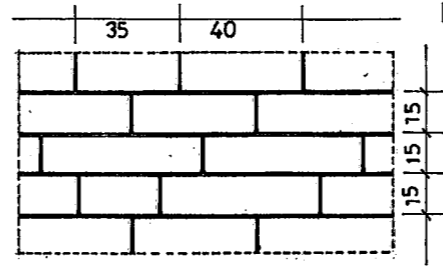
0 10 30 cm

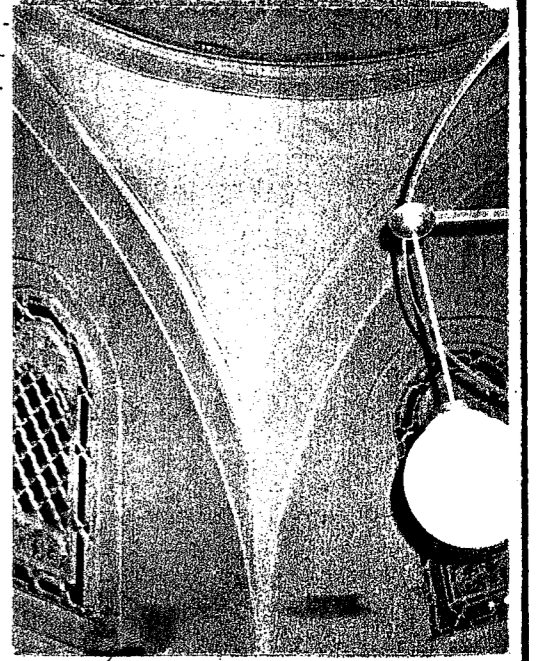
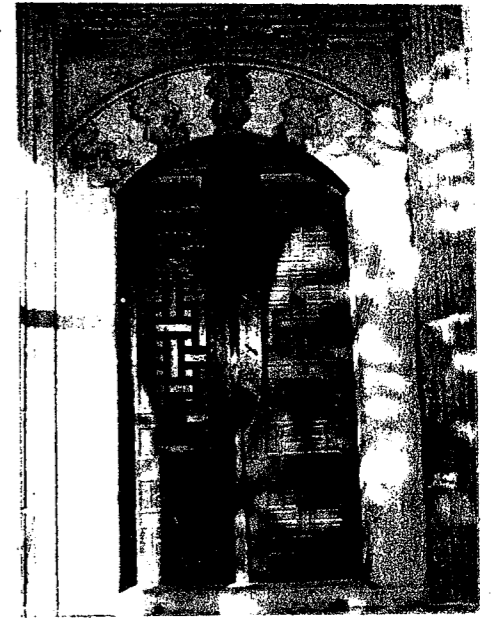
PLAN

Res.2.5. Dershane girişindeki geçiş ögesi.

Çiz.2.4. Dış cephe duvar örgü tekniği Ö: 1/25

R.26. Dershane-
deki geçiş ögesi.Re.2.7. Dershane
giriş kapısı.

Re.2.8. Baca

ADI: ŞEHZADE MEHMED MEDRESESİ	KONUMU: Külliye içinde, camiden bağımsız	AYVAN Adedi: 1	ARAZIYE OTURMA BİÇİMİ: Düz
YERİ: ŞEHZADEBAŞI	HÜCRELERİN DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ:	Yeri: Giriş eksenli üzerinde	
KAYITLI OLDUGU KAYNAK: TB, TE, TM	Eşit kollu U, avlu revağı dört yönde	İç boyut: 4.00m x 4.00m	
YAPIM YILI		GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU:	
Kitabeye göre 1547 Yazılı kaynaklara göre 1543-7		Medrese geçirdiği son onarımdan sonra, yurt olarak kullanılmaya başlanmıştır. Camerakları kapatılan revak kemerleri göz önünde tutulmazsa medrese özgün durumunu korumaktadır.	
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: Kanuni Sultan Süleyman	DIŞ BOYUTLAR 33.50m x 51.00m		
YAPTIRAN: Kanuni Sultan Süleyman			
YAPAN: Mimar Sinan			

DERSHANE / MESCİD

KONUMU: Üçün yan kollarından biri üzerinde		DÖŞEME KAPL.: Altıgen tuğla
İÇ BOYUT: 8.50m x 8.50m		PENCERE Yüksekliği: 150 cm Söve malzemesi: Mermer Kapak: Yok
DIŞ BOYUT: 10.50m x 10.50m		KAPI Yüksekliği: 240 cm Söve malzemesi: Mermer Eşik malzemesi: Mermer
MIHRAP: Dikdörtgen planlı		DUVAR Avlu cep.: Sıvalı ÖRGÜ TEK Dis cephe: Kesme taş
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar		PENCERE DÜZENİ Mihrap cephe: Yan cephe Avlu cephesi İki alt, iki üst bir kasnak per. Tek alt, tek üst bir kasnak per. İki alt pen.
DUVAR MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.		AKTARMA ELEMANI: Kemer
DUVAR KALINLIĞI: 100 cm		BEZEME Kapıda: Kündekâri Pencere kapagında: Kapak yok Mihrapta: Mukarnas Geçiş ögesinde: Mukarnas Kubbeye: Kalemisi
AKTARMA ELEMANI: Kemer		ÖRTÜ: Kubbe
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Tromp		BEZEME Malzemesi: Küfeki Kesiti: Çokgen Külâh biçimi: Kubbeimsi
ÖRTÜ: Kubbe		ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.
ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.		SACAK TIPI Avluda Kubbede Dis cephede
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 150 m
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 375 m	DÖŞEME KAPL.: Altıgen tuğla	

REVAK

REVAK DERİNLİĞİ: 4.00m	KEMER BİÇİMİ: Penci	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	
SÜTUNLAR	Kesit: Daire ϕ 35cm Kare $\#$ 37cm	KEMER MLZ: Küfeki	DÖŞEME KAPLAMASI: Altıgen tuğla
	Malzeme: Mermer, porfir	GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	BEZEME Geçiş ögesinde: Yok Kubbeye: Yok
	Başlık: Baklavalı	ÖRTÜ: Kubbe ve Aynalı tonoz	DERSHANE GİRİŞ REVAGI: Yüksek
	Kaide mlz.: Küfeki	ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 150 m

HÜCRELER

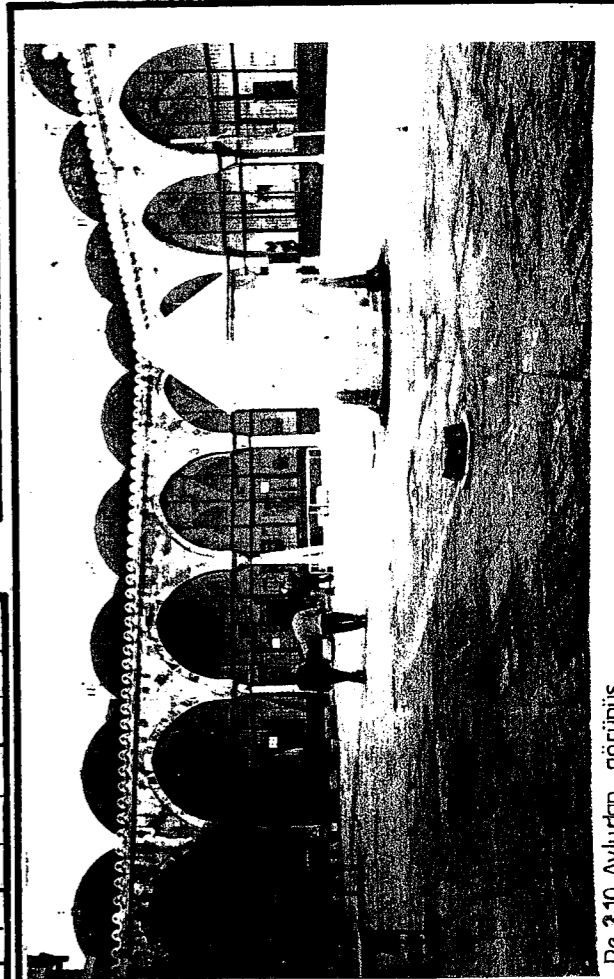
ADEDİ Köse h.: 2 Hücre: 16		PENCERE Yüksekliği: 100 cm Söve malzemesi: Küfeki Kapak: Yok
İÇ BOYUT Köse h.: 3.70m x 3.70m Hücre: 3.70m x 3.70m		KAPI Yüksekliği: 200 cm Söve malzemesi: Küfeki Eşik malzemesi: Küfeki
DOLAP ADEDİ: 1		DUVAR Avlu cep.: Sıvalı ORGU TEK Dis cephe: Kesme taş
OCAK: Külâh yok		DUVAR MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar		PENCERE DÜZENİ Avlu cephesinde Dis cephede Pencere yok Tek alt, Tek üst pen.
DUVAR MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.		DUVAR KALINLIĞI: 85 cm
DUVAR KALINLIĞI: 85 cm		BEZEME Kapıda: Yok Pencere kapagında: Kapak yok Dolap kapagında: Kapak yok
AKTARMA ELEMANI: Kemer		ÖRTÜ: Kubbe
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif		BACA Malzemesi: Küfeki Kesiti: Çokgen Külâh biçimi: Kubbeimsi
ÖRTÜ: Kubbe		ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.
ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.		SACAK TIPI Avluda Kubbede Dis cephede
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 150 m
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 150 m	DÖŞEME KAPL.: Altıgen tuğla	

AVLU

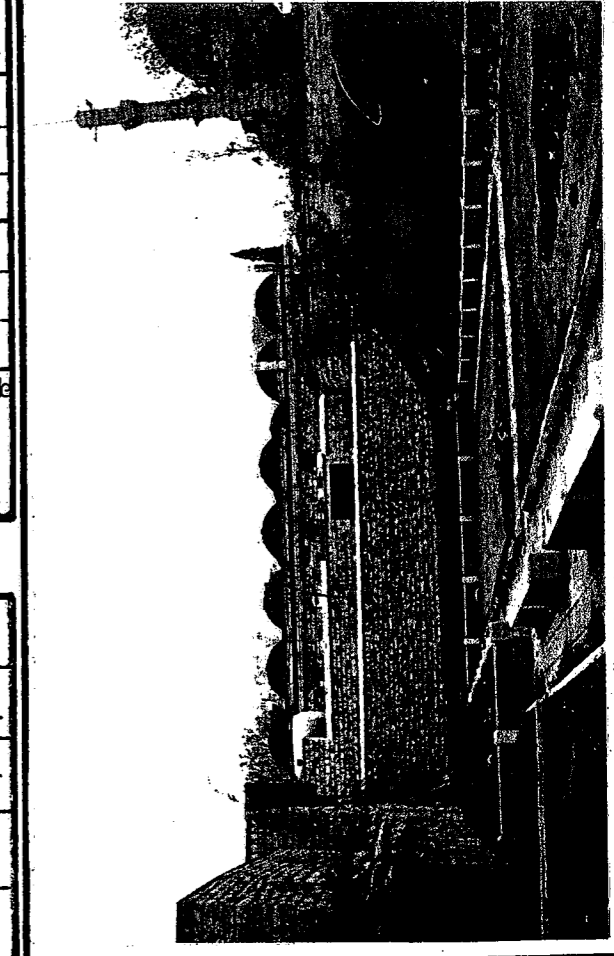
İÇ BOYUT 20.00m x 31.50m	KONUMU: Medrese içinde
SU ÖGESİ: Şadırvan	ÖRTÜ: Beşik tonoz
DÖŞEME KAPLAMASI: Taş	DŞ. KAP.: Mermer
AVLU REVAK CEP HESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ: Kesme taş	PENCERE ADEDİ: 4
ÇÖRTEN MLZ.: Küfeki	IŞIKLIK ADEDİ: 4

HELALAR

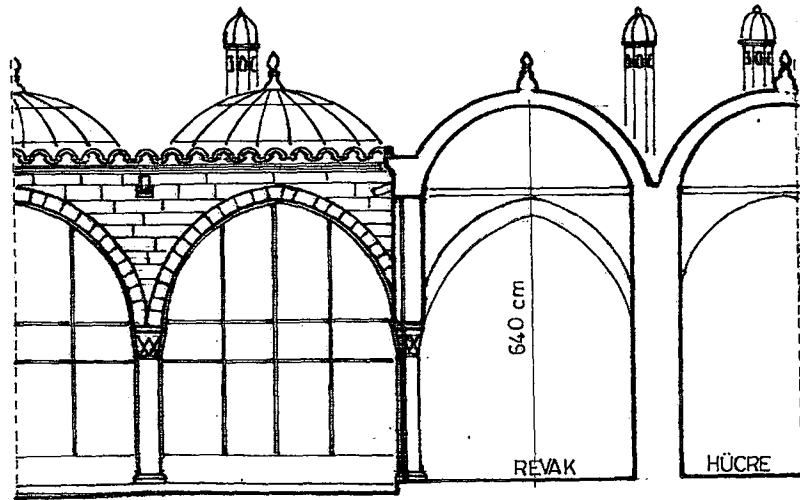
KONUMU: Medrese içinde
ÖRTÜ: Beşik tonoz
DŞ. KAP.: Mermer
PENCERE ADEDİ: 4
IŞIKLIK ADEDİ: 4

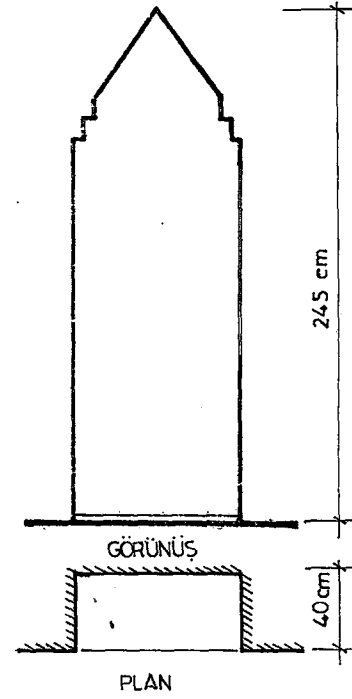
Re.2.10: Avludan görünüş

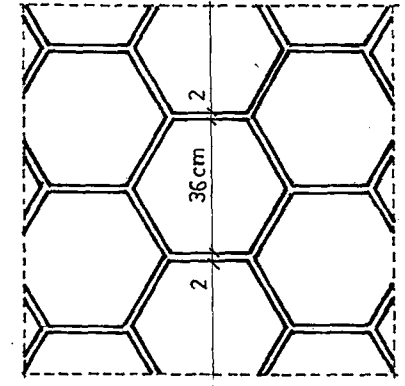
Re.2.9: Dis cepheden görünüş

Çiz.2.5.Avlu revağı kesit ve görünüşü 0 1 2m

Çiz. 2.8. Ocak 0 30cm

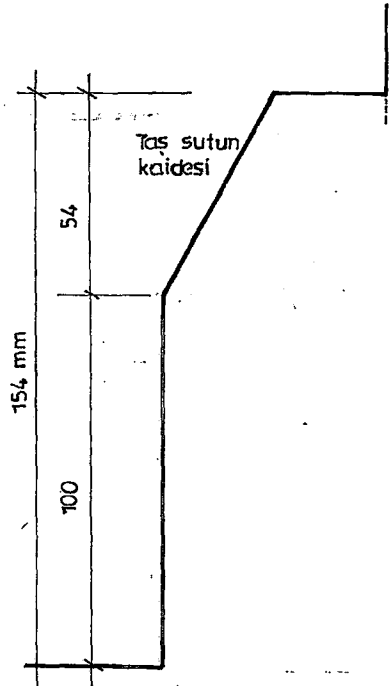
Çiz. 2.9. Altıgen tuğla döşeme kaplaması 0: 1/20

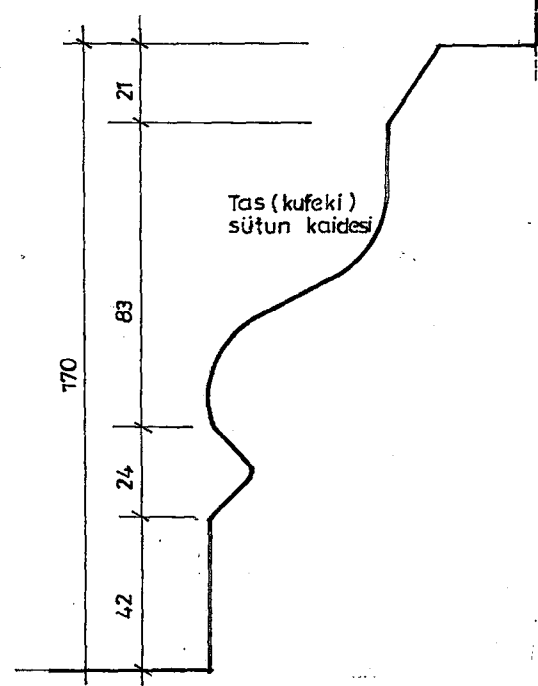
Re.2.11 ve Çiz.2.6. Baklavalı sütun başlığı ve sütun kaidesi.

Re.2.12 ve Çiz.2.7. Baklavalı sütun başlığı ve sütun kaidesi

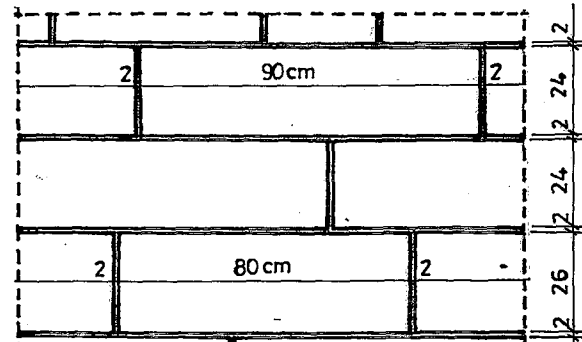
0 : 1/2

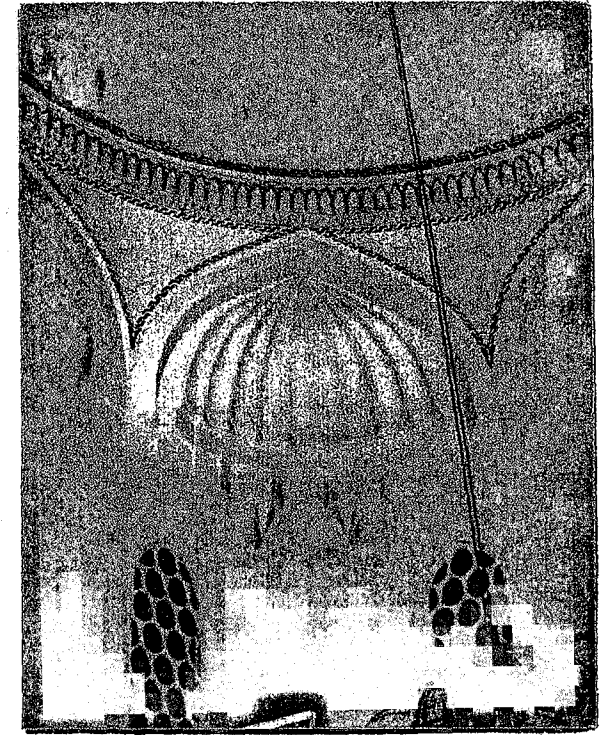
0 : 1/2

Re.2.13. Derthane giriş kapısı

Çiz.2.10. Dış cephe duvar örgü tekniği 0: 1/20

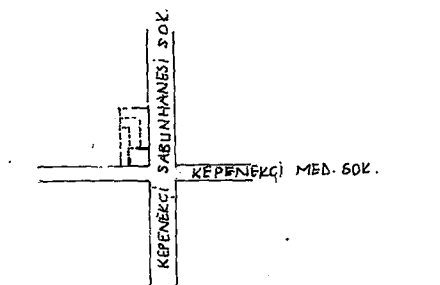
Re.2.14. Dershanedeki geçiş ögesi

Re.2.15. Bacca

Katalog no: 2.1.3

MEDRESE

ADI: KEPENEKÇİ HOCA SİNAN MEDRESESİ	KONUMU: Bağımsız	EYVAN	Adedi:	ARAZİYE OTURMA BİCİMİ: Düz
YERİ: KANTARÇILAR	HÜCRELERİN DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ:	Yeri:		
KAYITLI OLDUGU KAYNAK: TB, TE, TM		İç boyut:		
YAPIM YILI	Kitabeye göre: Kitabe yok. Yazılı kaynaklara göre: 1545-46	GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU: 1869'da kullanılır durumda olan medreseden günümüze ancak dershanesi ve ona bitişik duvarlarından izler kalabilmiştir. Çok harap durumda olan medresenin avlusu tümüyle işgal edildiği için hücreler ve revak kalıntıları hakkında bilgi edinilememektedir. Bugünkü durum ve belgelerden anlaşılacağına göre hücreler L şeklinde dizilmiştir.		
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: Kanuni Sultan Süleyman				
YAPTIRAN: Kepekçi Sinan Ependi		0 10m		
YAPAN: Mimar Sinan	DIŞ BOYUTLAR: 8x16 m			

DERSHANE / MESCİD

HÜCRELER

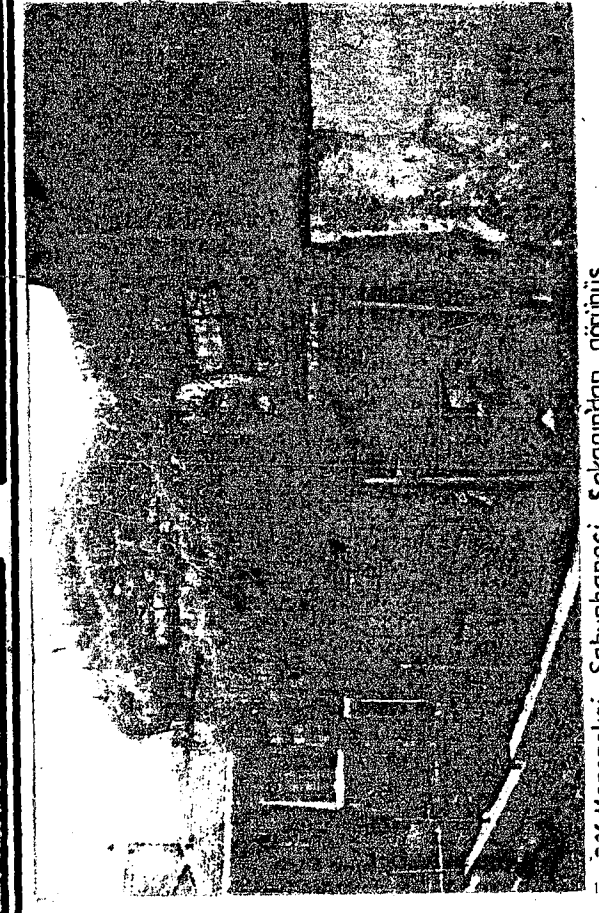
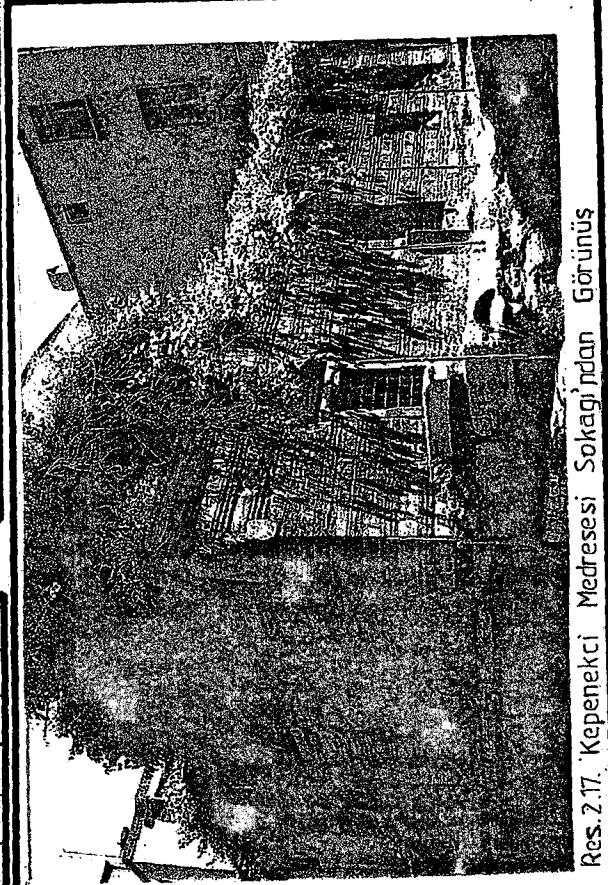
KONUMU: Kalıntılar. den anlaşılacağına göre L'nin bir ucunda	DÖŞEME KAPL.: Tespit edilemedi	ADEDİ	Köşe h.:	PENCERE	Yüksekliği: 120 cm
İÇ BOYUT: Tespit edilemedi	PENCERE	İÇ BOYUT	Hücre:		Söve malzemesi: Küpeki
DIŞ BOYUT: 6,00m x 6,00m	PENCERE	DOLAP ADEDİ:	Köşe h.:	KAPAK	Kapak: Tespit edilemedi
MIHRAP: Tespit edilemedi.	KAPI	OCAK:	Hücre:	KAPI	Yüksekliği: Tespit edilemedi
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	KAPI	DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar			Söve malzemesi: Tespit edilemedi
DUVAR MLZ.: Tespit edilemedi	DUVAR ÖRGÜ TEK	OCAK:			Esik malzemesi: Tespit edilemedi
DUVAR KALINLIĞI: Tespit edilemedi	DUVAR ÖRGÜ TEK	DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar			DUVAR ÖRGÜ TEK. Avlu cep.: Dis cephe.: 1sıra taş-3sıra tuğla
AKTARMA ELEMANI: Kemer	PENCERE DÜZENİ	DUVAR MLZ.: Hücrelere girilemedi - günden tespit edilemedi.			Avlu cephesinde Dis cephede
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Tespit edilemedi	PENCERE DÜZENİ	DUVAR KALINLIĞI: Tespit edilemedi			Tespit edilemedi.
ÖRTÜ: Kubbe	BEZEME	AKTARMA ELEMANI: Kemer			Tek alt, tek üst pan.
ÖRTÜ MLZ.: Tuğla	BEZEME	KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Tespit edilemedi			
ÖRTÜ KAPLAMASI: Tespit edilemedi	SACAĞI TIPI	ÖRTÜ: Tespit edilemedi.			
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: Tespit edilemedi	SACAĞI TIPI	ÖRTÜ MLZ.: Tespit edilemedi.			
	SACAĞI TIPI	ÖRTÜ KAPLAMASI: Tespit edilemedi			
	SACAĞI TIPI	DÖŞEME KAPL.: Tespit edilemedi			

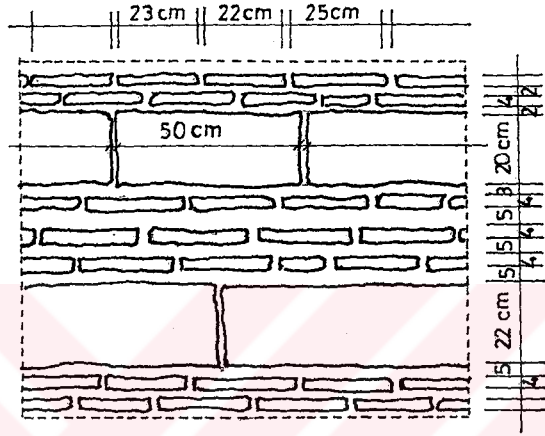
REVAK

AVLU

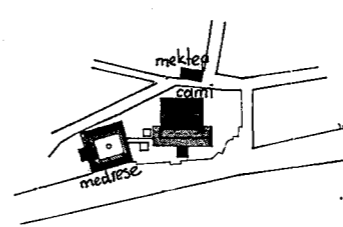
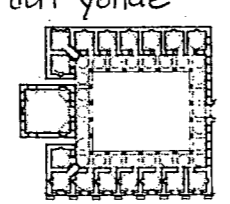
HELALAR

REVAK DERİNLİĞİ: Tespit edilemedi	KEMER BİCİMİ: Tespit edilemedi.	ÖRTÜ KAPLAMASI: Tespit edilemedi	İÇ BOYUT: Tespit edilemedi	KONUMU: Hela
Kesit: Tespit edilemedi	KEMER MLZ.: Tespit edilemedi.	DÖŞEME KAPLAMASI: Tespit edilemedi	SU ÖGESİ: Tespit edilemedi	ÖRTÜ: yerleri tespit
Malzeme: Tespit edilemedi	GEÇİŞ ÖGESİ: Tespit edilemedi	BEZEME	DÖŞEME KAPLAMASI: Tespit edilemedi	DŞ. KAP.: edilemedi
Başlık: Tespit edilemedi	ÖRTÜ: Tespit edilemedi	Geçiş ögesinde: Kubbede:	AVLU REVAK CEP HESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ: Tespit edilemedi	PENCERE ADEDİ:
Kaide mlz.: Tespit edilemedi.	ÖRTÜ MLZ.: Tespit edilemedi.	DERSHANE GİRİŞ REVAGI: Tespit edilemedi.	ÇÖRTEN MLZ.: Tespit edilemedi	IŞIKLIK ADEDİ:
		KUBBE YÜKSEKLİĞİ: Tespit edilemedi		

Ciz.2.11. Dış cephe duvar örgü tekniği
Ö:1/20

ADI: MİHRİMAH SULTAN MEDRESESİ	KONUMU Külliye içinde Camiden bağımsız	EYVAN Adedi: Yeri: Yok İç boyut:	ARAZIYE OTURMA BİÇİMİ: Alt yapı tam bir kat oluşturacak şekilde yüksek.
YERİ: ÜSKÜDAR	HÜCRELERİN DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ:	GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU:	 <p>0 50m</p>
KAYITLI OLDUGU KAYNAK: TB, TE, TM	Eşit kollu U avlu reva- ğı dört yönde	1958-1961 yılları arasında onarılan medrese Sağlık merkezine dönüştürülmüştür. Medresenin dışı eski görünümünü korumakla birlikte şimdi avlu revağı camide kapatılmış odalar özgünlüklerini yitirmişlerdir.	
YAPIM YILI Kitabeye göre: Yok Yazılı kaynaklara göre: 1547-8			
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: Kanuni Sultan Süleyman			
YAPTIRAN: Mihrimah Sultan			
YAPAN: Mimar Sinan	DIŞ BOYUTLAR: 28.00m x 28.80 m		

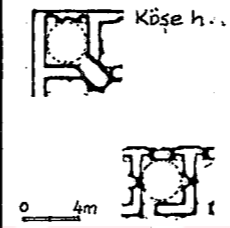
DERSHANE / MESCİD

KONUMU: Üstün simetri eksenini üzerinde		DÖŞEME KAPL.: Mermer
İÇ BOYUT: 7.45m x 7.45m		PENCERE Yüksekliği: 180cm Söve malzemesi: Mermer Kapak: Yok
DIŞ BOYUT: 9.35m x 9.35m		KAPI Yüksekliği: 240cm Söve malzemesi: Mermer Eşik malzemesi: Mermer
MIHRAP: Duvarlar ahşap panoyla kapatıldığı için mihrap yeri tespit edilemedi.		
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	DUVAR ÖRGÜ TEK Avlu cep.: Sıvalı olduğundan görülemedi. Dis ceph.: Kesme taş	
DUVAR MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.	PENCERE DÜZENİ	
DUVAR KALINLIĞI: 95cm	Mihrap cephe: Yan cephe Avlu cephesi	
AKTARMA ELEMANI: Kemer	iki alt, tek üst pen. Tek alt, tek üst pen. iki alt pencere	
KÜBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Tromp	BEZEME Kapıda: Kündekâri Pencere kapagında: Mihrapta: Tespit edilemedi. Geçiş ögesinde: Yok Kubbede: Yok	
ÖRTÜ: Kubbe		
ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	SACAĞI TIPI	
KÜBBE YÜKSEKLİĞİ: Ölçülemedi	Avluda Kubbede Dış cephede	

REVAK

REVAK DERİNLİĞİ: 3.70 m	KEMER BİÇİMİ: Tek merkezli teğet kemer	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	
SÜTUNLAR	Kesit: Daire ϕ 36 cm	KEMER MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi	DÖŞEME KAPLAMASI: Mermer
	Malzeme: Mermer	GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	BEZEME Geçiş ögesinde: Yok Kubbede: Yok
	Başlık Baklavahı	ÖRTÜ: Kubbe	DERSHANE Diğerleriyle GİRİŞ REVAGI: aynı kotta
	Kaide mlz.: Mermer	ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.	KÜBBE YÜKSEKLİĞİ: 130 m

HÜCRELER

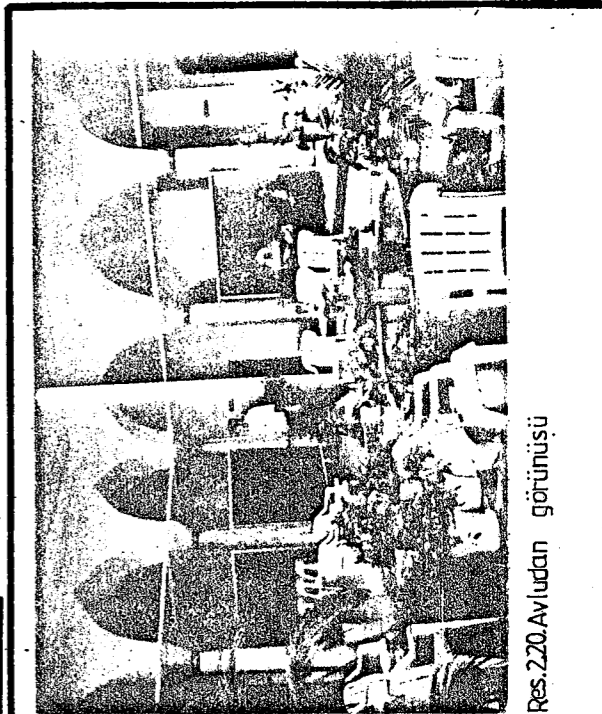
ADEDİ Köşe h.: 2 Hücre.: 14	 <p>0 4m</p>	PENCERE Yüksekliği: 120cm Söve malzemesi: Küpeki Kapak: Yok
İÇ BOYUT Köşe h.: 3.30m Hücre.: 3.30m x 3.30m		KAPI Yüksekliği: 190cm Söve malzemesi: Sıvalı olduğundan tespit edilemedi. Eşik malzemesi: Yok.
DOLAP ADEDİ: Yok	OCAK: Yok	DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar
DUVAR MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.	DUVAR KALINLIĞI: 85cm	DUVAR ORGU TEK. Avlu cep.: Sıvalı olduğundan görülemedi. Dış ceph.: Kesme taş
DUVAR KALINLIĞI: 85cm	AKTARMA ELEMANI: Kemer	PENCERE DÜZENİ Avlu cephesinde Pencere yok. Dış cephede
KÜBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	ÖRTÜ: Kubbe	BEZEME Kapıda: Yok Pencere kapagında: Kapak yok. Dolap kapagında: Kapak yok.
ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	BACA Malzemesi: Küpeki Kesiti: Kare Kûlah biçimi: Kûlahımsı
KÜBBE YÜKSEKLİĞİ: 130 m	DÖŞEME KAPL.: Mermer	SACAĞI TIPI Avluda Kubbede Dış cephede

AVLU

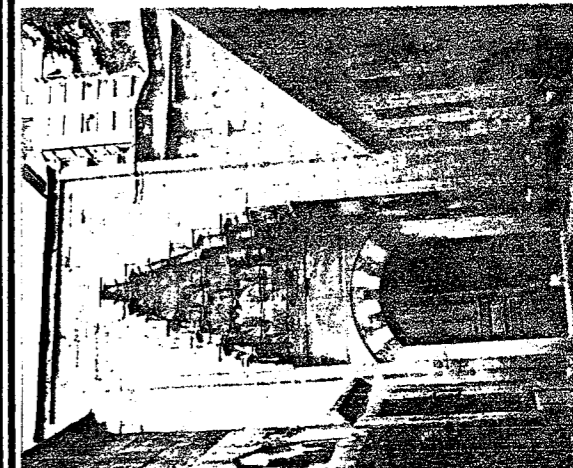
İÇ BOYUT 13.80m x 16.30m	KONUMU: Hela yerleri ile
SU ÖGESİ: Havuz	ÖRTÜ: İlgili bitki elde
DÖŞEME KAPLAMASI: Mermer	DŞ. KAP.: edilemedi
AVLU REVAK CEP HESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ: Sıvalı olduğundan görülemedi.	PENCERE ADEDİ:
ÇÖRTEN MLZ.: Çöten yeri tespit edilemedi.	İŞIKLIK ADEDİ:

HELALAR

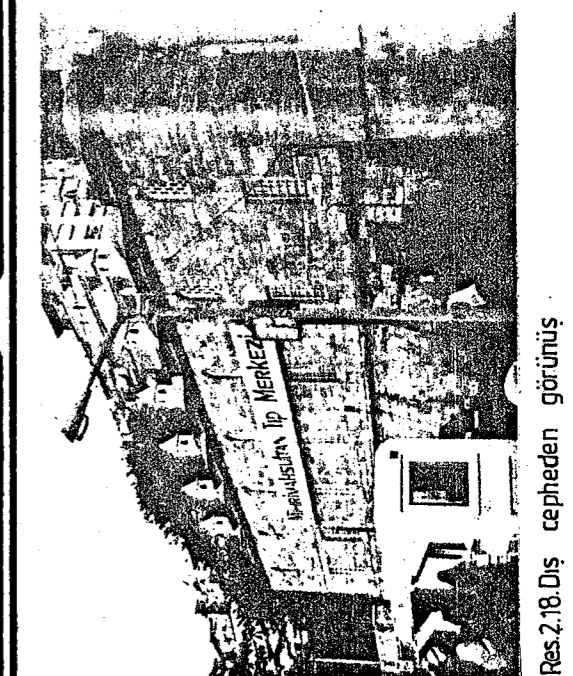
KONUMU: Hela yerleri ile
ÖRTÜ: İlgili bitki elde
DŞ. KAP.: edilemedi
PENCERE ADEDİ:
İŞIKLIK ADEDİ:

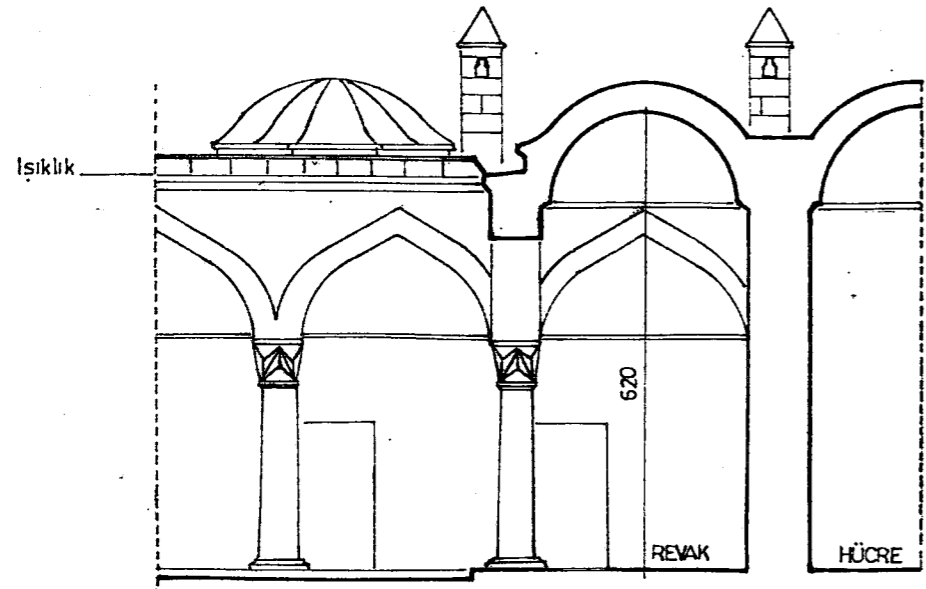
Res.20. Avludan görünüşü

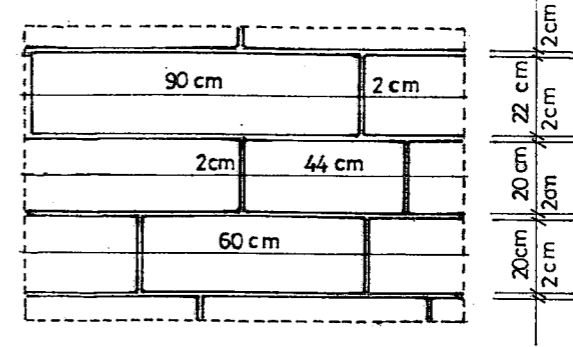
Res.219. Portla

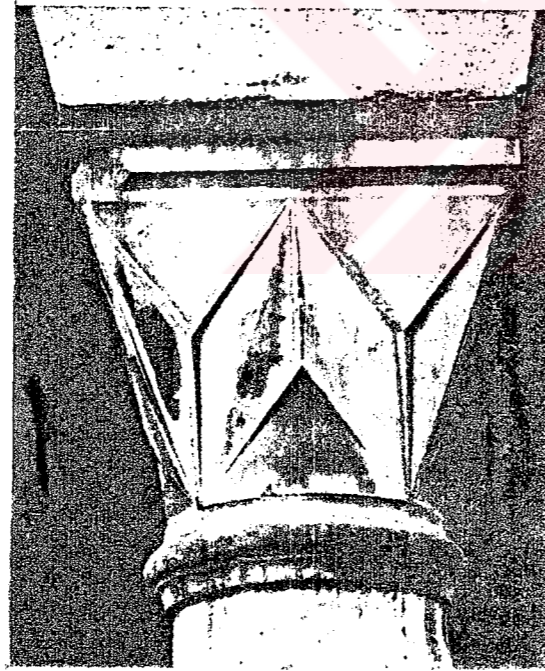
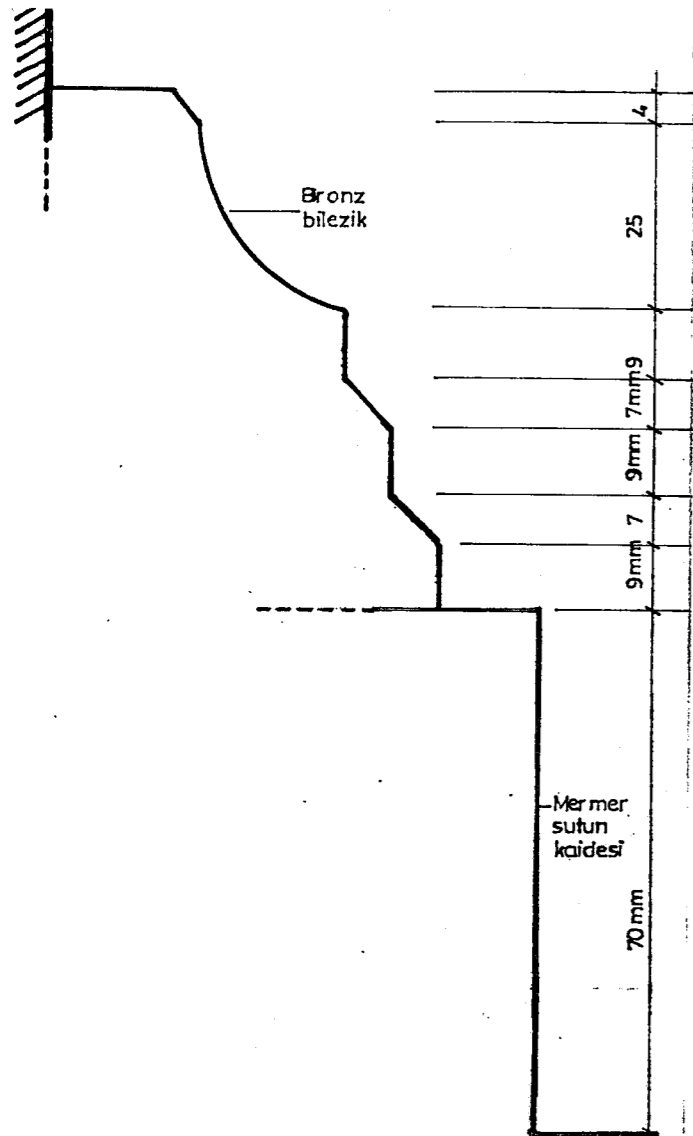
Res.2.18. Dış cepheden görünüşü

Çiz.212.Avlu revağı kesit ve görünüşü Ö: 1/100

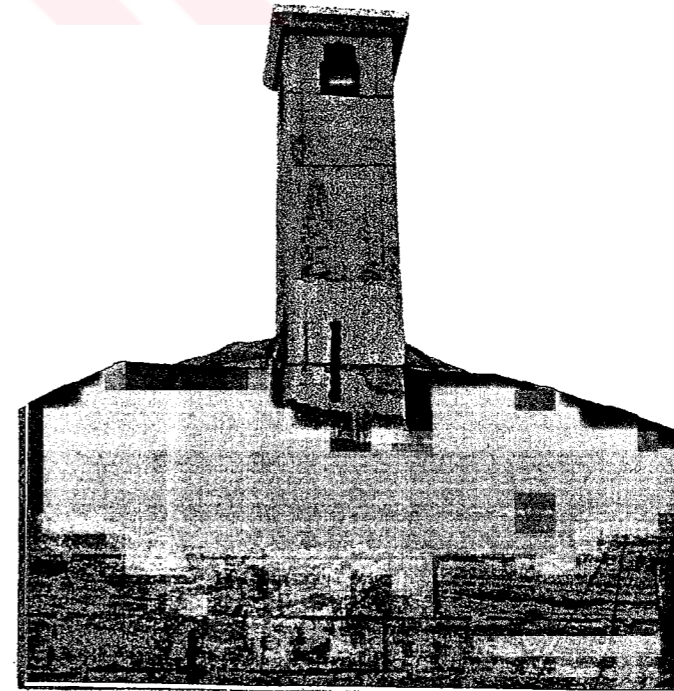

Çiz.214.Dış cephe duvar örgü tekniği Ö 1/20

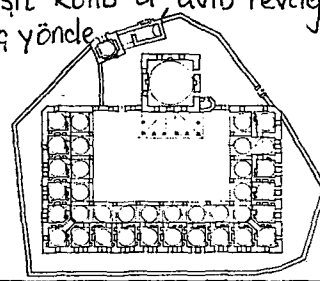
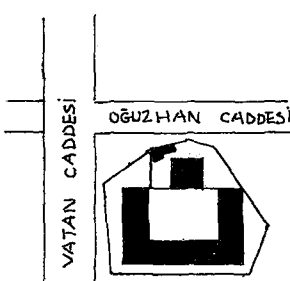

Res.2.21.Baklavalar sütun başlığı

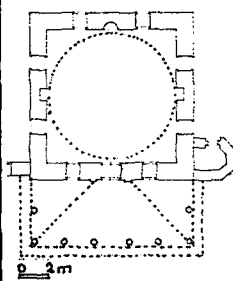
Çiz.213.Sütun kaidesi detayı Ö: 1/1

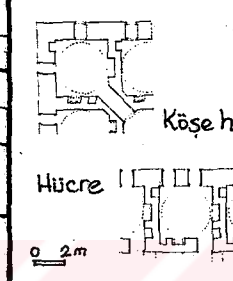
Res.2.22. Baca

ADI: YAVUZ SULTAN SELİM MEDRESESİ	KONUMU: Bağımsız	AYVAN Adedi: 1	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Düz
YERİ: HALICILAR	HÜCRELERİN DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ:	Yeri: Üçün yan kollarından biri üzerinde	
KAYITLI OLDUGU KAYNAK: TB, TE, TM	Eşit kollu U avlu revacı üç yönde	İç boyut: 3,50 x 4,50 m	
YAPIM YILI		GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU: XX. yüzyıl başlarında harap durumda olan medrese Vakıflar tarafından 1958-1962 yılları arasında onarıldı. Günümüzde Sağlık ocağı olarak kullanılmaktadır.	
Kitabeye göre: Yok Yazılı kaynaklara göre: 1548-9 (H.977)			
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: Kanuni Sultan Süleyman			
YAPTIRAN: Kanuni Sultan Süleyman			
YAPAN: Mimar Sinan	DIŞ BOYUTLAR 28,50 x 46,00 m		

DERSHANE / MESCİD

KONUMU: Üçün açık olan kısmında		DÖŞEME KAPL.: Hali kaplı olduğundan görülemedi.		
İÇ BOYUT: 9 x 9 m		PENCERE	Yüksekliği: 150 cm	Söve malzemesi: Mermer
DIŞ BOYUT: 11,40 x 11,40 m		KAPI	Yüksekliği: 220 cm	Söve malzemesi: Mermer
MIHRAP: Daire planlı				
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	DUVAR ÖRGÜ TEK.	Avlu cep.: Kesme taş	Dış cephe: Kesme taş	
DUVAR MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.	PENCERE DÜZENİ	Mihrap cephe: İki alt, iki üst pencere	Yan cephe: İki alt, iki üst pencere	Avlu cephesi: İki alt pencere
DUVAR KALINLIĞI: 120 cm				
AKTARMA ELEMANI: Kemer	BEZEME	Kapıda: Yok	Pencere kapagında: Kapak yok.	Mihrapta: Mukarnas
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif				Geçiş ögesinde: Yok
ÖRTÜ: Kubbe				Kubbede: Yok
ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.	SACAĞ TIPI	Avluda	Kubbede	Dış cephede
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun				
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: Ölçülemedi				

HÜCRELER

ADEDİ	Köşe h.: 2		PENCERE	Yüksekliği: 135 cm
İÇ BOYUT	Hücre: 17		Köşe h.: 3,50 m	Söve malzemesi: Küfeki
DOLAP ADEDİ: 3	Hücre: 3,50 m		KAPI	Yüksekliği: 195 cm
OCAK: Külahsız				Söve malzemesi: Küfeki
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	DUVAR MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.			Esik malzemesi: Küfeki
DUVAR KALINLIĞI: 120 cm	DUVAR MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.			DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar
AKTARMA ELEMANI: Kemer	DUVAR KALINLIĞI: 120 cm			DUVAR ÖRGÜ TEK.: Avlu cep: Kesme taş
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	AKTARMA ELEMANI: Kemer			Dış cephe: Kesme taş
ÖRTÜ: Kubbe	KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif			PENCERE DÜZENİ
ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.	ÖRTÜ: Kubbe			Avlu cephesinde: Pencere yok.
ÖRTÜ KAPLAMASI: Harç	ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.			Dış cephede: İki alt, bir üst pencere
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 140 m	ÖRTÜ KAPLAMASI: Harç			BEZEME
DÖŞEME KAPL.: Hali kaplı olduğundan görülemedi.	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 140 m			Kapıda: Yok
	DÖŞEME KAPL.: Hali kaplı olduğundan görülemedi.			Pencere kapagında: Kapak yok.
				Dolap kapagında: Kapak yok.
				BEZEME
				Malzemesi: Küfeki
				Kesiti: Kare ve çokgen
				Külâh biçimi: Külâh şeklinde
				SACAĞ TIPI
				Avluda
				Kubbede
				Dış cephede

REVAK

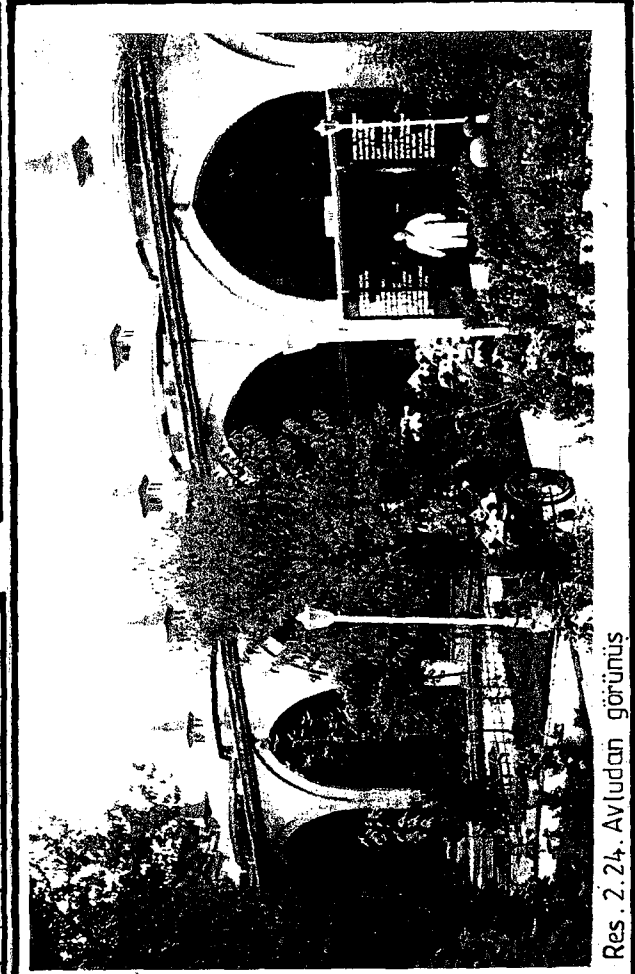
REVAK DERİNLİĞİ: 4,20 m	KEMER BİÇİMİ: Penci kemer	ÖRTÜ KAPLAMASI: Harç
AYAKLAR	KEMER MLZ.: Küfeki	DÖŞEME KAPLAMASI: Hali kaplı olduğundan görülemedi.
	GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	BEZEME
	ÖRTÜ: Hücre revaklarında kubbe Dershane giriş revacığında kırma çatı	Geçiş ögesinde: Yok.
	ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.	Kubbede: Yok
Başlık Baklavalı	DERSHANE GİRİŞ REVAGI: Hücrelerden ayrı bir revak	
Kaide mlz: Mermer	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 150 m	

AVLU

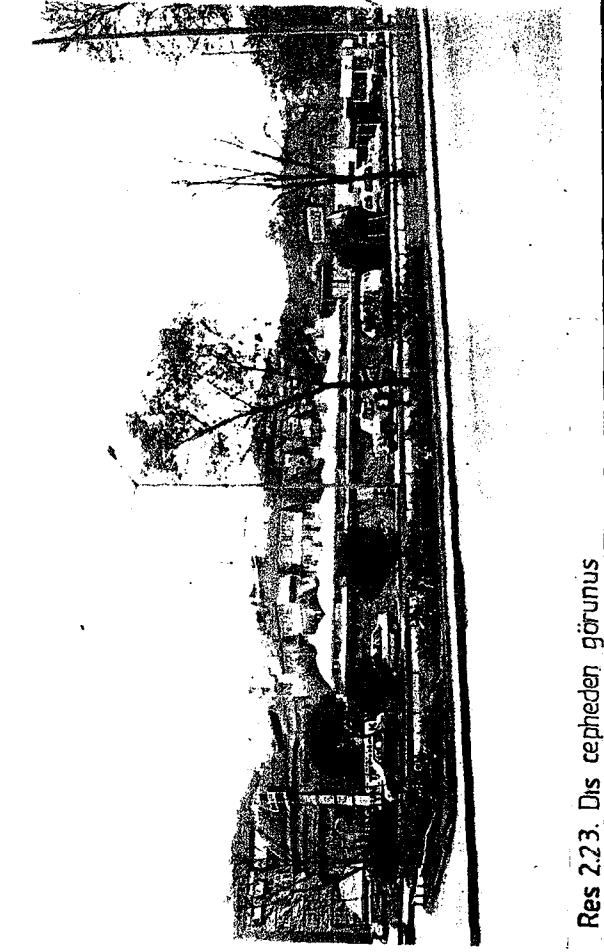
İÇ BOYUT: 17,50 x 26,50 m	SU ÖGESİ: Yok.
DÖŞEME KAPLAMASI: Taş	
AVLU REVAK CEP HESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ: Kesme taş	
ÇÖRTEN MLZ.: Çörtlen yok	

HELALAR

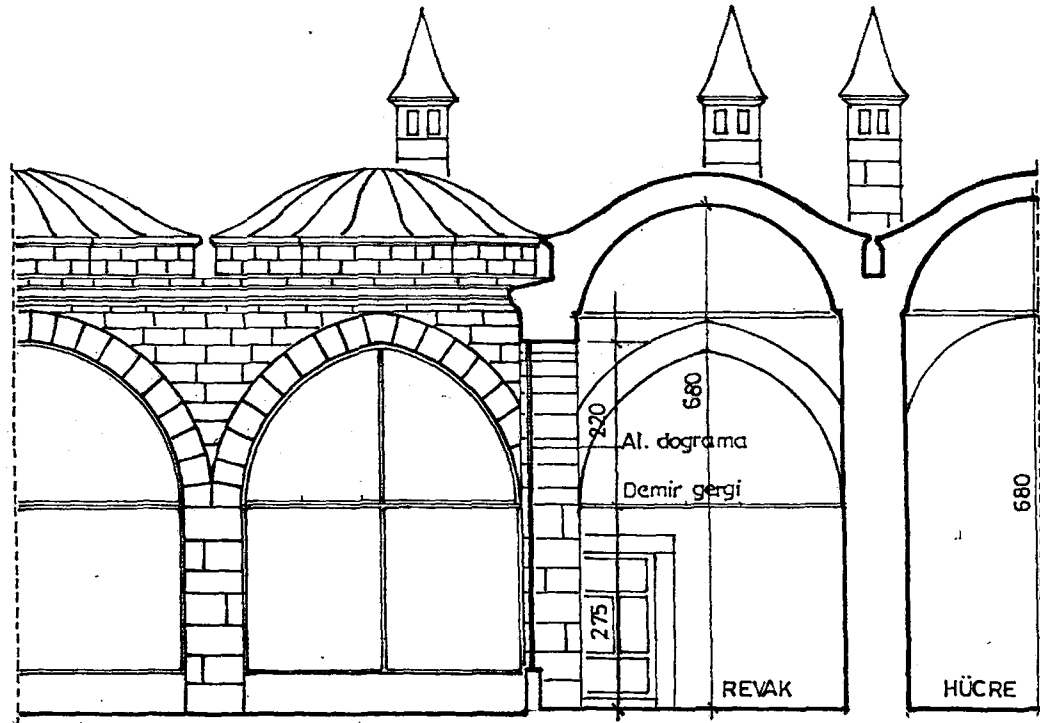
KONUMU: Medrese dışında	ÖRTÜ: Beşik tonoz
DŞ. KAP.: Mosaic kaplı olduğundan görülemedi.	PENCERE ADEDİ: 1
	IŞIKLIK ADEDİ: Yok

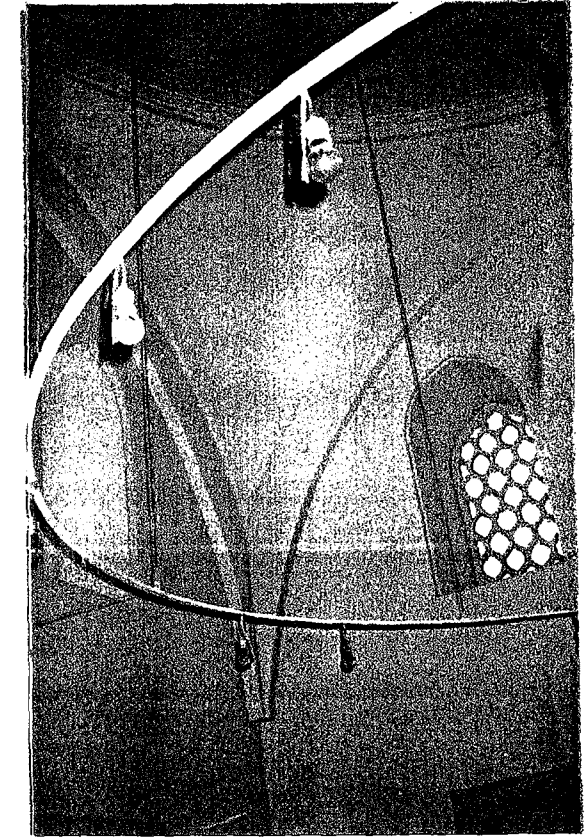
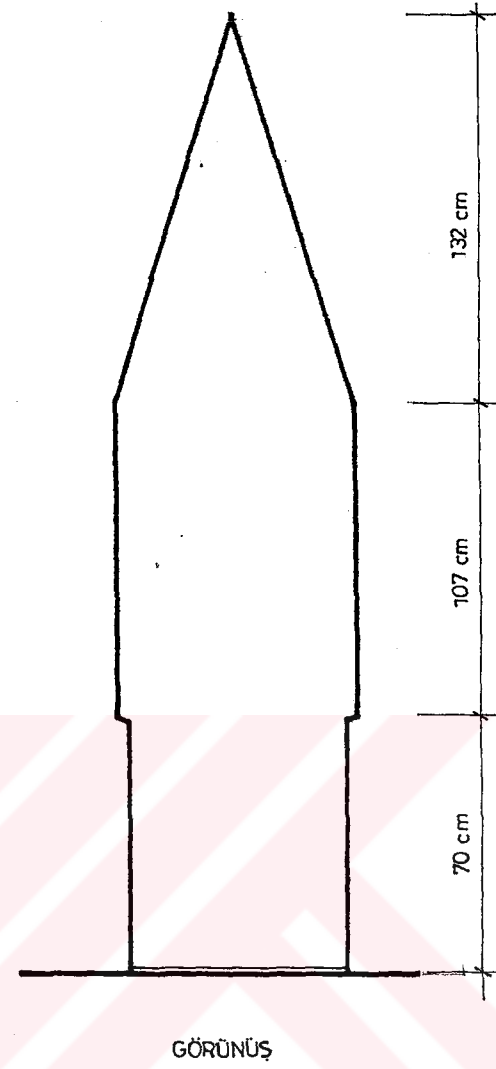
Res. 2.24. Avludan görünüşü

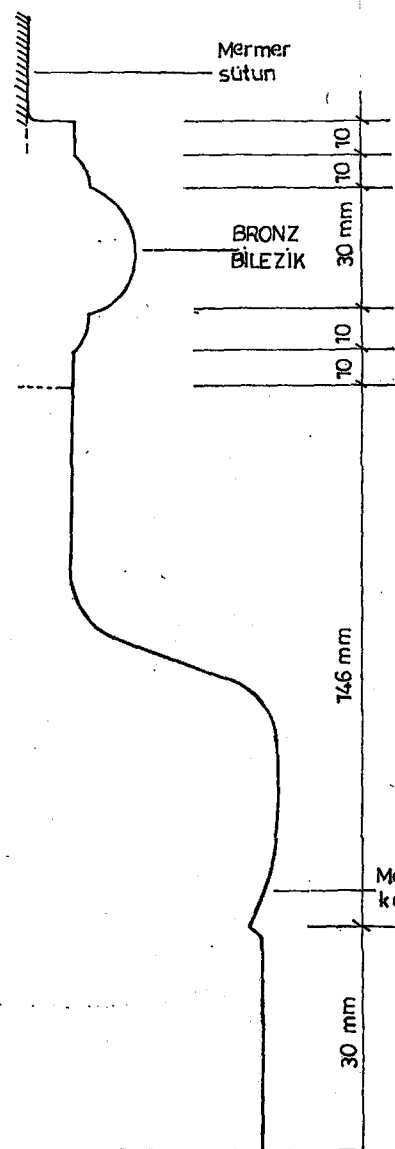
Res. 2.23. Dış cepheden görünüşü

Çiz.2.15,Avlu revağı kesiit ve görünüşü Ö: 1/100

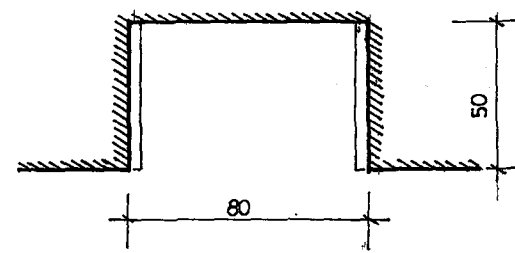

Res.2.26 Dershane deki geçiş ögesi

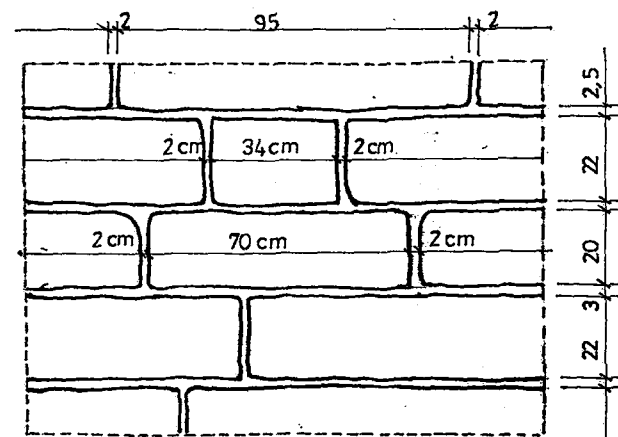

Çiz 216 ve Dershane giriş revağı önündeki Res 2.25. sütun kaidesi ve baklavalı sütun başlığı.

Sütun kaidesi Ö: 1/2

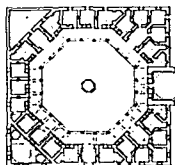
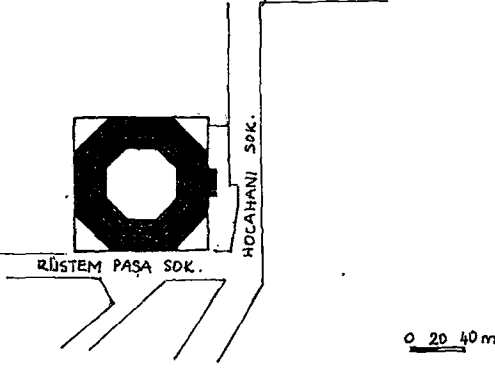
Çiz.2.17.0cak Ö 1/25

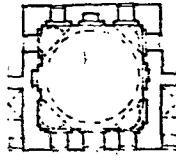
Çiz.2.18.Dış cephe duvar örgü tekniği Ö:1/20

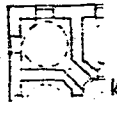

Res.2.27. Baca

ADI: RÜSTEM PAŞA MEDRESESİ	KONUMU Bağımsız	AYVAN Adedi: 5	ARAZİYE OTURMA BİCİMİ: Düz
YERİ: CAĞALOĞLU	HÜCRELERİN DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ:	Yeri: 1 adet giriş ayvanı, 4 adet sekizgen köşe, 1 teras	
KAYITLI OLDUGU KAYNAK: TB, TE, TM	Sekizgen, avlu revağı sekizgen	İç boyut: 2,95 m x 4,50 m (85 ayvanla aynı)	
YAPIM YILI Kitabeye göre: 1550 Yazılı kaynaklara göre: 1547-8		GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU	
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: Kanuni Sultan Süleyman		Cumhuriyet döneminde bir süre kimsesizler yurdu olarak kullanılan medrese 1960'lı yıllarda esaslı bir onarımdan geçirilmiştir. Günümüzde iyi durumda olan medrese Sosyal Yar. Olumlaşma Derneği olarak kullanılmaktadır.	
YAPTIRAN: Veziriazam Rüstem Paşa	DIŞ BOYUTLAR 43,50m x 43,50m		
YAPAN: Mimar Sinan			

DERSHANE / MESCİD

KONUMU: Sekizgenin kenarlarından biri üzerinde		DÖŞEME KAPL.: Halı kaplı olduğundan görünemedi.
İÇ BOYUT: 7,70m x 7,70m		PENCERE Yüksekliği: 160 cm Söve malzemesi: Mermer Kapak: Yok
DIŞ BOYUT: 9,05m x 9,05m	0 2 4m	KAPI Yüksekliği: 210 cm Söve malzemesi: Mermer Eşik malzemesi: Mermer
MİHRAP: Dikdörtgen planlı		DUVAR ÖRGÜ TEK Avlu cep.: Sıvalı olduğundan görünemedi. Dış cephe: Kaba yonu taş
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar		PENCERE DÜZENİ Mihrap cephe: Yan cephe Avlu cephesi iki alt, üç üst pencere Tek alt, tek üst pencere iki alt pencere
DUVAR MLZ.: Sıvalı olduğundan görünemedi.		BEZEME Kapıda: Kündekari Pencere kapagında: Kapak yok Mihrapta: Yok Geçiş ögesinde: Mukarnas Kubbeye: Yok
DUVAR KALINLIĞI: 135 cm		SACAK TİPİ Avluda Kubbeye Dış cephede
AKTARMA ELEMANI Kemer		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Tromp		
ÖRTÜ: Kubbe		
ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görünemedi.		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Harç		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: Ölçülemedi		

HÜCRELER

ADEDİ Köşe h.: 2 Hücre: 22		PENCERE Yüksekliği: 125 cm Söve malzemesi: Küpeki Kapak: Yok
İÇ BOYUT Köşe h.: 3,50m x 3,50m Hücre: 3,50m x 3,50m	köşeh.	KAPI Yüksekliği: 180 cm Söve malzemesi: Küpeki Eşik malzemesi: Küpeki
DOLAP ADEDİ: 1		DUVAR ÖRGÜ TEK Avlu cep.: Sıvalı olduğundan görünemedi. Dış cephe: Kaba yonu taş
OCAK: Kulaç yok.	0 2 4m hücre	DUVAR MLZ.: Sıvalı olduğundan görünemedi.
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar		DUVAR KALINLIĞI: 85 cm
DUVAR MLZ.: Sıvalı olduğundan görünemedi.		AKTARMA ELEMANI: Kemer
DUVAR KALINLIĞI: 85 cm		KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif
ÖRTÜ: Kubbe		ÖRTÜ: Kubbe
ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görünemedi.		ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görünemedi.
ÖRTÜ KAPLAMASI: Harç		ÖRTÜ KAPLAMASI: Harç
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 1,50 m		KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 1,50 m
DÖŞEME KAPL.: Halı kaplı olduğundan görünemedi.		DÖŞEME KAPL.: Halı kaplı olduğundan görünemedi.

REVAK

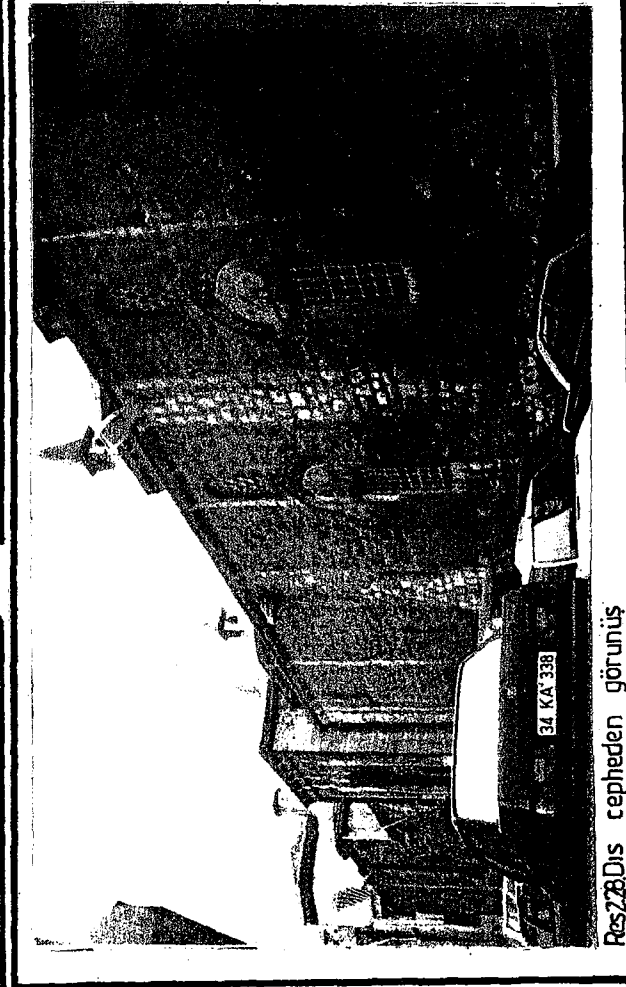
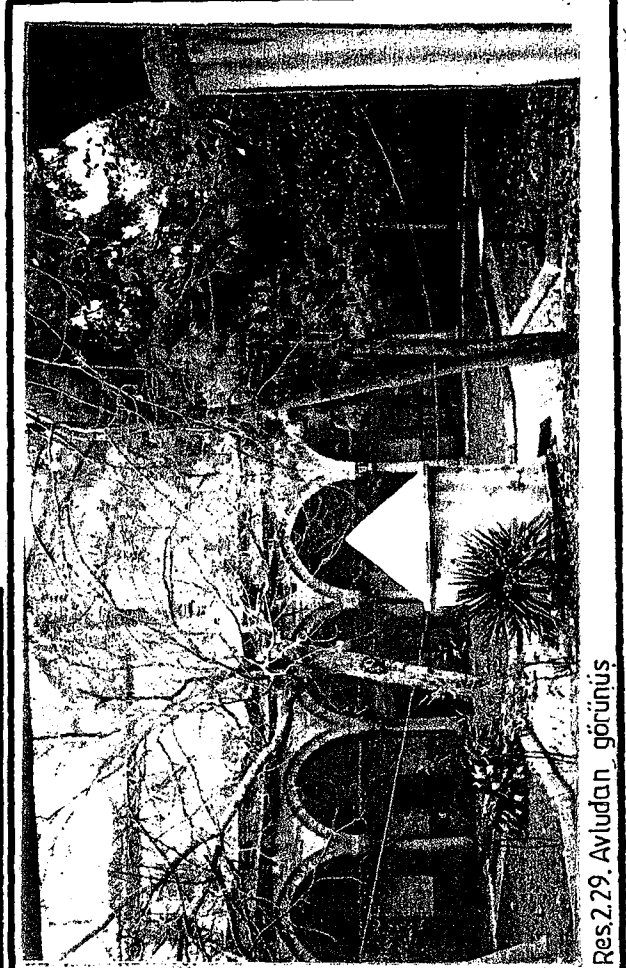
REVAK DERİNLİĞİ: 3,60 m	KEMER BİCİMİ: Penci kemer	ÖRTÜ KAPLAMASI: Harç
Kesit: Daire $\phi 34$, köşe lerde V planlı	KEMER MLZ.: Küpeki	DÖŞEME KAPLAMASI: Taş
Malzeme: Mermer	GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	BEZEME Geçiş ögesinde: Yok Kubbeye: Yok
Başlık: Baklavalı Nilüfer çiçeği	ÖRTÜ: Kubbe ve Aynalı tonoz	DERSHANE Diğerleriyle GİRİŞ REVAGI: aynı kotta
Kaide mlz.: Küpeki	ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görünemedi.	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 1,50m

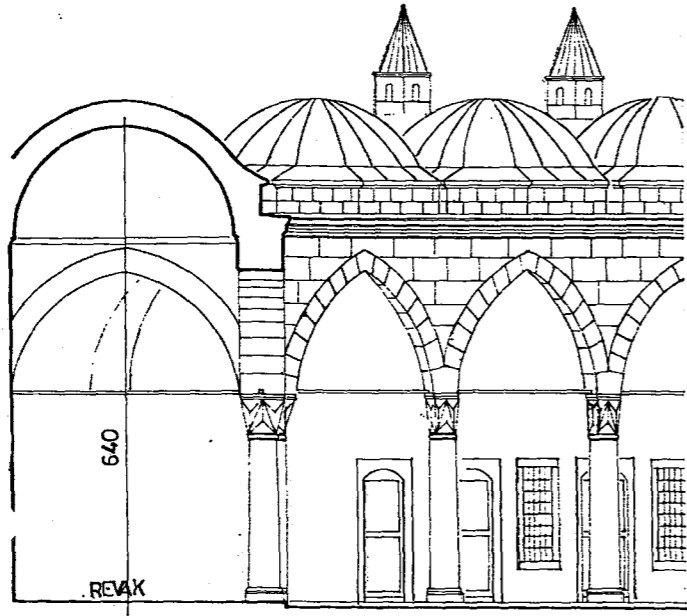
AVLU

İÇ BOYUT: 24,50m x 24,50m
SU ÖGESİ: Şadırvan
DÖŞEME KAPLAMASI: Arnavut taşı
AVLU REVAK CEP HESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ: Kesme taş
ÇÖRTEN MLZ. Küpeki

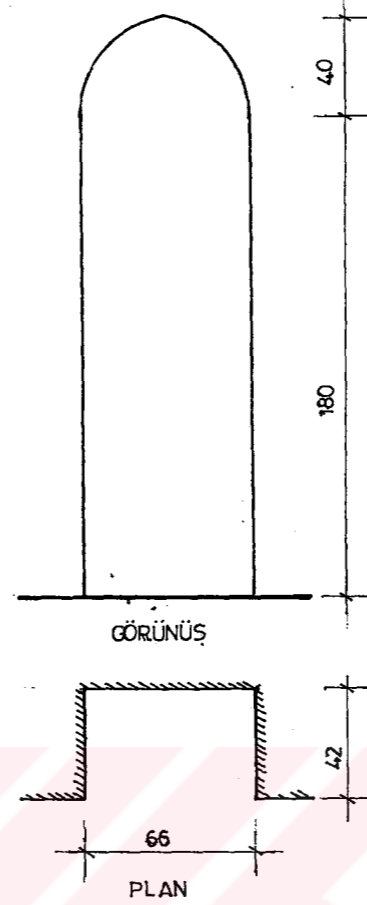
HELALAR

KONUMU: Medrese içinde
ÖRTÜ: Beşik tonoz
DŞ. KAP.: Mermer
PENCERE ADEDİ: Yok
İŞIKLIK ADEDİ: Yok

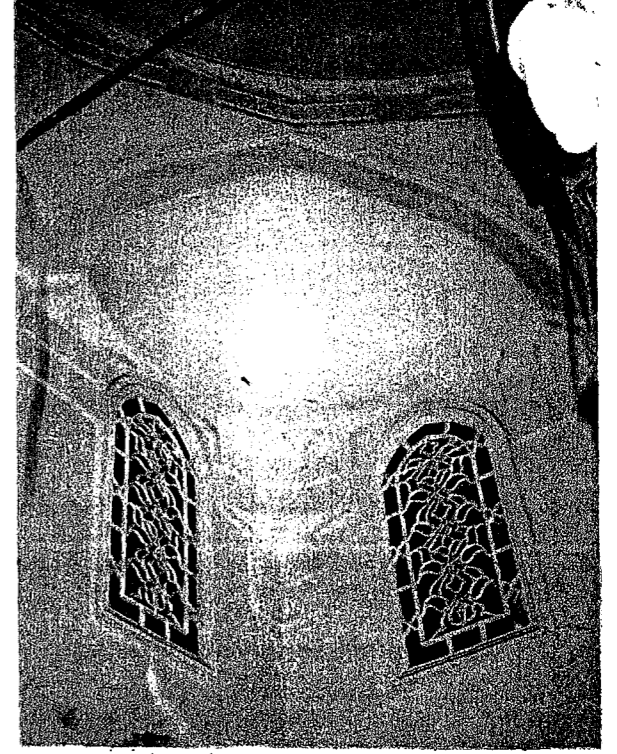

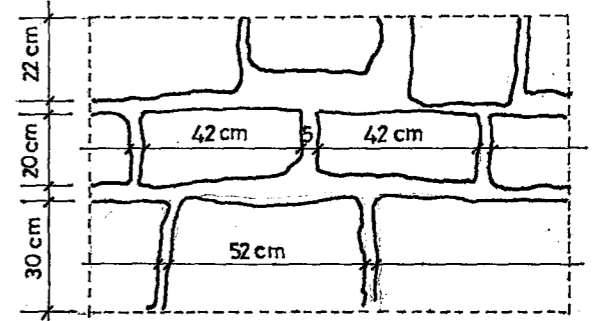
Çiz.2.19. Avlu revağı kesit ve görünüşü Ö:1/100

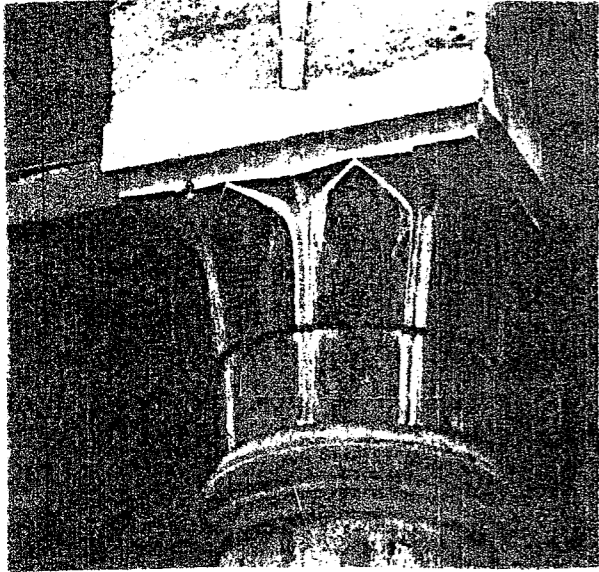
Çiz.2.21.Ocak

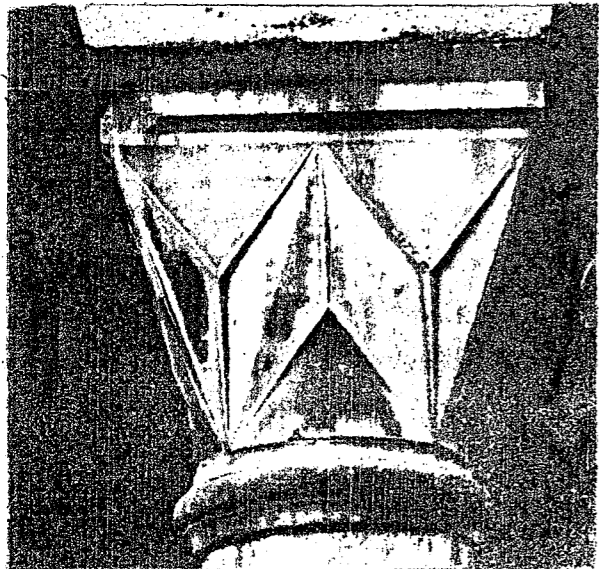
Res.2.33. Dershane deki geçiş ögesi

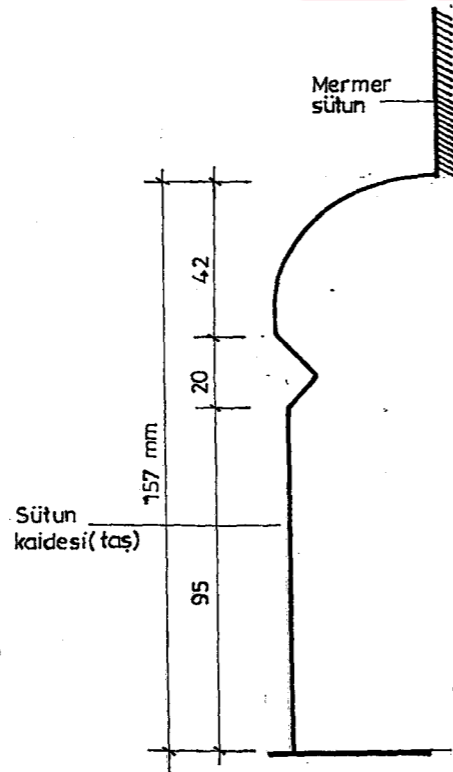
Çiz.2.22. Dış cephe duvar örgü tekniği Ö:1/20

Res.2.30.Nilüfer çiçeği şekilli sütun başlığı

Res.2.31.Baklavali sütun başlığı

Çiz.2.20.Sütun kaidesi detayı Ö:1/2

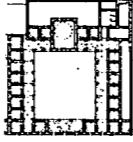

Res.2.32.Dershane giriş kapısı

Res. 2.34. Baca

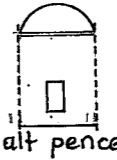
MEDRESE

ADI: SÜLEYMANİYE EVVEL MEDRESESİ	KONUMU: Külliye içinde, cami den bağımsız.	EYVAN	Adedi: 4 Yeri: 1 adet dershane eksenini üzerinde, 2 adet hücreler arasında.	ARAZİYE OTURMA BİCİMİ: Tonozlu bir alt yapı üzerine oturuyor.
YERİ: SÜLEYMANİYE	HÜCRELERİN DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ:		İç boyut: 3.65 m x 4.60 m	
KAYITLI OLDUGU KAYNAK: TB, TE, TM.	Eşit kollu U, avlu revağı dört yönde.	GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU:		
YAPIM YILI: Kitabeye göre: Kitabe yok. Yazılı kaynaklara göre: 1552-53		Süleymaniye camii ile birlikte onarılan medrese iyi ve bakımlı durumdadır. Günümüzde Süleymaniye Kütüphanesinin kitap deposu ve sergi salonlarını içeren bölümü olarak kullanılmaktadır.		
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: Kanuni Sultan Süleyman				
YAPTIRAN: Kanuni Sultan Süleyman				
YAPAN: Mimar Sinan	DIŞ BOYUTLAR: 40.00m x 45.00m			

DERSHANE / MESCİD

KONUMU: U'nun simetri eksenini üzerinde.	DÖŞEME KAPL.: Ahsap kaplı oldu- ğundan görülemedi
İÇ BOYUT: 7.00m x 10.00m	PENCERE
DIS BOYUT: 9.40m x 12.40m	Yüksekliği: 180cm Söve malzemesi: Mermer Kapak: Yok
MİHRAP: Yarım daire planlı	KAPI
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	Yüksekliği: 255cm Söve malzemesi: Mermer Eşik malzemesi: Mermer
DUVAR MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi	DUVAR ÖRGÜ TEK
DUVAR KALINLIĞI: 120cm	Avlu cep.: Kesme taş Dis cephe: Kesme taş
AKTARMA ELEMANI: Kemer	PENCERE DÜZENİ
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	Mihrap cephe: Pencere yok. Ön cephe: Avlu cephesi:
ÖRTÜ: Kubbe	BEZEME
ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.	Kapıda: Yok Pencere kapagında: Kapak yok. Mihrapta: Mukarnas Geçiş ögesinde: Yok Kubbede: Yok
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	SACAK TİPİ
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 3.20m	Avluda: ? Kubbede: ? Dis cephede: ?

HÜCRELER

ADEDI: Köse h.: Yok. Hücre: 21	PENCERE	Yüksekliği: 120cm Söve malzemesi: Küfeki Kapak: Yok
İÇ BOYUT: Köse h.: Hücre: 3.65m x 3.65m	KAPI	Yüksekliği: 180cm Söve malzemesi: Küfeki Eşik malzemesi: Küfeki
DOLAP ADEDİ: Yok	DUVAR ORGU TEK.	Avlu cep.: Kesme taş Dis cephe: Kesme taş
OCAK: Yok	PENCERE DÜZENİ	Avlu cephesinde: Dis cephede: Tek alt pencere
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	BEZEME	Kapıda: Yok Pencere kapagında: Kapak yok. Dolap kapagında: Kapak yok.
DUVAR MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.	BACA	Malzemesi: Küfeki Kesiti: Çokgen Külâh biçimi: Kubbemsî
DUVAR KALINLIĞI: 95cm	SACAK TİPİ	Avluda: ? Kubbede: ? Dis cephede: ?
AKTARMA ELEMANI: Kemer	DÖŞEME KAPL.: Halı kaplı olduğundan görülemedi.	
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif		
ÖRTÜ: Kubbe		
ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 1.50m		

REVAK

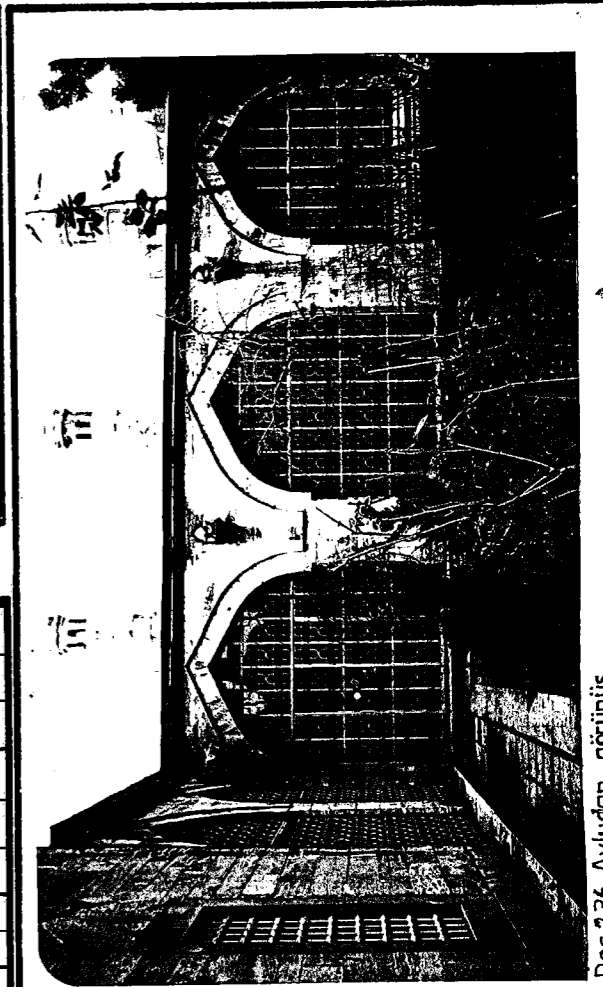
REVAK DERİNLİĞİ: 3.75m	KEMER BİCİMİ: Tek merkezli teget kemer	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun
Kesit: Dikdörtgen	KEMER MLZ: Küfeki	DÖŞEME KAPLAMASI: Dikdörtgen tuğla
Malzeme: Küfeki	GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	BEZEME: Geçiş ögesi: Yok Kubbe: Yok
Başlık: Sütun başlığı yok.	ÖRTÜ: Kubbe, Çapraz tonoz	DERSHANE GİRİŞ REVAGI: Yok
Kaide mlz.: Kaide yok	ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 1.50m

AVLU

İÇ BOYUT: 20.00m x 22.50m	SU ÖGESİ: Yok
DÖŞEME KAPLAMASI: Taş	AVLU REVAK CEP HESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ: Kesme taş
ÇÖRTEN MLZ.: Küfeki	

HELALAR

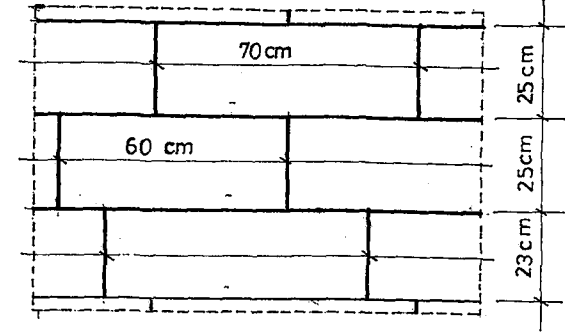
KONUMU: Medrese içinde
ÖRTÜ: Beşik tonoz
DŞ. KAP.: Mermer
PENCERE ADEDİ: Yok
IŞIKLIK ADEDİ: 4

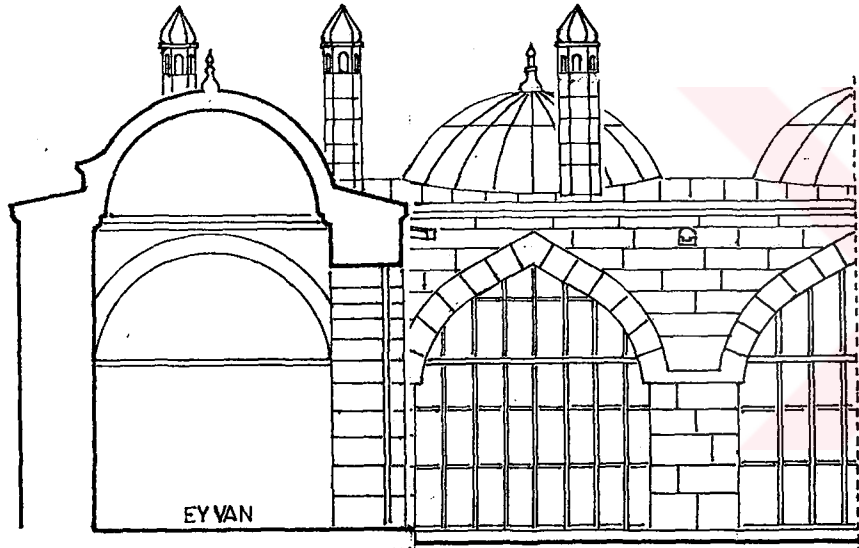
Res.2.36. Avludan görünüşü

Res.2.35. Dis cephe den görünüşü

Çiz.224 Dış cephe duvar örgü tekniği
Ö: 1/20

Çiz.223 Avlu revağî kesit .ve görünüşü Ö:1/100

Res,237 Baca

ADI: SÜLEYMANİYE SANİ MEDRESESİ	KONUMU: Külliye içinde, camiden bağımsız	EYVAN Adedi: 4	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Tonozlu bir alt yapı üzerine oturuyor.
YERİ: SÜLEYMANİYE	HÜCRELERİN DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ:	Yeri: 4 adet Dershane eksenli, 2 adet hücreler arasında 1 birliç eyvanı	
KAYITLI OLDUGU KAYNAK: TB, TE, TM	Eşit kollu U, avlu revağı dört yönde	İç boyut: 3.65mx4.60m	
YAPIM YILI: Kitabeye göre: Kitabe yok Yazılı kaynaklara göre: 1552-3		GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU	
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: Kanuni Sultan Süleyman		Cami ile onarılan medrese medrese iyi ve bakımlı durumdadır. Avlu revaklarının çam mekânla kapatılması dışında özünü korumaktadır. Günümüzde, Süleymaniye kütüphanesinin idare bölümü ve okuma salonları olarak kullanılmaktadır.	
YAPTIRAN: Kanuni Sultan Süleyman	DIŞ BOYUTLAR: 40.00mx45.00m		

DERSHANE / MESCİD

KONUMU: Avlu simetri ekseninde		DÖŞEME KAPL.: Ahsap kaplı oldu-ğundan görülemedi		
İÇ BOYUT: 7.00mx10.00m		PENCERE	Yüksekliği: 180 cm	
DIS BOYUT: 9.40mx12.40m	KAPI	Söve malzemesi: Mermer		
MİHRAP: Yarım daire planlı		Kapak: Yok		
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	PENCERE DÜZENİ	Yüksekliği: 255 cm		
DUVAR MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.		Söve malzemesi: Mermer		
DUVAR KALINLIĞI: 120 cm	BEZEME	Eşik malzemesi: Mermer		
AKTARMA ELEMANI: Kemer		DUVAR ÖRGÜ TEK: Avlu cep.: Kesme taş Dis cephede: Kesme taş		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	SAÇAK TIPI	Mihrap cephe:	Ön cephe:	
ÖRTÜ: Kubbe		Pencere yok.		
ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi	KUBBE	Avlu cephesi:		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		Pencere yok.		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 320 m	KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif			

HÜCRELER

ADEDİ: Köse h.: Yok Hücre: 21		PENCERE	Yüksekliği: 120 cm	
İÇ BOYUT: Köse h.: Hücre: 3.65mx3.65m		Söve malzemesi: Küfeki		
DOLAP ADEDİ: Yok	KAPI	Kapak: Yok		
OCAK: Yok		Yüksekliği: 180 cm		
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	PENCERE DÜZENİ	Söve malzemesi: Küfeki		
DUVAR MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi		Esik malzemesi: Küfeki		
DUVAR KALINLIĞI: 95 cm	BEZEME	DUVAR ORGU TEK: Avlu cep.: Kesme taş Dis cephede: Kesme taş		
AKTARMA ELEMANI: Kemer		Avlu cephesinde: Pencere yok.		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	BACA	Dis cephede:		
ÖRTÜ: Kubbe		Kapıda: Yok		
ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi	SAÇAK TIPI	Pencere kapagında: Kapak yok.		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		Dolap kapagında: Kapak yok.		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 150 m	DÖŞEME KAPL.: Halı kaplı olduğundan görülemedi.	Malzemesi: Küfeki		
		Kesiti: Çokgen		
	KÜLÜH BİÇİMİ: Kubbe			
	Avluda: ?			
	Kubbede: ?			
	Dis cephede: ?			

REVAK

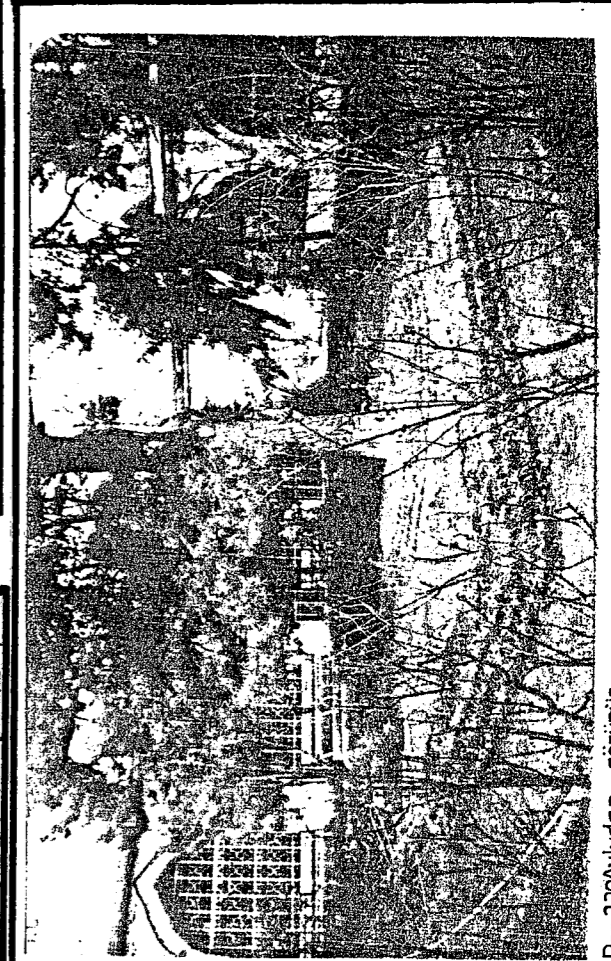
REVAK DERİNLİĞİ: 3.75 m	KEMER BİÇİMİ: Tek merkezli teğet kemer	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun
AYAKLAR	Kesit: Dikdörtgen	DÖŞEME KAPLAMASI: Dikdörtgen tuğla
	Malzeme: Küfeki	BEZEME: Geçiş ögesi Yok Kubbe Yok
	Başlık: Sütun başlığı yok.	DERSHANE GİRİŞ REVAGI: Yok
	Kaide mlz: Kaide yok	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 150 m
	ÖRTÜ: Kubbe, Çapraz tonoz	
	ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.	

AVLU

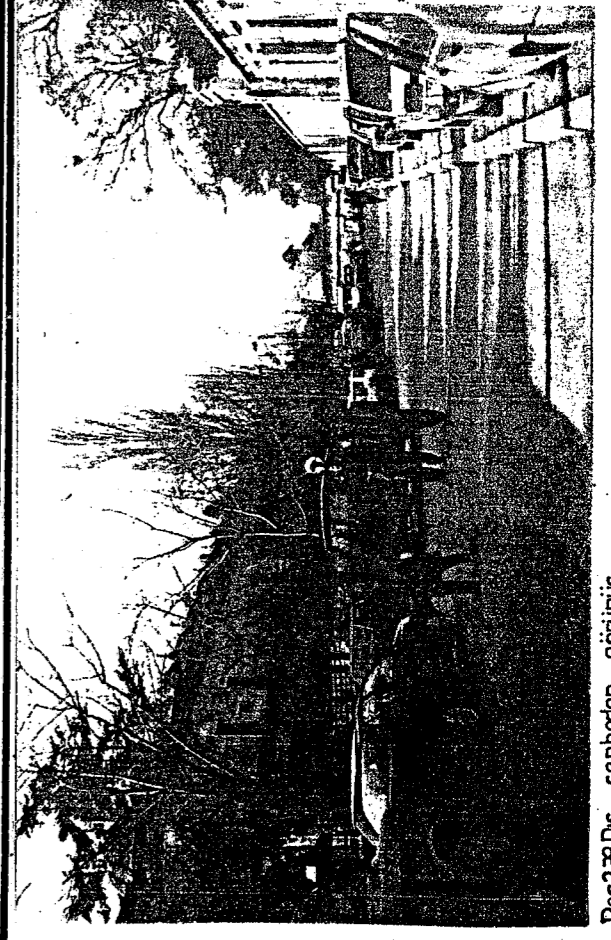
İÇ BOYUT: 20.00 m x 22.50 m
SU ÖGESİ: Yok
DÖŞEME KAPLAMASI: Taş
AVLU REVAK CEP HESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ: Kesme taş
ÇÖRTEN MLZ: Küfeki

HELALAR

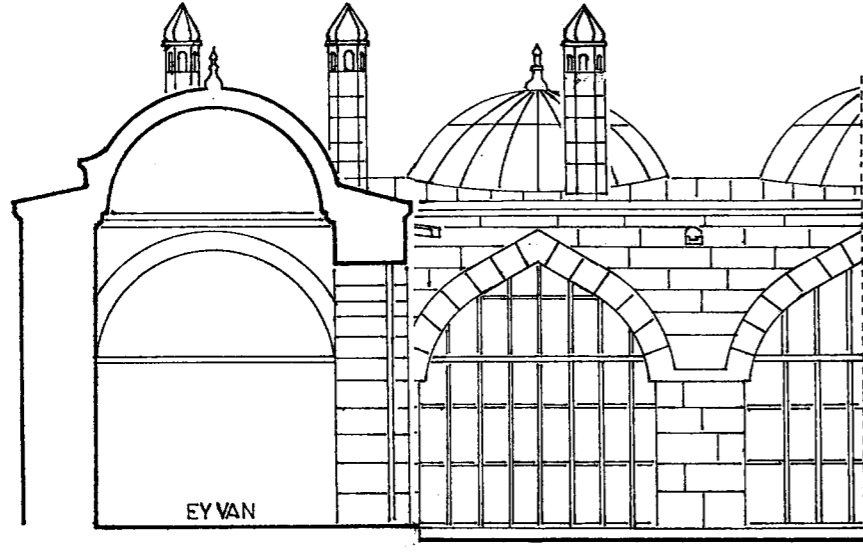
KONUMU: Medrese içinde
ÖRTÜ: Beşik tonoz
DŞ. KAP.: Mermer
PENCERE ADEDİ: Yok
IŞIKLIK ADEDİ: 1

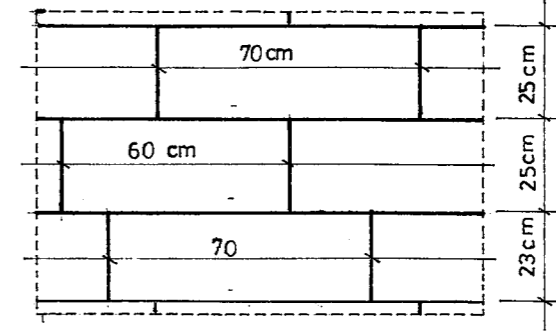
Res.239Avludan görünüş

Res.238.Dış cepheden görünüş

Çiz.225 Avlu revağî kesit ve görünüşü Ö:1/100

Çiz.226.Dış cephe duvar örgü tekniği
Ö: 1/20

Res.2.40.Revağî olmayan dershanenin avludan görünüşü

Res.2.41.Baca

ADI: SÜLEYMANİYE TIP MEDRESESİ	KONUMU <i>Külliye içinde, camiden bağımsız</i>	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: <i>Tonozlu bir alt yapı üzerine oturuyor.</i>
YERİ: SÜLEYMANİYE	HÜCRELERİN DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ:	
KAYITLI OLDUGU KAYNAK: TB, TE, TM	Tek sıralı, avlu revağı, tek yönlü	
YAPIM YILI	Kitabeye göre: Kitabe yok. Yazılı kaynaklara göre 1552-53	
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: Kanuni Sultan Süleyman		
YAPTIRAN: Kanuni Sultan Süleyman		
YAPAN: Mimar Sinan	DIŞ BOYUTLAR: Ölçülemedi	

DERSHANE / MESCİD (YOK)

HÜCRELER

KONUMU	DÖŞEME KAPL.:			ADEĐİ	Köşe h.:	PENCERE	Yüksekliği:
İÇ BOYUT	PENCERE	Yüksekliği:		İÇ BOYUT	Hücre.:		Söve malzemesi:
DIS BOYUT	PENCERE	Söve malzemesi:		DOLAP ADEĐİ:	Köşe h.:	KAPI	Kapak:
MIHRAP	PENCERE	Kapak:		OCAK:	Hücre.:	KAPI	Yüksekliği:
DÜŞEY TAŞIYICI	KAPI	Yüksekliği:		DÜŞEY TAŞIYICI:		DUVAR	Söve malzemesi:
DUVAR MLZ.	KAPI	Söve malzemesi:		DUVAR MLZ.:	Avlu cep.:	ORGU TEK.	Esik malzemesi:
DUVAR KALINLIĞI	KAPI	Eşik malzemesi:		DUVAR KALINLIĞI:	Dis cephe.:		Kesme taş
AKTARMA ELEMANI	PENCERE DÜZENİ	Mihrap cephe.	Yan cephe	AKTARMA ELEMANI:	Avlu cephesinde		Dış cephede
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ:	PENCERE DÜZENİ	Avlu cephesi		KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ:			Tek alt pencere
ORTU	BEZEME	Kapıda		ÖRTÜ: Kubbe		BEZEME	Kapıda:
ORTU MLZ.	BEZEME	Pencere kapagında		ÖRTÜ MLZ.:		BEZEME	Pencere kapagında:
ORTU KAPLAMASI	BEZEME	Mihrapta		ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		BACA	Dolap kapagında:
KUBBE YÜKSEKLİĞİ	SACAĞI TİPİ	Avluda	Kubbede	KUBBE YÜKSEKLİĞİ		BACA	Malzemesi: Küfeki
	SACAĞI TİPİ	Dış cephede		DÖŞEME KAPL.:		BACA	Kesiti: Çokgen
	SACAĞI TİPİ					BACA	Külah biçimi: Kubbemsî

REVAK

AVLU

HELALAR

REVAK DERİNLİĞİ:	KEMER BİÇİMİ:	ÖRTÜ KAPLAMASI:	İÇ BOYUT	KONUMU:
AYAKLAR	Kesit:	KEMER MLZ.:	SU ÖGESİ:	ÖRTÜ:
	Malzeme:	GEÇİŞ ÖGESİ:	DÖŞEME KAPLAMASI:	DŞ. KAP.:
	Başlık:	ÖRTÜ:	AVLU REVAK CEP HESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ:	PENCERE ADEĐİ:
	Kaide mlz.:	ÖRTÜ MLZ.:	ÇÖRTEN MLZ.:	IŞIKLIK ADEĞİ:
		BEZEME	Geçiş ögesi	
		Kubbe		
		DERSHANE GİRİS REVAGI:		
		KUBBE YÜKSEKLİĞİ		

Res. 243. Baca

ADI: SİNAN PAŞA MEDRESESİ	KONUMU Külliye içinde, cami ile ortak avlulu	EYVAN Adedi: 2	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Düz
YERİ: BEŞİKTAŞ	HÜCRELERİN DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ:	Yeri: Unvan iki ucunda	
KAYITLI OLDUGU KAYNAK: TB, TE, TM	Esit kollu U, avlu revağı dört yönde	İç boyut: 4.65m x 6.40m	
YAPIM YILI		GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU:	
Kitabeye göre: Külliye içinde yer alan cami kitabesinde 1556 Yazılı kaynaklara göre: 1557		Geçirdiği son onarımdan sonra Kur'an kursu olarak kullanılan medrese özgünlüğü nü yitirmiştir. Avlu revağı camilerle kapatılmış, eyvanlar ise kapatılarak su deposu olarak kullanılmaya başlanmıştır.	
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: Kanuni Sultan Süleyman			
YAPTIRAN: Kaptan-ı Derya Sinan Paşa			
YAPAN: Mimar Sinan			

DERSHANE / MESCİD (YDK)

HÜCRELER

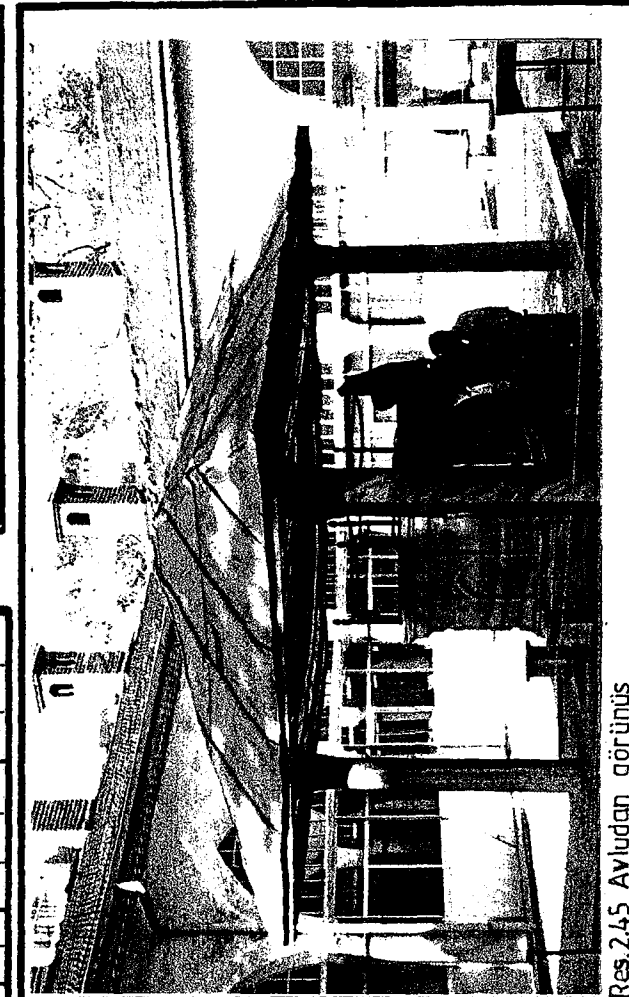
KONUMU:	DÖŞEME KAPL.:			ADEDİ	Köşe h.: 2		PENCERE	Yüksekliği: 130 cm
İÇ BOYUT:	PENCERE	Yüksekliği:	Söve malzemesi:	İÇ BOYUT	Köşe h.: 3.80m x 6.40m Hücre: 3.80m x 4.30m		Köşe h.	Söve malzemesi: Küfeki
DIS BOYUT:	KAPI	Yüksekliği:	Kapak:	DOLAP ADEDİ: 1		Hücre	KAPI	Yüksekliği: 190 cm
MIHRAP:	KAPI	Söve malzemesi:	Esik malzemesi:	OCAK: Yok			DUVAR	Söve malzemesi: Küfeki
DÜŞEY TAŞIYICI:	DUVAR ÖRGÜ TEK	Avlu cep.:	Dis ceph.:	DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar			ORGU TEK.	Esik malzemesi: Mermer
DUVAR MLZ.:	PENCERE DÜZENİ	Mihrap cephe:	Yan cephe:	DUVAR MLZ.: Sivalı olduğundan görülemedi.			PENCERE DÜZENİ	Avlu cep. Sivalı olduğundan görülemedi.
DUVAR KALINLIĞI:	PENCERE DÜZENİ	Avlu cephesi:		DUVAR KALINLIĞI: 85 cm			PENCERE DÜZENİ	Dis cephede
AKTARMA ELEMANI:	PENCERE DÜZENİ			AKTARMA ELEMANI: Duvar			PENCERE DÜZENİ	Tek alt pencere
GEÇİŞ ÖGESİ:	BEZEME	Kapıda:		KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ:			BEZEME	Tek alt, Tek üst pencere
ÖRTÜ	BEZEME	Pencere kapagında:		ÖRTÜ: Çatı			BEZEME	Kapıda: Yok
ÖRTÜ MLZ.:	BEZEME	Mihrapta:		ÖRTÜ MLZ.: Ahşap			BACA	Pencere kapagında: Kapak yok.
ÖRTÜ KAPLAMASI:	SACAĞI TIPI	Geçiş ögesinde:		ÖRTÜ KAPLAMASI: Kiremit			BACA	Dolap kapagında: Kapak yok.
KUBBE YÜKSEKLİĞİ	SACAĞI TIPI	Kubbede:		KUBBE YÜKSEKLİĞİ: Kubbe yok.			BACA	Malzemesi: Tuğla
	SACAĞI TIPI	Avluda:		DÖŞEME KAPL.: Hali kaplı olduğundan görülemedi.			SACAĞI TIPI	Kesiti: Kare
	SACAĞI TIPI	Kubbede:					SACAĞI TIPI	Külâh biçimi: Külâhımsı
	SACAĞI TIPI	Dis cephede:					SACAĞI TIPI	Dis cephede
	SACAĞI TIPI						SACAĞI TIPI	Kirpi Saçak

REVAK

AVLU

HELALAR

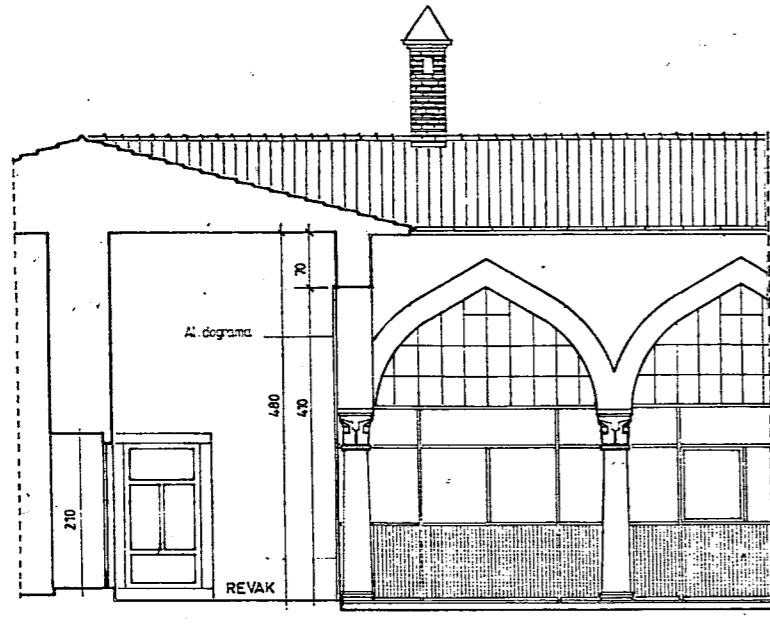
REVAK DERİNLİĞİ: 3.00m	KEMER BİÇİMİ: Tek merkezli teğet kemer.	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kiremit	İÇ BOYUT: 19.60m x 28.90m	KONUMU: Özgün WC ile
Kesit: Daire ϕ 35 cm	KEMER MLZ.: Sivalı olduğundan görülemedi.	DÖŞEME KAPLAMASI: Hali kaplı olduğundan görülemedi.	SU ÖGESİ: Şadırvan	ÖRTÜ: ilgili bilgi tespit edilmedi.
Malzeme: Mermer	GEÇİŞ ÖGESİ: Yok	BEZEME	DÖŞEME KAPLAMASI: Mermer	DŞ. KAP.: tir.
Başlık: Baklavalı	ÖRTÜ: Çatı	Geçiş ögesi: Yok	AVLU REVAK CEP HESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ: Sivalı olduğundan görülemedi.	PENCERE ADEDİ:
Kaide mlz.: Mermer	ÖRTÜ MLZ.: Ahşap	Kubbe: Yok	ÇÖRTEN MLZ.: Çörtlen yok.	İŞIKLIK ADEDİ:
		DERSHANE GİRİŞ REVAGI: Yok.		
		KUBBE YÜKSEKLİĞİ: Kubbe yok.		

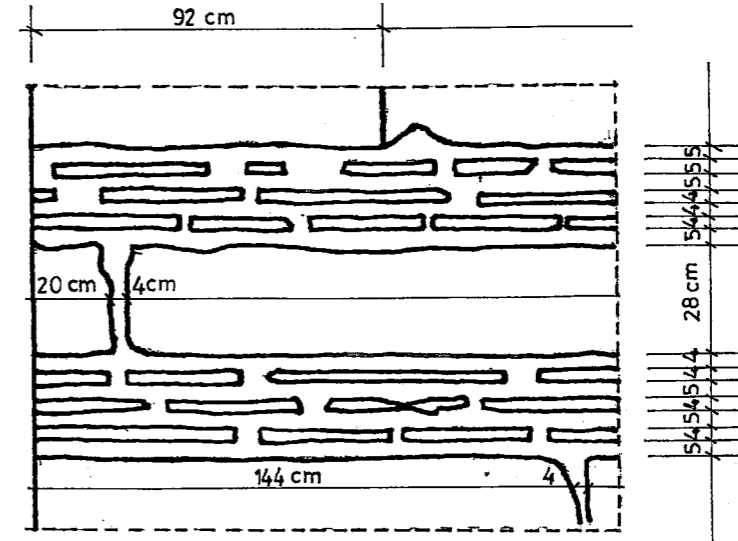
Res.2.45 Avludan görünüş

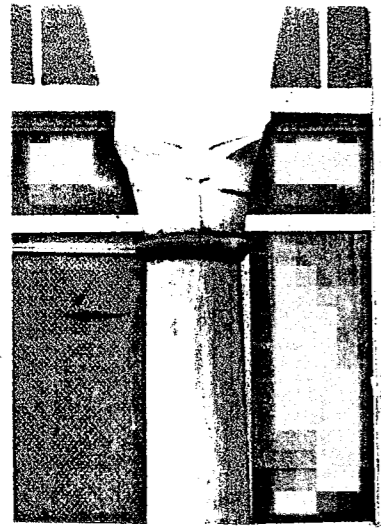
Res.2.44 Dış cepheden görünüş

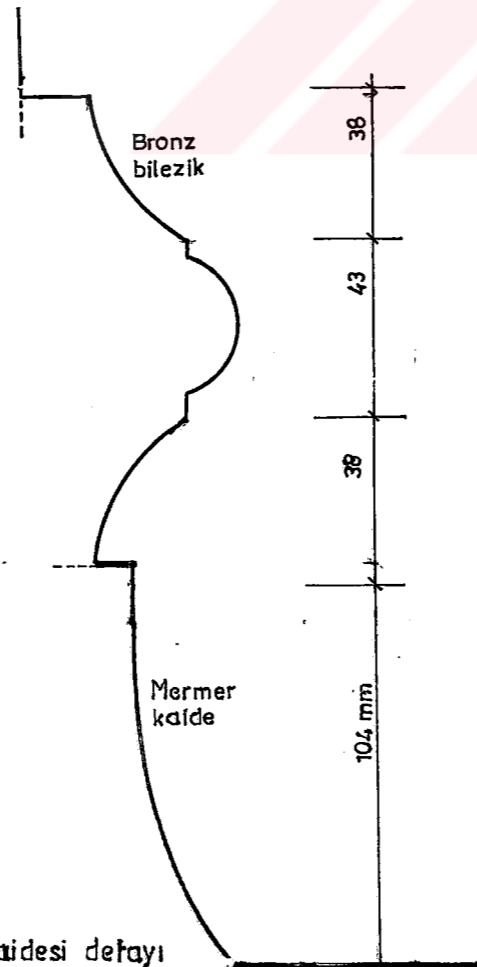
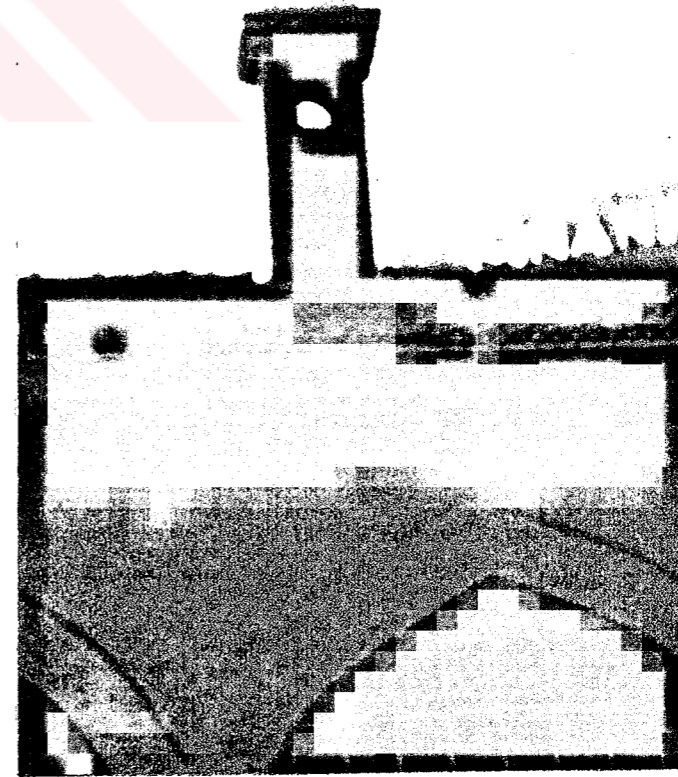
Çiz.227 Avlu revağı kesit ve görünüsü Ö: 1/100

Çiz.229 Dış cephe duvar örgü tekniğı Ö: 1/20

Res.246 Baklavali sütun başlığı

Çiz.228. Sütun kaidesi detayı
Ö1/2

Res.247 Baca

Katalog no: 2.1.11

MEDRESE

ADI: SÜLEYMANİYE DARÜLHADİSİ	KONUMU: Külliye içinde, camiden bağımsız	EYVAN	Adedi:	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Tonozlu bir alt yapı üzerine oturuyor.
YERİ: SÜLEYMANİYE	HÜCRELERİN DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ:	Yeri:	İç boyut:	
KAYITLI OLDUGU KAYNAK: TB, TE, TM	Tek sıralı, avlu revağı tek yönde	GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU		
YAPIM YILI	Kitabeye göre: Kitabeye yok Yazılı kaynaklara göre 1556-57	1960'lı yıllara kadar harap durumda olan medrese günümüzde iyi ve bakımlı durumdadır. Medreseye girilemediği için gerekli bilgi elde edilemedi		
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: Kanuni Sultan Süleyman				
YAPTIRAN: Kanuni Sultan Süleyman				
YAPAN: Mimar Sinan	DIŞ BOYUTLAR: Ölçülemedi.			

DERSHANE / MESCİD

HÜCRELER

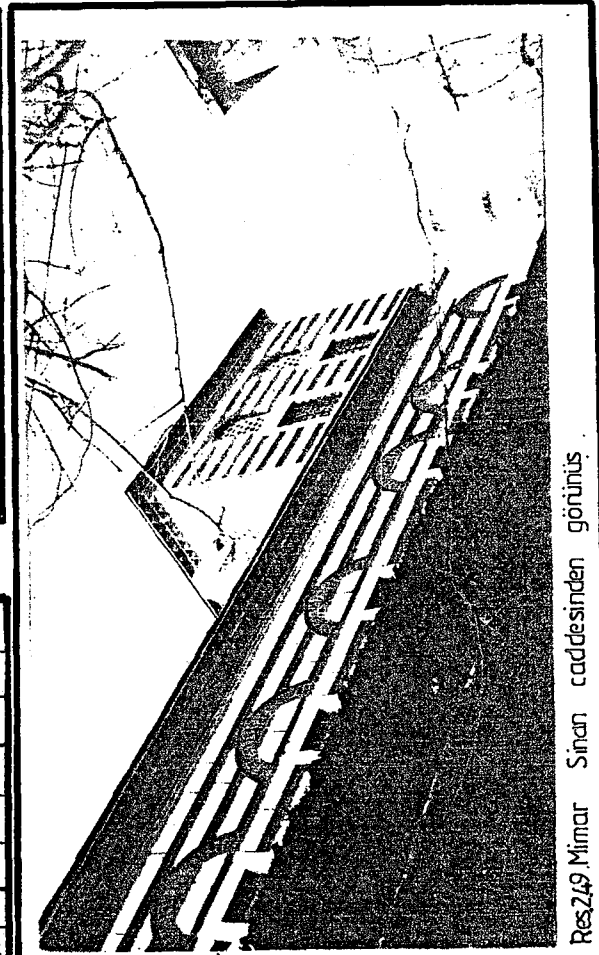
KONUMU Hücrelerin bir ucunda	DÖŞEME KAPL.:	ADEDİ	Köşe h. Hücre.	PENCERE	Yüksekliği:
İÇ BOYUT:	PENCERE	Yüksekliği:	Köşe h. Hücre		Söve malzemesi:
DIŞ BOYUT:	KAPI	DOLAP ADEDİ:		KAPAK:	
MIHRAP:	KAPI	OCAK:		Yüksekliği:	
DÜŞEY TAŞIYICI:	DUVAR	DÜŞEY TAŞIYICI		Söve malzemesi:	
DUVAR MLZ.:	ÖRGÜ TEK	DUVAR ORGU TEK.		Esik malzemesi:	
DUVAR KALINLIĞI:	Mihrap cephe. Yan cephe Avlu cephesi	DUVAR MLZ.:		Avlu cep.:	
AKTARMA ELEMANI:	PENCERE DÜZENİ	DUVAR KALINLIĞI:		Dis cephe: 1 sıra taş-2 sıra tuğla	
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ:	BEZEME	AKTARMA ELEMANI:		Avlu cephesinde	Dış cephede
ÖRTÜ: Çatı	BEZEME	KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ:			
ÖRTÜ MLZ.: Ahşap	BEZEME	ÖRTÜ: Çatı			
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	SACAĞI TIPI	ÖRTÜ MLZ.: Ahşap			
KUBBE YÜKSEKLİĞİ:	Kirpi Sacağ	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun			
		KUBBE YÜKSEKLİĞİ:			
		DÖŞEME KAPL.:			

REVAK

AVLU

HELALAR

REVAK DERİNLİĞİ:	KEMER BİÇİMİ:	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	İÇ BOYUT	KONUMU:
SÜTUNLAR	Kesit:	KEMER MLZ.:	SU ÖGESİ:	ÖRTÜ:
	Malzeme:	GEÇİŞ ÖGESİ:	DÖŞEME KAPLAMASI:	DŞ. KAP.:
	Başlık:	ÖRTÜ: Çatı	AVLU REVAK CEP HESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ:	PENCERE ADEDİ:
	Kaide mlz.:	ÖRTÜ MLZ.: Ahşap	ÇÖRTEN MLZ.:	IŞIKLIK ADEDİ:
		DERSHANE GİRİŞ REVAGI:		
		KUBBE YÜKSEKLİĞİ:		

Res.249 Mimar Sinan caddesinden görünüş

Res.248 Dış cepheden görünüş

ADI: SÜLEYMANİYE SALİS MEDRESESİ	KONUMU ^{Külliye içinde, camiden bağımsız}	EYVAN	Adedi:	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Kademeli
YERİ: SÜLEYMANİYE	HÜCRELERİN DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ:	Yeri:		
KAYITLI OLDUGU KAYNAK: TB, TE, TM	Eşit kollu U, avlu revağı üç yönde.	İç boyut:		
YAPIM YILI	Kitabeye göre: Kitabe yok. Yazılı kaynaklara göre 1558-59	GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU: 1960'lı yıllarda onarılan medrese, Vakıflar Müdür- lüğü'nün deposu olarak kullanılmaktadır. Medrese- ye girilemediği için gerekli bilgi elde edilemedi.		
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: Kanuni Sultan Süleyman				
YAPTIRAN: Kanuni Sultan Süleyman	DIŞ BOYUTLAR: Ölçülemedi			

DERSHANE / MESCİD

KONUMU: U'nun açık olan kısmında	DÖŞEME KAPL.:			
İÇ BOYUT:	PENCERE	Yüksekliği:		
DIŞ BOYUT:		Söve malzemesi:		
MIHRAP:	KAPI	Kapak:		
DÜŞEY TAŞIYICI:		Yüksekliği:		
DUVAR MLZ.:	PENCERE DÜZENİ	Söve malzemesi:		
DUVAR KALINLIĞI:		Eşik malzemesi:		
AKTARMA ELEMANI:		Eşik malzemesi:		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ:	BEZEME	Avlu cep.:		
ÖRTÜ: Kubbe		Dış cephe:		
ÖRTÜ MLZ.:		Mihrap cephe:	Yan cephe:	Avlu cephesi:
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun				
KUBBE YÜKSEKLİĞİ:	SACAK TİPİ	Avluda:	Kubbede:	Dış cephede:

HÜCRELER

ADEDİ	Köşe h. Hücre.	PENCERE	Yüksekliği:	
İÇ BOYUT	Köşe h. Hücre		Söve malzemesi:	
DOLAP ADEDİ:	KAPI		Kapak:	
OCAK:	Yüksekliği:		Söve malzemesi:	
DUSEY TAŞIYICI:	DUVAR		Avlu cep.:	
DUVAR MLZ.:	ORGU TEK.		Dış cephe:	
DUVAR KALINLIĞI:	PENCERE DÜZENİ		Avlu cephesinde:	Dış cephede:
AKTARMA ELEMANI:	BEZEME		Kapıda:	
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ:	ÖRTÜ:		Pencere kapagında:	
ÖRTÜ MLZ.:	ÖRTÜ MLZ.:		Dolap kapagında:	
ÖRTÜ KAPLAMASI:	BACA		Malzemesi: Küpeki	
KUBBE YÜKSEKLİĞİ:	SACAK TİPİ		Kesiti: Çokgen	
DÖŞEME KAPL.:	KÜLAH BİÇİMİ: Kubbemsi		Avluda:	
			Kubbede:	
			Dış cephede:	

REVAK

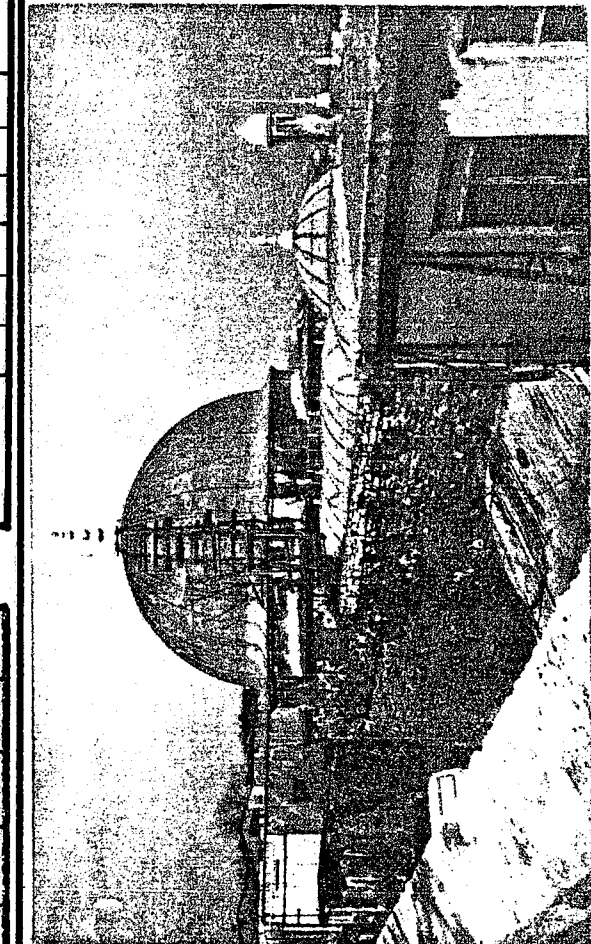
REVAK DERİNLİĞİ:	KEMER BİÇİMİ:	ÖRTÜ KAPLAMASI:
AYAKLAR	KEMER MLZ.:	DÖŞEME KAPLAMASI:
	GEÇİŞ ÖGESİ:	BEZEME
	ÖRTÜ:	Geçiş ögesi Kubbe
	ÖRTÜ MLZ.:	DERSHANE GİRİŞ REVAGI:
		KUBBE YÜKSEKLİĞİ

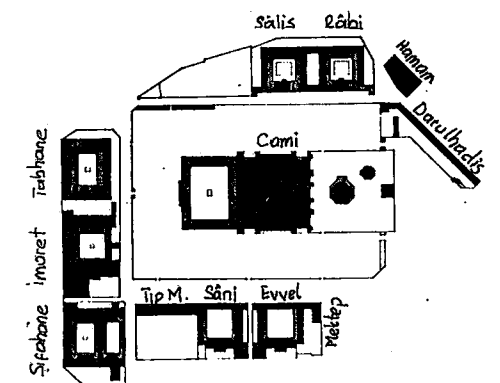
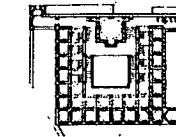
AVLU

İÇ BOYUT
SU ÖGESİ:
DÖŞEME KAPLAMASI:
AVLU REVAK CEP HESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ:
ÇÖRTEMLER MLZ.

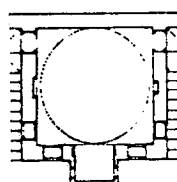
HELALAR

KONUMU:
ÖRTÜ:
DŞ. KAP.:
PENCERE ADEDİ:
IŞIKLIK ADEDİ:

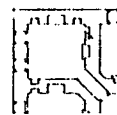

ADI: SÜLEYMANİYE RÂBİ MEDRESESİ	KONUMU Külliye içinde camiden bağımsız	EYVAN	Adedi:	ARAZİYE OTURMA BİCİMİ: Kademeli
YERİ: SÜLEYMANİYE	HÜCRELERİN DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ	Yeri:	İç boyut:	
KAYITLI OLDUGU KAYNAK: TB, TE, TM	Eşit kollu U, avlu revağı üç yönde.	GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU:		
YAPIM YILI	Kitabeye göre: Kitabe yok. Yazılı kaynaklara göre: 1558-59	1960'lı yıllarda onarılan medrese, önemi ile başta san bir işlev verilemediği için, kısa sürede yeniden harap olmuştur. Şimdi Vakıfların deposu olarak kullanılmakta içine girilememektedir.		
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: Kanuni Sultan Süleyman				
YAPTIRAN: Kanuni Sultan Süleyman				
YAPAN: Mimar Sinan	DIŞ BOYUTLAR: Ölçülemedi			

DERSHANE / MESCİD

KONUMU Ünvan açık olan kısmında.		DÖŞEME KAPL.:
İÇ BOYUT:		PENCERE
DIŞ BOYUT:		Yüksekliği:
MIHRAP:		Söve malzemesi:
DÜŞEY TAŞIYICI:		Kapak:
DUVAR MLZ.:		KAPI
DUVAR KALINLIĞI:		Yüksekliği:
AKTARMA ELEMANI		Söve malzemesi:
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ:		Eşik malzemesi:
ÖRTÜ: Kubbe		DUVAR ÖRGÜ TEK
ÖRTÜ MLZ.: Kurşun		Avlu cep.:
ÖRTÜ KAPLAMASI:		Dis cephe:
KUBBE YÜKSEKLİĞİ:		Mihrap cephe. Yan cephe Avlu cephesi
		PENCERE DÜZENİ
		BEZEME
		Kapıda
		Pencere kapagında
		Mihrapta
		Geçiş ögesinde
		Kubbeye
		SACAĞI TIPI
		Avluda Kubbeye Dış cephede

HÜCRELER

ADEDİ	Köse h. Hücre.		PENCERE	Yüksekliği:
İÇ BOYUT	Köse h. Hücre			Söve malzemesi:
DOLAP ADEDİ:			KAPI	Kapak:
OCAK:				Yüksekliği:
DÜŞEY TAŞIYICI:				Söve malzemesi:
DUVAR MLZ.				Esik malzemesi:
DUVAR KALINLIĞI			DUVAR ÖRGÜ TEK.	Avlu cep.:
AKTARMA ELEMANI				Dis cephe:
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ:			PENCERE DÜZENİ	Avlu cephesinde Dış cephede
ÖRTÜ:				
ÖRTÜ MLZ.:			BEZEME	Kapıda:
ÖRTÜ KAPLAMASI:				Pencere kapagında:
KUBBE YÜKSEKLİĞİ:				Dolap kapagında:
DÖŞEME KAPL.:			BACA	Malzemesi: Kupaki
				Kesiti: Çokgen
				Külâh biçimi: Kubbeimsi
			SACAĞI TIPI	Avluda Kubbeye Dış cephede

REVAK

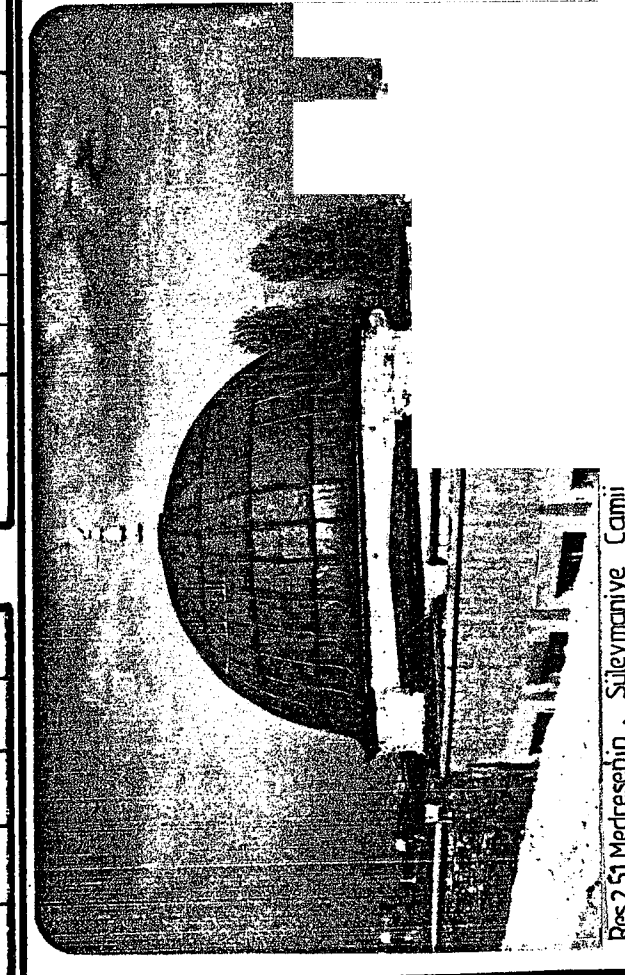
REVAK DERİNLİĞİ:	KEMER BİÇİMİ:	ÖRTÜ KAPLAMASI:
Kesit:	KEMER MLZ.:	DÖŞEME KAPLAMASI:
Malzeme:	GEÇİŞ ÖGESİ:	BEZEME
Başlık	ÖRTÜ:	Geçiş ögesinde: Kubbeye:
Kaide mlz.:	ÖRTÜ MLZ.:	DERSHANE GİRİŞ REVAGI:
		KUBBE YÜKSEKLİĞİ

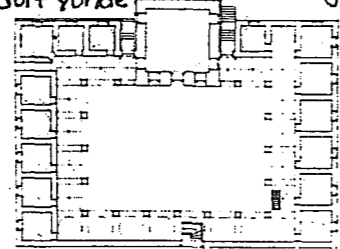
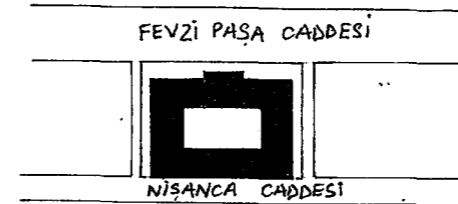
AVLU

İÇ BOYUT
SU ÖGESİ:
DÖŞEME KAPLAMASI:
AVLU REVAK CEP HESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ:
ÇÖRTEN MLZ.

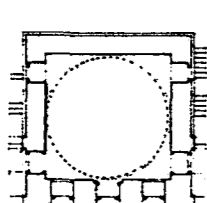
HELALAR

KONUMU:
ÖRTÜ:
DŞ. KAP.:
PENCERE ADEDİ:
IŞIKLIK ADEDİ:

ADI: SEMİZ (CEDİT) ALİ PAŞA MEDRESESİ	KONUMU Bağımsız	EYVAN Adedi 1	ARAZIYE OTURMA BİCİMİ: Düz
YERİ: FATİH	HÜCRELERİN DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ:	Yeri Hücreler arasında	
KAYITLI OLDUGU KAYNAK: TB, TE, TM	Esit kollu U, avlu revağı dört yönde	İç boyut 26.0m x 3.75m	
YAPIM YILI Kitabeğe göre: Yok Yazılı kaynaklara göre: 1558-9		GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU	
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: Kanuni Sultan Süleyman		Zamanımıza mimari karakteri fazla bozulmadan ulaşan medrese, 1980'lerin başından beri Sağlık Merkezi olarak kullanılmaktadır.	0 10 20m
YAPTIRAN: Sadrazam Semiz Ali Paşa	DIŞ BOYUTLAR 26.90m x 37.20m		
YAPAN: Mimar Sinan			

DERSHANE / MESCİD

KONUMU: U'nun simetri ekseninde.		DÖŞEME KAPL.: Mozaik kaplı olduğundan görülemedi.
İÇ BOYUT: 7.20m x 7.20m		PENCERE Yüksekliği: 170cm Söve malzemesi: Mermer Kapak: Yok
DIS BOYUT: 9.40m x 9.40m		KAPI Yüksekliği: 210cm Söve malzemesi: Küfeki Eşik malzemesi: Küfeki
MİHRAP: Tespit edilemedi.		DUVAR Avlu cep.: Kesme taş ORGÜ TEK Dis cephe: 1 sıra taş-2 sıra tuğla
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar		PENCERE DÜZENİ Mihrap cephe: Yan cephe: Avlu cephesi Tek üst pencere Tek alt, tek üst pencere İki alt, tek üst pencere
DUVAR MLZ.: Sivali olduğundan görülemedi.		BEZEME Kapıda: Mukarnas Pencere kapagında: Kapak yok. Mihrapta: Yok Geçiş ögesinde: Yok Kubbeye: Yok
DUVAR KALINLIĞI: 110cm		SAÇAK TIPI Avluda: Kubbede: Dis cephede: ?
AKTARMA ELEMANI: Kemer		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif		
ÖRTÜ: Kubbe		
ÖRTÜ MLZ.: Sivali olduğundan görülemedi.		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: Ölçülemedi		

HÜCRELER

ADEDİ Köşe h.: 1 Hücre: 13		PENCERE Yüksekliği: 120cm Söve malzemesi: Küfeki Kapak: Yok
İÇ BOYUT Köşe h. 3.25m x 3.25m Hücre 3.25m x 3.25m		KAPI Yüksekliği: 190cm Söve malzemesi: Küfeki Eşik malzemesi: Eşik yok.
DOLAP ADEDİ: Yok		DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar
OCAK: Külahlı		DUVAR ORGU TEK. Avlu cep: Kesme taş Dis cephe: 1 sıra taş-2 sıra tuğla
DUVAR MLZ.: Sivali olduğundan görülemedi.		PENCERE DÜZENİ Avlu cephesinde: Dis cephede: Pencere yok.
DUVAR KALINLIĞI: 65cm		BEZEME Kapıda: Yok Pencere kapagında: Kapak yok. Dolap kapagında: Kapak yok.
AKTARMA ELEMANI: Kemer		BACA Malzemesi: Tuğla Kesiti: Kare Külah biçimi: Kubbelemsi
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif		SAÇAK TIPI Avluda: Kubbede: Dis cephede: ?
ÖRTÜ: Kubbe		
ÖRTÜ MLZ.: Sivali olduğundan görülemedi.		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 140m		
DÖŞEME KAPL.: Mozaik kaplı olduğundan görülemedi.		

REVAK

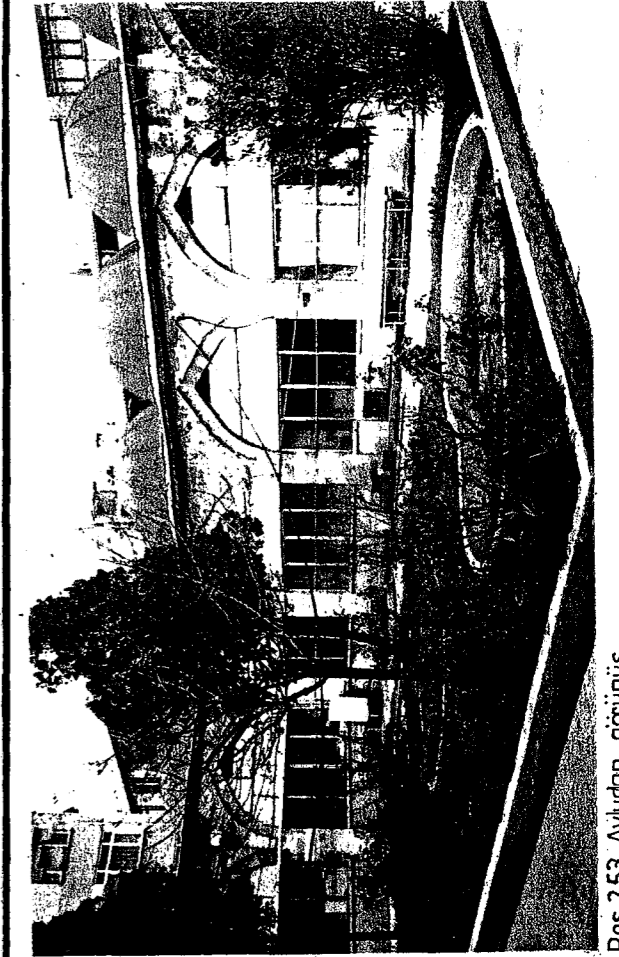
REVAK DERİNLİĞİ: 3.60m	KEMER BİCİMİ: İki merkezli tepe kemer.	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun
Kesit: Kare	KEMER MLZ.: Küfeki	DÖŞEME KAPLAMASI: Mozaik kaplı olduğundan görülemedi.
Malzeme: Küfeki	GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	BEZEME Geçiş ögesinde: Yok Kubbeye: Yok
Başlık: Başlık yok.	ÖRTÜ: Kubbe ve Çapraz tonoz	DERSHANE GİRİŞ REVAGI: Yok.
Kaide mlz: Kaide yok.	ÖRTÜ MLZ.: Sivali olduğundan görülemedi.	KUBBE YÜKSEKLİĞİ 140m

AVLU

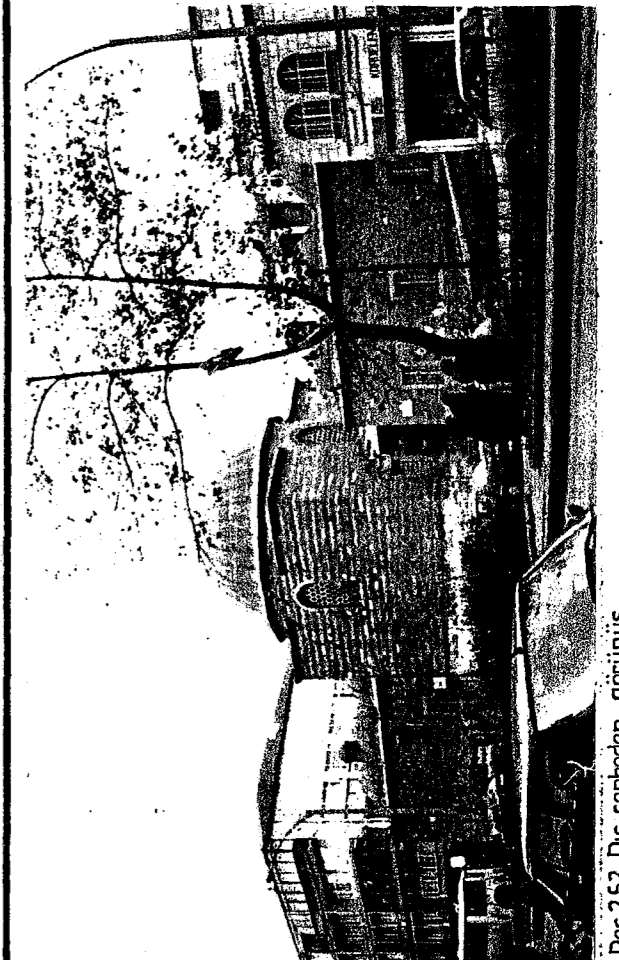
İÇ BOYUT 14.70m x 20.62m	SU ÖGESİ: Yok	DÖŞEME KAPLAMASI: Taş
AVLU REVAK CEP HESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ: Kesme taş	ÇÖRTEN MLZ. Küfeki	

HELALAR

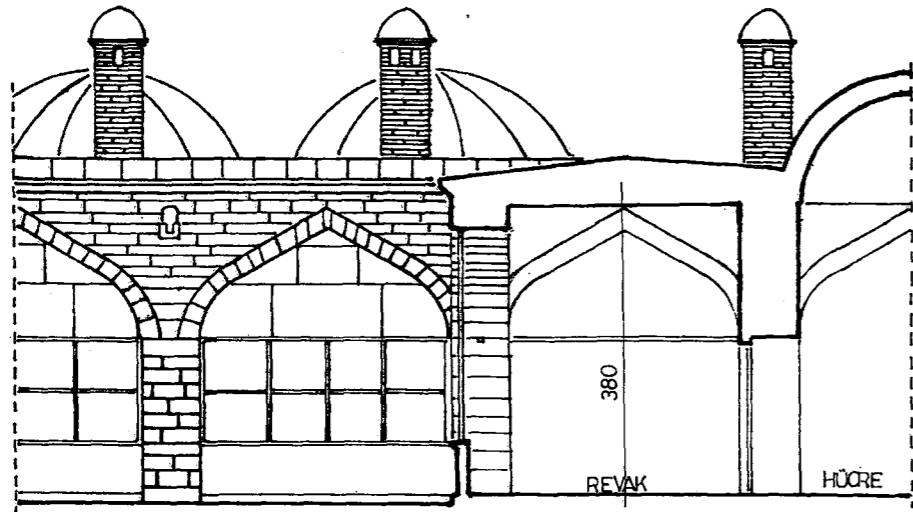
KONUMU: Özgün wc ile ilgili	ÖRTÜ: Bilgi tespit edilememiştir.
DŞ. KAP.:	PENCERE ADEDİ:
	IŞIKLIK ADEDİ:

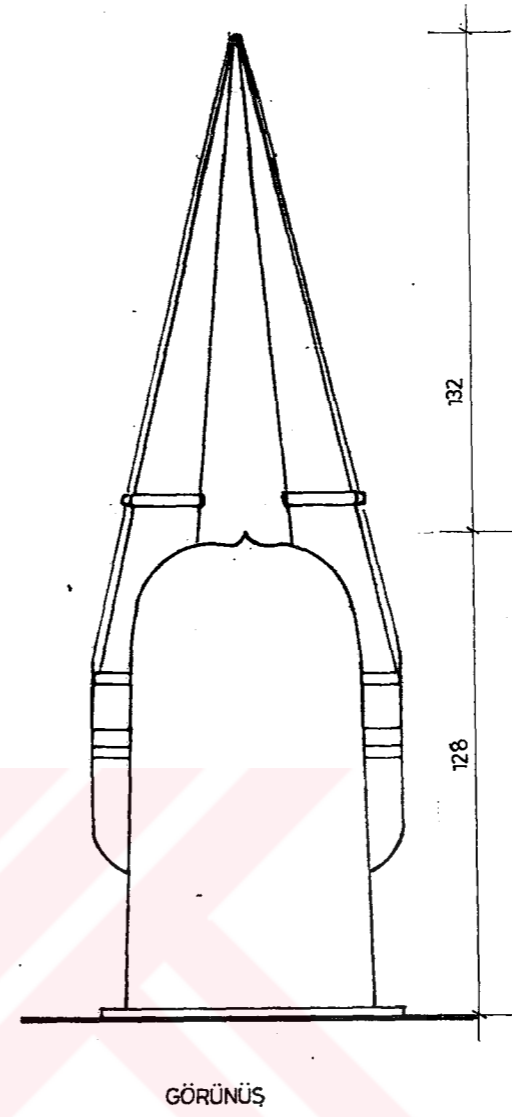
Res.2.53. Avludan görünüş

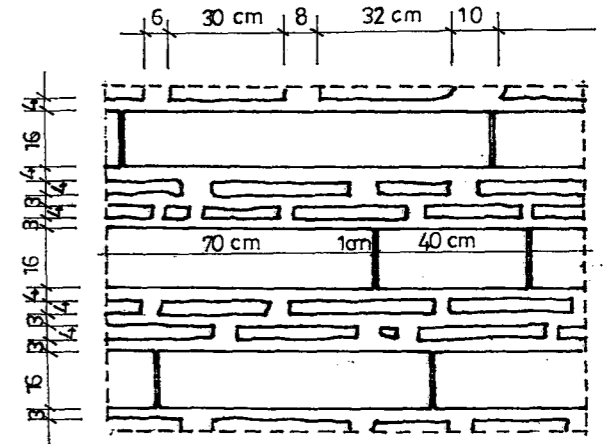
Res.2.52. Dis cepheden görünüş

Çiz.2.30. Avlu revağı kesit ve görünüşü Ö 1/100

Çiz.2.31 Ocak Ö:1/20

Çiz.2.32 Dış cephe duvar örgü tekniği Ö:1/20

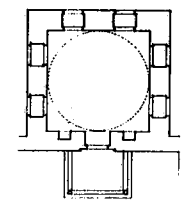
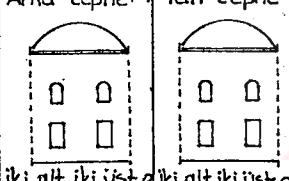
Res.2.54 Dershane giriş kapısı

Res.2.55 Baca

ADI: CAFER AĞA MEDRESESİ	KONUMU Bağımsız	EYVAN	Adedi	ARAZIYE OTURMA BİÇİMİ: Alt yapı tam bir kat dışta olacak şekilde yüksek.
YERİ: SOĞUKKUYU	HÜCRELERİN DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ	Yeri: Yok	İç boyut	
KAYITLI OLDUGU KAYNAK: TB, TE, TM	Bir kolu kısa U, avlu re- vağı üç yönde	GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU: 1947'de Esnaf Hastanesi olarak kullanılan medrese, 1983'te Devlet Kitaplar müdür lüğü tarafından depo olarak kullanılmaya başlanmış, sonra kendisi kederine terk edilmiştir. 1989'da gördüğü onarımdan sonra medrese, günümüzde El Sanatları Merkezi olarak kullanılmaktadır.		
YAPIM YILI	Kitabeye göre: Yok Yazılı kaynaklara göre 1559-60			
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: Kanuni Sultan Süleyman				
YAPTIRAN: Cafer Ağa				
YAPAN: Mimar Sinan				

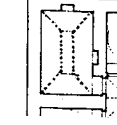
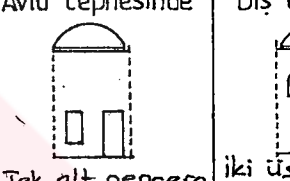
DERSHANE / MESCİD

KONUMU: Ünvan açık olan kısmında		DÖŞEME KAPL.: Hali kaplı olduğun dan görülemedi.		
İÇ BOYUT: 6.00 m x 6.00 m		PENCERE	Yüksekliği: 175 cm Söve malzemesi: Mermer Kapak: Var	KAPI
DİŞ BOYUT: 8.40 m x 8.40 m	KAPI	Yüksekliği: 210 cm Söve malzemesi: Mermer Eşik malzemesi: Mermer		
MİHRAP: Yok				
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar		DUVAR ÖRGÜ TEK	Avlu cep.: Kesme taş Dış cephe: 4 sıra taş-3 sıra tuğla	
DUVAR MLZ.: sıvalı olduğundan görülemedi.	PENCERE DÜZENİ	Arka cephe: Yan cephe Avlu cephesi	Pencere yok.	
DUVAR KALINLIĞI: 120 cm			iki alt, iki üst, iki alt, iki üst pe.	
AKTARMA ELEMANI: Kemer	BEZEME	Kapıda: Küncekarı Pencere kapagında: Yok Mihrapta: Yok Geçiş ögesinde: Yok Kubbeye: Yok		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif				
ÖRTÜ: Kubbe				
ÖRTÜ MLZ.: sıvalı olduğundan gö- rülemedi.				
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	SACAĞI TIPI	Avluda	Kubbeye	Dış cephede
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 290 m				

REVAK

REVAK DERİNLİĞİ: 3.00 m	KEMER BİÇİMİ: iki merkezli teğet kemer	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun
Kesit: Kare	KEMER MLZ.: Küfeki	DÖŞEME KAPLAMASI: Kare tuğla
Malzeme: Küfeki	GEÇİŞ ÖGESİ: Yok	BEZEME
Başlık: Başlık yok.	ÖRTÜ: Çapraz tonoz	Geçiş ögesinde: Yok Kubbeye: Yok
Kaide mlz.: Kaide yok.	ÖRTÜ MLZ.: Tuğla	DERSHANE GİRİŞ REVAGI: Dershane girişinde kırma çatılı bir sundurma var.
		TONOZ YÜKSEKLİĞİ: 130 m

HÜCRELER

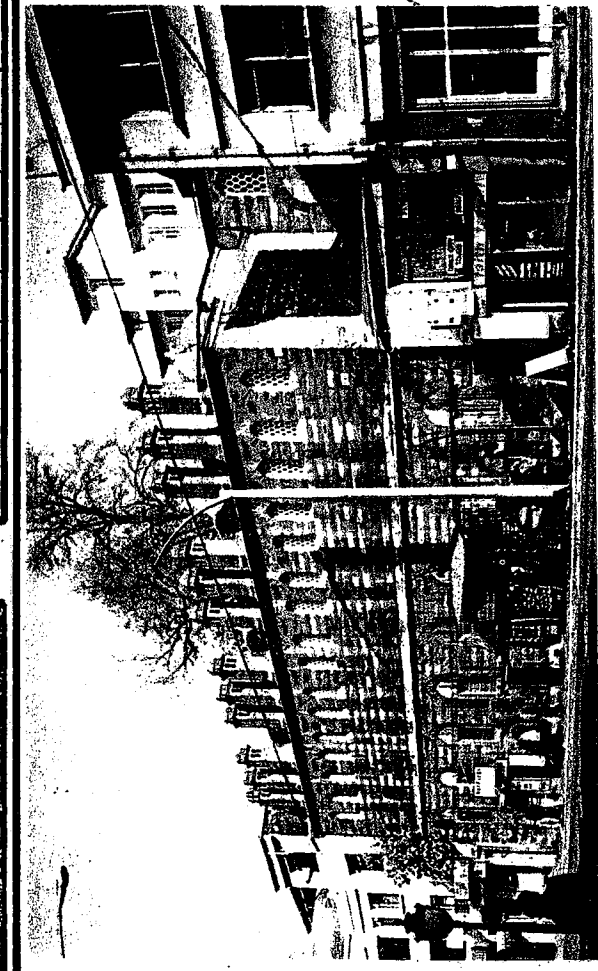
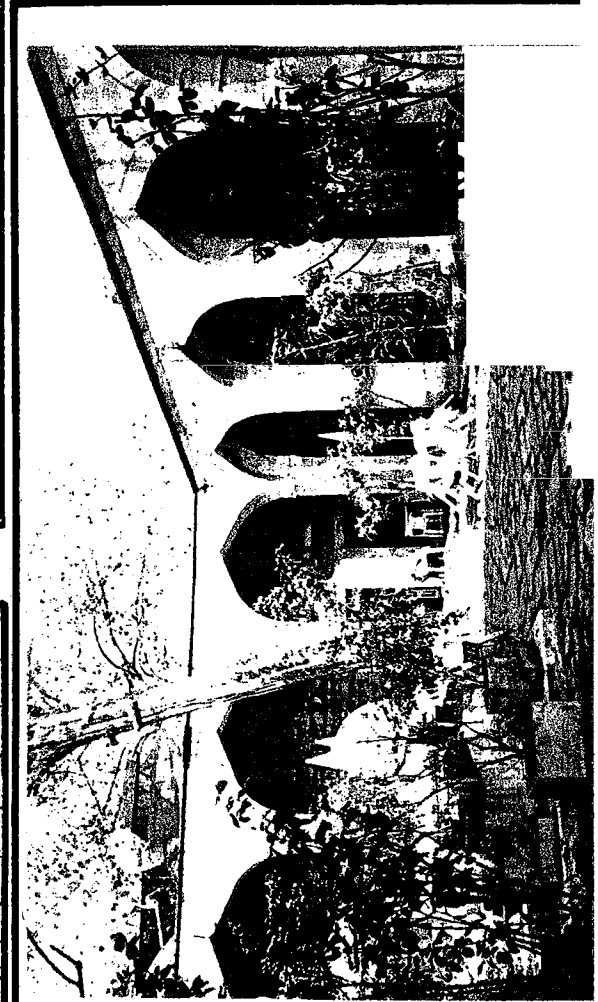
ADEDİ	Köse h.: 2 Hücre: 14		PENCERE	Yüksekliği: 155 cm Söve malzemesi: Küfeki Kapak: Yok
İÇ BOYUT	Köse h.: 3.15 m x 4.90 m Hücre: 3.15 m x 3.15 m		DOLAP ADEDİ: 3	KAPI
DOLAP ADEDİ: 3		OCAK: Külüahlı		
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar		DUVAR ÖRGÜ TEK.	Avlu cep.: Kesme taş Dış cephe: 4 sıra taş-2 sıra tuğla	
DUVAR MLZ.: Taş-tuğla almasıık		DUVAR KALINLIĞI: 70 cm	PENCERE DÜZENİ	Avlu cephesinde Dış cephede
DUVAR KALINLIĞI: 70 cm		AKTARMA ELEMANI: Kemer		
AKTARMA ELEMANI: Kemer		KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	BEZEME	Kapıda: Yok Pencere kapagında: Kapak yok. Dolap kapagında: Kapak yok.
ÖRTÜ: Kubbe, Tekne tonoz, Aynalı		ÖRTÜ MLZ.: Tuğla	BACA	Malzemesi: Tuğla Kesiti: Kare Külâh biçimi: Kubbemsi
ÖRTÜ MLZ.: Tuğla		ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	SACAĞI TIPI	Avluda
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 140 m		Kubbeye
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 140 m		DÖŞEME KAPL.: Altıgen tuğla		Saçak yok.

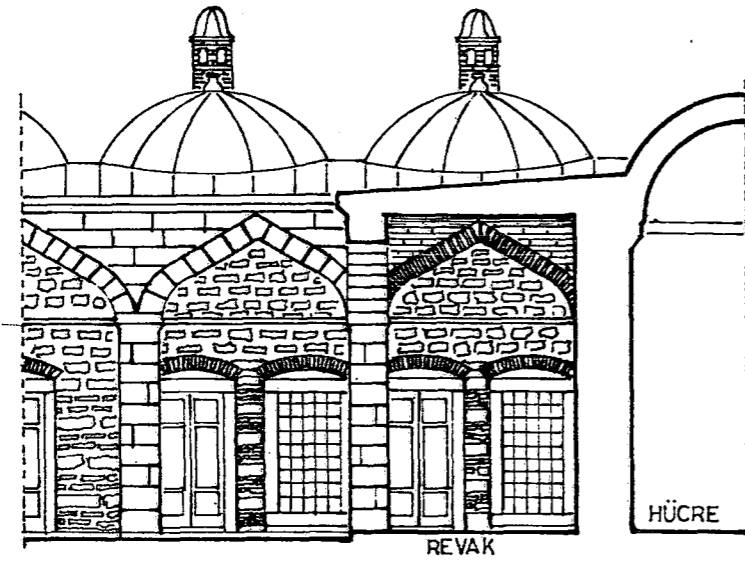
AVLU

İÇ BOYUT: ~ 8.45 m x 13.00 m	KONUMU: Özeğin WC ile ilgili
SU ÖGESİ: Su haznesi	ÖRTÜ: bilgi tespit edileme- miştir.
DÖŞEME KAPLAMASI: Taş	DŞ. KAP.:
AVLU REVAK CEP HESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ: Kesme taş	PENCERE ADEDİ:
ÇÖRTEN MLZ. Çörtten yok	IŞIKLIK ADEDİ:

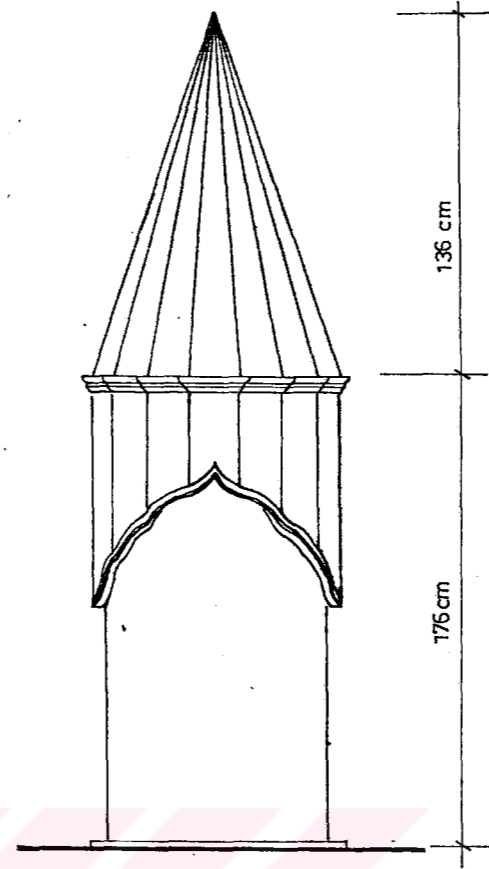
HELALAR

KONUMU: Özeğin WC ile ilgili
ÖRTÜ: bilgi tespit edileme- miştir.
DŞ. KAP.:
PENCERE ADEDİ:
IŞIKLIK ADEDİ:

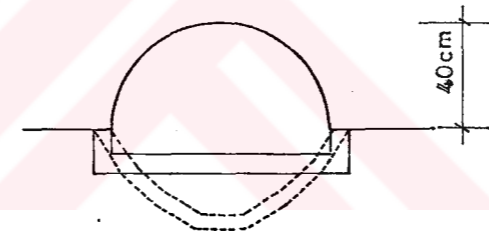

Çiz.2.33 Avlu revağı kesit ve görünüşü Ö: 1/100

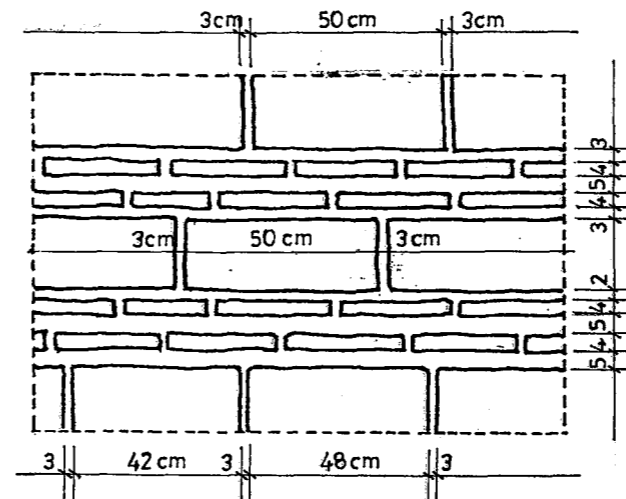

GÖRÜNÜS

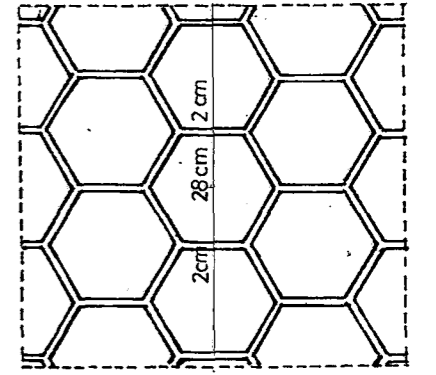

PLAN

Çiz.2.34 Ocak 0 10 30 cm

Çiz.2.35 Dış cephe duvar örgü tekniği Ö:1/20

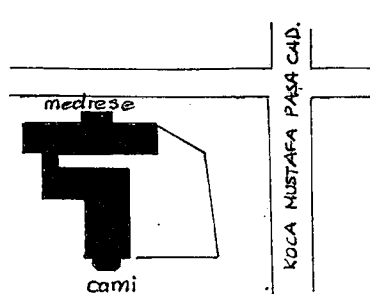
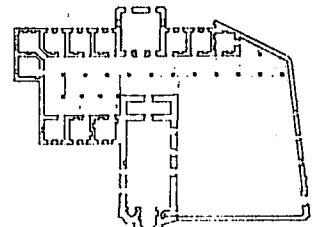
Çiz.2.36. Altıgen tuğla döşeme kaplaması Ö 1/20

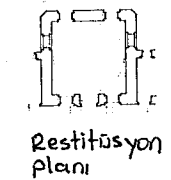
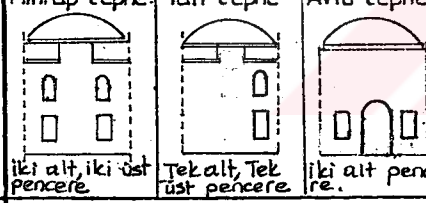

Res.258. Hücrelerden ayrı olan dershanenin, avludan görünüşü.

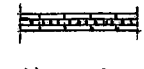
Res.259 Baca

ADI: HADİM İBRAHİM PAŞA MEDRESESİ	KONUMU: Külliye içinde cami ile ortak avlulu	EYVAN	Adedi: Yeri: İç boyut:	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Düz
YERİ: ESEKAPISI	HÜCRELERİN DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ: İki sıralı, avlu revağı üç yönde	GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU: 1894 depreminden zarar gören medrese hiç onarılmamış, bakımsızlıktan yıkılarak harap bir duruma gelmiştir. 1930 yıllarında mevcut olan revaklar tamamen yıkılmış, ders hane ve hücrelerin kubbe kubbeleri meydana çıkmış, bütün sıvalar düşülmüştür.		
KAYITLI OLDUGU KAYNAK: TB, TE, TM				
YAPIM YILI: Kitabeye göre: Yok Yazılı kaynaklara göre: 1560'lı yılların başı				
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: Kanuni Sultan Süleyman	Restitüsyon planı			
YAPTIRAN: Vezir Hadım İbrahim Paşa				
YAPAN: Mimar Sinan				

DERSHANE / MESCİD

KONUMU: Hücre dizilerinin arasında		DÖŞEME KAPL.: Toprak olduğundan tespit edilemedi.
İÇ BOYUT: Ölçülemedi.		PENCERE: Yüksekliği: 150 cm Söve malzemesi: Tespit edilemedi. Kapak: Tespit edilemedi.
DIŞ BOYUT: Ölçülemedi.	Restitüsyon planı	KAPI: Yüksekliği: 210 cm Söve malzemesi: Mermer Eşik malzemesi: Tespit edilemedi.
MIHRAP: Derşanenin içi eşya ile dolu olduğu için tespit edilemedi.		DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar		DUVAR ÖRGÜ TEK: Avlu cep.: Tuğla Diş cephe: 1 sıra taş - 3 sıra tuğla
DUVAR MLZ.: Tuğla		PENCERE DÜZENİ: Mihrap cephe: Yan cephe: Avlu cephesi:
DUVAR KALINLIĞI: 95cm		BEZEME: Kapıda: Tespit edilemedi Pencere kapagında: Tespit edilemedi Mihrapta: Geçiş ögesinde: Tespit edilemedi. Kubbeye: Malakari 1
AKTARMA ELEMANI: Kemer		SACAK TIPI: Diş cephede: Kubbeye:
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif		DÖŞEME KAPL.: Toprak olduğundan tespit edilemedi.
ÖRTÜ: Kubbe		
ÖRTÜ MLZ.: Tuğla		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Tespit edilemedi.		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: Ölçülemedi		

HÜCRELER

ADEDİ: Köse h.: 1 Hücre.: 10		PENCERE: Yüksekliği: 130 cm Söve malzemesi: Küfeki Kapak: Tespit edilemedi.
İÇ BOYUT: Köse h.: Ölçülemedi. Hücre: Ölçülemedi.		KAPI: Yüksekliği: 170 cm Söve malzemesi: Tespit edilemedi Esik malzemesi: Tespit edilemedi.
DOLAP ADEDİ: Tespit edilemedi.		DUVAR ORGU TEK: Avlu cep.: Tuğla Diş cephe: 1 sıra taş - 3 sıra tuğla
OCAK: Tespit edilemedi.		DUVAR MLZ.: Tuğla
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar		DUVAR KALINLIĞI: 65cm
DUVAR MLZ.: Tuğla		AKTARMA ELEMANI: Kemer
DUVAR ÖRGÜ TEK: Avlu cep.: Tuğla Diş cephe: 1 sıra taş - 3 sıra tuğla		PENCERE DÜZENİ: Avlu cephesinde: Pencere yok Diş cephede: iki alt, iki üst pen.
DUVAR KALINLIĞI: 65cm		BEZEME: Kapıda: Tespit edilemedi Pencere kapagında: Tespit edilemedi Dolap kapagında: Tespit edilemedi
AKTARMA ELEMANI: Kemer		BACA: Malzemesi: Tespit edilemedi Kesiti: Tespit edilemedi Külah biçimi: Tespit edilemedi
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif		SACAK TIPI: Kirpi sacak
ÖRTÜ: Kubbe		
ÖRTÜ MLZ.: Tuğla		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Tespit edilemedi.		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: Ölçülemedi.		
DÖŞEME KAPL.: Toprak olduğundan tespit edilemedi.		

REVAK

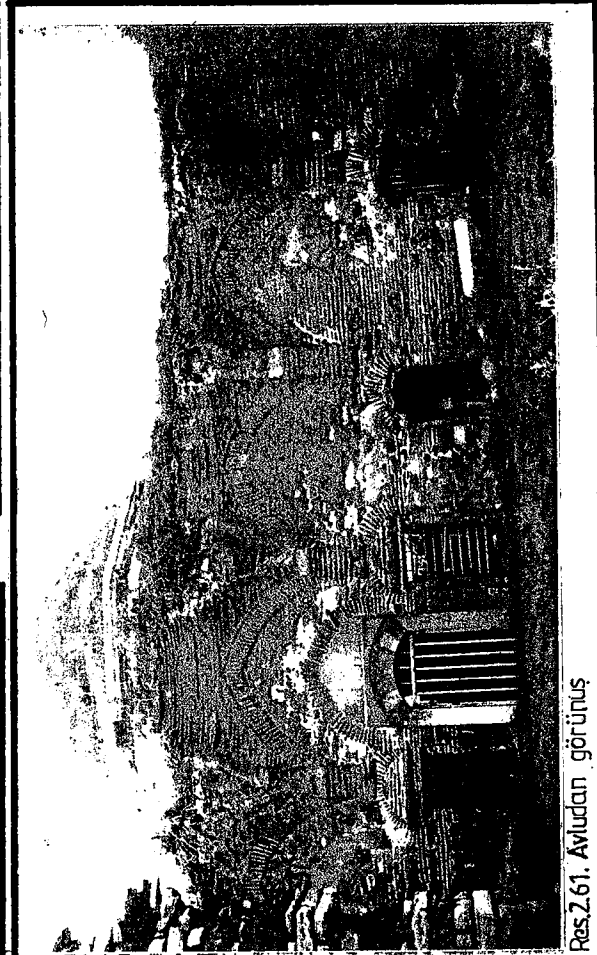
REVAK DERİNLİĞİ: Tespit edilemedi.	KEMER BİÇİMİ: Tespit edilen izlere göre: Penci kemer	ÖRTÜ KAPLAMASI: Tespit edilemedi.
Kesit:	KEMER MLZ.: Tespit edilemedi.	DÖŞEME KAPLAMASI: Toprak kaplı
Malzeme:	GEÇİŞ ÖGESİ: Tespit edilen izlere göre: Pandantif	BEZEME: Geçiş ögesinde: Tespit edildi. Kubbeye: Tespit edilemedi.
Başlık:	ÖRTÜ: Tespit edilemedi.	DERSHANE GİRİŞ REVAĞI: Revak yıkıldığı için tespit edilemedi.
Kaide mlz.:	ÖRTÜ MLZ.: Tespit edilemedi.	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: Tespit edilemedi.

AVLU

İÇ BOYUT: ~ 2.80x 35.60m	SU ÖGESİ: Tespit edilemedi.
DÖŞEME KAPLAMASI: Toprak kaplı olduğundan tespit edilemedi.	AVLU REVAK CEP HESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ: Revaklar yıkıldığı için tespit edilemedi.
ÇÖRTEN MLZ.: Tespit edilemedi.	

HELALAR

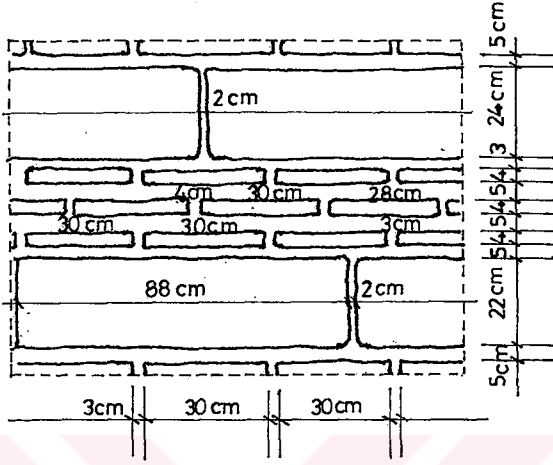
KONUMU: Tespit edilemedi.
ÖRTÜ:
DŞ. KAP.:
PENCERE ADEDİ:
İŞIKLIK ADEDİ:

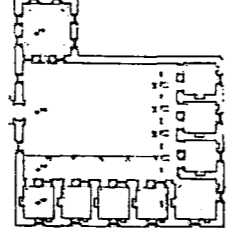
Res.261. Avludan görünüş

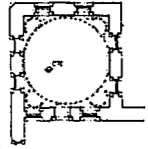
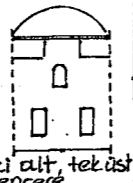
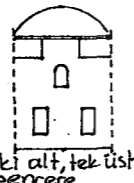
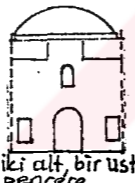

Res.260. Diş cepheden görünüş

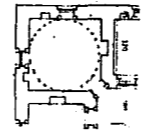
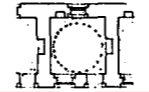
Çiz.2.37 Dış cephe duvar örgü tekniği Ö: 1/20

ADI: NİŞANCI MEHMED BEY MEDRESESİ	KONUMU: Bağımsız	EYAN Adedi: Yeri: Tespit edilemedi. İç boyut:	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Düz
YERİ: ALTİMERMER	HÜCRELERİN DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ:		
KAYITLI OLDUGU KAYNAK: T8,TE,TM	L şeklinde, avlu revağı iki yönde	GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU: 1918 yılında çıkan bir yangından hasar gören medrese, bugün çok harap durumda. Bugün yalnız dershane örtüsüyle ayakta. Revaklar tahminle yok olmuştur. Hücrelerin ara duvarları ve örtüleri yıkılmıştır. Gevredeki fakirlerin keyfine terk edilmiştir.	
YAPIM YILI: Kitabeye göre: Yok Yazılı kaynaklara göre: 1557-67?			
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: Kanuni Sultan Süleyman			
YAPTIRAN: Nişancı Abdizade Mehmed Bey			
YAPAN: Mimar Sinan			

DERSHANE / MESCİD

KONUMU: Avlunun boş kalan köşesinde		DÖŞEME KAPL.:		
İÇ BOYUT: 4.60m x 4.60m		PENCERE	Yüksekliği: 150cm	Söve malzemesi: Tespit edilemedi
DİŞ BOYUT: 5.35m x 5.35m	KAPI		Yüksekliği: Tespit edilemedi	Söve malzemesi: Tespit edilemedi
MİHRAP: Yok		DUVAR ÖRGÜ TEK	Avlu cep.: 1sıra taş-2sıra tuğla	Dis cephe: 1sıra taş-2sıra tuğla
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	PENCERE DÜZENİ	Mihrap cephe:	Yan cephe:	Avlu cephesi:
DUVAR MLZ.: Tuğla				
DUVAR KALINLIĞI: 75 cm		İki alt, tek üst pencere	İki alt, tek üst pencere	İki alt, bir üst pencere
AKTARMA ELEMANI: Kemer	BEZEME	Kapıda: Yok	Pencere kapagında: Yok	Mihrapta: Yok
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Tromp		Geçiş ögesinde: Mukarnas	Kubbede: Yok	
ÖRTÜ: Kubbe				
ÖRTÜ MLZ.: Tuğla	SACAĞI TİPİ			
ÖRTÜ KAPLAMASI: Yok		Kirpi Saçak		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 205m				

HÜCRELER

ADEDİ	Köşe h. Hücre.		PENCERE	Yüksekliği: Tespit edilemedi.
İÇ BOYUT	Köşe h. Hücre			Söve malzemesi: Tespit edilemedi
DOLAP ADEDİ:			KAPI	Kapak: Tespit edilemedi
OCAK: Tespit edilemedi.				Yüksekliği: Tespit edilemedi
DÜŞEY TAŞIYICI	Duvar	DUVAR ORGU TEK.	Avlu cep.: Tespit edilemedi	Dis cephe: 1sıra taş-2sıra tuğla
DUVAR MLZ.: Taş-tuğla almalı		PENCERE DÜZENİ	Avlu cepesinde	Dis cephe
DUVAR KALINLIĞI: 75 cm			Tespit edilemedi.	Tespit edilemedi.
AKTARMA ELEMANI: Tespit edilemedi		BEZEME	Kapıda: Tespit edilemedi	Pencere kapagında: Tespit edilemedi
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ:			Dolap kapagında: Tespit edilemedi.	
ÖRTÜ: Tespit edilemedi.		BACA	Malzemesi: Tespit edilemedi	Kesiti: Tespit edilemedi
ÖRTÜ MLZ.: Tespit edilemedi.			Külâh biçimi: Tespit edilemedi	
ÖRTÜ KAPLAMASI: Tespit edilemedi		SACAĞI TİPİ	Tespit edilemedi.	
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: Tespit edilemedi				
DÖŞEME KAPL.: Tespit edilemedi.				

REVAK

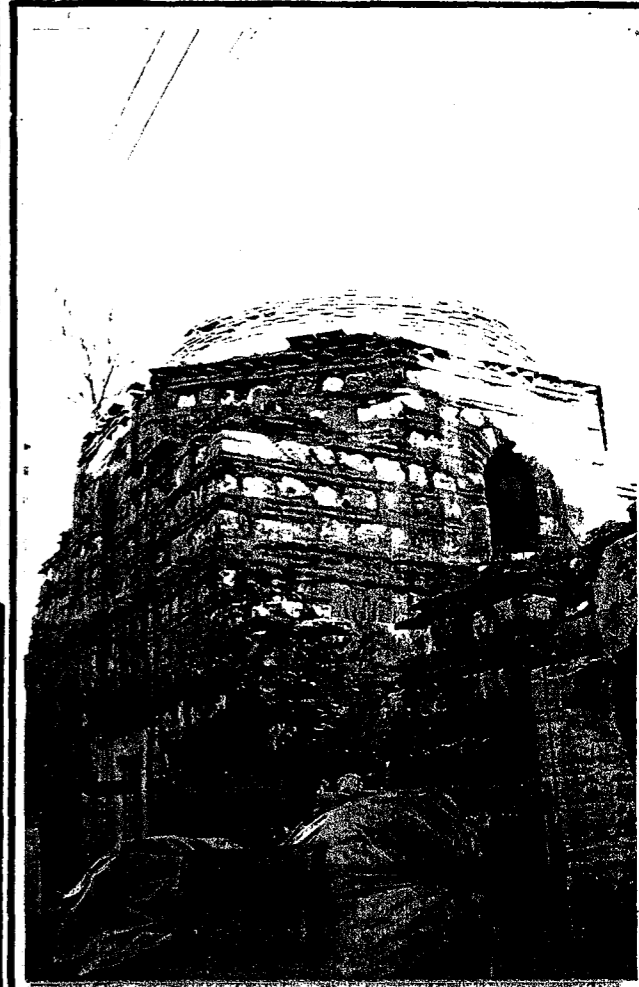
REVAK DERİNLİĞİ: Tespit edilemedi.	KEMER BİÇİMİ: Tespit edilemedi	ÖRTÜ KAPLAMASI: Tespit edilemedi
Kesit:	KEMER MLZ.: Tespit edilemedi	DÖŞEME KAPLAMASI: Tespit edilemedi
Malzeme:	GEÇİŞ ÖGESİ: Tespit edilemedi	BEZEME: Geçiş ögesi Kubbe
Başlık:	ÖRTÜ: Tespit edilemedi	DERSHANE GİRİŞ REVAGI: Tespit edilemedi.
Kaide mlz.:	ÖRTÜ MLZ.: Tespit edilemedi	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: Tespit edilemedi.

AVLU

İÇ BOYUT: Tespit edilemedi
SU ÖGESİ: Tespit edilemedi
DÖŞEME KAPLAMASI: Taş
AVLU REVAK CEP HESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ: Tespit edilemedi
ÇÖRTEN MLZ. Tespit edilemedi

HELALAR

KONUMU: Tespit edilemedi
ÖRTÜ:
DŞ. KAP.:
PENCERE ADEDİ:
İŞIKLIK ADEDİ:

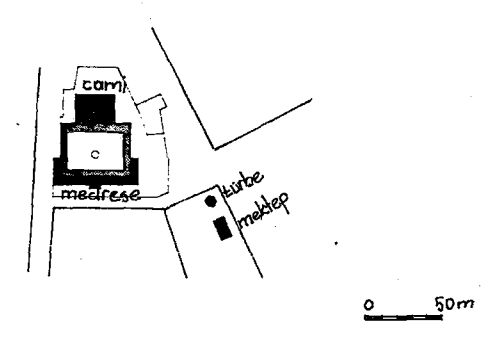
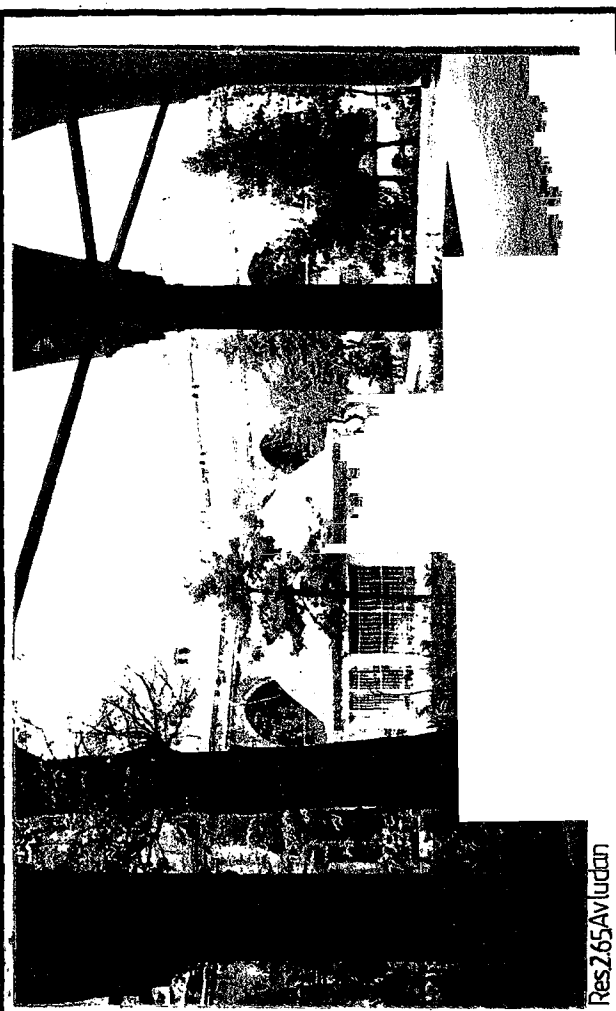
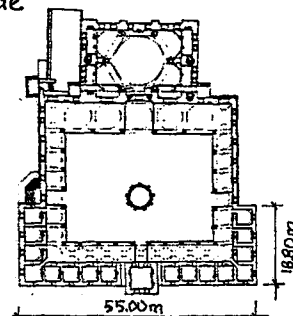

Res.2.63.Derşanenin dış cepheden görünüsü

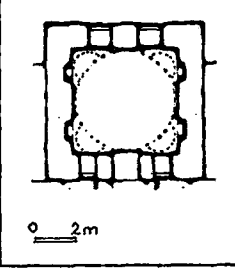

Res.2.62.Dış cepheden görünüsü

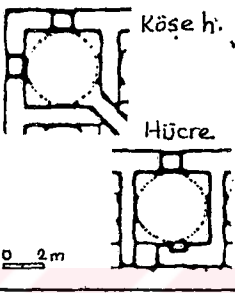

ADI: KARA AHMED PAŞA	KONUMU: Kölliye içinde cami ile ortak avlulu	EYVAN	Adedi: Yeri: Yok İç boyut:	ARAZIYE OTURMA BİÇİMİ: Düz
YERİ: TOPKAPI	HÜCRELERİN DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ:	GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU: XVII. ve XIX. yy sonlarında iki kere onarım gören medrese özgünlüğünü korumaktadır. Günümüzde cami görevlilerin barındığı bir yer olmuştur.		
KAYITLI OLDUGU KAYNAK: TB, TE, TM	Eşit kollu U, Avlu revağı dört yönde			
YAPIM YILI	Kölliye içinde yer alan Kitabeye göre: cami kitabesinde 1566? Yazılı kaynaklara göre: 1558?-1566?			
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: Kanuni Sultan Süleyman				
YAPTIRAN: Sadrazam Kara Ahmet Paşa				
YAPAN: Mimar Sinan				

DERSHANE / MESCİD

KONUMU: Ünun simetri eksenini üzerinde		DÖŞEME KAPL.: Altıgen tuğla
İÇ BOYUT: 4.85m x 4.85m		PENCERE
DIS BOYUT: 7.25m x 7.25m	KAPI	Yüksekliği: 180 cm
MİHRAP: Yok		Söve malzemesi: Küfeki
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	PENCERE DÜZENİ	Kapak: Yok
DUVAR MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi		Yüksekliği: 210 cm
DUVAR KALINLIĞI: 120 cm	BEZEME	Söve malzemesi: Mermer
AKTARMA ELEMANI: Kemer		Eşik malzemesi: Mermer
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Tromp	SACAĞI TIPI	DUVAR ÖRGÜ TEK
ÖRTÜ: Kubbe		Avlu cep.: Sıvalı olduğundan görülemedi.
ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi	KUBBE	Diş cephede: Sıra taş-2 sıra tuğla
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		Mihrap cephe: Pencere yok
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: Ölçülemedi.	SACAĞI TIPI	Yan cephede: Pencere yok
		Avlu cephesi: Pencere yok

HÜCRELER

ADEDİ	Köşe h. 2 Hücre 14		PENCERE	Yüksekliği: 125 cm
İÇ BOYUT	Köşe h. 3.65m x 3.65m Hücre 3.65m x 3.65m		KAPI	Söve malzemesi: Küfeki
DOLAP ADEDİ: Yok	OCAK: Kûlahlı	PENCERE DÜZENİ	Yüksekliği: 190cm	
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	DUVAR MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.		Söve malzemesi: Küfeki	
DUVAR KALINLIĞI: 110 cm	AKTARMA ELEMANI: Kemer	BEZEME	Esik malzemesi: Küfeki	
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	ÖRTÜ: Kubbe		DUVAR ÖRGÜ TEK	
ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	SACAĞI TIPI	Avlu cephesinde: Pencere yok	
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 120 m	DÖŞEME KAPL.: Altıgen tuğla		Diş cephede: Sıra taş-2 sıra tuğla	

REVAK

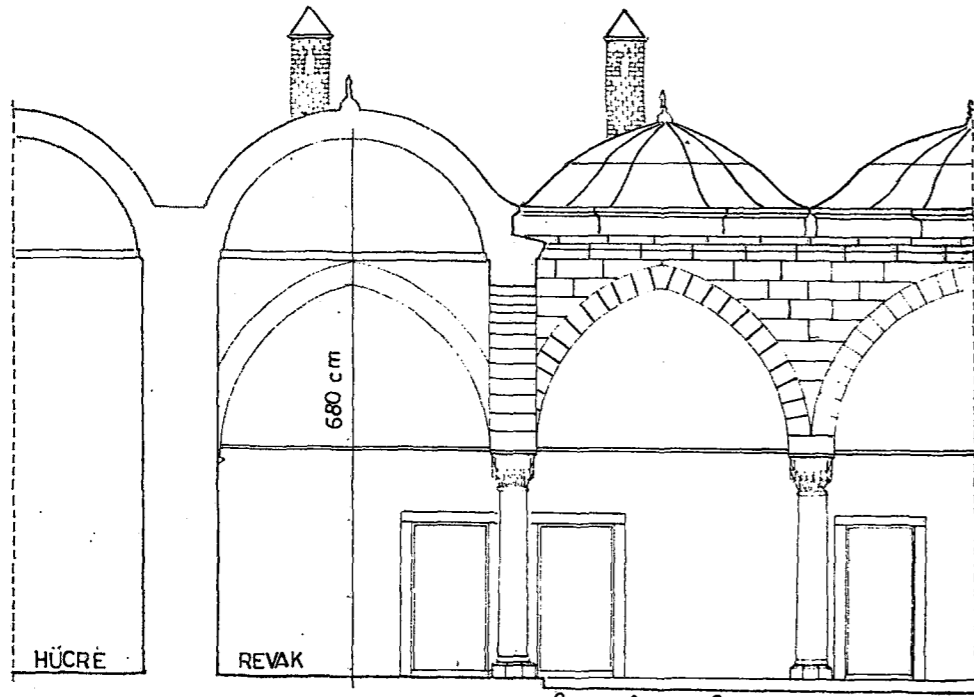
REVAK DERİNLİĞİ: 4.00 m	KEMER BİÇİMİ: 3 merkezli kemer	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun
SÜTUNLAR	Kesit: ϕ 35 cm	KEMER MLZ.: Küfeki
	Malzeme: Mermer	GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif
	Başlık: Baklavası, Mukarnası	ÖRTÜ: Kubbe ve Aynalı tonoz
	Kaide mlz.: Mermer	ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi
	DÖŞEME KAPLAMASI: Altıgen tuğla	BEZEME
	Geçiş ögesinde: Mukarnası ve kalemisi	Kubbede: Kalemisi
	DERSHANE GİRİŞ REVAGI: Yüksek	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 135 m

AVLU

İÇ BOYUT 25.50 m x 32.80 m	KONUMU: Mela yerleri
SU ÖGESİ: Şadırvan	ÖRTÜ: ile ilgili bilgi
DÖŞEME KAPLAMASI: Taş	DŞ. KAP.: elde edilemez
AVLU REVAK CEP HESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ: Kesme taş	PENCERE ADEDİ:
ÇÖRTEN MLZ.: Çörtten yok	IŞIKLIK ADEDİ:

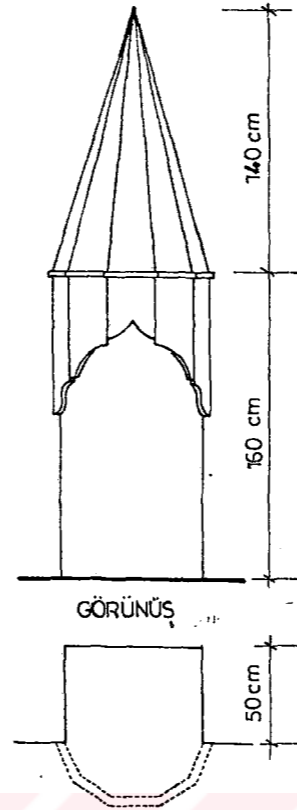
HELALAR

Çiz.239.Avlu revağı kesit ve görünüşü

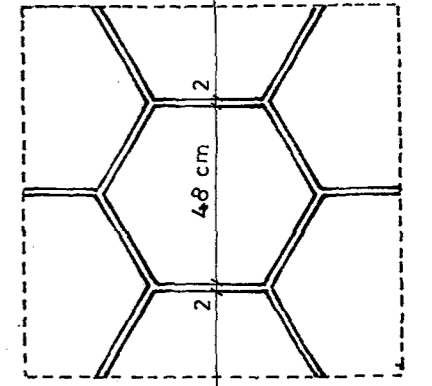
0 1 2m

Çiz.241 Ocak

Res.268.Dershane'deki geçiş ögesi

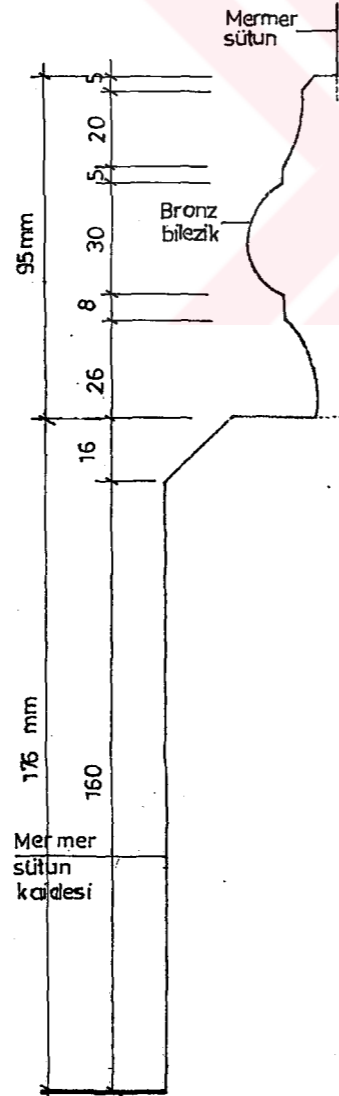

Çiz.243.Altıgen tuğla döşeme kap laması

Ö:1/20

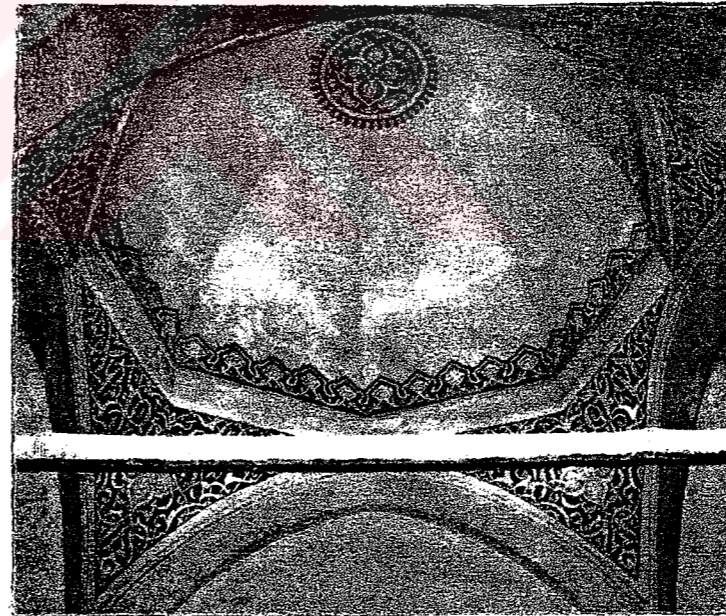

Res.266.Baklavali sütun başlığı

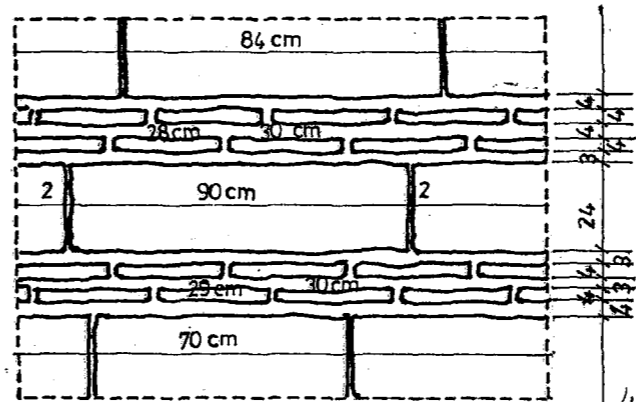

Çiz.240.Sütun kaidesi detayı

Ö:1/2

Res.269.Dershane girişinde yer alan kalemîşi bezeme

Çiz.242 Dış cephe duvar örgü tekniği

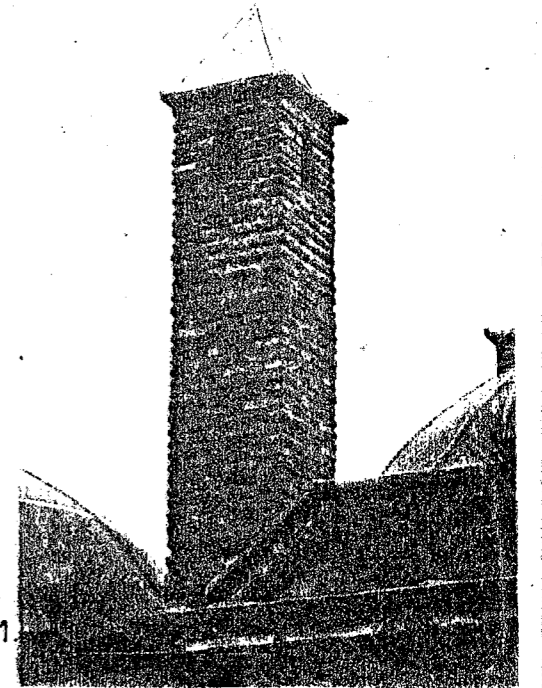
Ö:1/20

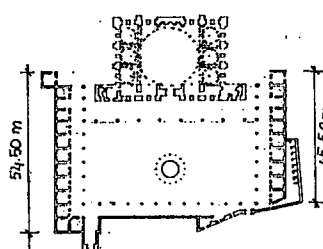
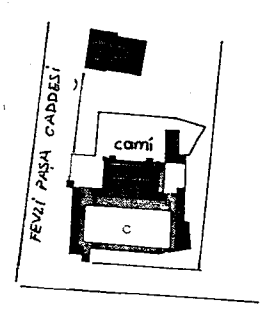
Res.270.Revaktarda yer alan mukarnaslı geçiş ögesi ve kalemîşi bezeme

Res.267.Mukarnaslı sütun başlığı

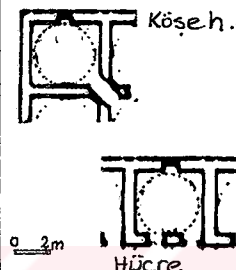
Res.271. Baca

ADI: MİHRİMAH SULTAN MEDRESESİ	KONUMU: Külliye içinde cami ile ortak avlulu	EYVAN: Adedi: 2	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Alt yapı tam bir kat yüksek.
YERİ: EDİRNEKAPI	HÜCRELERİN DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ:	Yeri: Hücre dizileri arasında	
KAYITLI OLDUGU KAYNAK: TB, TE, TM	İki sıralı avlu revağı dört yönde	İç boyut: İkisinde de boyut 3.80m x 4.70m	
YAPIM YILI: Kitabeye göre: Yok Yazılı kaynaklara göre: 1568-9		GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU: 20.yy'ın ortalarında onarım geçiren medrese ö. günümüzü korumaktadır. Eskiden kuzeydeki kapılar arasında ve fevzi Paşa cad. desine bakan dış cephesinde yer alan döşemeler kaldırılmıştır. Bunların sadere izleri durmaktadır. Günümüzde medresede cami görevlileri bulunmaktadır.	
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: Kanuni Sultan Süleyman			
YAPTIRAN: Kanuni Sultan Süleyman			
YAPAN: Mimar Sinan			

DERSHANE / MESCİD (YOK)

KONUMU:	DÖŞEME KAPL.:
İÇ BOYUT:	PENCERE: Yüksekliği: Söve malzemesi: Kapak:
DIŞ BOYUT:	KAPI: Yüksekliği: Söve malzemesi: Eşik malzemesi:
MIHRAP:	DÜŞEY TAŞIYICI: DUVAR ÖRGÜ TEK: Avlu cep. : görülemedi! Sıvalı olduğundan Dis cephe:
DÜŞEY TAŞIYICI:	DUVAR MLZ.: Mihrap cephe Yan cephe Avlu cephesi
DUVAR MLZ.:	PENCERE DÜZENİ: DUVAR KALINLIĞI: AKTARMA ELEMANI:
DUVAR KALINLIĞI:	KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Kapıda: Pencere kapagında:
AKTARMA ELEMANI:	ÖRTÜ: Mihrapta: Geçiş ögesinde: Kubbede:
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ:	ÖRTÜ MLZ.:
ÖRTÜ:	ÖRTÜ KAPLAMASI: Avluda Kubbede Dış cephede
ÖRTÜ MLZ.:	KUBBE YÜKSEKLİĞİ:
ÖRTÜ KAPLAMASI:	SACAK TIPI:
KUBBE YÜKSEKLİĞİ:	

HÜCRELER

ADEDİ: Köşe h.: 1 Hücre.: 20	KÖŞE H.:	PENCERE: Yüksekliği: 150 cm Söve malzemesi: Küfeki Kapak: Yok
İÇ BOYUT: Köşe h. 3.80m x 3.80m Hücre 3.80m x 3.80m		KAPI: Yüksekliği: 190 cm Söve malzemesi: Küfeki Eşik malzemesi: Küfeki
DOLAP ADEDİ: Yok	OCAK: Kûlah yok	DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	DUVAR MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi!	DUVAR ORGU TEK: Avlu cep. : Sıvalı olduğundan görülemedi! Dis cephe: İsira taş- İsira tuğla
DUVAR MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi!	DUVAR KALINLIĞI: 90 cm	PENCERE DÜZENİ: Avlu cephesinde Dış cephede Pencere yok.
DUVAR KALINLIĞI: 90 cm	AKTARMA ELEMANI: Kemer	KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif
AKTARMA ELEMANI: Kemer	KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	ÖRTÜ: Kubbe
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi!	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun
ÖRTÜ: Kubbe	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 160 m
ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi!	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 160 m	DÖŞEME KAPL.: Altıgen tuğla
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	SACAK TIPI: Avluda Kubbede Dış cephede	
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 160 m	SACAK TIPI: Avluda Kubbede Dış cephede	
DÖŞEME KAPL.: Altıgen tuğla		

REVAK

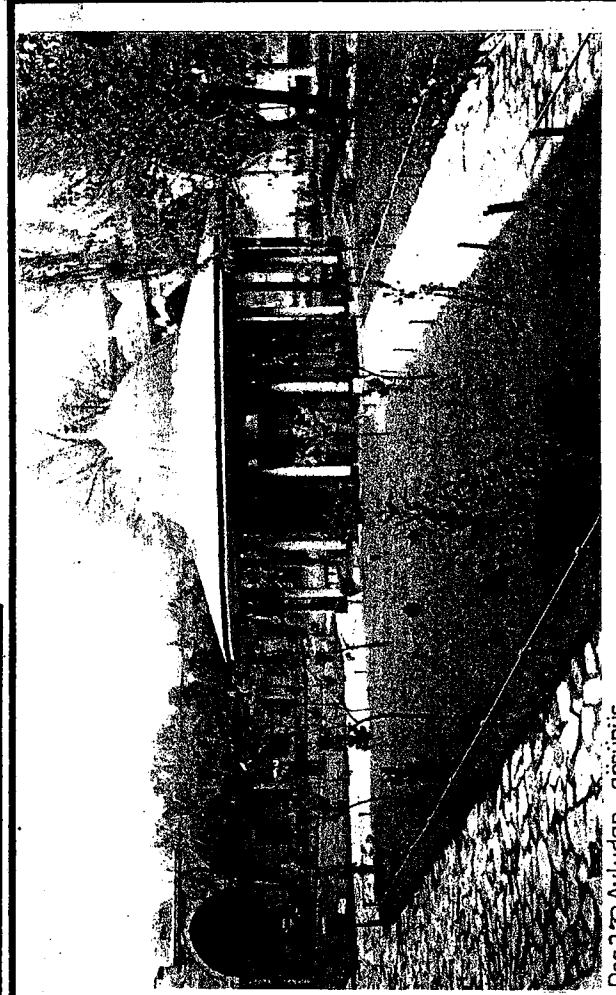
REVAK DERİNLİĞİ: 4.10 m	KEMER BİÇİMİ: Penci kemer	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun
Kesit: Daire ϕ 35 cm	KEMER MLZ.: Küfeki	DÖŞEME KAPLAMASI: Altıgen tuğla
Malzeme: Mermer	GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	BEZEME: Geçiş ögesi Yok Kubbe Yok
Başlık mlz.: Baklavalı	ÖRTÜ: Kubbe, Aynalı tonoz.	DERSHANE GİRİŞ REVAGI: Yok
Kaide mlz.: Sütun bronz bilezikle bitirilmiş.	ÖRTÜ MLZ.: Tuğla	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 165 m

AVLU

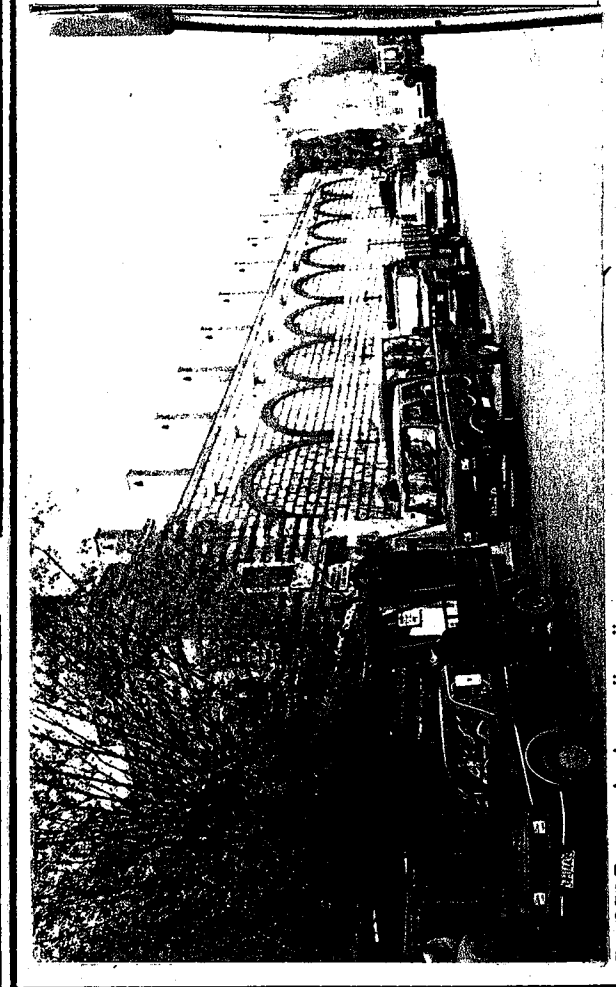
İÇ BOYUT: 27.00 m x 56.00 m	SU ÖGESİ: Şadırvan
DÖŞEME KAPLAMASI: Taş	AVLU REVAK CEP HESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ: Kesme taş
ÇÖRTEN MLZ.: Çörtten yok	

HELALAR

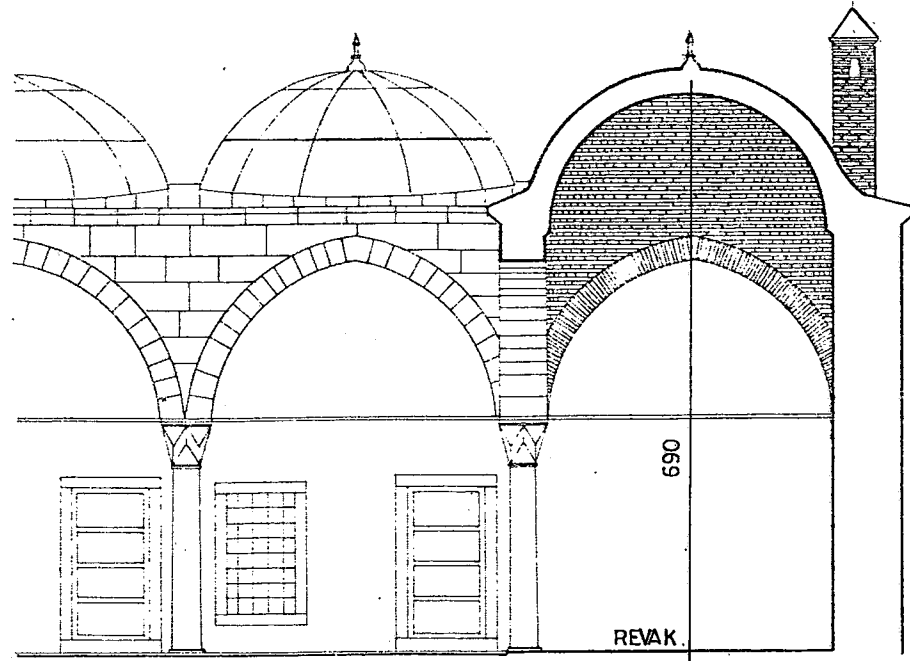
KONUMU: Medrese dışında.
ÖRTÜ: Fakat girilemedi!
DŞ. KAP.:
PENCERE ADEDİ:
İŞIKLIK ADEDİ:

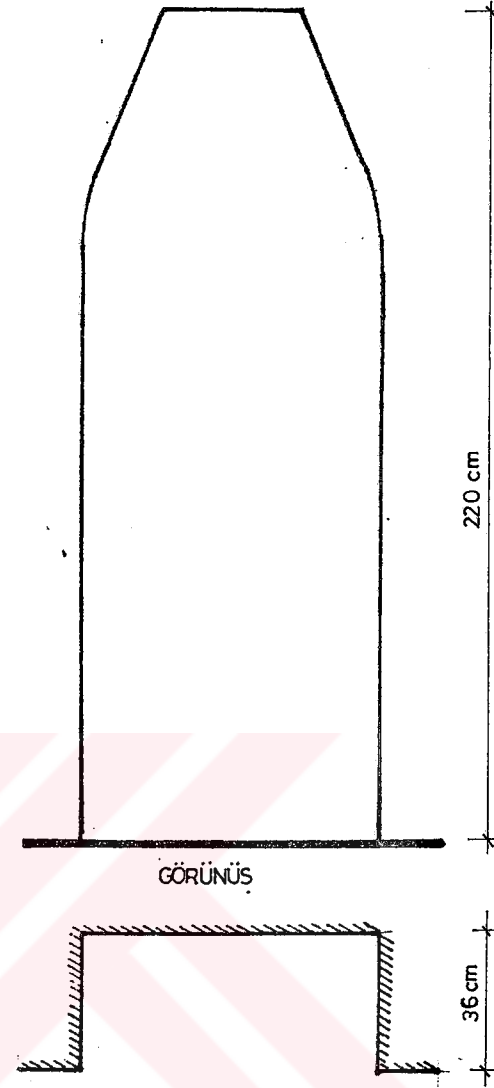
Res.2.73 Avludan görünüş

Res.2.72 Dış cepheden görünüş

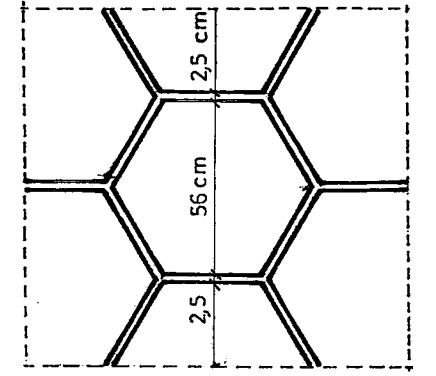

Çiz.244 Avlu revağı kesit ve görünüşü 0 1 2m

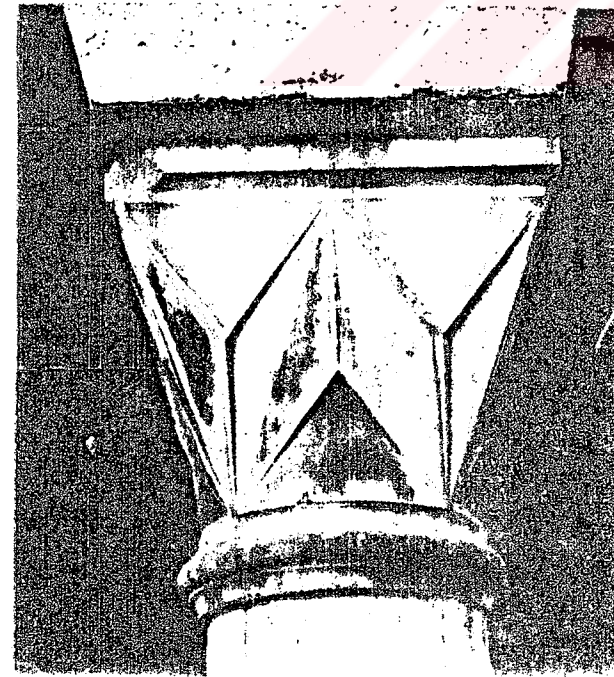
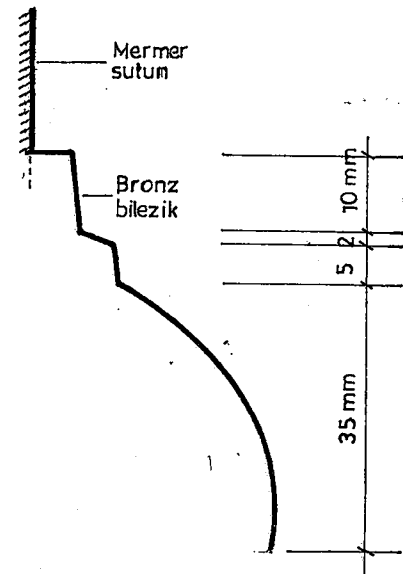

PLAN

Çiz.2.45. Ocak Ö:1/20

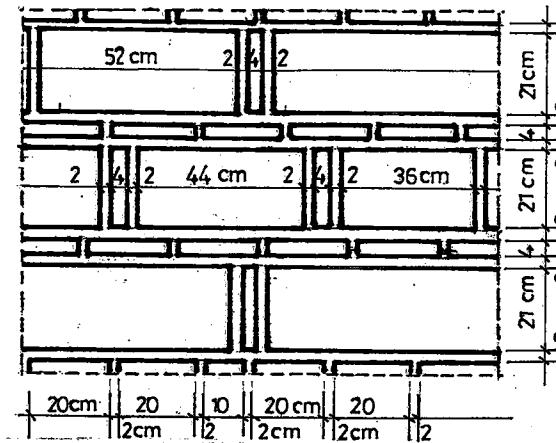

Çiz.2.48 Alıngen tuğla döşeme kaplaması

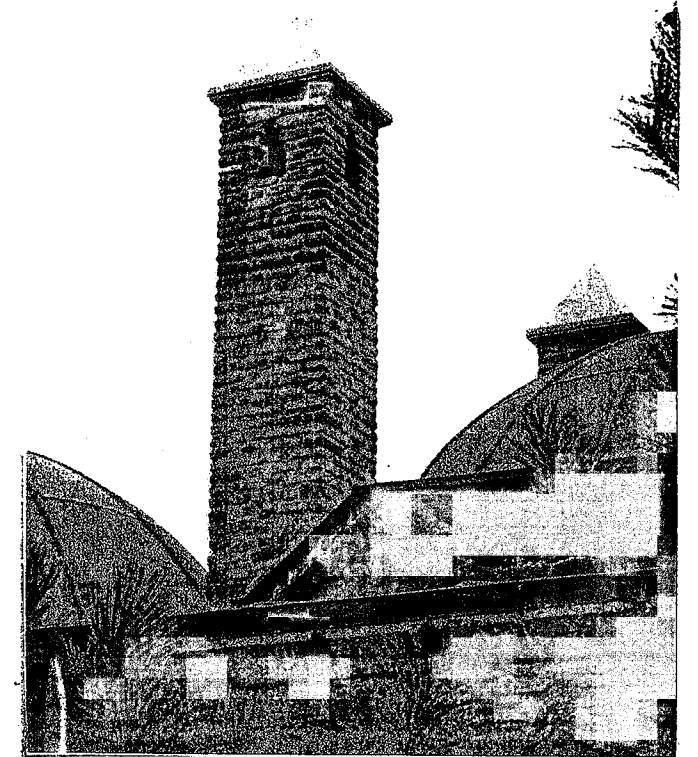

Res.2.74. Baklavali sütun başlığı

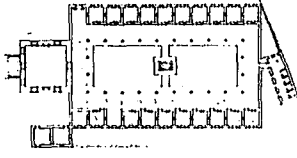
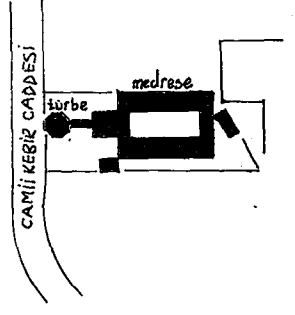
Çiz.245 Sütun bronz bilezikle bitirilmistir. Ö:1/1

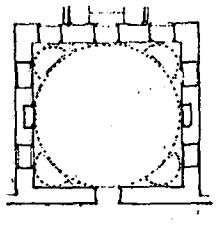
Çiz.2.47 Dış cephe duvar örgü tekniği Ö:1/20

Res.2.75. Baca

ADI: SOKOLLU MEHMED PAŞA MEDRESESİ	KONUMU: Bağımsız	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Düz
YERİ: EYÜP	HÜCRELERİN DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ	GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU:
KAYITLI OLDUGU KAYNAK: T8, TE, TM	iki sıralı, avlu revağı dört yönde.	1961-1962 yıllarında onarılan medrese, günümüzde İstanbul Belediyesi Eyyüp Sağlık Merkezi olarak kullanılmaktadır.
YAPIM YILI: Kitabeye göre: 1568-9 Yazılı kaynaklara göre: 1568-9		
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: II. Selim	YAPTIRAN: Veziriazam Sokollu Mehmed Paşa	YAPAN: Mimar Sinan
DIS BOYUTLAR: 18.00m x 27.60m		

DERSHANE / MESCİD

KONUMU: Hücrelerden ayrı		DÖŞEME KAPL.: Altıgen tuğla
İÇ BOYUT: 9.15m x 9.15m	DIS BOYUT: 11.65m x 11.65m	MİHRAP: Yok
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	DUVAR ÖRGÜ TEK	DUVAR MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.
DUVAR KALINLIĞI: 125 cm	AKTARMA ELEMANI: Kemer	KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Tromp
ÖRTÜ: Kubbe	ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: Ölçülemedi		

HÜCRELER

ADEDİ: Köse h.: Yok Hücre.: 21	İÇ BOYUT: Köse h.: Yok Hücre.: 3.35m x 3.35m	DOLAP ADEDİ: 1	OCAK: Külahlı	DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	DUVAR ÖRGÜ TEK.	Avlu cep.: Sıvalı olduğundan görülemedi. Dis ceph.: 1sıra taş-3sıra tuğla
DUVAR MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.	DUVAR KALINLIĞI: 75 cm	AKTARMA ELEMANI: Kemer	KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	ÖRTÜ: Kubbe	ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 160 m	DÖŞEME KAPL.: Altıgen tuğla					

REVAK

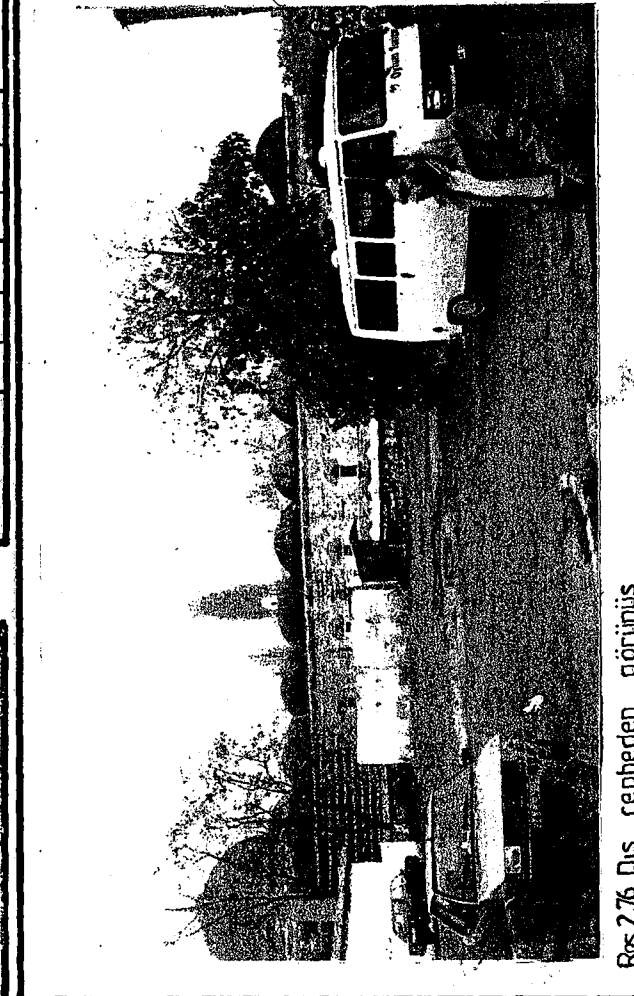
REVAK DERİNLİĞİ: 4.00m	KEMER BİÇİMİ: Penci kemer	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun
Kesit: Çokgen	KEMER MLZ.: Küfeki	DÖŞEME KAPLAMASI: Altıgen tuğla
Malzeme: Küfeki	GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	BEZEME: Geçiş ögesinde: Yok Kubbede: Yok
Başlık: Baklavalı	ÖRTÜ: Kubbe	DERSHANE GİRİŞ REVAGI: Diğerleriyle aynı kotta
Kaide mlz.: Kaide yok.	ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 160 m

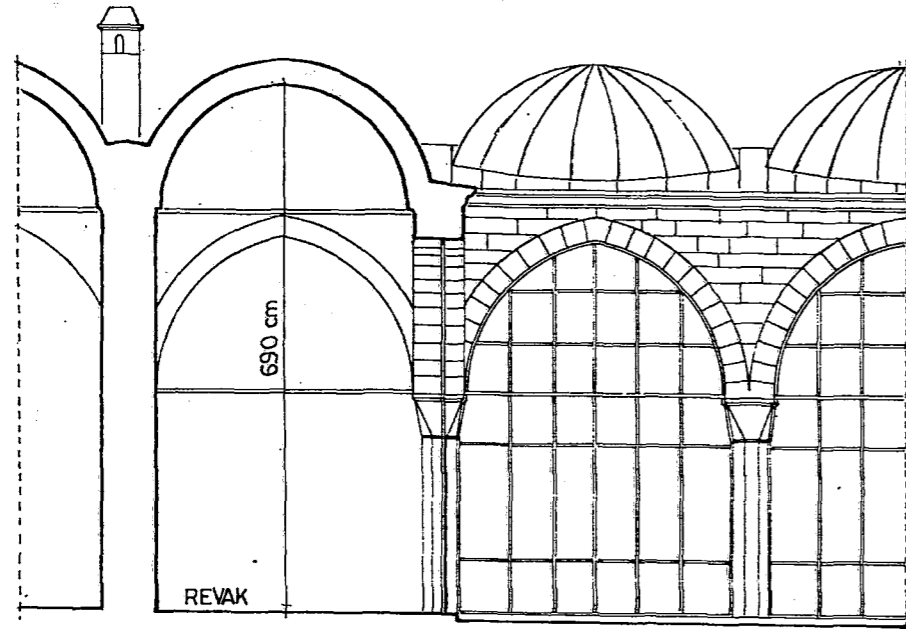
AVLU

İÇ BOYUT: 10.85m x 33.50m	SU ÖGESİ: Su haznesi	DÖŞEME KAPLAMASI: Taş	AVLU REVAK CEP HESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ: Kesme taş	ÇÖRTEN MLZ.: Çörtlen yok.
---------------------------	----------------------	-----------------------	---	---------------------------

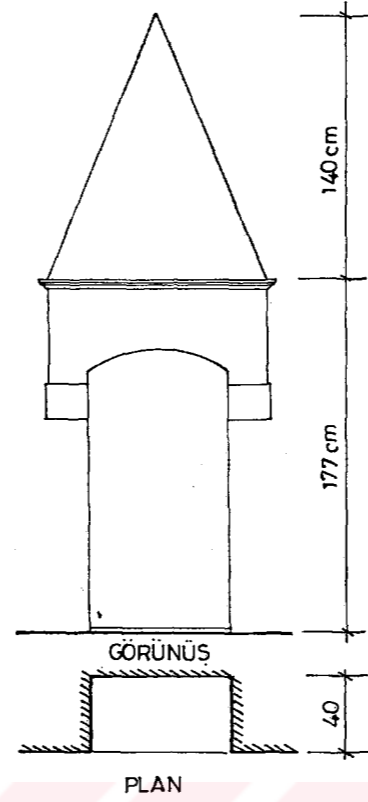
HELALAR

KONUMU: Medrese içinde	ÖRTÜ: Beşik tonoz	DŞ. KAP.: Mermer	PENCERE ADEDİ: 2	İŞIKLIK ADEDİ: Yok
------------------------	-------------------	------------------	------------------	--------------------

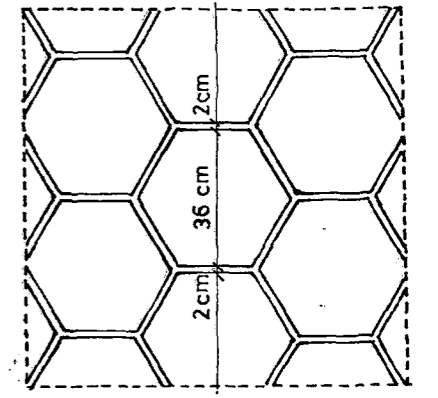

Çiz.2.49 Avlu revağı kesit ve görünüşü Ö: 1/100

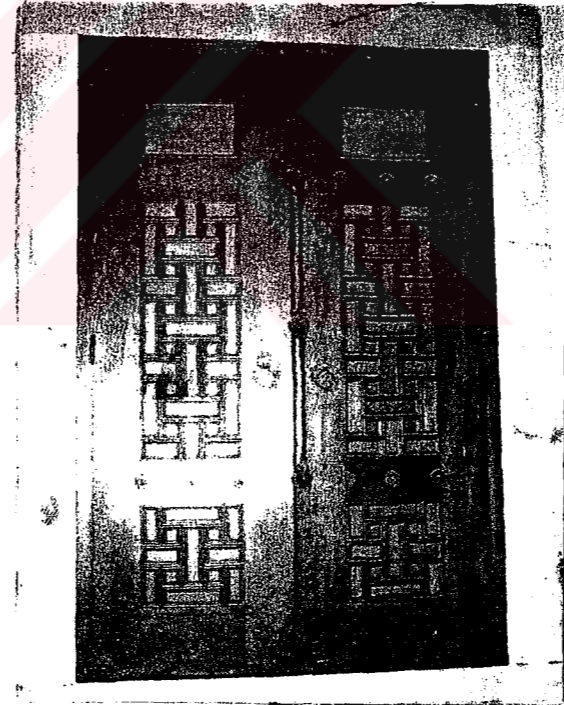
Çiz.2.50.Ocak
0 10 30cm

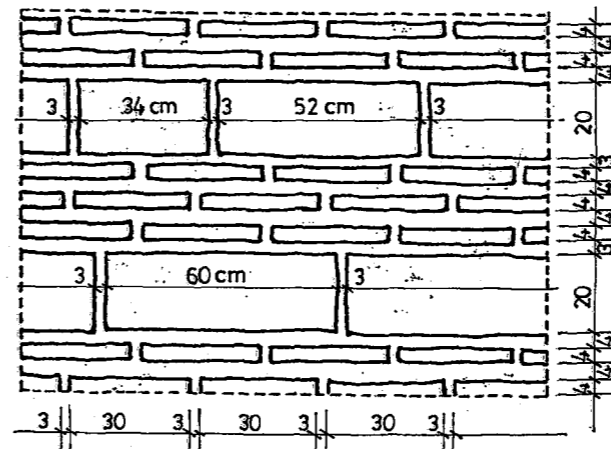
Çiz.2.52Altıgen tuğla döşeme
kaplaması Ö: 1/20

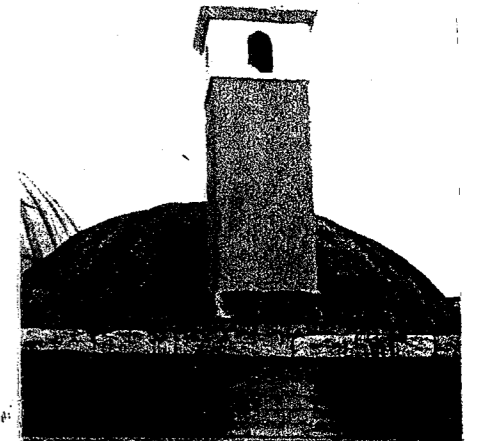
Res.2.78. Baktavali sütun başlığı

Res.2.79.Dolap kapağı (dershane)

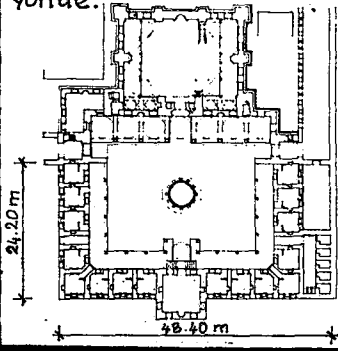
Res.2.80.Dershanedeki geçiş ögesi

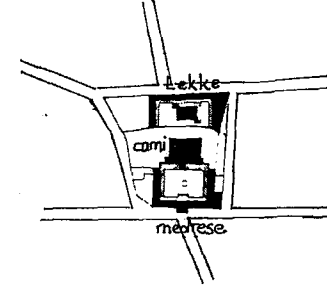
Res.2.81. Bacca

Çiz.2.51.Dış cephe
duvar örgü
teknigi
Ö: 1/20

ADI: SOKOLLU MEHMED PAŞA MEDRESESİ	KONUMU: Külliye içinde, cami ile ortak avlu	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Tonozlu bir alt yapı üzerine oturuyor.
YERİ: KADIRGA	HÜCRELERİN DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ: Esit kollu U, avlu revağı dört yönde.	
KAYITLI OLDUGU KAYNAK: TB, TE, TM		
YAPIM YILI: Kitabeye göre 1571-2 Yazılı kaynaklara göre: 1570		
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: II. Selim		
YAPTIRAN: Veziriazam Sokollu Mehmed Paşa		
YAPAN: Mimar Sinan		

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU: 1940'lı yıllarda cami ile birlikte onarılan medrese, revakların camikanla kapatılması dışında iyi durumda ve bakımlıdır.

0 50m

DERSHANE / MESCİD

KONUMU: U'nun simetri ekseninde		DÖŞEME KAPL.: Ahsap kaplı olduğu için görülemedi.
İÇ BOYUT: 5.70m x 5.70m		PENCERE: Yüksekliği: 190 cm Söve malzemesi: Mermer Kapak: Yok
DIS BOYUT: 6.70m x 6.70m		KAPI: Yüksekliği: 240 cm Söve malzemesi: Mermer Eşik malzemesi: Mermer
MİHRAP: Yarım daire planlı		DUVAR ÖRGÜ TEK: Avlu cep. Sıvalı olduğundan görülemedi. Dis cephe: 1 sıra taş-3 sıra tuğla
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar		PENCERE DÜZENİ: Mihrap cephe: Yan cephe Avlu cephesi İki alt, iki üst pencere Tek alt, tek üst pencere İki alt pencere
DUVAR MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.		BEZEME: Kapıda: Kündekari Pencere kapagında: Kapak yok. Mihrapta: Mukarnas Geçiş ögesinde: Kalemşi Kubbeye: Kalemşi
DUVAR KALINLIĞI: 100 cm		SACAK TIPI: Avluda Kubbede Dış cephede
AKTARMA ELEMANI: Kemer		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Tromp		
ÖRTÜ: Kubbe		
ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 2.80 m		

HÜCRELER

ADEDİ: Köse h.: 2 Hücre: 14		PENCERE: Yüksekliği: 130 cm Söve malzemesi: Küfeki Kapak: Yok
İÇ BOYUT: Köse h.: 3.60m x 3.60m Hücre: 3.60m x 3.60m		KAPI: Yüksekliği: 170 cm Söve malzemesi: Küfeki Eşik malzemesi: Küfeki
DOLAP ADEDİ: 2		DUVAR ÖRGÜ TEK: Avlu cep. Sıvalı olduğundan görülemedi. Dis cephe: 1 sıra taş-3 sıra tuğla
OCAK: Yok		PENCERE DÜZENİ: Avlu cephesinde Dış cephede Tek alt pencere İki alt, iki üst pencere
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar		BEZEME: Kapıda: Yok Pencere kapagında: Kapak yok Dolap kapagında: Kapak yok
DUVAR MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.		BACA: Malzemesi: Küfeki Kesiti: Çokgen Külah biçimi: Kubbemsi
DUVAR KALINLIĞI: 85 cm		SACAK TIPI: Avluda Kubbede Dış cephede
AKTARMA ELEMANI: Kemer		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif		
ÖRTÜ: Kubbe		
ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 1.35 m		
DÖŞEME KAPL.: Ahsap kaplı olduğu için görülemedi.		

REVAK

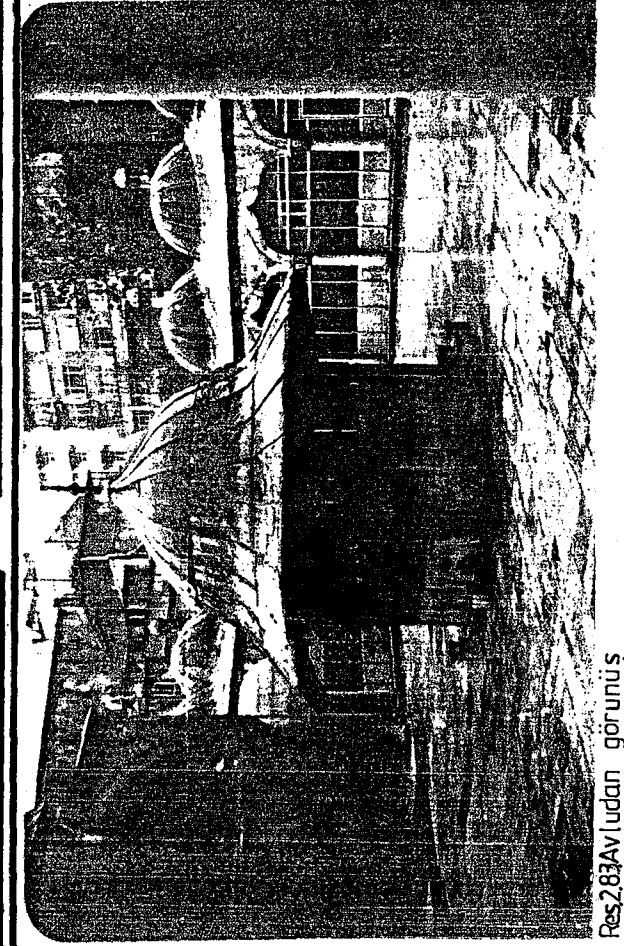
REVAK DERİNLİĞİ: 3.60 m	KEMER BİÇİMİ: Kaş kemer	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun
Kesit: Daire ϕ 40 cm	KEMER MLZ.: Küfeki	DÖŞEME KAPLAMASI: Ahsap kaplı olduğundan görülemedi.
Malzeme: Mermer	GEÇİŞ ÖGESİ: Yok	BEZEME: Geçiş ögesinde: Yok Kubbeye: Yok
Başlık: Baklavalı	ÖRTÜ: Çatı	DERSHANE GİRİŞ REVAGI: Yüksek
Kaide mlz.: Sütun bronz bir bilezikle bitirilmiş.	ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: Kubbe yok.

AVLU

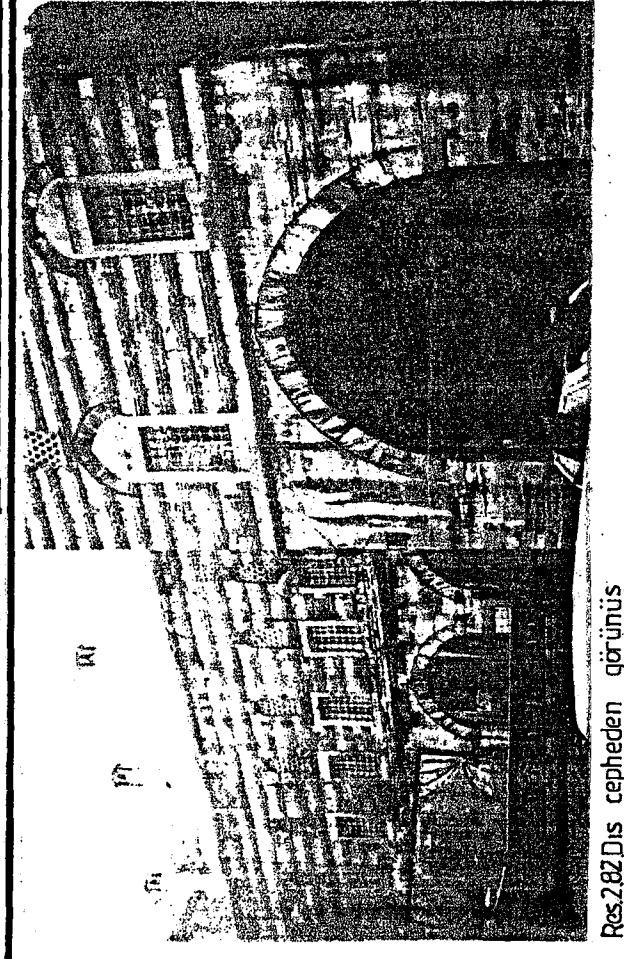
İÇ BOYUT: 20.30 m x 26.20 m
SU ÖGESİ: Şadırvan
DÖŞEME KAPLAMASI: Mermer
AVLU REVAK CEP HESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ: Kesme taş
ÇÖRTEN MLZ.: Çörtten yak.

HELALAR

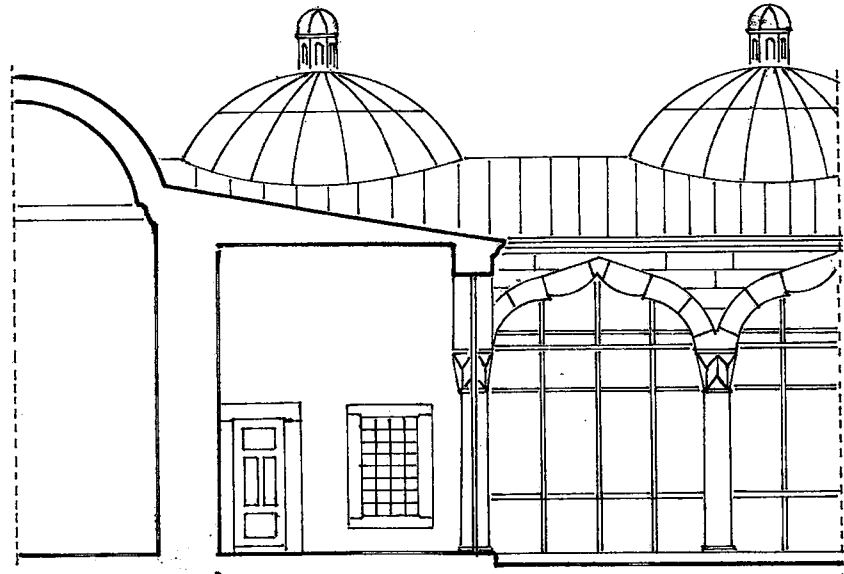
KONUMU: Medrese içinde
ÖRTÜ: Besik tonoz
DŞ. KAP.: Mermer
PENCERE ADEDİ: 1
İŞIKLIK ADEDİ: 5

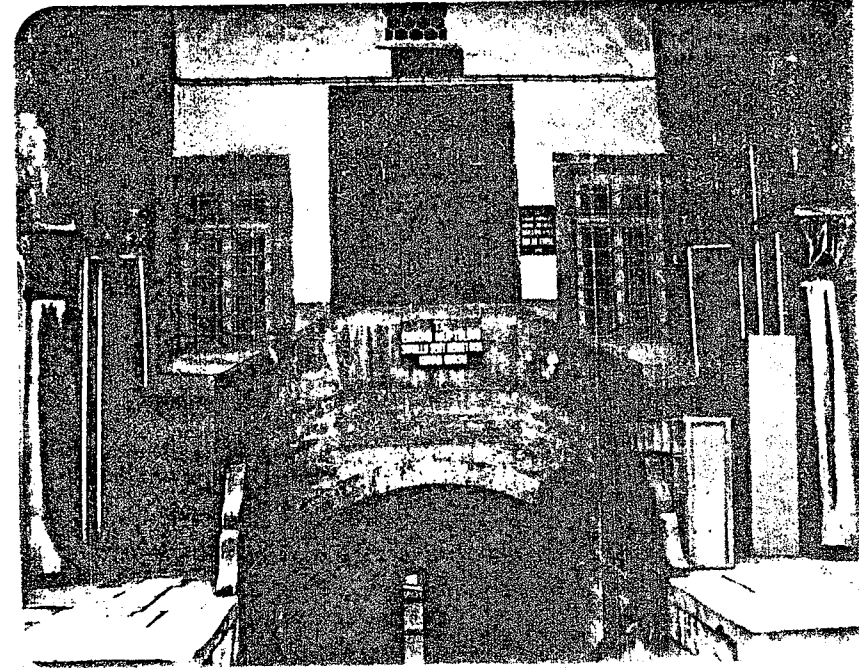
Res.2.83Avludan görünüş

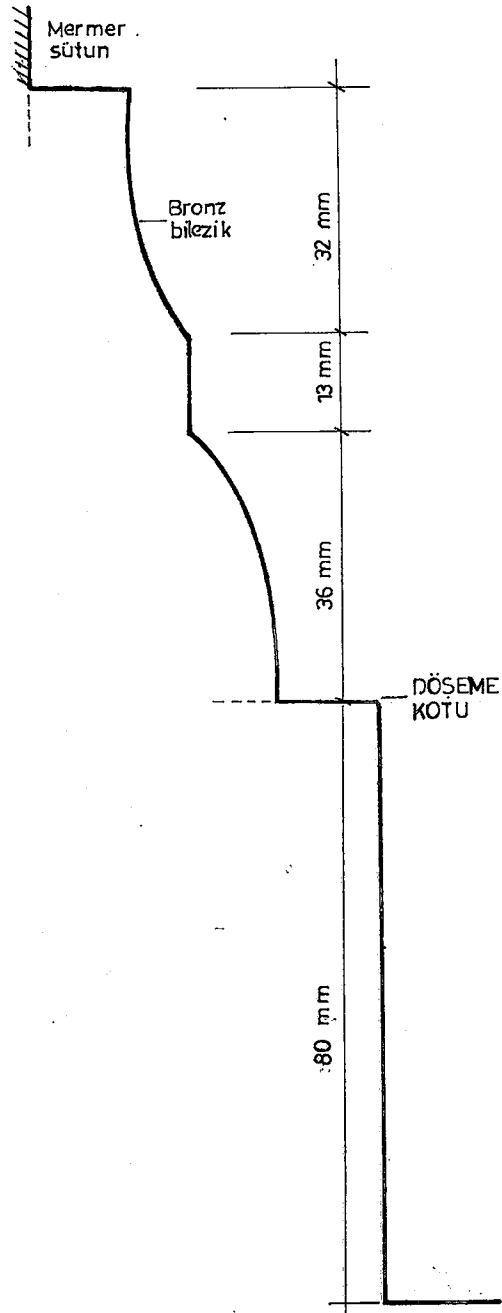
Res.2.82Dış cepheden görünüş

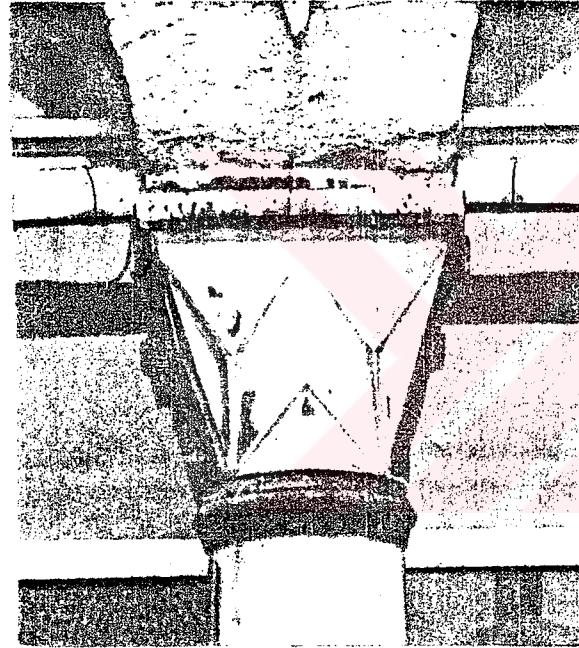
Çiz.2.53.Avlu revağı kesit ve görünüşü Ö:1/100

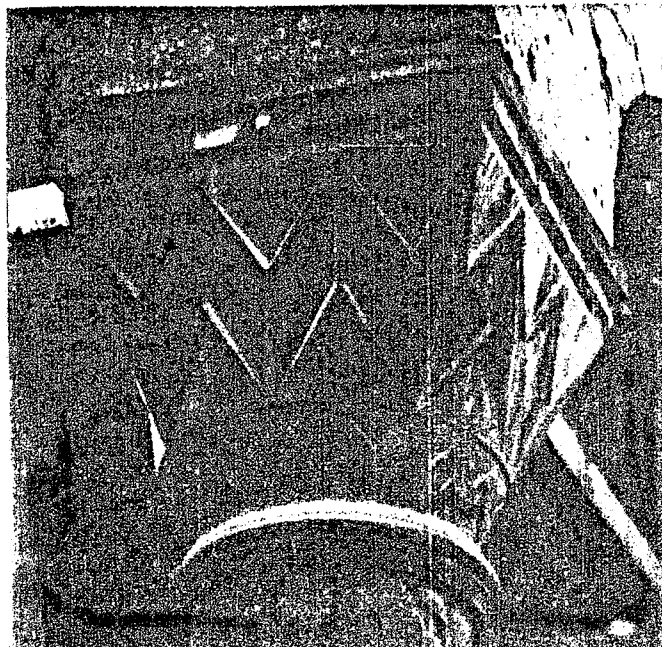
Res.286.Dershane giriş kapısı

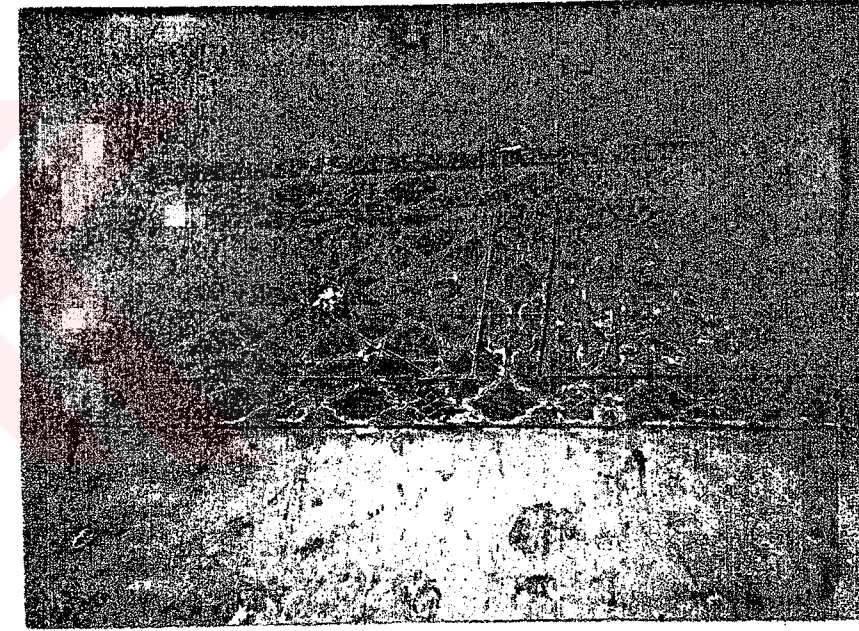
Çiz.254.Sütun kaidesi detayı Ö:1/1

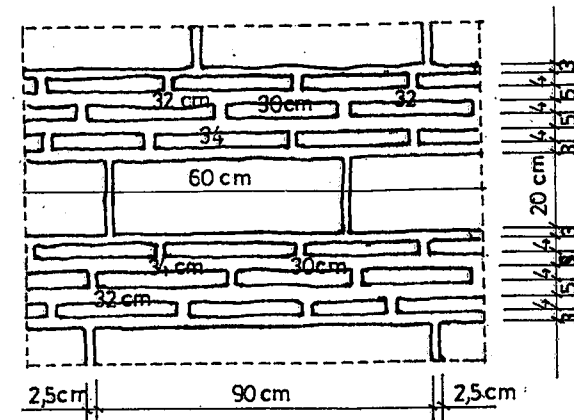
Res.284.Revaklarda yer baklavali sütun başlığı

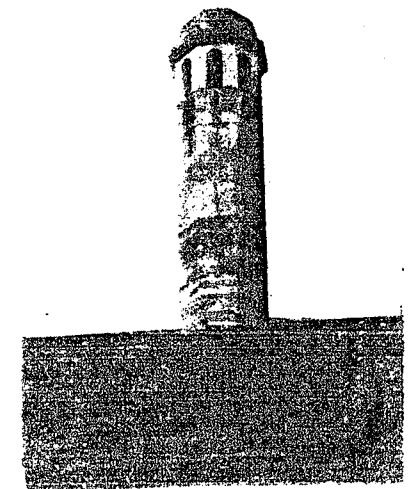
Res.2.85 Dershane girişinde yer alan baklavali sütun başlığı

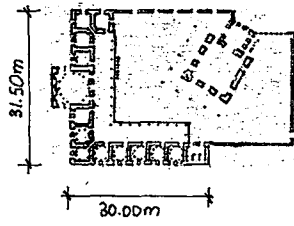
Res.287.Dershane girişinin altındaki girişin tavanında yer alan malakari beze.

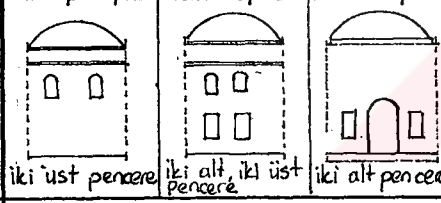
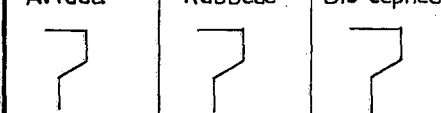
Çiz.255.Dış cephe duvar örgü tekniği Ö:1/20

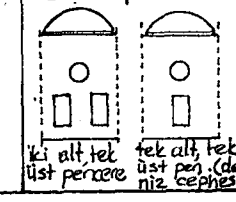
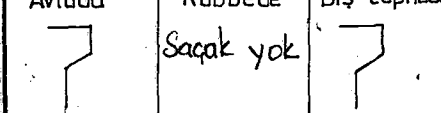
Res.288 Baca

ADI: ŞEMSI AHMEİ PAŞA MEDRESESİ	KONUMU: Külliye içinde, cami ile ortak avlulu	EYVAN	Adedi: 1	ARAZIYE OTURMA BİÇİMİ: Düz
YERİ: ÜSKÜDAR	HÜCRELERİN DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ:		Yeri: Yok	
KAYITLI OLDUGU KAYNAK: TB, TE, TM	L şeklinde, avlu revacı iki yönde	GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU:	İç boyut:	
YAPIM YILI	Külliye içinde yer alan ca. Kitabeye göre: mi kitabesinde 1580-81 Yazılı kaynaklara göre: 1572-3	xx. yüzyılın başlarında harap durumda olan medrese, 1940 yılında yapılan onarımla günümüze kazandırılmıştır. Medrese 1953 yılından beri Halk Kütüphanesi olarak kullanılmaktadır.		
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: II. Selim				
YAPTIRAN: Vezir Şemsi Ahmet Paşa				
YAPAN: Mimar Sinan				

DERSHANE / MESCİD

KONUMU: Hücre dizilerinin arasında	DÖŞEME KAPL.: Hali kaplı olduğundan görülemedi
İÇ BOYUT: 7.20m x 7.20m	PENCERE
DİŞ BOYUT: 9.14m x 9.14m	Yüksekliği: 160cm
MİHRAP Yarım daire planlı	Söve malzemesi: Mermer
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	Kapak: Yok
DUVAR MLZ.: Sivali olduğundan görülemedi.	KAPI
DUVAR KALINLIĞI: 100cm	Yüksekliği: 210cm
AKTARMA ELEMANI: Kemer	Söve malzemesi: Mermer
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Tromp	Esik malzemesi: Mermer
ÖRTÜ: Kubbe	DUVAR ÖRGÜ TEK.
ÖRTÜ MLZ.: Sivali olduğundan görülemedi.	Avlu cep.: İsıra taş-3 sıra tuğla
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	Dis ceph.: 4 sıra taş-3 sıra tuğla
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: Ölçülemedi.	PENCERE DÜZENİ
	Mihrap cephe: Yan cephe: Avlu cephesi
	
	BEZEME
	Kapıda: Kündekari
	Pencere kapagında: Kapak yok.
	Mihrapta: Yok
	Geçiş ögesinde: Yok
	Kubbeye: Yok
	SACAĞI TIPI
	Avluda: Kubbede: Dis cephede
	

HÜCRELER

ADEDİ	Köşe h.: 2	PENCERE	Yüksekliği: 110 cm
İÇ BOYUT	Hücre.: 10	Söve malzemesi: Küfeki	Kapak: Yok
DOLAP ADEDİ: 1	Köşe h.: 2.90m	KAPI	Yüksekliği: 180 cm
OCAK: Kulahlı	Hücre.: 2.90m	Söve malzemesi: Küfeki	Esik malzemesi: Küfeki
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	DUVAR ORGU TEK.	DUVAR MLZ.: Sivali olduğundan görülemedi.	Avlu cep.: İsıra taş-3 sıra tuğla
DUVAR KALINLIĞI: 80 cm	Avlu cephesinde	DUVAR MLZ.: Sivali olduğundan görülemedi.	Dis cephede
AKTARMA ELEMANI: Kemer	Pencere yok.	DUVAR KALINLIĞI: 80 cm	
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	PENCERE DÜZENİ	AKTARMA ELEMANI: Kemer	iki alt tek üst pencere
ÖRTÜ: Kubbe	BEZEME	KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	kapıda: Yok
ÖRTÜ MLZ.: Sivali olduğundan görülemedi.	Pencere kapagında: Kapak yok.	ÖRTÜ: Kubbe	Dolap kapagında: Kapak yok.
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	Dolap kapagında: Kapak yok.	ÖRTÜ MLZ.: Sivali olduğundan görülemedi.	Malzemesi: Küfeki
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 135m	BACA	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	Kesiti: Kare
DÖŞEME KAPL.: Hali kaplı olduğundan görülemedi.	Külah biçimi: Kubbeimsi	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 135m	
	SACAĞI TIPI	DÖŞEME KAPL.: Hali kaplı olduğundan görülemedi.	Avluda: Kubbede: Dis cephede
	Avluda: Kubbede: Dis cephede		Avluda: Kubbede: Dis cephede
			Saçak yok

REVAK

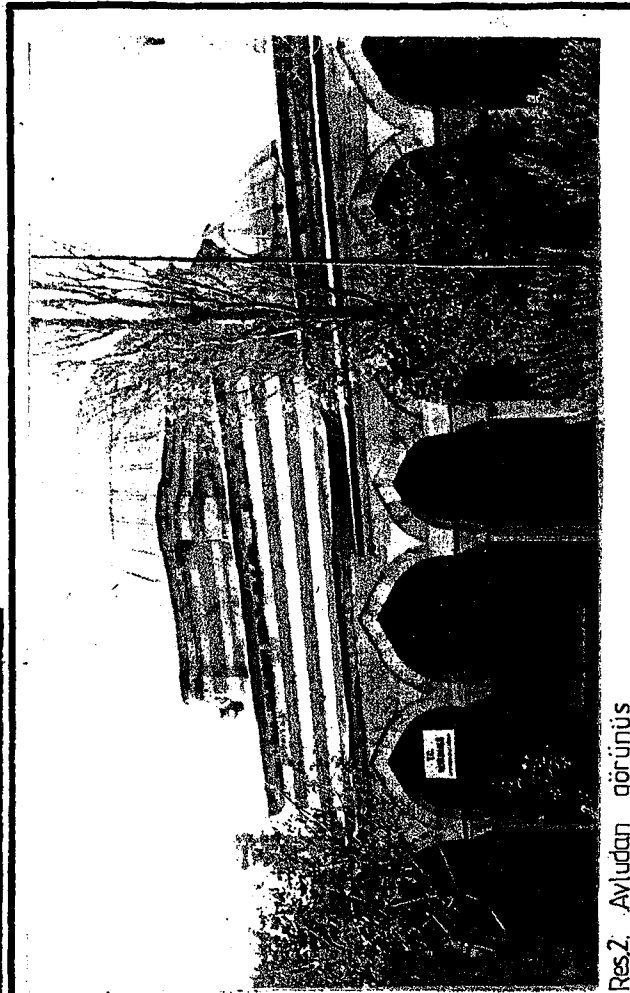
REVAK DERİNLİĞİ: 3.40m.	KEMER BİÇİMİ: İki merkezli teğet kemer	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun
Kesit: Daire ϕ 35 cm	KEMER MLZ: Küfeki	DÖŞEME KAPLAMASI: Hali kaplı olduğundan görülemedi
Malzeme: Mermer, puding	GEÇİŞ ÖGESİ: Yok	BEZEME
Başlık mlz. Baklavaly	ÖRTÜ: Çatı	Geçiş ögesinde: Yok
Kaide mlz.: Sütun bronz bir bilezikle bitirilmiştir.	ÖRTÜ MLZ.: Ahşap	Kubbeye: Yok
	DERSHANE GİRİŞ REVAGI: Yüksek	
	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: Kubbe yok.	

AVLU

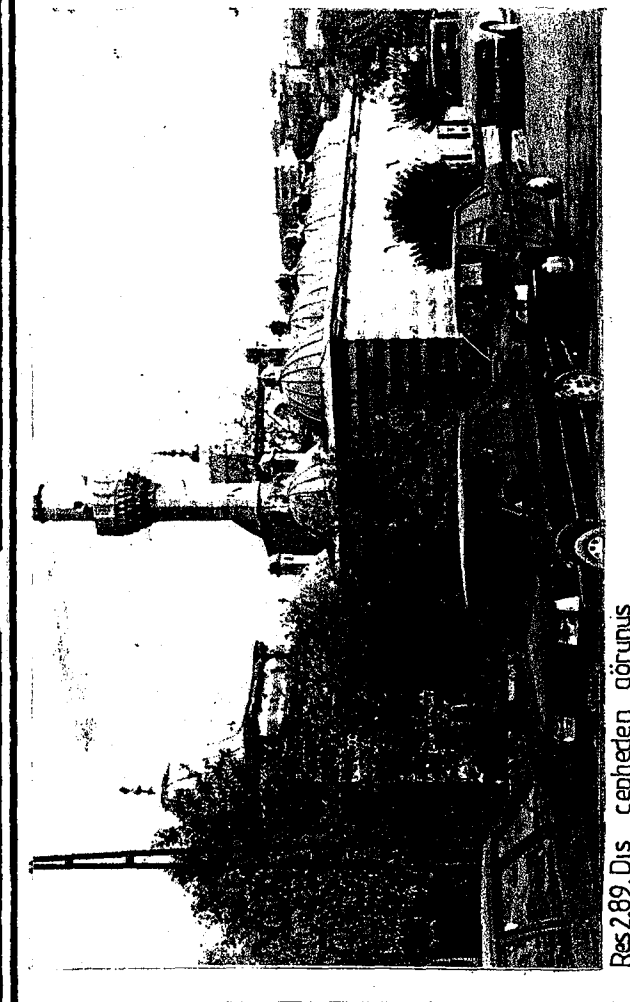
İÇ BOYUT $\sim$ 15.60m x 23.75m
SU ÖGESİ: Yok
DÖŞEME KAPLAMASI: Taş
AVLU REVAK CEP HESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ: Kesme taş
ÇÖRTEN MLZ.: Çörtene rastla namadı.

HELALAR

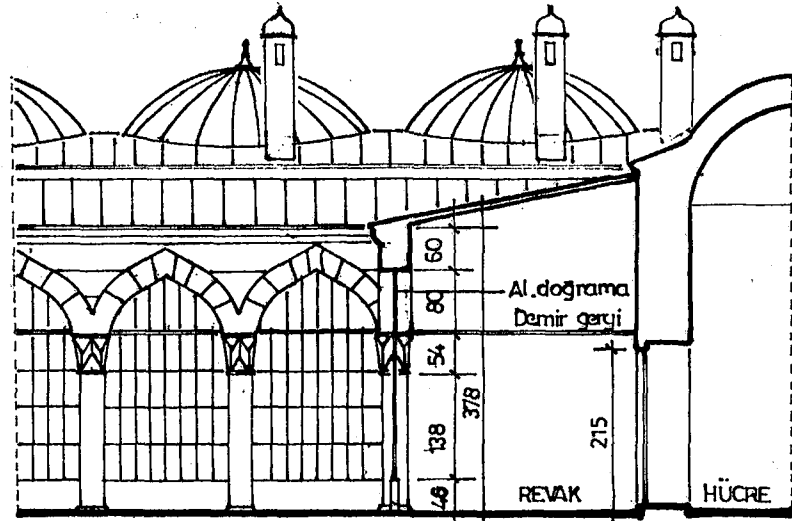
KONUMU: Medrese içinde
ÖRTÜ: Aynalı tonoz
DŞ. KAP.: Mermer
PENCERE ADEDİ: 1
İŞIKLIK ADEDİ: Yok

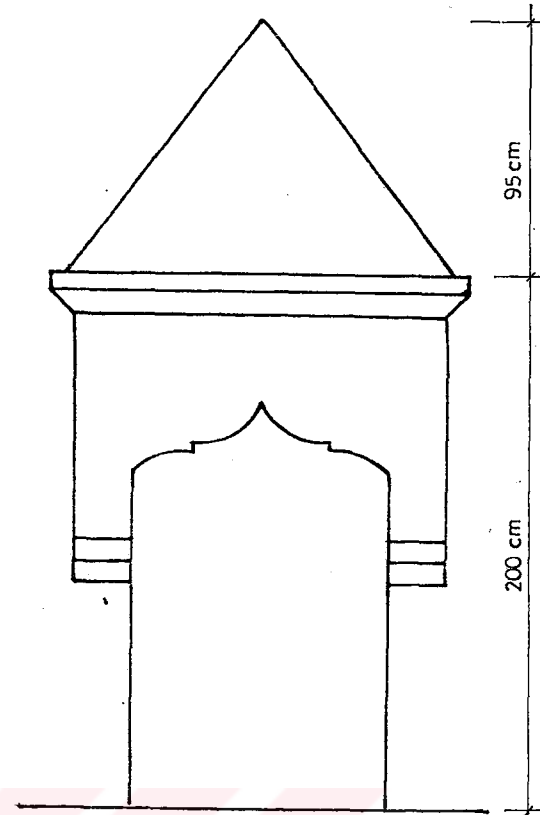
Res.2. Avludan görünüş

Res.2.89. Dis cepheden görünüş

Çiz.256 Avlu revağı kesit ve görünüşü Ö:1/100

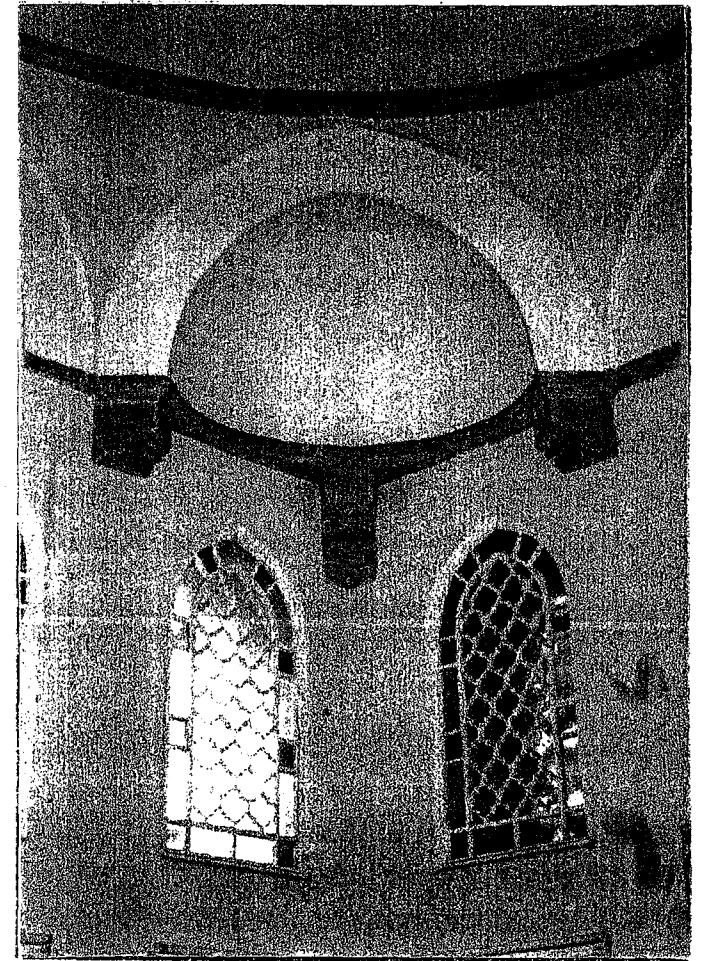

GÖRÜNÜŞ

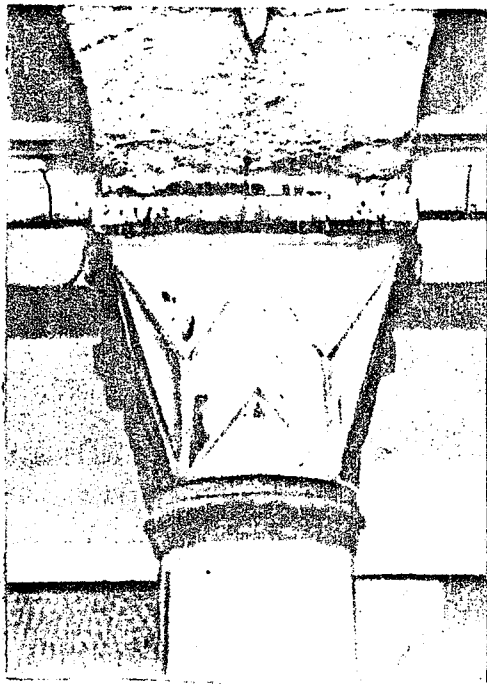

PLAN

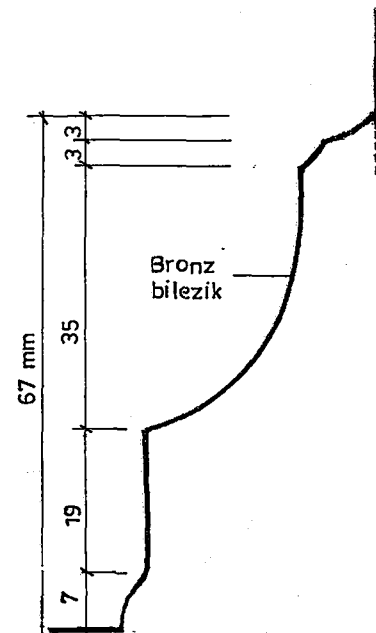
Çiz.258. Ocak 0 20cm

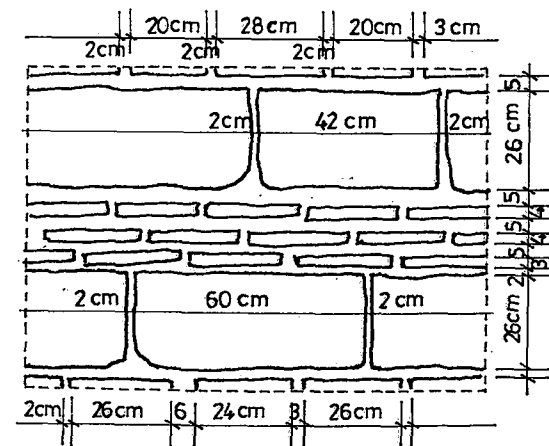
Res.2.92.Dershane'deki geçiş ögesi

Res.2.91. Baklavali sütun başlığı

Çiz.257 Sütun sadece bronz bir bilezikle bitirilmiştir. Ö:1/1

Çiz.259 Dış cephe duvar örgü tekniği Ö:1/20

Res.2.93. Baca

MEDRESE

ADI: ZAL MAHMUD PAŞA FEVKANİ MED.	KONUMU: Külliye içinde cami ile ortak avlulu	EYVAN Adedi: Yeri: Yok İç boyut:	ARAZIYE OTURMA BİÇİMİ: Düz
YERİ: EYÜP	HÜCRELERİN DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ	GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU	
KAYITLI OLDUGU KAYNAK: TM.	Eşit kollu U, Avlu revağı iki yönde	1960 yılında Vakıflar Müdürlüğü tarafından onarılan medrese, günümüzde kuran kursu olarak kullanılmaktadır.	
YAPIM YILI: Kitabeye göre: Külliye içinde yer alan taşma kitabesinde 1590 Yazılı kaynaklara göre: 1579-80			
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: II. Selim			
YAPTIRAN: Vezir Zal Mahmud Paşa			
YAPAN: Mimar Sinan			

DERSHANE / MESCİD

KONUMU: Hücre dizilerinin arasında	DÖŞEME KAPL.: Halı kaplı olduğundan görülemedi.
İÇ BOYUT: 7.40m x 7.40m	PENCERE Yüksekliği: 150 cm Söve malzemesi: Mermer Kapak: Yok
DIŞ BOYUT: 9.10m x 9.10m	KAPI Yüksekliği: 220 cm Söve malzemesi: Mermer Esik malzemesi: Mermer
MİHRAP: Yok	DUVAR ÖRGÜ TEK Avlu cep.: Sıvalı olduğundan görülemedi. Dış cephe: 1 sıra taş-3 sıra tuğla
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	PENCERE DÜZENİ Arka cephe: Yan cephe: Avlu cephesi: İki alt, iki üst pencere; İki alt pencere; Tek alt pencere
DUVAR MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi	BEZEME Kapıda: Yok Pencere kapagında: Kapak yok. Mihrapta: Yok Geçiş ögesinde: Kalem işi Kubbede: Kalem işi
DUVAR KALINLIĞI: 85 cm	SACAK TIPI Avluda Kubbede Dış cephede
AKTARMA ELEMANI: Kemer	
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	
ÖRTÜ: Kubbe	
ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.	
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 2.80m	

HÜCRELER

ADEDİ: Köse h.: 1 Hücre.: 12	Köşe hücre	PENCERE Yüksekliği: 120 cm Söve malzemesi: Küpeki Kapak: Yok
İÇ BOYUT: Köse h.: 3.20m x 5.40m Hücre: 3.20m x 3.20m	DOLAP ADEDİ: Yok	KAPI Yüksekliği: 180 cm Söve malzemesi: Küpeki Esik malzemesi: Küpeki
OCAK: Külahlı	DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	DUVAR ÖRGÜ TEK Avlu cep.: Sıvalı olduğundan görülemedi. Dış cephe: 1 sıra taş-3 sıra tuğla
DUVAR MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.	DUVAR KALINLIĞI: 85 cm	PENCERE DÜZENİ Avlu cephesinde: Dış cephede: Tek alt pencere; Tek alt pencere
AKTARMA ELEMANI: Kemer	KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	BEZEME Kapıda: Yok Pencere kapagında: Kapak yok. Dolap kapagında: Kapak yok. Malzemesi: Sıvalı olduğundan görülemedi. Kesiti: Kare Külah biçimi: Piramidal
ÖRTÜ: Kubbe ve Aynalı tonoz	ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.	BACA Külah biçimi: Piramidal
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 12.0m	SACAK TIPI Avluda Kubbede Dış cephede: Saçak yok.
DÖŞEME KAPL.: Altıgen tuğla		

REVAK

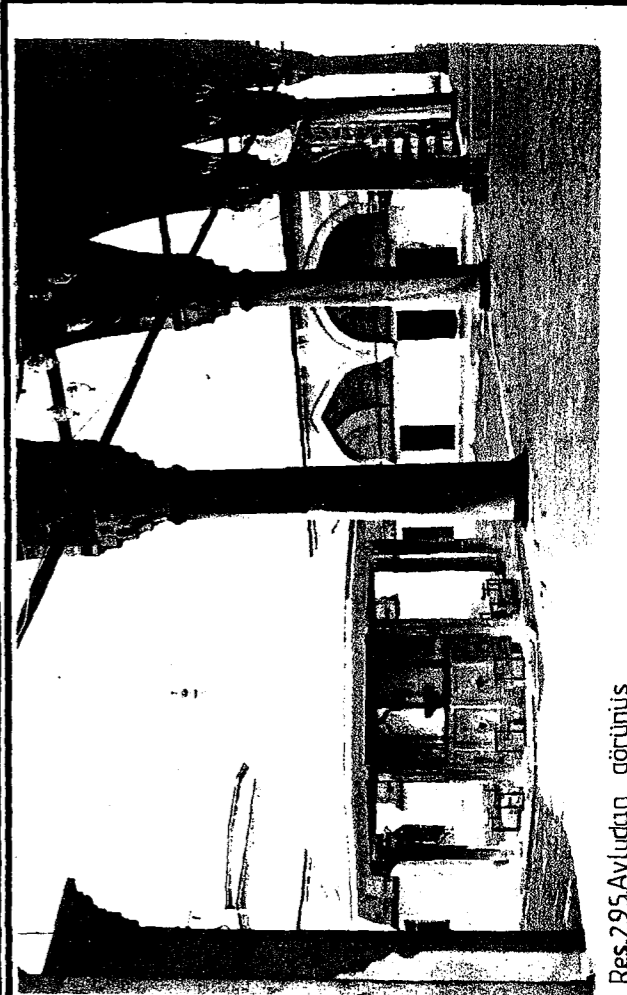
REVAK DERİNLİĞİ: 4.00m	KEMER BİÇİMİ: İki merkezli teğet kemer	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun
Kesit: Daire $\phi 35$ ve sekizgen kesitli	KEMER MLZ.: Tuğla	DÖŞEME KAPLAMASI: Taş
Malzeme: Küpeki ve Mermer	GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	BEZEME Geçiş ögesinde: Kalem işi Kubbede: Kalem işi
Başlık: Baklavalı ve Mukarnaslı	ÖRTÜ: Kubbe ve Aynalı tonoz	DERSHANE Diğerleriyle GİRİŞ REVAGI: aynı kotta
Kaide mlz.: Kaide yok.	ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 13.5m

AVLU

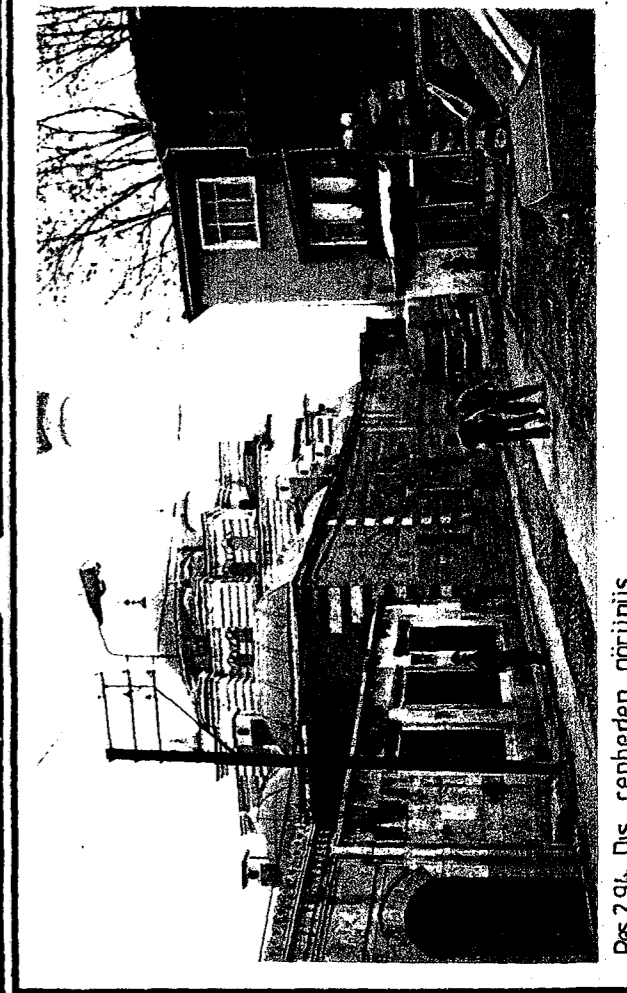
İÇ BOYUT: 19.00m x 21.50m	SU ÖGESİ: Şadırvan
DÖŞEME KAPLAMASI: Mermer	AVLU REVAK CEP HESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ: 1 sıra taş-3 sıra tuğla
ÇÖRTEN MLZ.: Küpeki	

HELALAR

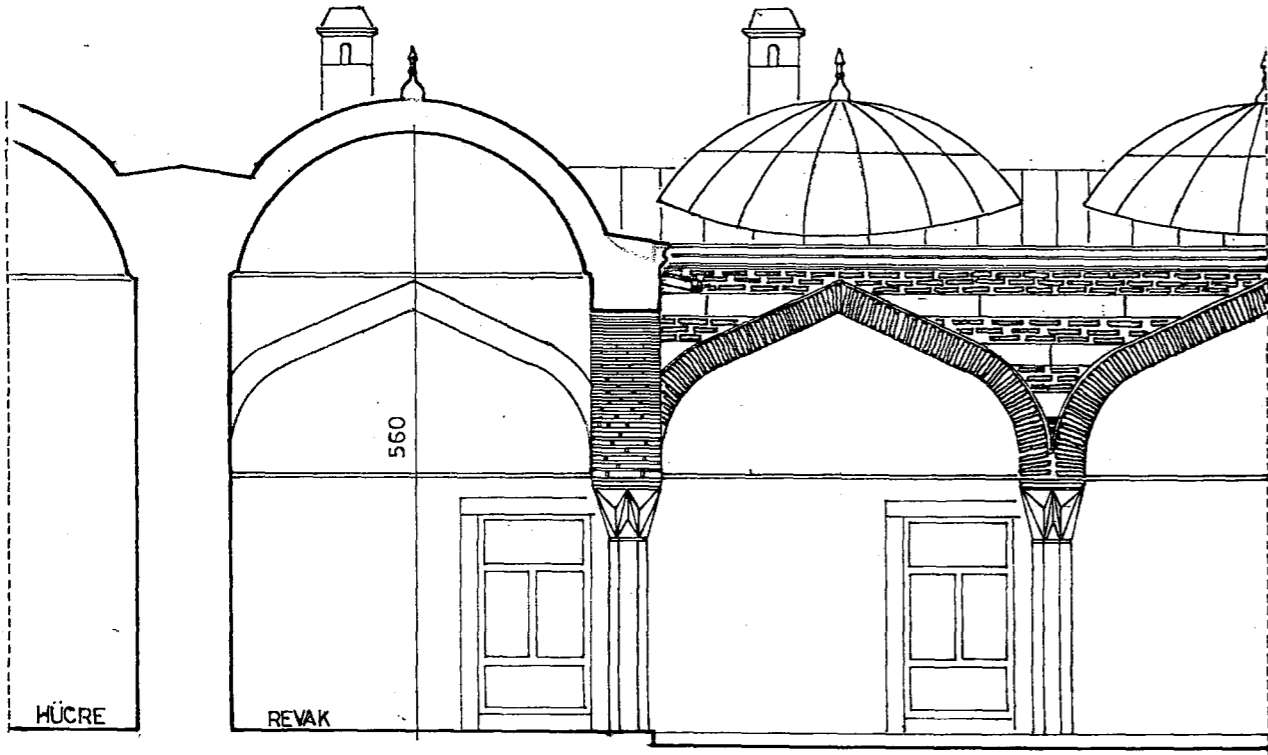
KONUMU: Hela yerleriyle ilgili bilgi elde edilemedi.
DŞ. KAP.: edilemedi.
PENCERE ADEDİ:
İŞIKLIK ADEDİ:

Res.295 Avludan görünüş

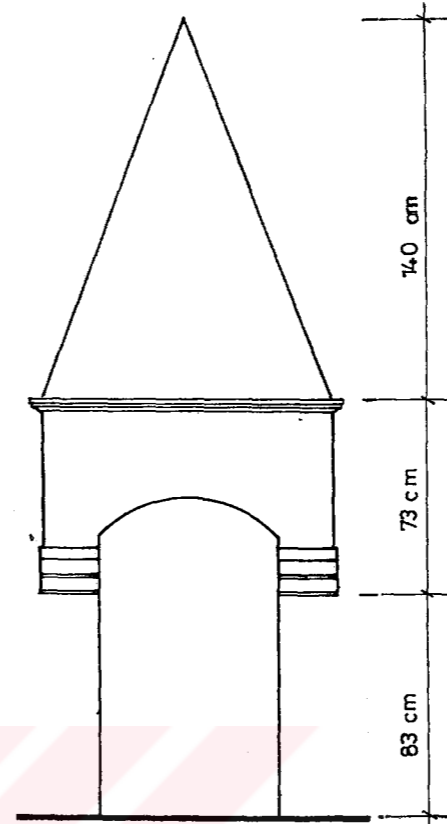

Res.294 Dış cepheden görünüş

Çiz.2.60,Avlu revağı kesit ve görünüsü

0 50 100 cm

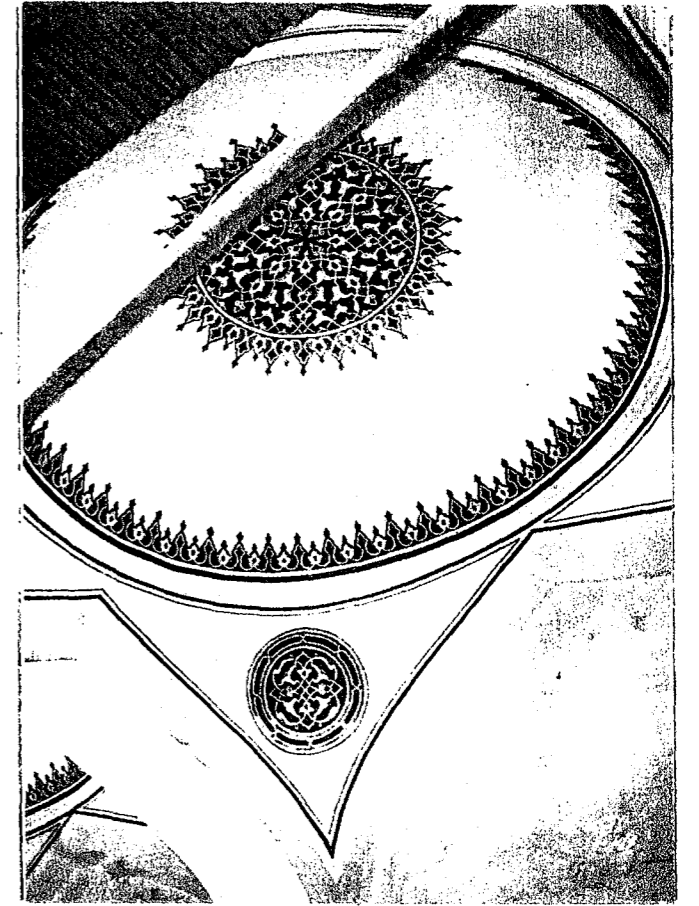
GÖRÜNÜS

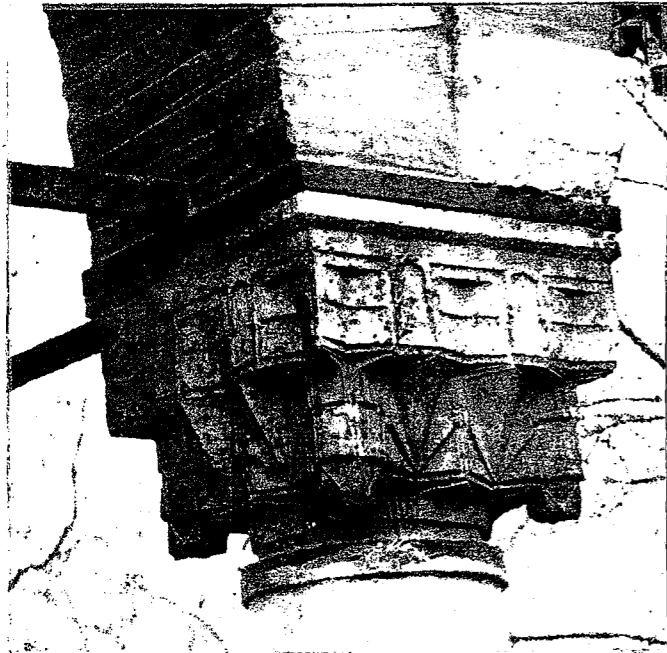
PLAN

Çiz.2.61.Ocak

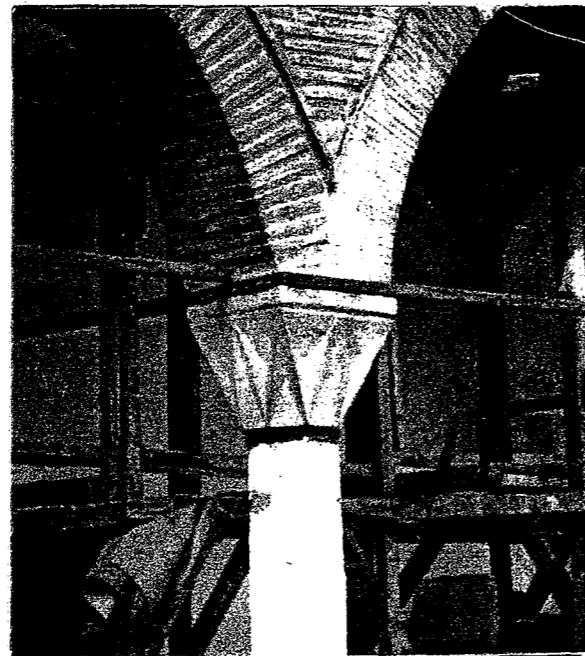
0 10 30cm

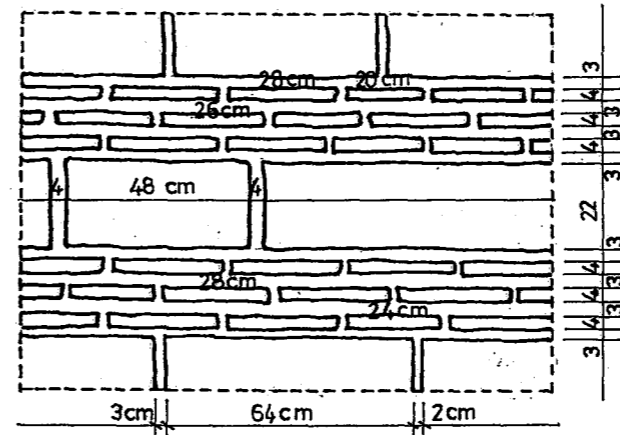
Res.2.98.Revaktarda yer alan kalemîşi bezeme

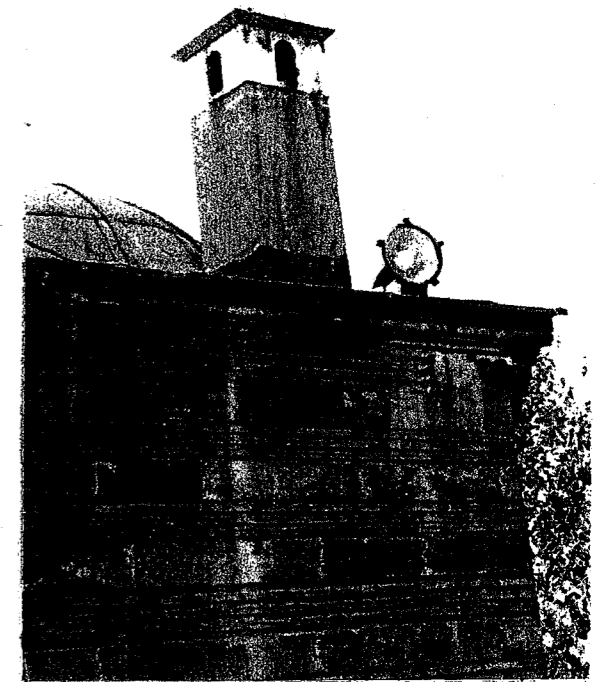
Res.2.96Mukarnaslı sütun başlığı

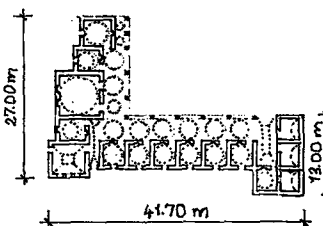
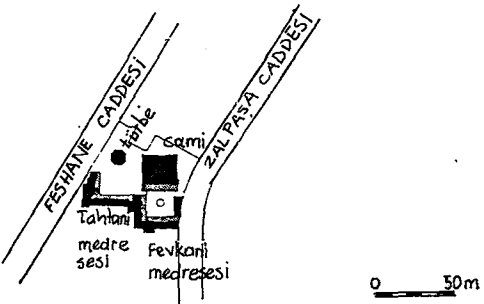
Res.2.97.Baklavalı sütun başlığı

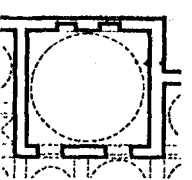
Çiz.2.62 Dış cephe duvar örgü tekniği Ö: 1/20

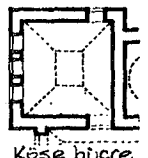
Res.2.99. Baca

ADI: ZAL MAHMUD PAŞA TAHTANI MED.	KONUMU: Külliye içinde, Camiden bağımsız	EYVAN Adedi: 2	ARAZIYE OTURMA BİÇİMİ: Düz
YERİ: EYÜP	HÜCRELERİN DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TIPI:	Yeri: Enin uzun kolu Üzerinde (İkisinde)	① K
KAYITLI OLDUGU KAYNAK: TM	L şeklinde, avlu revağı iki yönde.	İç boyut: 3.30m x 7.80m 1.50m x 7.80m	
YAPIM YILI: Kitabeye göre: Külliye içinde yer alır Yazılı kaynaklara göre: 1579-80		GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU:	
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: II. Selim		1960 yılında Vakıflar Mü- dürlüğü tarafından onarım gören medrese, günümüzde ikinci bir onarımdan geç- mektedir.	
YAPTIRAN: Vezir Zal Mahmud Paşa			
YAPAN: Mimar Sinan			

DERSHANE / MESCİD

KONUMU: Hücre dizilerinin arasında		DOŞEME KAPL.: Hali kaplı olduğun- dan görülemedi.
İÇ BOYUT: 6.35m x 6.75m		PENCERE Yüksekliği: 135 cm Söve malzemesi: Mermer Kapak: Yok
DIŞ BOYUT: 8.05m x 8.45m		KAPI Yüksekliği: 220cm Söve malzemesi: Mermer Eşik malzemesi: Mermer
MIHRAP: Dikdörtgen planlı	DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	DUVAR ÖRGÜ TEK. Avlu cep.: Sivalı olduğundan görülemedi. Dis cephe: Sivalı olduğundan görülemedi.
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	DUVAR MLZ.: Sivalı olduğundan görülemedi.	PENCERE DÜZENİ Mihrap cephe: Yan cephe Avlu cephesi İki alt, iki üst, bir tepeli pencere. Tek alt, tek üst p. Tek alt pencere
DUVAR KALINLIĞI: 85 cm	AKTARMA ELEMANI: Kemer	BEZEME Kapıda: Yok Pencere kapagında: Kapak yok. Mihrapta: Mukarnas Geçiş ögesinde: Kalem işi Kubbeye: Kalem işi
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	ÖRTÜ: Kubbe	SACAĞI TIPI Avluda Kubbede Dis cephede
ÖRTÜ MLZ.: Sivalı olduğundan görülemedi.	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	DÖŞEME KAPL.: Hali kaplı olduğun- dan görülemedi.
ÖRTÜ YÜKSEKLİĞİ: 2.80m		

HÜCRELER

ADEDİ: Köse h.: 2 Hücre: 12		PENCERE Yüksekliği: 120 cm Söve malzemesi: Küfeki Kapak: Yok
İÇ BOYUT: Köse h.: 5.00m x 5.30m Hücre: 3.20m x 3.20m		KAPI Yüksekliği: 180 cm Söve malzemesi: Küfeki Eşik malzemesi: Küfeki
DOLAP ADEDİ: Yok	OCAK: Külüahlı	DUVAR ÖRGÜ TEK. Avlu cep.: Sivalı olduğundan görülemedi. Dis cephe: Sivalı olduğundan görülemedi.
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	DUVAR MLZ.: Sivalı olduğundan görülemedi.	PENCERE DÜZENİ Avlu cephesinde Dis cephede Pencere yok. Tek alt, tek üst pencere
DUVAR KALINLIĞI: 85 cm	AKTARMA ELEMANI: Kemer	BEZEME Kapıda: Yok Pencere kapagında: Kapak yok. Dolap kapagında: Dolap yok
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	ÖRTÜ: Kubbe, Aynalı tonoz, Beşik tonoz.	BACA Malzemesi: Sivalı olduğundan görülemedi. Kesiti: Kare Külüah biçimi: Piramidal
ÖRTÜ MLZ.: Sivalı olduğundan görülemedi.	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun	SACAĞI TIPI Avluda Kubbede Dis cephede Saçak yok.
ÖRTÜ YÜKSEKLİĞİ: 1.35m		

REVAK

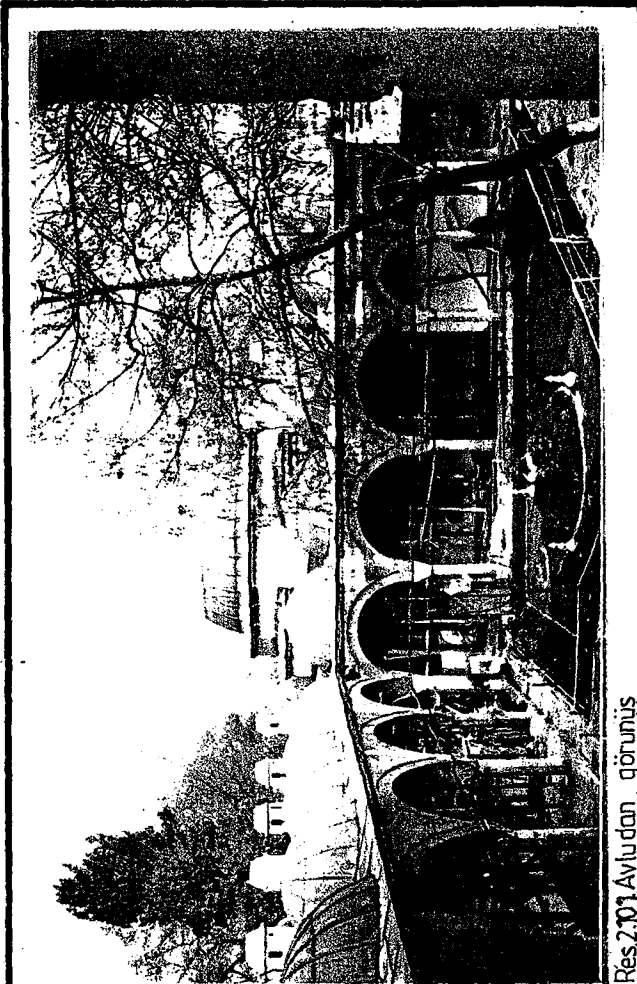
REVAK DERİNLİĞİ: 4.00m	KEMER BİÇİMİ: Yarım daire kemer	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun
Kesit: Daire ϕ 35cm	KEMER MLZ.: Tuğla	DÖŞEME KAPLAMASI: Altıgen tuğla
Malzeme: Küfeki	GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	BEZEME Geçiş ögesinde: Kalem işi Kubbeye: Kalem işi
Başlık Baklavalı	ÖRTÜ: Kubbe, Aynalı tonoz, Tekne tonoz.	DERSHANE Diğerleriyle GİRİŞ REVAGI: aynı kotta
Kaide mlz.: Kaide yok.	ÖRTÜ MLZ.: Sivalı olduğundan görülemedi.	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 1.45m

AVLU

İÇ BOYUT: ~ 16.45 x 24.00 m
SU ÖGESİ: Yok
DÖŞEME KAPLAMASI: Taş
AVLU REVAK CEP HESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ: almasıık
ÇÖRTEN MLZ.: Küfeki

HELALAR

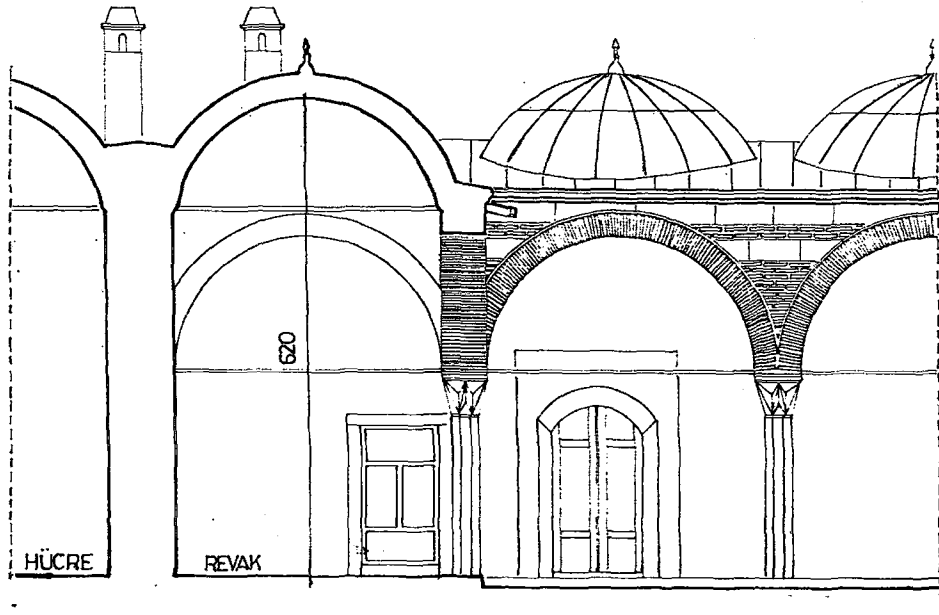
KONUMU: Hela yerleri
ÖRTÜ: İle ilgili bilgi
DŞ. KAP.: elde edilmedi.
PENCERE ADEDİ:
İŞIKLIK ADEDİ:

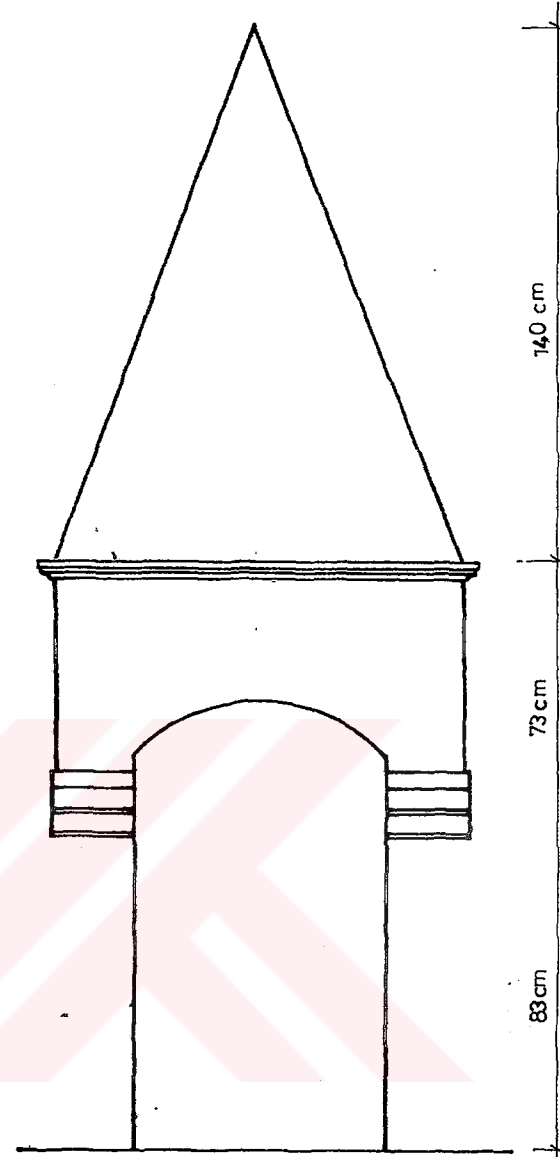
Res.2.101 Avludan görünüş

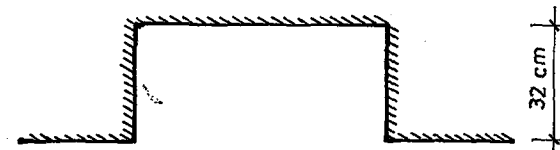
Res.2.100 Dis cepheden görünüş

Çiz.2.63. Avlu Revağı Ö:1/100

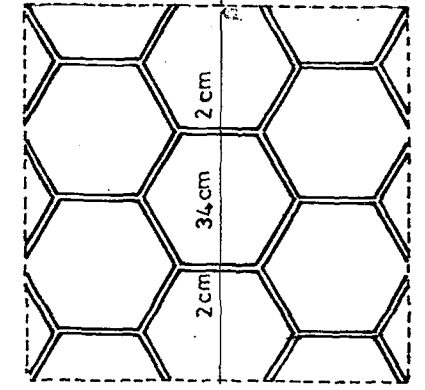

GÖRÜNÜS

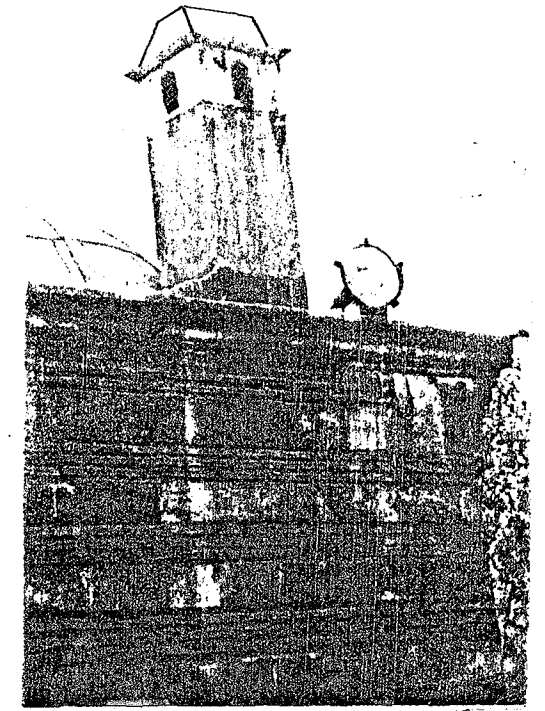

PLAN

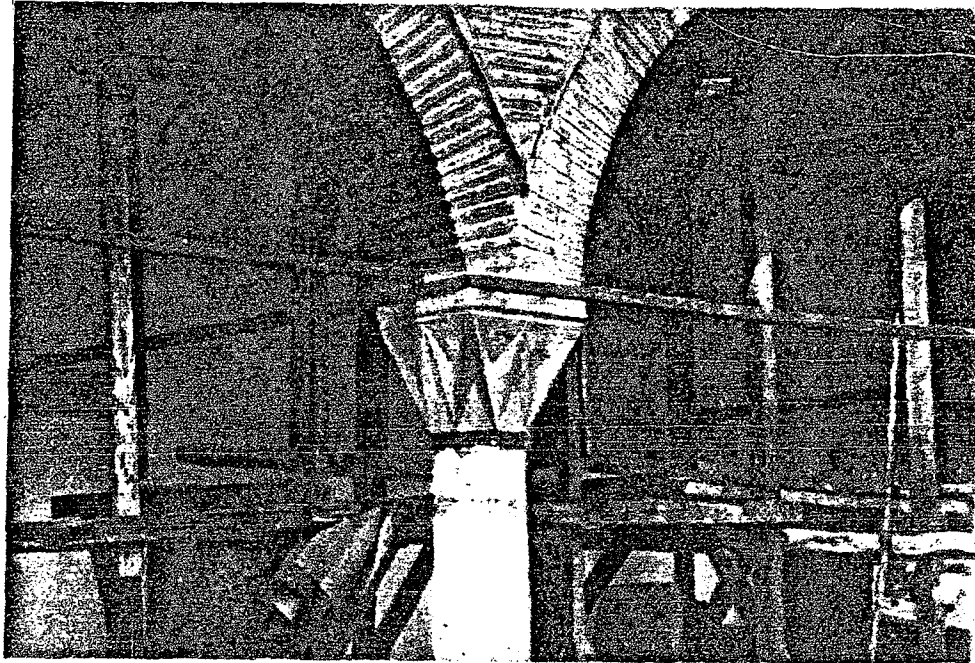
Çiz.2.64.Occak Ö 1/20

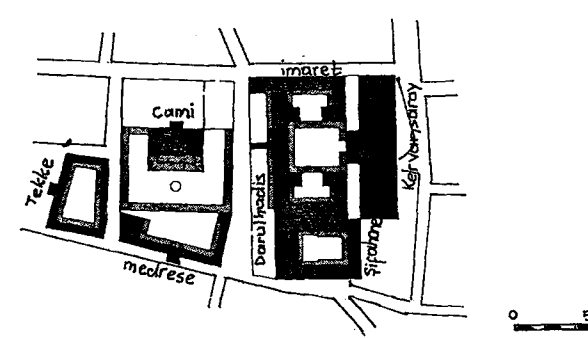
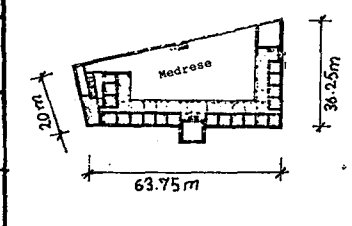
Çiz.2.65.Altın tuğla döşeme kaplaması Ö:1/20

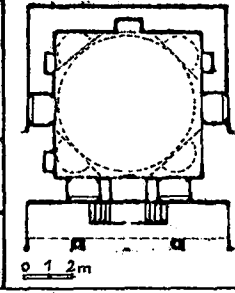
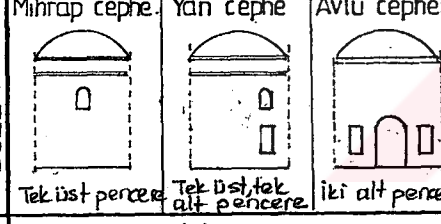
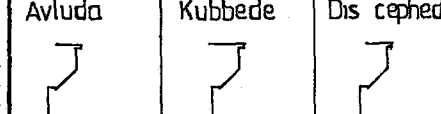
Res.2.103.Baca

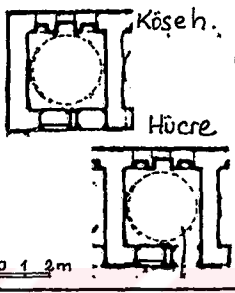
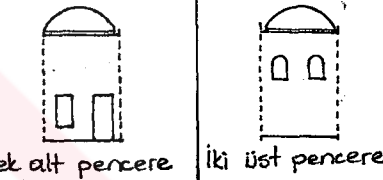
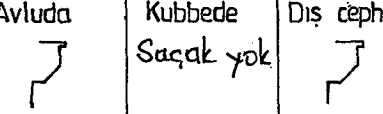
Res.2.102. Baklavalı Sütun Başlığı

ADI: ATİK VALİDE SULTAN MEDRESESİ	KONUMU Külliye içinde, camiden bağımsız	AYVAN Adedi: 3 1 adet giriş ayvan Yeri: 2 adet hücre arası İç boyut: 4.10m x 4.10m 1.00m x 4.10m	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Alt yapı tam bir kat dışta oturacak şekilde yüksek.
YERİ: ÜSKÜDAR	HÜCRELERİN DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ:	GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU: 1963-1964 yıllarında vakıflarca onarılan med- rese bir süre boş kal- mış, sonra yoksul aileler ce işgal edilmiştir. Gü- nümüzde kullanılmayan medrese harab ve ba- kimsiz durumdadır.	
KAYITLI OLDUGU KAYNAK: TB, TE, TM	Bir kolu kısa U, avlu revağı üç yönde.		
YAPIM YILI Kitabeye göre: Yok Yazılı kaynaklara göre: 1579-80			
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: III. Murad			
YAPTIRAN: Nurbanu Valide Sultan			
YAPAN: Mimar Sinan			

DERSHANE / MESCİD

KONUMU: Ü'nün simetri ek- seni üzerinde		DÖŞEME KAPL.: Ahşap kaplı olduğu için görülemedi.
İÇ BOYUT: 6.25m x 6.25m	PENCERE Yüksekliği: 180 cm Söve malzemesi: Mermer Kapak: Yok	
DIŞ BOYUT: 8.45m x 8.45m	KAPI Yüksekliği: 220cm Söve malzemesi: Mermer Eşik malzemesi: Mermer	
MIHRAP: Dikdörtgen planlı	DUVAR Avlu cep.: Taş-tuğla almasıık ÖRGÜ TEK. Dis cephe: Kesme taş	
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	PENCERE DÜZENİ Mihrap cephe Yan cephe Avlu cephesi 	
DUVAR MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.	BEZEME Kapıda: Kündekâri Pencere kapagında: Kapak yok. Mihrapta: Yok Geçiş ögesinde: Mukarnas Kubbeye: Yok	
DUVAR KALINLIĞI: 110 cm	SACAK TİPİ Avluda Kubbede Dis cephede 	
AKTARMA ELEMANI: Kemer		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Tromp		
ÖRTÜ: Kubbe		
ÖRTÜ MLZ.: Sıvalı olduğundan görülemedi.		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Harç		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: Ölçülemedi		

HÜCRELER

ADEDİ Köse h.: 2 Hücre: 16		PENCERE Yüksekliği: 150 cm Söve malzemesi: Küpeki Kapak: Yok
İÇ BOYUT Köse h.: 3.30m x 3.30m Hücre: 3.30m x 3.30m	DOLAP ADEDİ: 2	KAPI Yüksekliği: 190 cm Söve malzemesi: Küpeki Eşik malzemesi: Küpeki
OCAK: Külahlı	DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	DUVAR Avlu cep.: Taş-tuğla almasıık ÖRGÜ TEK. Dis cephe: Kesme taş
	DUVAR MLZ.: Tuğla	PENCERE DÜZENİ Avlu cephesinde Dis cephede
	DUVAR KALINLIĞI: 80 cm	BEZEME Kapıda: Yok Pencere kapagında: Kapak yok. Dolap kapagında: Kapak yok.
	AKTARMA ELEMANI: Kemer	BACA Malzemesi: Küpeki Kesiti: Çokgen Külâh biçimi: Düz
	KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	SACAK TİPİ Avluda Kubbede Dis cephede
	ÖRTÜ: Kubbe	
	ÖRTÜ MLZ.: Tuğla	
	ÖRTÜ KAPLAMASI: Harç	
	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 14.5m	
	DÖŞEME KAPL.: Altıgen tuğla	

REVAK

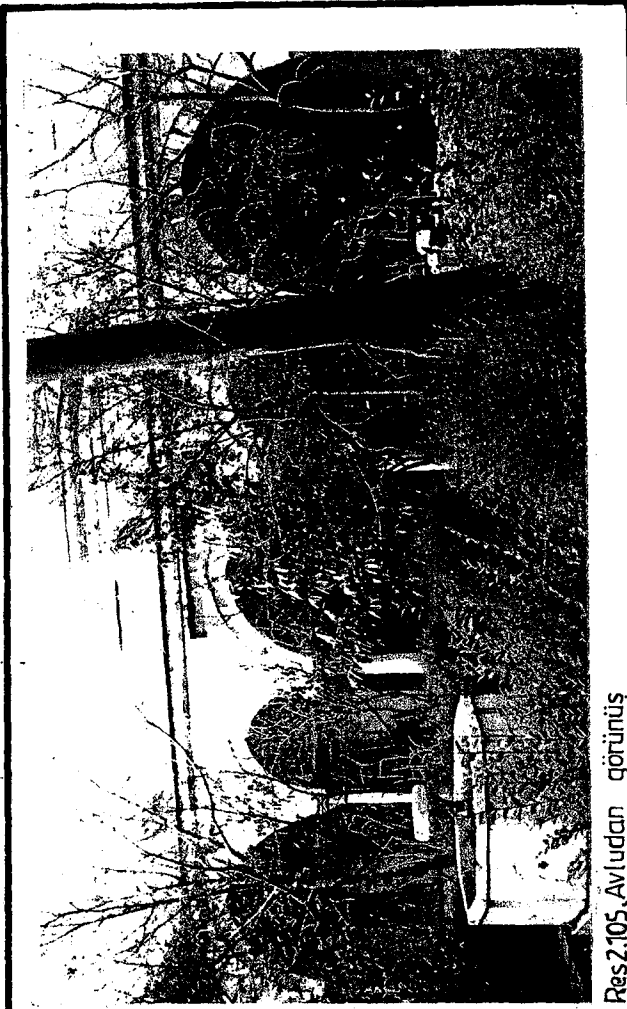
REVAK DERİNLİĞİ: 3.90m	KEMER BİÇİMİ: Penci kemer	ÖRTÜ KAPLAMASI: Harç
Kesit: Daire ϕ 35cm Dershane önünde kare	KEMER MLZ.: Küpeki	DÖŞEME KAPLAMASI: Altıgen tuğla
Malzeme: Mermer	GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	BEZEME Geçiş ögesinde: Yok Kubbeye: Yok
Başlık Baklavalı	ÖRTÜ: Kubbe ve Aynalı tonoz	DERSHANE Diğerleriyle GİRİŞ REVAGI: aynı katta
Kaide mlz.: Küpeki	ÖRTÜ MLZ.: Tuğla	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 14.5m

AVLU

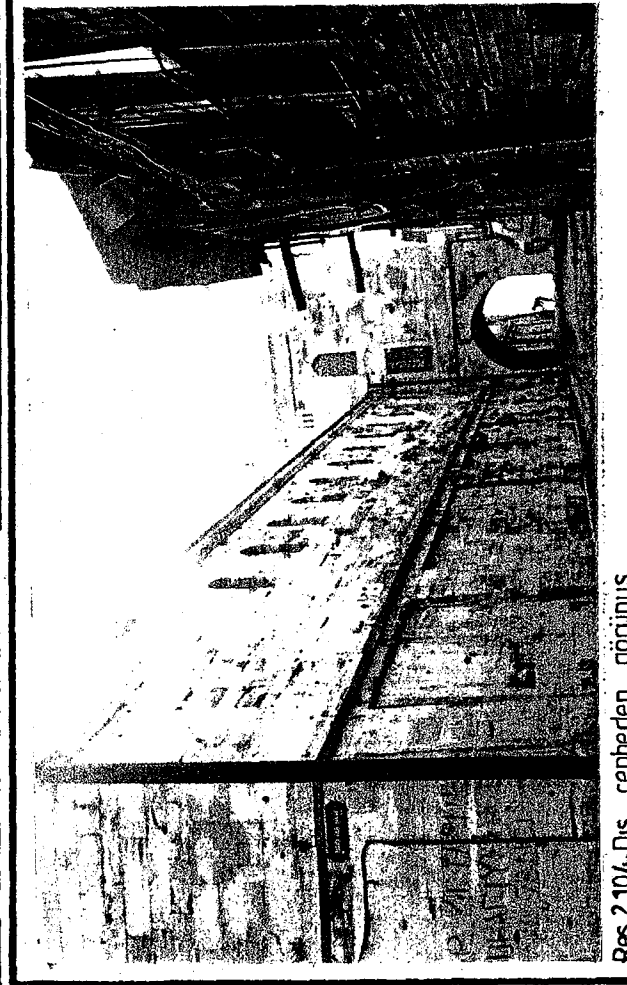
İÇ BOYUT: ~ 40.00 m x 17.00 m
SU ÖGESİ: Havuz
DÖŞEME KAPLAMASI: Taş
AVLU REVAK CEP HESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ: Kesme taş
ÇÖRTEN MLZ.: Çörtten yok.

HELALAR

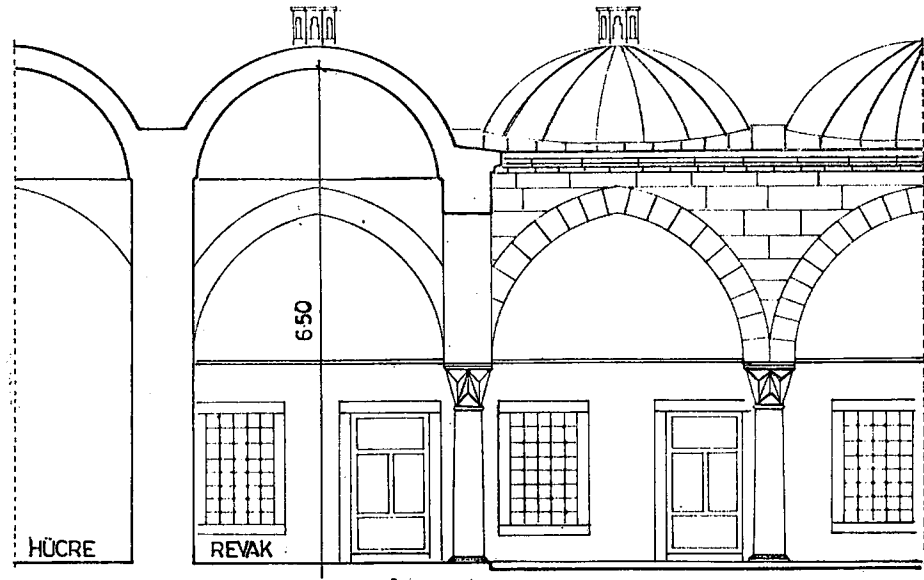
KONUMU: Medrese içinde
ÖRTÜ: Beşik tonoz
DŞ. KAP.: Taş
PENCERE ADEDİ: Yok
IŞIKLIK ADEDİ: 1

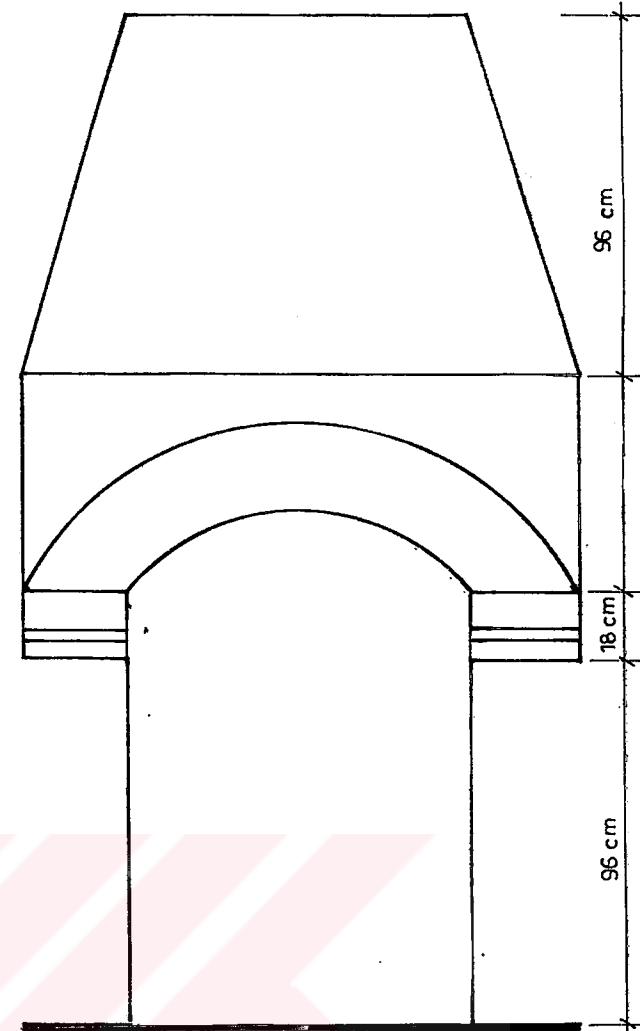
Res.2.105, Avludan görünüş

Res.2.104, Dis cepheden görünüş

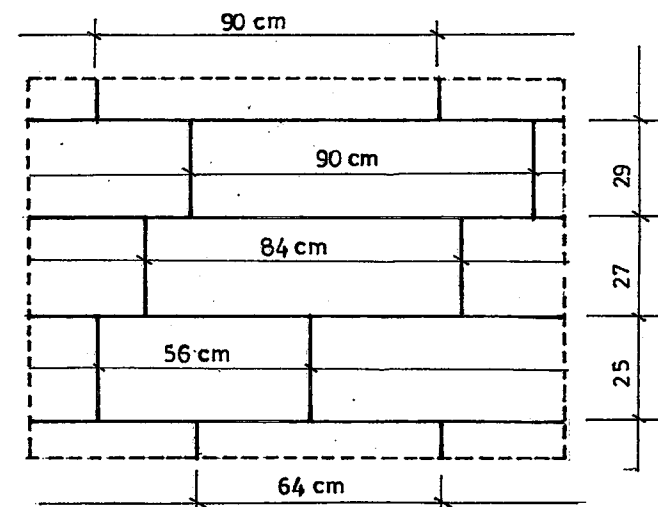
Çiz.266 Avlu revağı kesit ve görünüşü Ö: 1/100

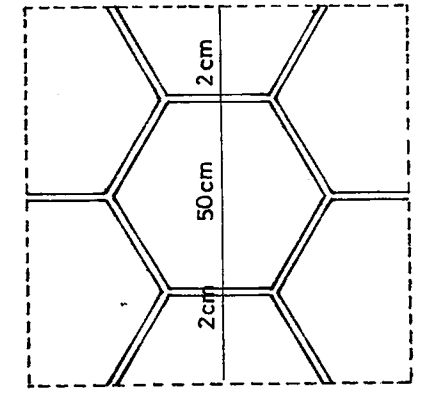
GÖRÜNÜŞ

PLAN

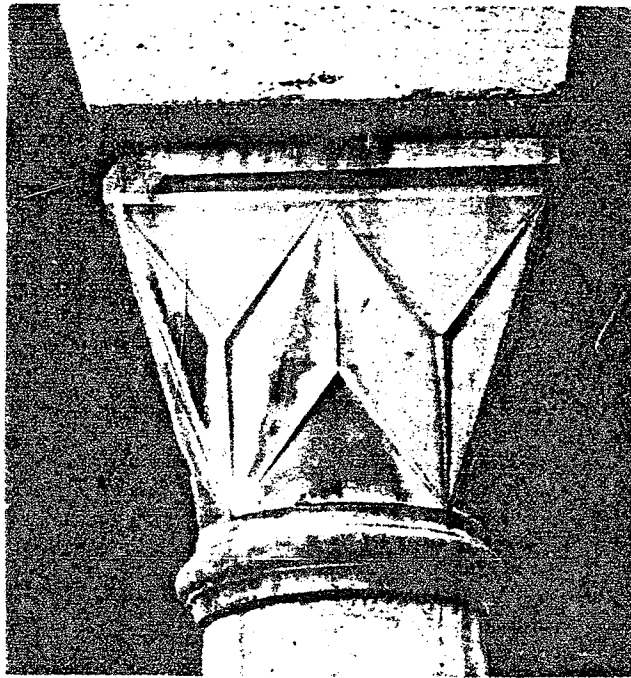
Çiz.268.Ocak Ö 1/20

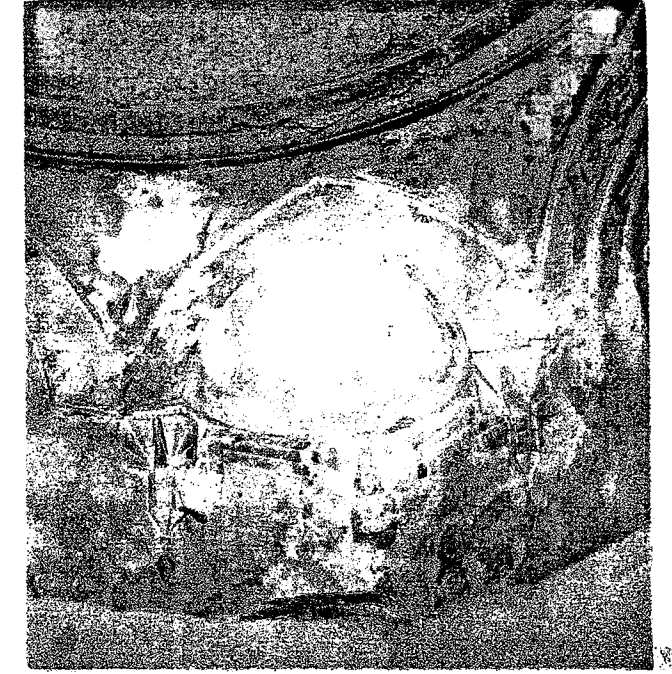
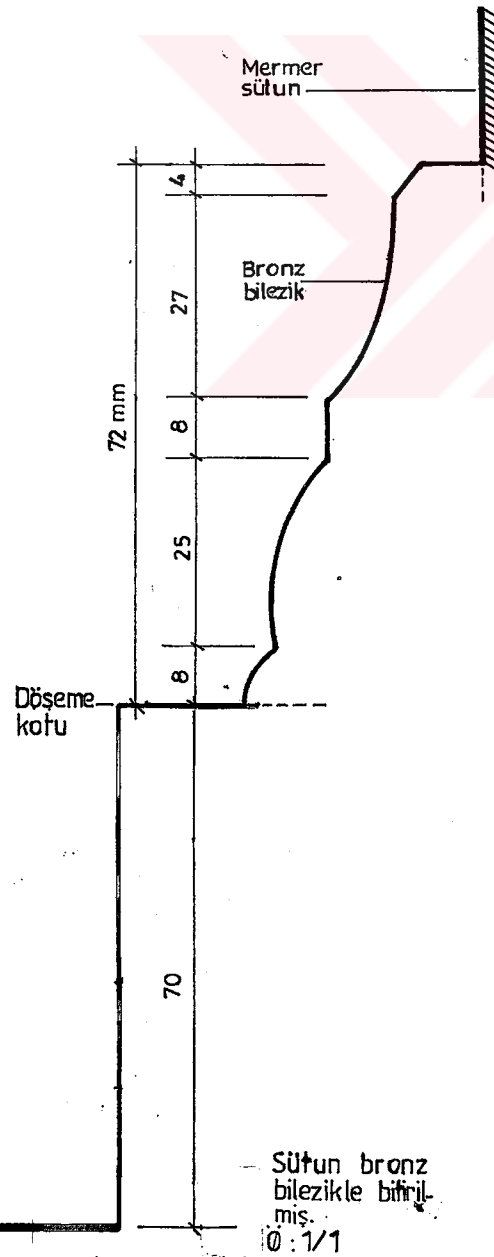
Çiz.269 Dış cephe duvar örgü tekniği Ö:1/20

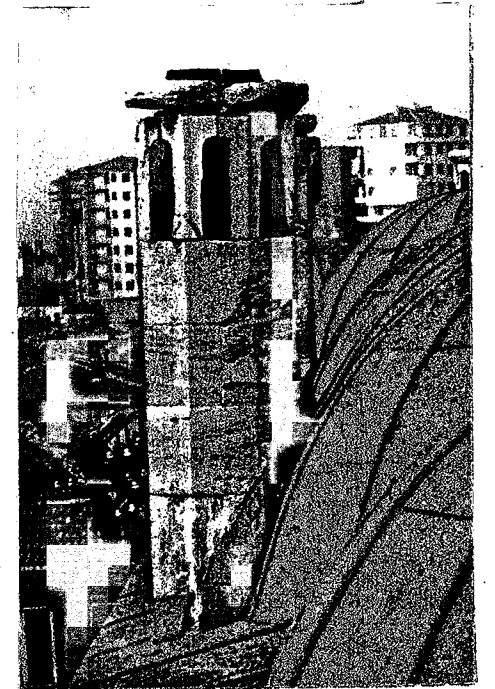
Çiz.270. Altıgen tuğla döşeme kaplaması. Ö: 1/20

Res.2.10 ve Çiz.2.67 Sütun kaidesi ve baktavalı Sütun başlığı

Res.2.107 Dershane'deki geçiş ögesi

Res.2.108 Baca

ADI: MEHMED AĞA MEDRESESİ	KONUMU: Bağımsız	EYVAN	Adedi: 1	ARAZİYE OTURMA BİÇİMİ: Düz
YERİ: DİVANYOLU	HÜCRELERİN DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ:	Yeri: Giriş eyvanı	İç boyut: 1.5m x 4.50m	
KAYITLI OLDUGU KAYNAK: T.E	Dört yönlü, avlu revağı dört yönde	GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU:		
YAPIM YILI		1960'lı yıllarda görüldüğü onarımlardan sonra medrese 1986'ya kadar çocuk Esirgeme Kurumu olarak kullanılmıştır. 1989'dan sonra Türkiye Yazarlar Birliğine verilmiştir.		
Kitabeye göre: Yok Yazılı kaynaklara göre: 1582-83				
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: III. Murat				
YAPTIRAN: Darüssaade Ağası Hacı Mehmed				
YAPAN: Mimar Sinan				

DERSHANE / MESCİD

KONUMU: Hücre dizilerinin arasında		DÖŞEME KAPL. Mosaic kaplı olduğundan görülemedi.
İÇ BOYUT: 5.25m x 5.25m		PENCERE
DIŞ BOYUT: 6.75m x 6.75m		KAPI
MİHRAP: Dikdörtgen planlı		
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar		
DUVAR MLZ.: Sivalı olduğundan görülemedi.		
DUVAR KALINLIĞI: 75cm		
AKTARMA ELEMANI: Kemer		
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ Pandantif		
ÖRTÜ: Kubbe yıkıldığı için pandantiften itibaren çatı ile örtülü.		
ÖRTÜ MLZ.: Ahşap		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun		
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: Kubbe yok.		

REVAK

REVAK DERİNLİĞİ: 3.00m	KEMER BİÇİMİ: İki merkezli teget kemer.	ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun
Kesit: Daire ϕ 35cm	KEMER MLZ.: Küfeki	DÖŞEME KAPLAMASI: Mermer
Malzeme: Mermer	GEÇİŞ ÖGESİ: Yok	BEZEME
Başlık Mukarnaslı	ÖRTÜ: Çatı	Geçiş ögesinde: Yok Kubbede: Yok
Kaide mlz: Sadece bronz bilezik görülebilir mektedir.	ÖRTÜ MLZ.: Sivalı olduğundan görülemedi.	DERSHANE Diğerleriyle aynı katta GİRİŞ REVAGI: Aynı katta
		KUBBE YÜKSEKLİĞİ Kubbe yok.

HÜCRELER

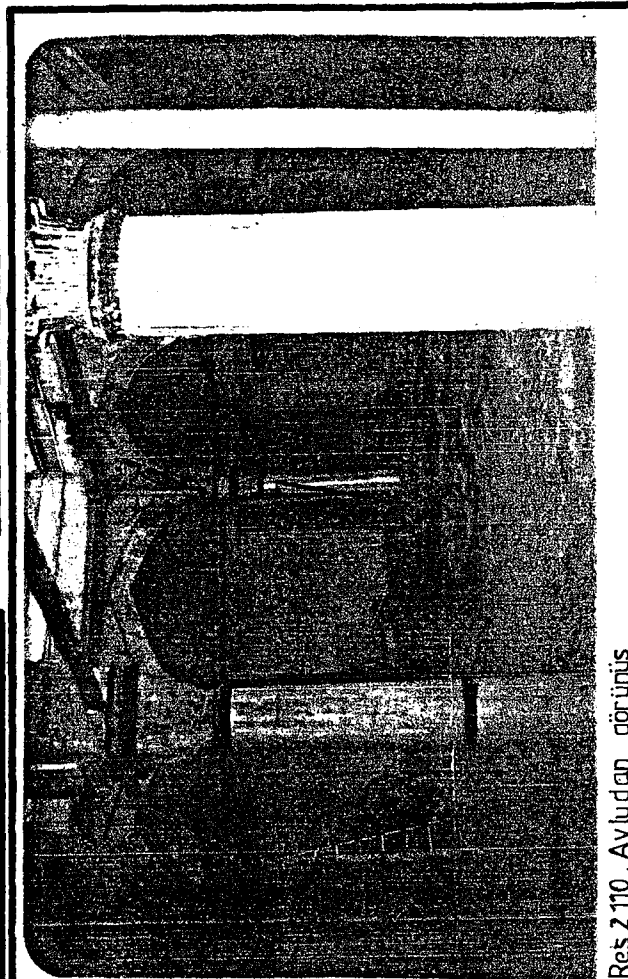
ADEDİ	Köşe h.: Yok Hücre: 11		PENCERE	Yüksekliği: 125 cm Söve malzemesi: Küfeki Kapak: Yok
İÇ BOYUT	Köşe h.: Yok Hücre: 3.00m x 3.00m		KAPI	Yüksekliği: 190 cm Söve malzemesi: Küfeki Esik malzemesi: Mermer
DOLAP ADEDİ: Yok				
OCAK: Yok				
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar				
DUVAR MLZ.: Sivalı olduğundan görülemedi.				
DUVAR KALINLIĞI: 75cm				
AKTARMA ELEMANI: Kemer				
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif				
ÖRTÜ: Kubbe				
ÖRTÜ MLZ.: Sivalı olduğundan görülemedi.				
ÖRTÜ KAPLAMASI: Kurşun				
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 150m.				
DÖŞEME KAPL. Ahşap kaplı olduğundan görülemedi.				

AVLU

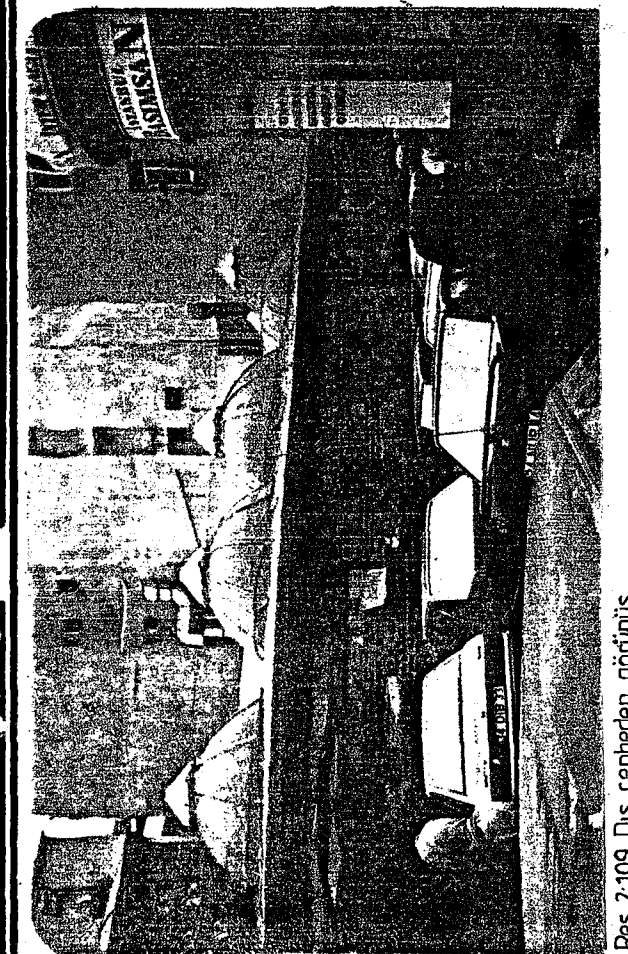
İÇ BOYUT 5.75 m x 9.75 m	KONUMU: Hela yerleri
SU ÖGESİ: Yok	ÖRTÜ: ile ilgili bilgi
DÖŞEME KAPLAMASI: Mermer	DŞ. KAP.: elde edilmedi.
AVLU REVAK CEP HESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ: Kesme taş	PENCERE ADEDİ:
ÇÖRTEN MLZ.: Yok	IŞIKLIK ADEDİ:

HELALAR

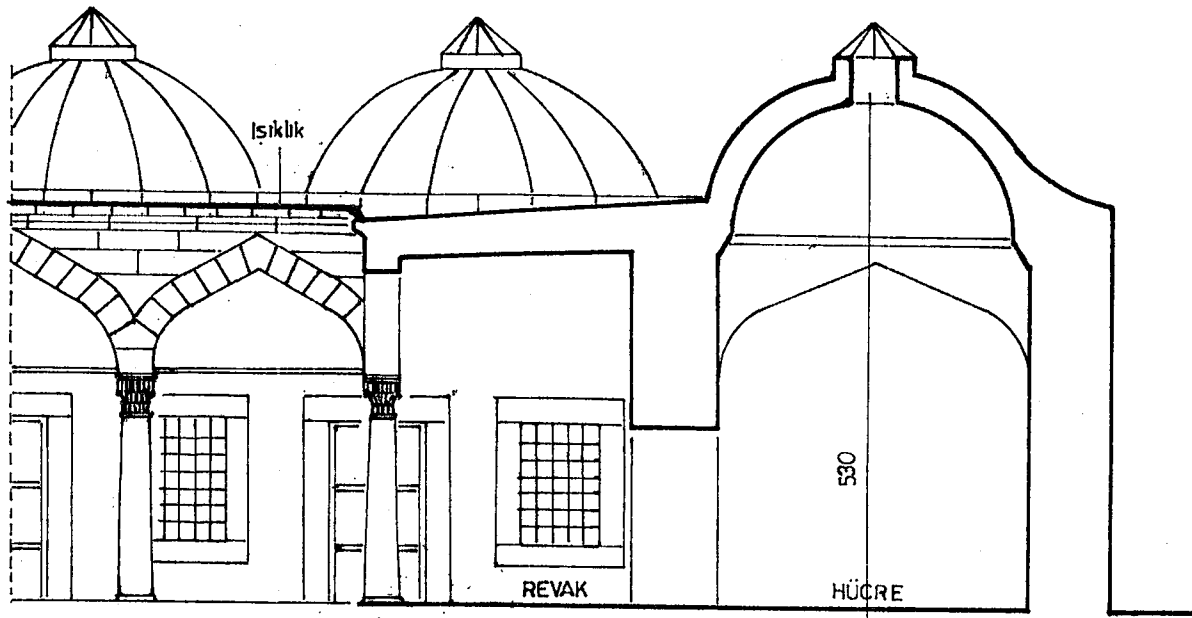
KONUMU: Hela yerleri
ÖRTÜ: ile ilgili bilgi
DŞ. KAP.: elde edilmedi.
PENCERE ADEDİ:
IŞIKLIK ADEDİ:

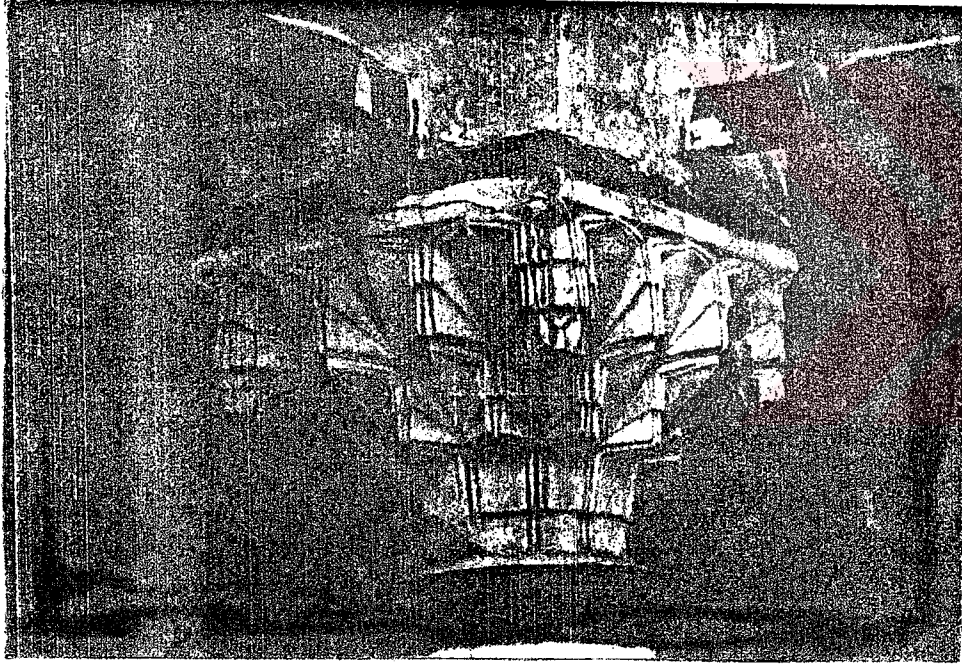
Res. 2.110. Avludan görünüş

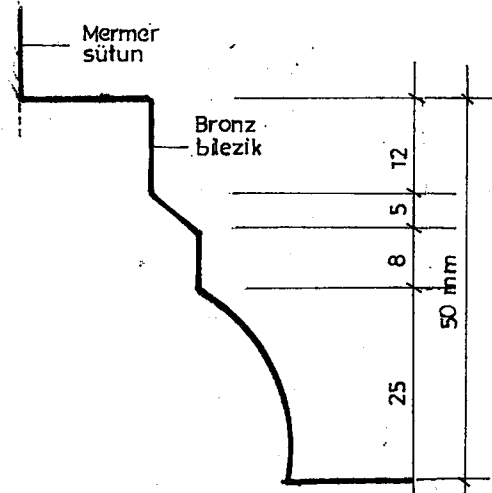
Res. 2.109. Dış cepheden görünüş

Çiz.271 Avlu revağı kesit ve görünüşü 0 50 100 cm

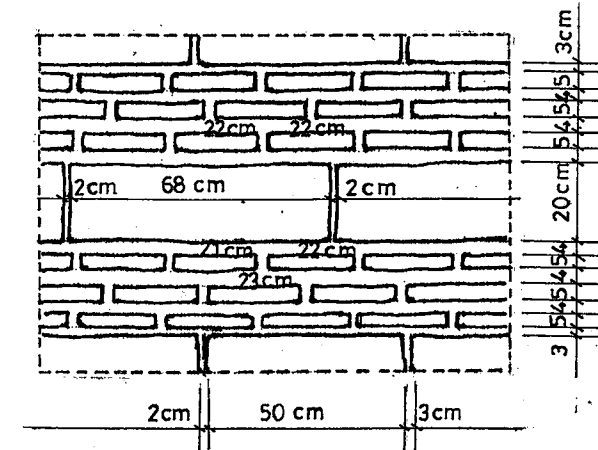
Res.2.111 Mukarnaslı sütun başlığı

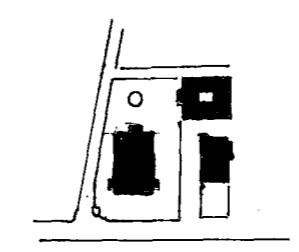
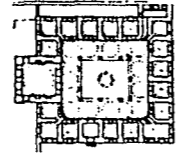
Çiz.2.72 Gömük durumda olan sütun kaidelerinin yalnız bronz bilezikleri görülebilmektedir.
Ö 1/1

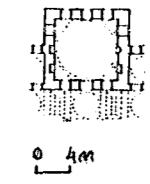
Res.2.112 Dershanedeki geçiş ögesi

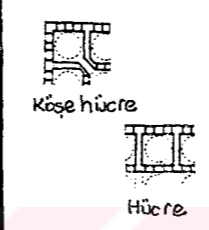
Çiz.2.73 Dış cephe duvar örgü tekniği Ö: 1/20

ADI: KILIÇ ALI PAŞA MEDRESESİ	KONUMU: Külliye içinde, camiden bağımsız	EYVAN: Adedi: 1	ARAZİYE OTURMA BİCİMİ: Düz
YERİ: TOPHANE	HÜCRELERİN DİZİLİŞİNE GÖRE PLAN TİPİ:	Yeri: Giriş eyvanı	
KAYITLI OLDUGU KAYNAK: Kayıtlı değil	Dört yönlü, avlu revağı dört yönde.	İç boyut: 3.00m x 3.35m	
YAPIM YILI: Kitabeğe göre: Kitabe yok Yazılı kaynaklara göre: 1588		GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU: 1960 yılına kadar Verem Savaş Dispanseri olarak kullanılan medrese 1985 yılına kadar Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından kiralanmış, 1985'ten sonra da korunmaya muhtaç çocuklar kurumu'na verilmiştir.	0 10 20 m
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ: III. Murat		DIŞ BOYUTLAR: 23.70m x 27.20m	
YAPTIRAN: Kaptan-ı Derya Kılıç Ali Paşa			
YAPAN: Mimar Sinan ?			

DERSHANE / MESCİD

KONUMU: Avlunun uzun ek-seni üzerinde.		DÖŞEME KAPL.: Mozaik kaplı oldu-ğundan görülemedi
İÇ BOYUT: 6.75m x 6.75m		PENCERE: Yüksekliği: 170 cm Söve malzemesi: Mermer Kapak: Yok
DIŞ BOYUT: 9.05m x 9.05m	KAPI: Yüksekliği: 235 cm Söve malzemesi: Mermer Eşik malzemesi: Mermer	
MİHRAP: Yarım daire planlı		
DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	DUVAR ÖRGÜ TEK: Avlu cep.: Kesme taş Dis cephede: İsıra taş-3sıra tuğla	
DUVAR MLZ.: Sivalı olduğundan görülemedi.	PENCERE DÜZENİ: Mihrap cephe Yan cephe Avlu cephesi Üç üst, üç alt Tek üst, tek alt İki alt pencere	
DUVAR KALINLIĞI: 120 cm		
AKTARMA ELEMANI: Kemer	BEZEME: Kapıda: Yok Pencere kapagında: Kapak yok. Mihrapta: Mukarnas Geçiş ögesinde: Mukarnas Kubbeye: Yok	
KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Tromp		
ÖRTÜ: Kubbe		
ÖRTÜ MLZ.: Sivalı olduğundan görülemedi.		
ÖRTÜ KAPLAMASI: Şap	SACAĞI TIPI: Avluda Kubbede Dis cephede	
KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 320 m		

HÜCRELER

ADEDİ: Köse h.: 4 Hücre.: 13		PENCERE: Yüksekliği: 140 cm Söve malzemesi: Küfeki Kapak: Yok.
İÇ BOYUT: Köse h.: 3.35m x 3.35m Hücre.: 3.30m x 3.35m		KAPI: Yüksekliği: 185 cm Söve malzemesi: Küfeki Eşik malzemesi: Küfeki
DOLAP ADEDİ: Yok		
OCAK: Yok	DÜŞEY TAŞIYICI: Duvar	DUVAR ÖRGÜ TEK: Avlu cep.: Kesme taş Dis cephede: İsıra taş-3sıra tuğla
	DUVAR MLZ.: Sivalı olduğundan görülemedi.	PENCERE DÜZENİ: Avlu cephesinde Dis cephede Tek alt, tek üst pen. İki üst pen. İki alt, iki üst
	DUVAR KALINLIĞI: 85 cm	
	AKTARMA ELEMANI: Kemer	BEZEME: Kapıda: Yok Pencere kapagında: Kapak yok Dolap kapagında: Kapak yok
	KUBBEYE GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	BACA: Malzemesi: Tuğla Kesiti: Sekizgen Külâh biçimi: Külâh yok.
	ÖRTÜ: Kubbe	
	ÖRTÜ MLZ.: Sivalı olduğundan görülemedi.	
	ÖRTÜ KAPLAMASI: Şap	SACAĞI TIPI: Avluda Kubbede Dis cephede
	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 150 m	
	DÖŞEME KAPL.: Mozaik kaplı olduğundan görülemedi	

REVAK

REVAK DERİNLİĞİ: 4.00m	KEMER BİCİMİ: İki merkezli teğet kemer.	ÖRTÜ KAPLAMASI: Şap	
AYAKLAR	Kesit: Daire ϕ 35 cm	KEMER MLZ.: Küfeki ve kırmızı kalker	DÖŞEME KAPLAMASI: Mozaik kaplı olduğundan görülemedi
	Malzeme: Mermer	GEÇİŞ ÖGESİ: Pandantif	BEZEME: Geçiş ögesinde: Kalemisi Kubbeye: Yok
	Başlık: Baklavalı	ÖRTÜ: Kubbe	DERSHANE: Diğerleriyle aynı kofta
	Kaide mlz: Mermer	ÖRTÜ MLZ.: Sivalı olduğundan görülemedi.	KUBBE YÜKSEKLİĞİ: 160 cm

AVLU

İÇ BOYUT: 7.50 m x 9.10 m
SU ÖGESİ: Havuz
DÖŞEME KAPLAMASI: Toprak olduğundan görülemedi
AVLU REVAK CEP HESİ ÖRGÜ TEKNİĞİ: Kesme taş
ÇÖRTEN MLZ.: Yok

HELALAR

KONUMU: Medrese içinde
ÖRTÜ: Besik tonoz
DŞ. KAP.: Mozaik
PENCERE ADEDİ: 1
IŞIKLIK ADEDİ: 3

Res.2.113. Avludan görünüş

Res.2.114. Dış cepheden görünüş

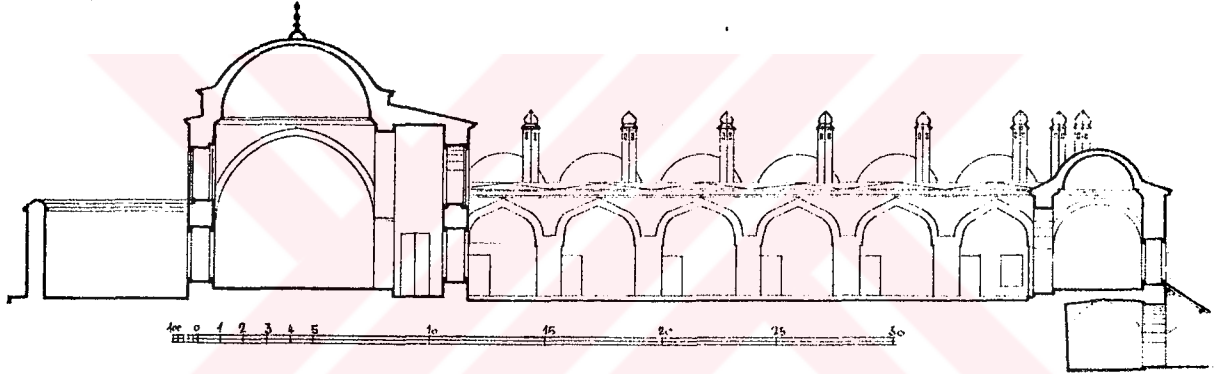

2.2. İSTANBUL'DAKİ MİMAR SİNAN DÖNEMİ MEDRESELERİNİN GENEL DEĞERLENDİRMESİ

2.2.1. Arazi Eğiminin Kullanım Biçimi

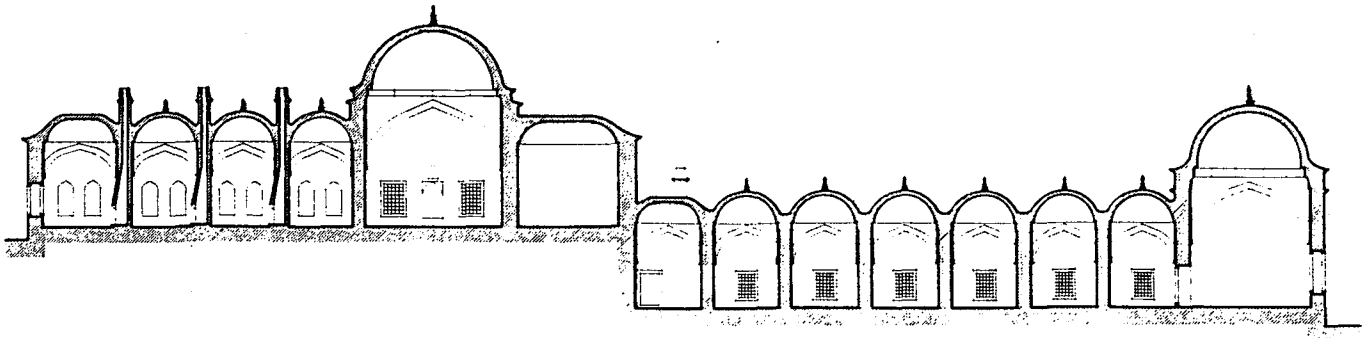
Mimar Sinan düz ya da eğimli arsalar üzerinde medreseler tasarlayıp uygulamıştır. Katalogda incelenen medreselerden Şehzade Mehmed, Yavuz Sultan Selim, Sinan Paşa, Hadım İbrahim Paşa, Nişancı Mehmed Bey, Eyüp Sokollu, Şemsi Ahmed Paşa, Mehmed Ağa ve Kılıç Ali Paşa Medreseleri düz araziye uygulanan medreselerdir. Haseki Hürrem Sultan, Kepenekçi Hoca Sinan, Rüstem Paşa, Semiz Ali Paşa ve Kara Ahmed Paşa Medreseleri ise eğimli arazilere uygulanan medreselerdir.

Mimar Sinan çok eğimli arazileri ise farklı şekillerde kullanmıştır. Süleymaniye Evvel-Sani, Süleymaniye Tıp, Süleymaniye Darülbahis ve Kadırga Sokollu Medreseleri'nde tek katlı bodrum veya tonozlu bir alt yapıyla iki uçtaki yükseklik farkı dengelenmiştir (Çizim 2.77).

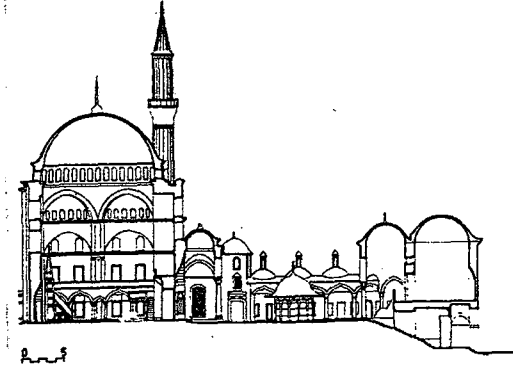
Çizim 2.77. Tonozlu bir alt yapıyla eğimli araziye oturan Süleymaniye Evvel-Sani Medreseleri (Ali Saim Ülgen'den).

Üsküdar Mihrimah Sultan, Cafer Ağa, Edirnekapı Mihrimah Sultan ve Atik Valide Sultan Medreseleri'nde ise alt yapı -tam bir kat oluşturacak şekilde- yüksek tutulmuştur. Süleymaniye Salis-Rabi Medreseleri'nde yüksek tutulan alt yapıya ek olarak araziye kademeli olarak yerleşmiştir. Zal Mahmud Paşa Tahtani ve Fevkani Medreseleri'nde ise iki ayrı düzleme yerleşmiş bir düzen görülmektedir (Ahunbay, 1989:266) (Çizim 2.78)

Çizim 2.78. İki farklı düzleme yerleşen Zal Mahmud Paşa Fevkani ve Tahtani Medreseleri (Ali Saim Ülgen'den).

Sinan ayrıca Atik Valide Sultan ve Kadirga Sokollu Medreseleri'nde özel bir ayrıntı olarak avlu ve yol kotunu dengelemek için dersbane altında tonozlu bir geçit uygulamıştır (Çizim 2.79).

Çizim 2.79.. Dersbane altında tonozlu bir geçiti bulunan Kadirga Sokollu Medresesi (Ahunbay, 1989:260)

2.2.2. Konumlanma Özellikleri

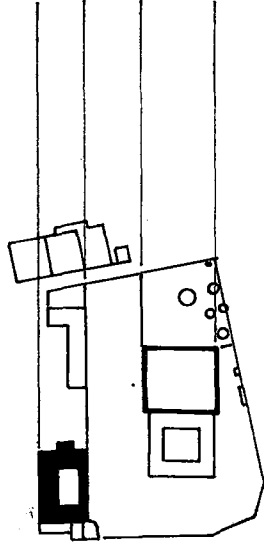
Medreselerde kibleye yönelme zorunluluğu olmadığı için yerleşmede arsanın konumu ve boyutları, yani geometrisi önem kazanmaktadır. Külliye'deki yapıların birbirleri ile ilişkileri açısından bakıldığında medresenin ve caminin yerleşiminde farklı doğrultular görülür. Külliye içinde yer alan ve camiden bağımsız olarak tasarlanan medreselerde iki farklı konumlanma izleyebiliriz (Tablo 2.1). Şehzade Mehmed, Süleymaniye Evvel-Sani, Süleymaniye Salis-Rabi, Süleymaniye Tıp, Zal Mahmud Paşa Tahtani ve Kılıç Ali Paşa Medreseleri camiye paralel bir yerleşme gösterirlerken; Haseki Hürrem Sultan, Üsküdar Mihrimah Sultan, Şemsi Ahmed Paşa, Atik Valide Sultan ve Süleymaniye Darülhadis Medreseleri'nin camiyle farklı yönlerde, 90 derece dışında bir açı yapacak şekilde konumlandıkları dikkati çekmektedir.

2.2.3. Planlama Özellikleri

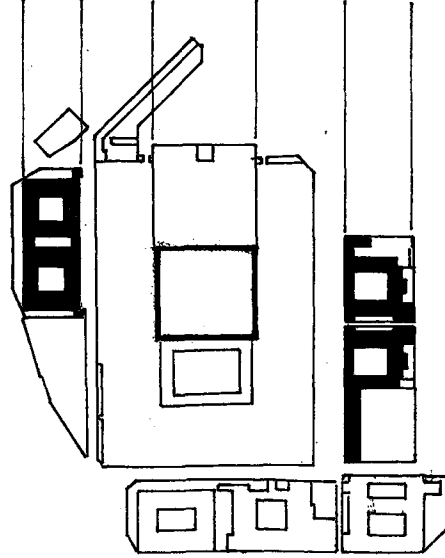
İşlevsel nedenler, medreselerin başka yapılarla birlikte olmalarını gerektirmemektedir. Mimar Sinan dönemi medreselerine bakıldığında Osmanlı dönemi uygulamalarında da görüldüğü gibi iki türde medrese örneği ile karşılaşılmaktadır (Ahunbay,1989:266). Bunlardan biri "Külliye içinde yer alan medreseler", diğeri ise "bağımsız medreseler" dir (Tablo 2.2).

Külliye içinde yer alan medreseler ya camiyle ortak bir avluyu paylaşırlar ya da camiden bağımsız ayrı bir avlunun çevresinde yer alırlar. Camiyle ortak avlulu medrese tipinin Osmanlı Mimarlığına girişi Sinan'dan çok önce İnegöl İshak Paşa Külliyesi'nde (1482) görülmektedir (Ahunbay,1989:267). Mimar Sinan bu tipin ilk örneğini Beşiktaş'taki

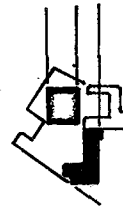
CAMIYE PARALEL

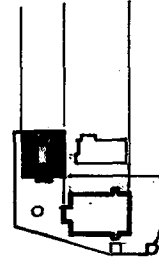
ŞEHZADE MEHMED MEDRESESİ

SÜLEYMANIYE EVVEL-SANI, TIP ve SALİS-RABİ MEDRESELERİ

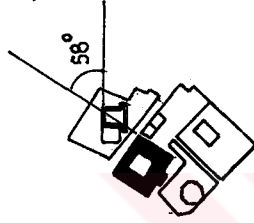

ZAL MAHMUT PAŞA
TAHTANI MEDRESESİ

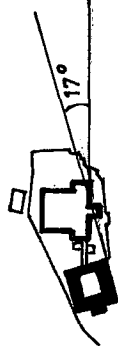

KILIÇ ALI PAŞA
MEDRESESİ

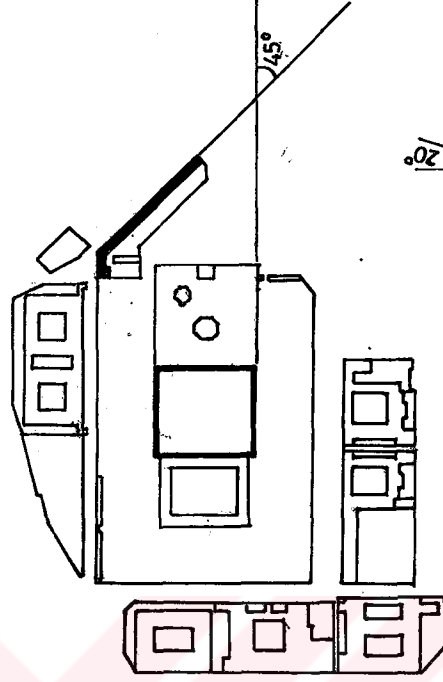
CAMIYE FARKLI YÖNLERDE

HASEKİ HÜRREM SULTAN
MEDRESESİ

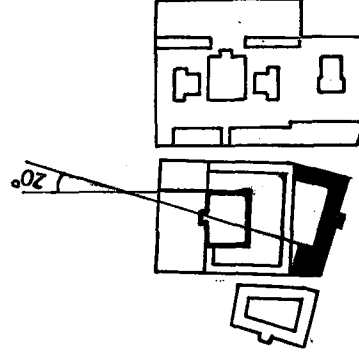
ÜSKÜDAR MIHRİMAH SULTAN MEDRESESİ

SÜLEYMANIYE DARÜLHADİSİ

ŞEMSİ PAŞA MEDRESESİ

ATIK VALİDE SULTAN MEDRESESİ

Sinan Paşa Medresesi'nde vermiştir. Katalogda incelenen medrese örnekleri arasında yer alan Hadım İbrahim Paşa, Kara Ahmed Paşa, Edirnekapı Mihrimah Sultan, Kadırga Sokollu, Şemsi Ahmed Paşa ve Zal Mahmud Paşa Fevkani Medreseleri camiyle ortak avluyu paylaşan diğer medreselerdir. Ayrıca 1570 tarihli Lüleburgaz Sokollu Medresesi'de bu tip arasında yer almaktadır. Sinan'ın yapmış olduğu ilk medrese olan Haseki Hürrem Sultan Medresesi ile başlayan başlayan camiden ayrı bir avlu çevresinde gelişen medrese tipi Halep Hüsrev Paşa, Şehzade Mehmed, Üsküdar Mihrimah Sultan, Süleymaniye Evvel-Sani, Süleymaniye Tıp, Süleymaniye Darulhadis, Süleymaniye Salis-Rabi, Eyüp Sokollu, Atik Valide Sultan ve Zal Mahmud Paşa Tahtani Medreseleri ile devam etmiş; Kılıç Ali Paşa Medresesi ile son bulmuştur.

Sinan bağımsız medrese tipini az kullanmıştır. Diyarbakır Ali Paşa, Yavuz Sultan Selim, Rüstem Paşa, Semiz Ali Paşa, Cafer Ağa, Mehmed Ağa ve bugün harap durumda olan Nişancı Mehmed Bey ile Kepenekçi Hoca Sinan Medreseleri bağımsız yapılmış medreselerdir.

Bu medreselerden Eyüp Sokollu ve Zal Mahmud Paşa Tahtani Medreseleri farklı bir özellik göstermektedirler. Bu iki medrese türbe ve medresenin yanyana geldiği iki medrese örneğidir. Anadolu Selçuklu Mimarlığında çok kullanılan birlikteliği Sinan, XVI.yy'da yeniden canlandırmıştır (Ahunbay,1989:267).

Katalogda incelenen medrese örneklerinin %22'si bağımsız, %26'sı külliye içinde camiyle ortak avlulu, %52'si ise külliye içinde camiden ayrı bir avlu çevresinde tasarlanmışlardır.

Medreselerin külliye içinde ya da bağımsız olarak tasarlanmış olmaları plan tiplerini etkilememektedir. Plan tiplerini etkileyen asıl faktör hücrelerin diziliş biçimleridir. Mimar Sinan Osmanlı Mimarlığı'nın XVI. yy'a kadar geliştirdiği plan tiplerinin tümünü kullanmış, bazılarını ise geliştirip uygulamıştır. Sinan'ın kullanmış olduğu medrese tiplerini hücre dizilişlerine göre altı bölümde toplamak mümkündür (Ahunbay, 1989:268). Hücrelerin U şeklinde dizildiği plan düzenini ise biz Eşit kollu U ve Bir kolu kısa U olmak üzere iki bölümde inceleyebiliriz (Tablo 2.2).

Tek sıra hücre dizisinden oluşan plan tipi: Katalogda incelenen medreseler içinde Süleymaniye Tıp ve Süleymaniye Darulhadis Medreseleri bu tip içinde yer almaktadır. Her iki medresede de avlu revağı tek yöndedir. Süleymaniye Darulhadisi'nde derslane hücrelerin bir ucundadır. Süleymaniye Tıp Medresesi'nin ise dershanesi yoktur.

İki sıra hücre dizisinden oluşan plan tipi: Bu plan tipinde hücreler karşılıklı iki sıra halinde dizilmişlerdir; avlu revağı ise iki, üç ve dört yönde olabilmektedir. Diyarbakır Ali Paşa Medresesi avlu revağı iki yönde olan iki hücre dizisinden oluşmaktadır. Katalogda incelenen medreseler içinde bulunan Hadım İbrahim Paşa, Edirnekapı Mihrimah Sultan ve Eyüp Sokollu Medreseleri bu plan tipi arasında yer almaktadır. Hadım İbrahim Paşa Medresesi'nde avlu revağı üç yönde iken Edirnekapı Mihrimah Sultan ve Eyüp Sokollu Medreseleri'nde revak dört yöndedir.

Hücrelerin L oluşturacak şekilde dizildikleri plan tipi: Katalogda incelenen medreseler içinde bulunan Şemsi Ahmed Paşa, Zal Mahmud Paşa Tahtani ve bugün kısmen ayakta duran Nişancı Mehmed Bey ile Kepenekçi Hoca Sinan Medreseleri bu plan tipi arasında yer almaktadırlar. Bu medreselerde avlu revağı iki yöndedir ve dersane farklı konumlarda olabilmektedir. Şemsi Ahmed Paşa ve Zal Mahmud Paşa Tahtani Medreseleri'nde dersane hücre dizilerinin arasında yer alırken, Nişancı Mehmed Bey Medresesi'nde dersane hücrelerden ayrı olarak avlunun boş kalan köşesinde bulunmaktadır. Kepenekçi Hoca Sinan Medresesi'nin kâhınları ise dershanenin L'nin bir ucunda yer aldığı düşünülmektedir (Ahunbay, 1989:269).

Hücrelerin eşit kollu U şeklinde dizildikleri plan tipi: Katalogda incelenen medreseler içinde Mimar Sinan'ın en çok kullandığı plan tipinin hücrelerin eşit kollu U oluşturacak biçimde dizildiği tip olduğunu görüyoruz. Bu plan tipinde de avlu revağı üç ve dört yönde olmaktadır. Haseki Hürrem Sultan, Şehzade Mehmed, Üsküdar Mihrimah Sultan, Süleymaniye Evvel-Sani, Süleymaniye Salis-Rabi, Sinan Paşa, Kara Ahmed Paşa, Kadırga Sokollu, Yavuz Sultan Selim, Semiz Ali Paşa ve Zal Mahmud Paşa Fevkani Medreseleri bu tip arasında yer almaktadırlar. Bu medreselerden sadece Yavuz Sultan Selim, Süleymaniye Salis-Rabi ve Zal Mahmud Paşa Fevkani Medreseleri'nde avlu revağı üç yöndedir.

Bu plan tipinde dershanenin hücrelerle olan konumunda farklı olabilmektedir (Ahunbay, 1989:269). Sinan Paşa Medresesi'nde dersane yoktur, Yavuz Sultan Selim ve Süleymaniye Salis-Rabi Medreseleri'nde ise dersane U'nun açık olan kısmındadır. Dershanenin U'nun simetri ekseni üzerinde olduğu medreseler Haseki Hürrem Sultan, Üsküdar Mihrimah Sultan, Süleymaniye Evvel-Sani, Semiz Ali Paşa, Kadırga Sokollu, Kara Ahmed Paşa Medreseleri'dir. Şehzade Mehmed ve Zal Mahmud Paşa Fevkani Medreseleri'nde ise dersane U'nun kollarından birinin üzerindedir.

Hücrelerin bir kolu kısa U şeklinde dizildikleri plan tipi: Katalogda incelenen medreseler içinde avlu revağı üç yönde olan Atik Valide Sultan ve Cafer Ağa Medreseleri bu tip arasında yer almaktadır. Atik Valide Sultan Medresesi'nde dersane U'nun simetri ekseni üzerinde konulanırken, Cafer Ağa Medresesi'nde U'nun açık olan kısmında yer almaktadır.

Hücrelerin dört yönlü dizildikleri plan tipi: Avlu revağını dört yönde çevreleyen hücrelerden oluşan bu plan tipine katalogda yer alan Mehmed Ağa ve Kılıç Ali Paşa Medreseleri'nde rastlamaktayız. Dersane avlunun uzun ekseni üzerinde yer almaktadır.

Sekizgen plan tipi: Hücrelerin sekizgen planlı bir avlu çevresinde dizildikleri plan tipini Mimar Sinan katalogda incelenen medreseler içinde sadece Rüstem Paşa Medresesi'nde uygulamıştır. Osmanlılar bu plan tipinin ilk örneğini Amasya Kapıağası Medresesi'nde (1488) denemişlerdi (Ahunbay, 1989:270).

Katalogda incelenen 27 medresenin %7.5'u tek sıra dizisinden, %11'i iki sıra hücre dizisinden, %15'i L şeklindeki hücre dizisinden, %48'i eşit kollu U şeklindeki hücre dizisinden, %7.5'u bir kolu kısa U şeklindeki hücre dizisinden, %7.5'u hücrelerin dört yönlü dizildikleri hücre dizisinden ve %3.5'u ise hücreleri sekizgen oluşturacak şekilde dizildikleri plan tipinden oluşmaktadır.

2.2.4. Plan Elemanları

2.2.4.1. Dershane / Mescid

Medrese elemanlarından biri olmasına rağmen dershanenin olmadığı medreselere de rastlanmaktadır. Katalogda incelenen medreseler içinde yer alan Süleymaniye Tıp, Sinan Paşa ve Edirnekapı Mihrimah Sultan Medreseleri'nin dersaneleri yoktur. Genellikle kare planlı olan dershane boyutları ise her medresete göre farklılık göstermektedir. Eyüb Sokollu Medresesi 9.15x9.15 m iç boyutlarıyla en büyük dershaneye sahiptir. En küçük dershane ise yaklaşık olarak 3.85x3.85 m'lik iç boyutlarıyla Kepenekçi Hoca Sinan Medresesi'nde rastlanmaktadır (Ahunbay,1989:267). Katalog içinde incelenen diğer medreseler içinde en çok kullanılan dershane iç boyutları ise 6x6 m ve 7.70x7.70 m arasında toplanmaktadır. Dikdörtgen planlı tek dershane ise 7x10 m iç boyutlarıyla Süleymaniye Evvel-Sani Medreseleri'nde görülmektedir. Süleymaniye Salis-Rabi Medreseleri'nde ise kare planlı dershaneye bir cumba eklenmiştir.

2.2.4.2. Hücreler

Hücre sayısı ve boyutları medresenin önemine ve gelecek öğrenci sayısına göre değişmektedir (Ahunbay,1989:267). Katalogda incelenen medreseler içinde en fazla hücre sayısına Rüstem Paşa rastlanmaktadır. Bu medresede hücre sayısı 22'dir. En az hücre sayısı ise 7 hücre ile Nişancı Mehmed Bey Medresesi restitüsyon planında görülmektedir. Bu iki değer dışında rastlanan hücre sayıları 10-20 arasında değişmektedir. Katalogda incelenen medreseler içinde 5 medresede görülen 14 hücre sayısı en fazla kullanılanıdır. Köşe hücre sayısı ise 1-4 arasında değişmektedir. En çok kullanılan köşe hücre sayısı ise 2'dir. Kılıç Ali Paşa Medresesi ise 4 köşe hücrelerine sahip tek medresedir.

Genellikle kare planlı olan hücre iç boyutları ise Şemsi Ahmed Paşa Medresesi'nde görülen 2.90x2.90 m ve Edirnekapı Mihrimah Sultan Medresesi'nde görülen 3.80x3.80 m değerleri arasında değişmektedir. En fazla yoğunlaşma ise 3.20x3.20 m ve 3.30x3.30 m boyutlarında görülmektedir. Köşe hücreler dikdörtgen planlı da olabilmektedirler. Katalogda incelenen medreseler içinde Yavuz Sultan Selim, Cafer Ağa, Sinan Paşa, Zal Mahmud Paşa Fevkanî-Tahtani ve Kılıç Ali Paşa Medreseleri'nde dikdörtgen planlı köşe hücrelere rastlanmıştır. En büyük köşe hücre 5x5.30 m iç boyutlarında Zal Mahmud Paşa Tahtani Medresesi'nde görülmektedir.

2.2.4.3. Eyvan

Hücreler arasında yer alan eyvanlar her medresede görülmemektedir. Katalogda incelenen medreseler içinde Şehzade Mehmed, Yavuz Sultan Selim, Rüstem Paşa, Süleymaniye Evvel-Sani, Sinan Paşa, Semiz Ali Paşa, Edirnekapı Mihrimah Sultan, Eyüp Sokollu Zal Mahmud Paşa Tahtani Atik Valide Sultan Medreseleri'nde eyvan vardır. Mehmed Ağa ve Kılıç Ali Paşa Medreseleri'nde ise eyvan, sadece giriş eyvanı olarak kullanılmıştır.

Eyvan adedleri 1-5 arasında değişmektedir. Süleymaniye Evvel-Sani Medreseleri'nde biri giriş eyvanı olmak üzere toplam 4 adet, Rüstem Paşa Medresesi'nde de biri giriş eyvanı olmak üzere toplam 5 adet eyvan vardır. Sinan Paşa ve Edirnekapı Mihrimah Sultan Medreseleri'nde eyvan adedi 2 dir. Eyüp Sokollu Medresesi'nde ise ikisi giriş eyvanı olmak üzere üç adet eyvan bulunmaktadır.

Genellikle dikdörtgen planlı olan eyvan boyutları her medreseye göre farklılık göstermektedir. Zal Mahmud Paşa Tahtani Medresesi'nde eyvan boyutu 3.30x7.80 m, Sinan Paşa Medresesi'nde 4.65x6.40 m, Edirnekapı Mihrimah Sultan Medresesi'nde 3.80x4.70 m, Rüstem Paşa Medresesi'nde 3.85x4.50 m, Yavuz Sultan Selim Medresesi'nde 3.50x4.50 m, Şehzade Mehmed Medresesi'nde 4x4.55 m, Semiz Ali Paşa Medresesi'nde 2.80x3.75 m, Eyüp Sokollu Medresesi'nde ise 3.35x4.10 m'dir.

2.2.4.4. Revak

Dershane ve hücre önlerinde revak kullanımı yaygın olmakla birlikte, bazı medreselerde revaksız uygulamalara da rastlanmaktadır. Zal Mahmud Paşa Fevkanı Medresesi'nde batı yönündeki hücrelerin önü sıkışıklık yaratılmamak amacıyla revaksız olarak yapılmıştır (Ahınbay,1989:268). Semiz Ali Paşa ve Süleymaniye Evvel-Sani Medreseleri'nde ise dersane önü revaksız olarak tasarlanmıştır(Resim 2.118). Yavuz Sultan Selim Medresesi'nde hücrelerden ayrı olarak tasarlanan dershanenin önü sütunlarla taşınan geniş saçaklı bir çatı ile örtülüdür. Bu durum Cafer Ağa Medresesi'nde de görülmektedir (Res.119).

Revak derinlikleri ise genellikle 3m ve 4.20m boyutları arasında değişmektedir. En fazla kullanılan revak derinliği ise 4 m'dir. Bu değer Şehzade Mehmed, Kara Ahmed Paşa, Eyüp Sokollu, Zal Mahmud Paşa Tahtani ve Fevkanı Medreseleri'nde görülmektedir.

2.2.4.5. Avlu

Medrese avluları genel olarak dikdörtgen planlıdır. Ancak kare ve sekizgen planlı avlulara da rastlanmaktadır. Katalogda incelenen medrese örnekleri içinde Mehmed Ağa Medresesi 5.75x9.75 m boyutlarıyla en küçük; Edirnekapı Mihrimah Sultan Medresesi ise 27x56 m boyutları ile en büyük avluya sahiptirler. Kare planlı avlu ise Süleymaniye Salis-Rabi Medreseleri'nde görülmektedir. Haseki Hürrem Sultan Medresesi'nde

Resim 2.118 Avlu giriş revağı bulunmayan Semiz Ali Paşa Medresesi'nin dershanesi.

Resim 2.119. Hücrelerden ayrı olarak tasarlanan ve giriş revağı saçaklı bir çatıyla örtülen Yavuz Sultan Selim Medresesi'nin dershanesi.

15.30x16.40 m boyutlarıyla, Süleymaniye Evvel-Sani Medreseleri'nde 20x22.5 m boyutları ile Zal Mahmud Paşa Fevkani Medresesi'nde 19x21.5 m boyutlarıyla kareye yakın dikdörtgen planlı avlular bulunmaktadır. Sekizgen planlı tek avlu ise Rüstem Paşa Medresesi'nde görülmektedir.

Avlularda su ögesi önemlidir. Katalogda incelenen medrese örnekleri içinde avluda su ögesi olarak şadırvan, havuz ve sandık biçiminde su haznelerinin (Ahunbay,1989:268) kullanıldığı görülmektedir. Şadırvan cami ile ortak avlulu olan Sina Paşa, Kara Ahmed Paşa, Edirnekapı Mihrimah Sultan, Kadırga Sokollu ve Zal Mahmud Paşa Fevkani Medreseleri'nde kullanılmıştır. Ancak camiden bağımsız olan Şehzade Mehmed ve Rüstem Paşa Medreseleri'nde kümbet şeklinde şadırvanlara da rastlanmıştır. Havuz Üsküdar Mihrimah Sultan, Atik Valide Sultan ve Kılıç Ali Paşa Medreseleri'nde kullanılmış; Cafer Ağa ve Eyüp Sokollu Medreseleri'nde ise sandık biçiminde su hazneleri yer almıştır. Süleymaniye Evvel-Sani, Süleymaniye Salis-Rabi, Süleymaniye Tıp ve Darülbadis, Semiz Ali Paşa, Hadım İbrahim Paşa, Şemsi Paşa, Haseki Hürrem Sultan, Zal Mahmud Paşa Tahtani, Mehmed Ağa ve Yavuz Sultan Selim Medreseleri'nde ise herhangi bir su ögesine rastlanmamaktadır.

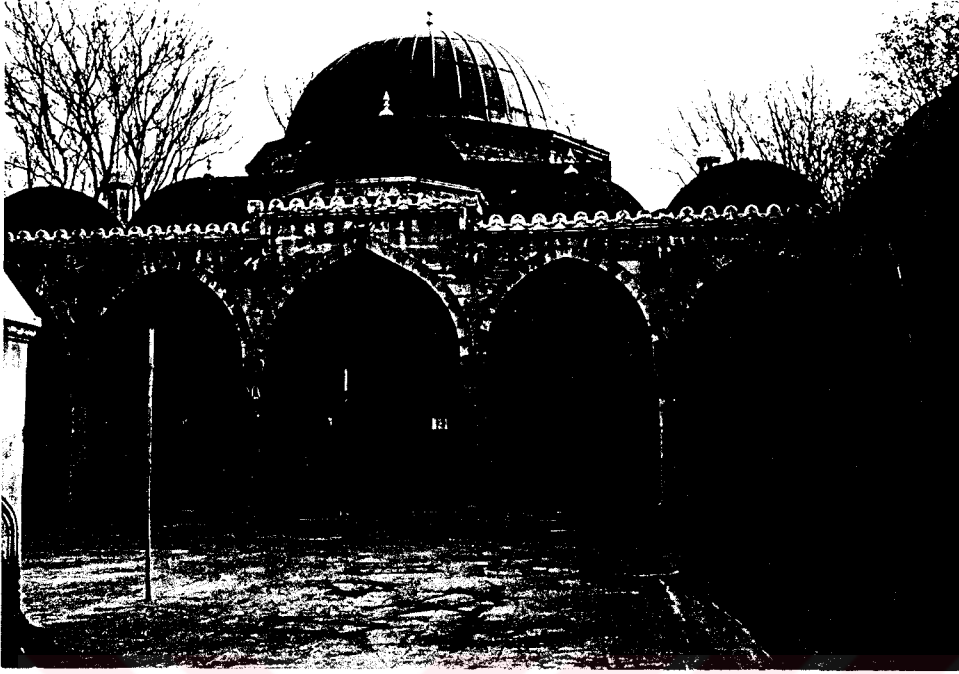
2.2.4.6. Helalar

Helalar bölümüne medrese içinden tonozlu bir geçitle ulaşılmaktadır. bu durum Şehzade Mehmed, Eyüp Sokollu, Kadırga Sokollu, Atik Valide Sultan, Edirnekapı Mihrimah Sultan ve Kılıç Ali Paşa Medreseleri'nde görülmektedir. Diğer medreseler de ise bu bölümler kaybolduğu için yerleri tespit edilememiştir.

2.2.5. Cephe Düzenleri

2.2.5.1. Dershane

Dershane'nin hücrelerle birlikte ya da hücrelerden bağımsız ayrı bir kütle olarak tasarlanmış olmaları cephe düzenlerini etkilemektedir. Yavuz Sultan Selim, Cafer Ağa, Süleymaniye Salis-Rabi ve Eyüp Sokollu Medreseleri'nde olduğu gibi dershane'nin bağımsız bir kütle olarak tasarlanması avlu ve dış cepheden kolay algılanabilmesini sağlamaktadır. Dershane'nin hücrelerle birlikte tasarlandığı medreselerde ise dershane, hücre yüzeylerinden dış cepheye doğru çıkıntı yapacak şekilde konumlanmakta ve cephede bir hareketlilik oluşmaktadır. Bu durumda dış cepheden kolaylıkla algılanabilen dershane, avlu cephesinden ise -revak gerisinde kaldığı için- zor algılanmaktadır. Algılanmayı güçlendirmek amacıyla ya dershane giriş revağı Haseki Hürrem Sultan, Şehzade Mehmed, Kara Ahmed Paşa, Kadırga Sokollu ve Şemsi Ahmed Paşa Medreseleri'nde olduğu gibi yüksek tutulmuş (Resim 2.120) ya da Rüstem Paşa, Eyüp Sokollu, Zal Mahmud Paşa Fevkani ve Kılıç Ali Paşa Medreseleri'nde olduğu gibi farklı örtüler kullanılmıştır. Semiz Ali Paşa ve Süleymaniye Evvel-Sani Medreseleri'nde ise dershane revaksız yapılarak avlu cephesine çıkarılmıştır. Böylece dershane avludan kolayca algılanabilmektedir. Ayrıca Kadırga

Resim 2.120 Dershane giriş revağı yüksek tutulan Şehzade Mehmed Medresesi

Sokollu ve Atik Valide Sultan Medreseleri'nde dershane altına tonozlu bir geçit yapılması cephede dershane'nin etkisini güçlendirmektedir.

Dershane hücre ilişkisine baktığımızda dershanelerin genel olarak hücre yüksekliklerinin %50-%67 arasında değişen değerler kadar yükseltildiğini görmekteyiz. Hücrelerin %50'si kadar yükseltilen dershane Şehzade Mehmed Medresesi'nde, %67'si kadar yükseltilen dershane ise Süleymaniye Evvel-Sani Medreseleri'ndedir. Bu iki değer arasında en fazla tekrarlanan yükseltilme ise hücrelerin %50-%57'si kadar olanıdır.

Dershane kubbe çapları 4.5-9 m arasında değişmektedir. 4.5 m'lik kubbe çapı Nişancı Mehmed Bey Medresesi'nde, 9 m'lik kubbe çapı ise Eyüp Sokollu Medresesi'nde görülmektedir. Bu iki değer arasında en fazla kullanılan kubbe çapı ise 6 m ile 6.60 m arasında toplanmaktadır. Kubbe yükseklikleri genellikle 2.80-3.75 m arasında değişmektedir. 2.80 m'lik kubbe yüksekliği Kadırga Sokollu, Zal Mahmud Paşa Tahtani-Fevkani Medreseleri'nde, 3.75 m'lik kubbe yükseklikleri ise Şehzade Mehmed Medreseleri'nde görülmektedir. Kılıç Ali Paşa Medresesi'nde görülen 3.20 m'lik kubbe yüksekliği Süleymaniye Evvel-Sani Medreseleri'nde de kullanılmıştır.

Dershane kubbe saçaklarında genel olarak düz ve pahlı şeritlerden oluşan saçak silmesi kullanılmıştır. Ancak profilli saçak silmelerine de rastlanmaktadır. Kirpi saçak ise Nişancı Mehmed Bey ve Süleymaniye Darülhadis Medreseleri'nde kullanılmıştır.

Derhanelerin mihrap, avlu ve yan cephelerinde farklı pencere düzenleriyle karşılaşılmaktadır. Mihrap cephesinde:

- İki alt, iki üst pencere
- İki alt, iki üst, bir kasnak penceresi
- İki alt, tek üst pencere
- İki alt, üç üst pencere
- Tek üst pencere
- İki alt, iki üst, bir tepe penceresi
- İki üst pencere
- Üç alt, üç üst pencere

düzenleri görülmektedir. En fazla görülen "iki alt, iki üst pencere" düzenidir.

Yan cephelerde ise:

- Tek alt, tek üst pencere
- Tek alt, tek üst, bir kasnak penceresi
- İki alt, iki üst pencere
- İki alt, tek üst pencere
- İki alt pencere
- Tek üst pencere düzeni

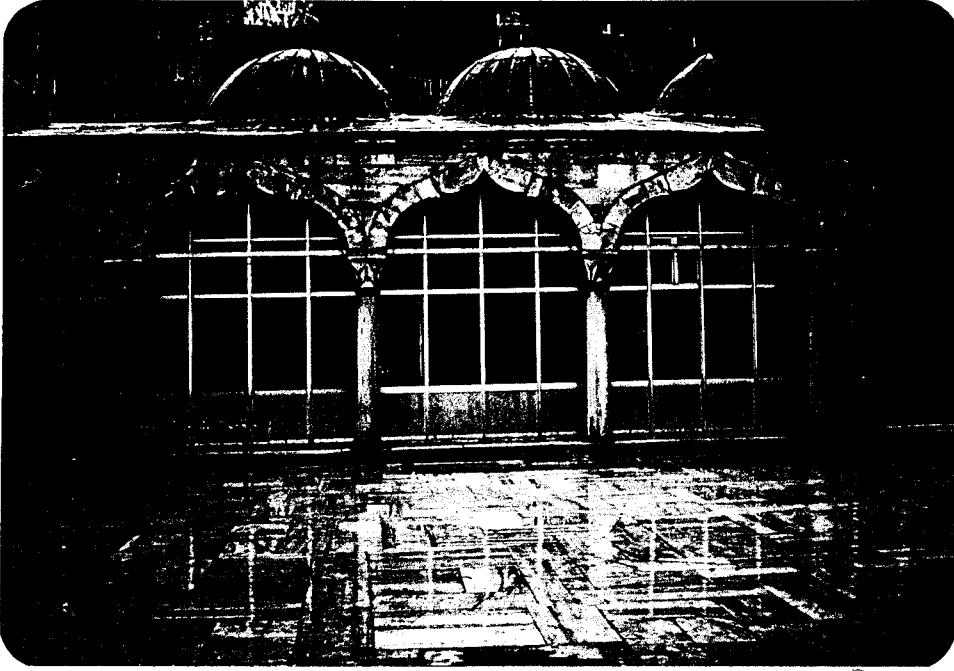
düzenleri görülmektedir. En fazla görülen "tek alt, tek üst pencere" düzenidir.

Avlu cephelerinde ise tüm medreselerde "iki alt pencere" düzeni görülmektedir.

2.2.5.2 Hücreler

Hücre yüzeylerinde herhangi bir hareketlilik yoktur. Ancak dershanenin olduğu cephelerde hücreler dershanenin gerisinde girinti oluşturacak şekilde konulmuştur. Hücrelerin dış cepheden algılanması oldukça kolaydır. Avlu cephesinde ise revaklar hücreler ile aynı yükseklikte oldukları için algılanmaları zordur ve revak-hücre ilişkisine bakıldığında herhangi bir yükseklik farkı oluşmadığı görülmektedir. Süleymaniye Evvel-Sani, Semiz Ali Paşa, Cafer Ağa, Kadırga Sokollu, Şemsi Paşa ve Mehmed Ağa Medreseleri'nde hücreler yüksek, revaklar ise daha alçak ve tek yöne eğimli olduklarından hücrelerin avlu cephesinden algılanmaları daha kolay olmaktadır (Resim 2.121).

Hücre kubbe çapları 2.70-3.60 m arasında değişmektedir. 2.70 m'lik kubbe çapı Şemsi Paşa Medresesi'nde, 3.60 m'lik kubbe çapı ise Semiz Ali Paşa ve Edirnekapı Mihrimah Sultan Medreseleri'nde görülmektedir. Bu iki değer arasında en fazla kullanılan kubbe çapları ise 3-3.20 m arasında toplanmaktadır. Kubbe yükseklikleri ise Zal Mahmud Paşa Fevkanî Medreseleri'nde görülen 1.20 m ile Edirnekapı Mihrimah Sultan Medresesi'nde görülen 1.60 m'lik değer arasında değişmektedir. Bu iki değer arasında en fazla kullanılan kubbe yükseklikleri ise 1.35 m ile 1.50 m arasında toplanmaktadır. Kılıç Ali Paşa Medresesi'nde görülen 1.50 m'lik kubbe yüksekliği Şehzade Mehmed ve Süleymaniye Evvel-Sani Medreseleri'nde de kullanılmıştır.

Resim 2.121. Revakları tek yöne eğimli bir çatıyla örtülen Kadırga Sokollu Medresesi

Hücrelerde saçak tipi olarak genellikle düz ve pahlı şeritlerden oluşan saçak silmeleri kullanılmıştır. Haseki Hürrem Sultan, Şebzade Mehmed, Yavuz Sultan Selim, Rüstem Paşa, Kara Ahmed Paşa, Kadırga Sokollu, Zal Mahmud Paşa Fevkani-Tahtani Medreseleri'nde ise kaval ve oluk dizilerinden oluşan profilli saçak silmelerine rastlanmaktadır. Kirpi saçak ise sadece Sinan Paşa, Hadım İbrahim Paşa ve Süleymaniye Darülbahisi'nde kullanılmıştır.

Hücrelerin avlu ve dış cephelerinde farklı pencere düzenleriyle karşılaşılmaktadır. Avlu cephesinde pencereye sadece Rüstem Paşa, Sinan Paşa, Cafer Ağa, Edirnekapı Mihrimah Sultan, Kadırga Sokollu, Zal Mahmud Paşa Fevkani, Atik Valide Sultan, Mehmed Ağa ve Kılıç Ali Paşa Medreseleri'nde rastlanmaktadır. Kullanılan pencere düzeni ise tek alt penceredir. Ancak Kılıç Ali Paşa Medresesi'nde tek alt ve tek üst pencere düzeniyle karşılaşılmaktadır. Dış cephelerde ise karşılaşılan pencere düzenleri şunlardır:

- Tek alt, tek üst pencere
- Tek alt, tek üst pencere
  - .Üst pencere sivri kemerli
  - .Üst pencere yuvarlak
- İki üst pencere
- İki alt, iki üst pencere
- İki alt, iki üst pencere
  - .Üst pencere sivri kemerli
  - .Üst pencere yuvarlak
- iki üst, tek alt pencere

En fazla kullanılan "iki alt ve kemerli tek üst pencere"dir. "iki üst, tek alt pencere" düzeni ise sadece Haseki Hürrem Sultan Medresesi'nde kullanılmıştır.

Bacalar kare ya da çokgen kesitlidirler. En fazla kullanılan baca kesiti ise karedir. Bacaları piramidal ya da kubbemsi külâhlar (Ahunbay, 1989:275) örtmektedir. En fazla kullanılan külâh şekli ise pramidal olanıdır. Kare kesitli bacalar küfeki ya da tuğladan yapılmış olmalarına rağmen, çokgen kesitli bacalarda sadece küfeki kullanılmıştır.

2.2.5.3. Revak

Revaklarda taşıyıcı olarak genellikle sütunlar kullanılmıştır. Ancak taşıyıcı olarak ayakların da kullanıldığı medreselere rastlamaktayız. Sütun Haseki Hürrem Sultan, Şehzade Mehmed, Üsküdar Mihrimah Sultan, Rüstem Paşa, Sinan Paşa, Kara Ahmed Paşa, Edirnekapı Mihrimah Sultan, Eyüp Sokollu, Kadırga Sokollu, Şemsi Paşa, Zal Mahmud Paşa Fevkani-Tahtani, Atik Valide Sultan, Mehmed Ağa ve Kılıç Ali Paşa Medreseleri'nde kullanılmıştır. Sütun kesitleri genellikle dairedir. Ancak Zal Mahmud Paşa Fevkani-Tahtani ve Eyüp Sokollu Medreseleri'nde ise sekizgen kesitli sütunlar kullanılmıştır. Sütun çapları $\varnothing 35$ ve $\varnothing 40$ cm arasında değişmektedir. En fazla kullanılan sütun çapları $\varnothing 35$ cm'dir. 40 cm çaplı sütunlar ise sadece Haseki Hürrem Sultan, Kadırga Sokollu ve Yavuz Sultan Selim Medrese si dersbane revaklarında görülmektedir. Sütun yükseklikleri 1.80 m ile 2.30 m arasında değişmektedir. 1.80 m'lik sütun yüksekliği Şemsi Paşa Medresesi'nde, Zal Mahmud Paşa Fevkani-Tahtani, 2.30 m'lik sütun yüksekliği ise Üsküdar Mihrimah Sultan, Edirnekapı Mihrimah Sultan, Eyüp Sokollu ve Kadırga Sokollu Medreseleri'nde kullanılmıştır.

1.90 m'lik sütun yüksekliği Sinan Paşa, Atik Valide Sultan, Mehmed Ağa Medreseleri'nde 2.00 m'lik sütun yüksekliği Şehzade Mehmed, Rüstem Paşa, Kılıç Ali Paşa Medreseleri'nde 2.10 m'lik sütun yüksekliği ise Haseki Hürrem Sultan ve Kara Ahmed Paşa Medreseleri'nde görülmektedir.

Revaklarda tek merkezli teğet kemer, iki merkezli teğet kemer, üç merkezli kemer, beş merkezli(penci)kemer, yarım daire kemer ve kaş kemer tipleri görülmektedir.

-Kaş kemer:Kadırga Sokollu Medresesi'nde

-Tek merkezli teğet kemer:Haseki Hürrem Sultan,Üsküdar Mihrimah Sultan,Süleymaniye Evvel-Sani ve Sinan Paşa Medreseleri'nde

-İki merkezli teğet kemer:Semiz Ali Paşa, Cafer Ağa, Şemsi Ahmed Paşa, Zal Mahmud Paşa Fevkani, Mehmed Ağa ve Kılıç Ali Paşa Medreseleri'nde

-Üç merkezli kemer:Kara Ahmed Paşa Medresesi'nde

-Penci kemer:Şehzade Mehmed,Yavuz Sultan Selim, Rüstem Paşa, Edirnekapı Mihrimah Sultan ve Eyüp Sokollu Medreseleri'nde

-Yarım daire kemer:Zal Mahmud Paşa Tahtani Medresesi'nde görülmektedir

Kemer yükseklikleri ise 80 cm ile 220 cm arasında değişmektedir. 80 cm'lik kemer yüksekliği Şemsi Paşa Medresesi'nde, 220 cm'lik kemer yüksekliği ise Yavuz Sultan

Selim Medresesi'nde görülmektedir. Bu iki değer arasında en fazla kullanılan kemer yükseklikleri 140 cm ile 200 cm arasında toplanmaktadır. Kemer yüksekliği Üsküdar Mihrimah Sultan, Süleymaniye Evvel-Sani ve Semiz Ali Paşa Medreseleri'nde 140 cm; Sinan Paşa, Zal Mahmud Paşa Fevkani ve Kılıç Ali Paşa Medreseleri'nde 160 cm; Şehzade Mehmed ve Edirnekapı Mihrimah Sultan Medreseleri'nde 190 cm; Kara Ahmed Paşa, Eyüp Sokollu ve Atik Valide Sultan Medreselerinde ise 200 cm'dir. Haseki Hürrem Sultan Medresesi'nde 150 cm'lik, Rüstem Paşa Medresesi'nde 170 cm'lik, Zal Mahmud Paşa Tahtani Medresesi'nde 180 cm'lik kemer yükseklikleri görülmektedir. Sütunlarda kaide kullanımı yaygın olmakla birlikte kaidenin kullanılmadığı sütunlara da rastlanmaktadır. Profilli olan kaide yükseklikleri Kılıç Ali Paşa Medresesi'nde görülen 9 cm ile Haseki Hürrem Sultan Medresesi'nde görülen 21 cm arasında değişmektedir. Bu iki değer arasında kalan boyutlar içinde en çok kullanılan ölçüler 15.4 ve 17.6 cm arasında yoğunlaşmaktadır. Sütunlarla sütun kaidelerinin birleştikleri noktalarda ise bronzdan yapılmış bilezikler bulunmaktadır. Profilli olan bu bileziklerin yükseklikleri Mehmed Ağa Medresesi'nde görülen 5 cm ile Haseki Hürrem Sultan Medresesi'nde görülen 12 cm arasında değişmektedir. Bu iki değer arasında en fazla kullanılan bilezik yüksekliği ise 7 cm'dir. Kaidelerin kullanılmadığı yerlerde ise sütunlarda sadece bilezik bulunmakta ve sütunlar bu bilezikle birlikte döşemeye oturmaktadırlar.

Sütunlarda baklavah, mukarnash ve nilüfer çiçeği olmak üzere üç çeşit başlık kullanılmıştır. Genellikle kullanılan sütun başlığı baklavahdır. Mukarnashlı sütun başlığı Kara Ahmed Paşa, Zal Mahmud Paşa Fevkani ve Mehmed Ağa Medreseleri'nde; nilüfer çiçeği desenli sütun başlığı ise Haseki Hürrem Sultan ve Rüstem Paşa Medreseleri'nde görülmektedir.

Kubbe yükseklikleri Haseki Hürrem Sultan ve Üsküdar Mihrimah Sultan Medreseleri'nde görülen 1.30 m ile Edirnekapı Mihrimah Sultan Medresesi'nde görülen 1.65 m arasında değişmektedir. Bu iki değer arasında en fazla kullanılan kemer yüksekliği ise 1.50 m'dir. Bu değer Şehzade Mehmed, Yavuz Sultan Selim, Rüstem Paşa ve Süleymaniye Evvel-Sani Medreseleri'nde görülmektedir. Kılıç Ali Paşa Medresesi'nde görülen 1.60 m'lik kemer yüksekliği Eyüp Sokollu Medresesi'nde de kullanılmıştır.

Revaklarda genel olarak düz ve pahlı şeritlerden oluşan saçak silmelerini kullanılmıştır. Ancak birden fazla şerit, oluk ve kaval dizisinden oluşan profilli saçak silmelerincede rastlanmaktadır (Abunbay,1989:275).

2.2.6. Malzeme Kullanımı

2.2.6.1. Duvarlar

Duvarlarda kullanılan esas malzemeler taş ve tuğladır. Taş olarak küfeki kullanılmıştır. Duvarların dış yüzeylerinde taş ve tuğla alması olarak uygulanırken, duvar iç yüzeylerinde ise tuğla ya da moloz taş kullanımı görülmektedir. Ayrıca dış yüzeylerde

sadece taşın kullanıldığı uygulamalara da rastlanmaktadır. Katalogda incelenen medreselerin dış duvar yüzeylerinde 1 sıra taş-2 sıra tuğla ya da 1 sıra taş-3 sıra tuğla alnaşık örgü tekniği görülmektedir. Kara Ahmed Paşa, Nişancı Mehmed Bey, Cafer Ağa, Semiz Ali Paşa ve Süleymaniye Darulhadis Medreseleri'nde 1 sıra taş-2 sıra tuğla alnaşık örgü tekniği kullanılmıştır. 1 sıra taş-3 sıra tuğla alnaşık örgü tekniği ise Eyüp Sokollu, Zal Mahmud Paşa Fevkani, Mehmed Ağa, Sinan Paşa, Kadırga Sokollu, Şemsi Paşa, Hadım İbrahim Paşa, Kepenekçi Hoca Sinan ve Kılıç Ali Paşa Medreseleri'nde görülmektedir. Yavuz Sultan Selim, Süleymaniye Evvel-Sani, Süleymaniye Salis-Rabi, Süleymaniye Tıp, Atik Valide Sultan, Üsküdar Mihrimah Sultan, Haseki Hürrem Sultan, Şehzade Mehmed Medreseleri'nde ise kesme taş örgü tekniği ile karşılaşılmaktadır. Rüstem Paşa Medresesi'nde de moloz taş duvar örgü tekniği kullanılmıştır. 1 sıra taş, 1 sıra tuğla örgü tekniğine ise Edirnekapı Mihrimah Sultan Medresesi'nde rastlanmıştır. Katalogda incelenen medreselerin %37'sinde kesme taş, %37'sinde 1 sıra taş-3 sıra tuğla, %18.5'inde 1 sıra taş-2 sıra duvar örgü tekniği kullanılmıştır.

Duvar kalınlıkları ise dersane ve hücelere göre değişmektedir. Hücre duvar kalınlıkları 65 cm ve 120 cm arasında değişmektedir. Semiz Ali Paşa ve Hadım İbrahim Paşa Medreseleri'nde görülen 65 cm'lik hücre duvar kalınlığı, Yavuz Sultan Selim Medresesi'nde 120 cm'e ulaşmaktadır. Şehzade Mehmed, Üsküdar Mihrimah Sultan, Rüstem Paşa, Sinan Paşa, Kadırga Sokollu, Zal Mahmud Paşa, Fevkani-Tahtani ve Kılıç Ali Paşa Medreseleri'nde görülen ve en fazla kullanılan hücre duvar kalınlığı ise 85 cm'dir. Dersane duvar kalınlıkları ise 75 cm ile 135 cm arasında değişmektedir. 75 cm'lik dersane duvar kalınlığı Nişancı Mehmed Bey ve Mehmed Ağa Medreseleri'nde görülmektedir. 135 cm'lik dersane duvar kalınlığı ise sadece Rüstem Paşa Medresesi'nde kullanılmıştır. En çok kullanılan duvar kalınlığı ise 120 cm'dir.

2.2.6.2. Sütunlar

Sütunlarda kullanılan malzeme çoğunlukla mermerdir. Ancak mermerle beraber Haseki Hürrem Sultan Medresesi'nde granit ve somaki, Şehzade Mehmed Medresesi'nde portir, Şemsi Paşa Medresesi'nde puding kullanıldığı görülmektedir. Zal Mahmud Paşa Fevkani, Zal Mahmud Paşa Tahtani ve Eyüp Sokollu Medreseleri'nde de sütunlar küfekiden yapılmıştır. Ayakların hepsinde ise küfeki kullanılmıştır. Ayak Yavuz Sultan Selim Medresesi hücre revaklarında Süleymaniye Evvel-Sani, Süleymaniye Salis-Rabi, Semiz Ali Paşa, Cafer Ağa Medreseleri'nde kullanılmıştır.

Sütun başlıklarında da mermer kullanılmıştır. Ancak Zal Mahmud Paşa Fevkani, Zal Mahmud Paşa Tahtani ve Eyüp Sokollu Medreseleri'nde küfekiden yapılmış olan sütunların üzerinde yine küfekiden yapılmış başlıklar görülmektedir. Sütun kaidelerinde de taş ve mermer olmak üzere iki çeşit malzeme kullanılmıştır. Haseki Hürrem Sultan, Üsküdar Mihrimah Sultan, Sinan Paşa, Kara Ahmed Paşa ve Yavuz Sultan Selim Medresesi dersane revak sütunlarında mermerden yapılmış sütun kaideleri görülmektedir.

Taş ise Şehzade Mehmed, Rüstem Paşa, Kılıç Ali Paşa Medreseleri'nde kullanılmıştır.

2.2.6.3. Kemerler

Revak kemerlerinin hepsinde küfeki kullanılmıştır. Ancak Zal Mahmud Paşa Fevkani ve Zal Mahmud Paşa Tahtani Medreseleri'nde revak kemerleri tuğladan yapılmıştır. İstanbul'da'ki Sinan dönemi Medreselerinin ilk örneği olan Haseki Hürrem Sultan ve son örneği olan Kılıç Ali Paşa Medreseleri'nde ise kemelerde, küfeki ve kırmızı kalker taşı kullanılarak almasıık bir düzen oluşturulmuştur.

2.2.6.4. Örtü Elemanları

Kubbe, tonoz, pandantif ve tromplarda kullanılan malzeme tuğladır. Örtü kaplaması olarak kurşun ve kiremit olmak üzere iki çeşit malzeme ile karşılımlmaktadır. Genellikle kağır örtülerde görülen kurşun örtü kaplaması Şemsi Paşa Medresesi'nin ahşap çatılı revaklarında da kullanılmıştır. Kiremit ise sadece ahşap çatılı olan Sinan Paşa Medresesi'nde görülmektedir.

2.2.6.5. Döşemeler

Dershane ve hücrelerde döşeme kaplaması olarak altıgen tuğla kullanılmıştır. Revaklarda da altıgen tuğla kullanımı yaygın olmakla birlikte kare ve dikdörtgen tuğlanın kullanıldığı uygulamalara da rastlanmıştır. Kare tuğla sadece Cafer Ağa Medresesi'nde, dikdörtgen tuğla ise Süleymaniye Evvel-Sani Medreseleri'nde görülmüştür. Revaklarda kullanılan diğler bir malzeme ise taştır. Taş Haseki Hürrem Sultan, Zal Mahmud Paşa Fevkani, Rüstem Paşa Medreseleri'nin revaklarında uygulanmıştır. Avlularda ise döşeme kaplaması olarak sadece taş (mermer) kullanılmıştır.

2.2.7. Diğler Mimari Elemanlar

2.2.7.1. Ocaklar

Ocaklar hücrelerde bulunan ve ısıtma amacıyla kullanılan elemanlardır. Genellikle külahlı-yaşnaklı veya külahlı-kemerli olabilmektedirler. Haseki Hürrem Sultan, Semiz Ali Paşa, Cafer Ağa ve Kara Ahmed Paşa Medreseleri'nde külahlı-yaşnaklı ocaklar kullanılmıştır. Külahlı kemerli-ocaklar ise genellikle son dönem medreselerinde görülmektedir. Eyüp Sokollu, Şemsi Paşa, Zal Mahmud Paşa Fevkani-Tahtani ve Atik Valide Sultan Medreseleri'nde külahlı-kemerli ocaklar kullanılmıştır. Üsküdar Mihrimah Sultan, Süleymaniye Evvel-Sani, Sinan Paşa, Kadirga Sokollu ve Kılıç Ali Paşa Medreseleri'nde ise ocak yerleri kapatıldığı için ne tip ocak kullanıldığı belirlenememiştir.

2.2.7.2. Dolaplar (Nişler)

Hücrelerde öğrencilerin eşyalarını koymaları amacıyla yerden belli bir yüksekliği olan, niş şeklinde dolaplar yapılmıştır. Niş adedleri ve yerleri her medreseye göre farklılık göstermektedir. Niş adedleri 1-3 arasında değişmektedir. Haseki Hürrem Sultan, Şehzade Mehmed, Rüstem Paşa, Sinan Paşa, Eyüp Sokollu ve Şemsi Paşa Medreseleri'nde kullanılan niş adedi 1'dir. 3 adet niş ise Yavuz Sultan Selim ve Cafer Ağa Medreseleri'nde kullanılmıştır. Kadırga Sokollu ve Atik Valide Sultan Medreseleri'nde de 2 adet niş görülmektedir. Üsküdar Mihrimah Sultan, Süleymaniye Evvel-Sani, Semiz Ali Paşa, Edirnekapı Mihrimah Sultan, Zal Mahmud Paşa Fevkanı-Tahtani, Mehmed Ağa ve Kılıç Ali Paşa Medreseleri'nde ise niş yerleri kaybolmuştur.

2.2.7.3. Kapılar

Dershane ve hücre kapıları biçim ve boyut olarak birbirlerinden farklıdır. Dershane kapıları kemerli ve mermer sövelidirler. Eşik malzemesi olarak da mermer kullanılmıştır.

Kapı yükseklikleri 1.90 m ile 2.55 m arasında değişmektedir. 1.90 m'lik kapı yüksekliği Mehmed Ağa Medresesi'nde, 2.55 m'lik kapı yüksekliği ise Süleymaniye Evvel-Sani Medreseleri'nde kullanılmıştır. En fazla kullanılan kapı yüksekliği 2.10 m olup; Üsküdar Mihrimah Sultan, Rüstem Paşa, Semiz Ali Paşa, Cafer Ağa, Hadım İbrahim Paşa, Kara Ahmed Paşa, Kadırga Sokollu ve Şemsi Paşa Medreseleri'nde görülmektedir. Yavuz Sultan Selim, Eyüp Sokollu, Zal Mahmud Paşa Fevkanı-Tahtani ve Atik Valide Sultan Medreseleri'nde ise kapı yüksekliği 2.20 m'dir. Kapı yükseklikleri Haseki Hürrem Sultan Medresesi'nde 2.25 m, Şehzade Mehmed Medresesi'nde 2.40 m, Kılıç Ali Paşa Medresesi'nde ise 2.35 m'dir.

Hücre kapılarında kemer ise sadece Rüstem Paşa Medresesi'nde görülmektedir. Söve ve eşik malzemesi olarak küfeki kullanılmıştır. Hücre kapı yükseklikleri 1.70 m ile 1.90 m arasında değişmektedir. 1.70 m'lik kapı yüksekliği Hadım İbrahim Paşa ve Kadırga Sokollu Medreseleri'nde kullanılmıştır. En fazla kullanılan kapı yüksekliği ise 1.80 m ve 1.90 m'dir. Rüstem Paşa, Süleymaniye Evvel-Sani, Cafer Ağa, Eyüp Sokollu, Şemsi Paşa, Zal Mahmud Paşa Fevkanı-Tahtani Medreseleri'nde görülen 1.80 m'lik kapı yüksekliği; Üsküdar Mihrimah Sultan, Sinan Paşa, Semiz Ali Paşa, Kara Ahmed Paşa, Edirnekapı Mihrimah Sultan, Atik Valide Sultan ve Mehmed Ağa Medreseleri'nde 1.90 m olmaktadır.

2.2.7.4. Pencereleler

Pencereleler alt ve üst olmak üzere iki çeşittir. Alt pencereleler sövelidirler. Hücre alt pencerelelerinde kullanılan söve malzemesi küfeki, dershane pencerelelerinde ise mermerdir. Bu pencerelelerin dış yüzlerinde lokmalı demir şebekeler, iç yüzlerinde ise ahşap kapaklar yer almaktadır. Üst pencereleler ise kemerlidirler. Bu pencerelelerin iç ve dış yüzlerinde alçı revzenler bulunmaktadır. Alt pencere yükseklikleri dershane ve hücrelelerde farklılık

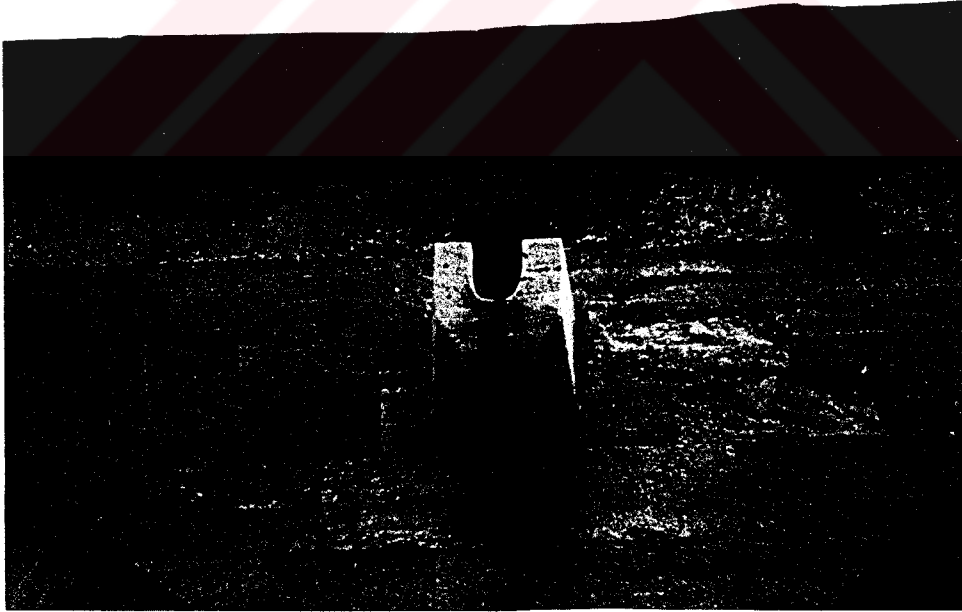
göstermektedir. Dershane pencere yükseklikleri 130 cm ile 180 cm arasında değişirken, hücre pencere yükseklikleri ise 100 cm ile 155 cm arasındadır.

2.2.7.5. Kapaklar

Kapaklar pencere iç yüzlerinde yer almaktadırlar. Katalogda incelenen medrese örnekleri içinde sadece dershane pencerelerinin iç yüzlerinde kapaklar kullanılmıştır. Hücre pencerelerinde ise kapaklara rastlanmamıştır.

2.2.7.6. Çörtentler

Çatıdaki suyu bina duvarlarından uzağa akıtmak amacıyla dışarı doğru uzanan bir oluk şeklinde yapılmışlardır. Çörtentlerde kullanılan malzeme küfektir. Katalogda incelenen medrese örnekleri içinde sadece Şehzade Mehmed, Rüstem Paşa, Süleymaniye Evvel-Sani Semiz Ali Paşa, Zal Mahmud Paşa Fevkanî-Tahtani Medreseleri'nde çörtene rastlanmıştır (Resim 2.122).

Resim 2.122. Semiz Ali Paşa Medresesi Avlu Revağında Görülen Çörtent

3. KILIÇ ALİ PAŞA KÜLLİYESİ VE YAKIN ÇEVRESİ

3.1. TOPHANE VE KILIÇ ALİ PAŞA KÜLLİYESİ ÇEVRESİNDEKİ YAPILAŞMA ÖZELLİKLERİ

3.1.1. Topografik Özellikler

İstanbul şehri, yerleştiği alan bakımından birtakım parçalara ayrılır. Bunlardan biri güneyde Haliç ve Marmara surları arasında yer alan asıl İstanbul'dur. Tarihi yarımada olan bu parça asırlar boyunca birçok tarihi olaya sahne olmuştur. İstanbul'u oluşturan diğer önemli parçalar ise Beyoğlu ve Üsküdar bölgeleridir.

Beyoğlu bölgesi düz bir alan ile başlayıp dik yamaçlar halinde kuzeye doğru yükselir. Düzlük olan uç kısmı ise ortaçağda surları içinde tamamiyle ayrı bir şehir teşkil etmiş olan Galatayı meydana getirir. Galata ise kuzeydoğuya doğru kıyı boyunca, Tophane-Sahpazarı-Fındıklı üzerinden Boğaziçine bağlanır.

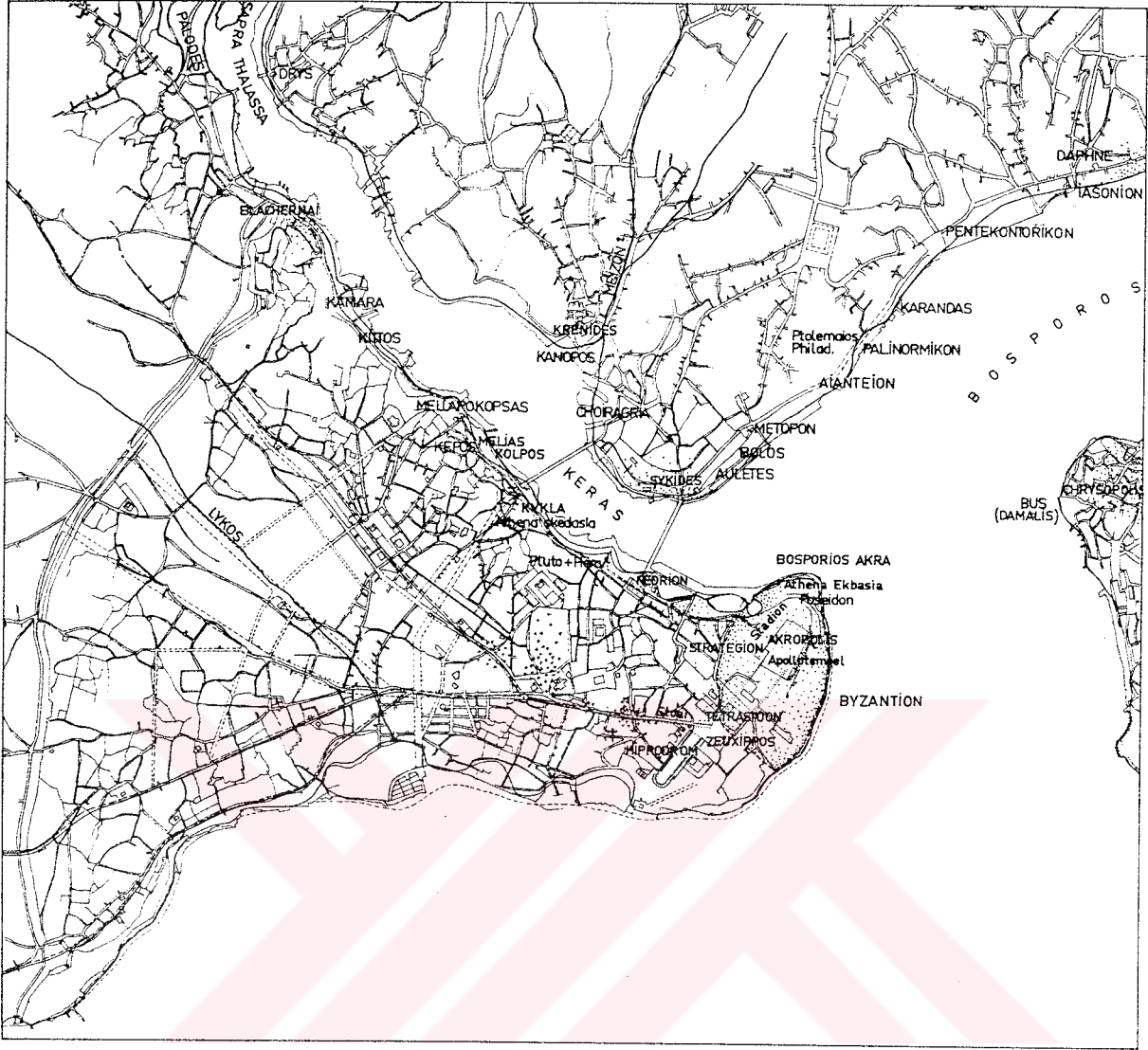
Galata'nın Boğaz'a ve Haliç'e komşu olan alçak kısımları ise Tophane semtini oluşturur. İstanbul boğazının Rumeli yakasında Galata ile Sahpazarı arasında yer alan bu semt günümüzde İstanbul'un önemli bir ticaret merkezi haline gelmiştir. Semtte çeşitli bankalar, antrepolar ve irili-ufaklı dükkanlar yer almaktadır (Meydan Larousse, C.12:215).

Tarihi yarımadadan Tophane'ye ulaşım Galata köprüsüyle sağlanmaktadır. Galata köprüsüyle Karaköy'e geldikten sonra Kemeraltı veya Necatibey Caddesi takip edilerek Tophane'ye ulaşılır. Bu iki cadde birleşerek Meclisi Mebusan Caddesini oluştururlar. Kılıç Ali Paşa Külliyesi ise Meclisi Mebusan Caddesinin başladığı noktada yer almaktadır.

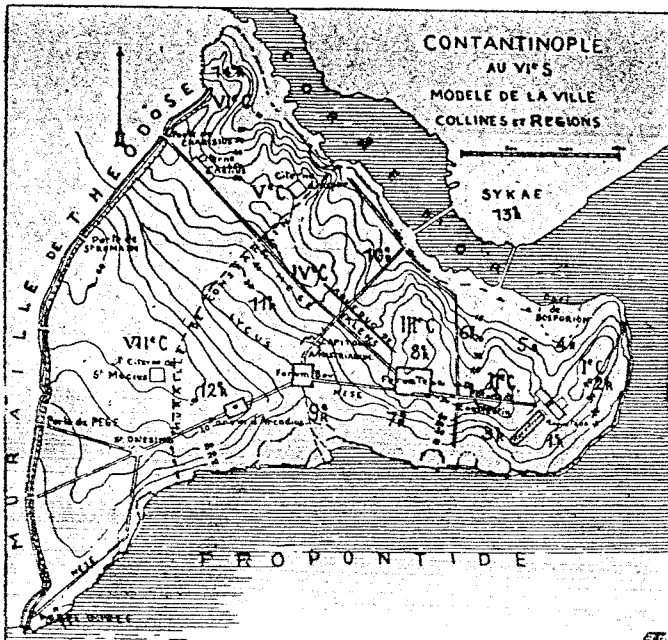
3.1.2. Tarihsel Gelişim

Tophane çevresinin tarihsel gelişimi için İstanbul'un tarihi gelişiminde önemli bir yer tutan Galata bölgesinin tarihinden bahsetmemiz yerinde olacaktır.

III.yy'da Galata, Kostantinoupolis'e gelen ve surlar içinde bulunması sakıncalı görülen yabancı tüccarların barındığı, küçük bir kasaba halindeydi (Arkan, 1989:107). O dönemde adı orada bulunan incir bahçelerinden dolayı incirlik anlamına gelen Sykai idi. (Arseven, 1989:69)(Harita 3.1). Bizans imparatoru II Teodosios 413 yılında Kostantinoupolis'e müdafâ amacıyla yeni surlar yaptırırken Galata da surlarla çevrildi. Galata, 14 bölgeye ayrılmış olan Kostantinoupolis'in 13. idari bölgesi haline geldi (Müller Wiener, 1977:20) (Harita 3.2). Galata bölgesi XI-XII yy'da çeşitli saldırılar sırasında Bizans devletine yardım eden ve bir takım imtiyazlar kazanan Venediklilere, daha sonrada Cenevizlilere verildi (Arkan, 1989:110). XIII. ve XV.yy 'da ise Galata Bizans Devletinin bir uzantısı olmaktan

Harita 3.1. III.yy'da Galata ve Tophane bölgesi (Muller-Wiener, 1977:17)

Harita 3.2. V.yy'da İstanbul'un 14 semti (Mauboury, 1951:64)

çıkarak surlar içinde bağımsız bir Ceneviz kolonisi haline gelmiştir (Arkan, 1989:111)(Harita 3.3,3.4,3.5).

Ceneviz kolonisi daha sonra sınırlarını Azapkapı-Şişhane-Galata Kulesi ve Tophane 'ye kadar genişletmiştir(İslam Ans. , C.5:1214). Galata surları Azap Kapısıyla başlar ve Kürkçü Kapısı, Yağkapanı Kapısı, Balıkpazarı Kapısı, Kurşunlumahzen Kapısı, Mumhane Kapısı, Kireç Kapısı, Eğri Kapı, Tophane Kapısı, Küçükkule Kapısı ve Büyükkule Kapılarıyla son bulur (Harita 3.6). Bunlardan sadece Tophane Kapısı, Büyükkule Kapısı ve Küçükkule Kapısı karaya bakar (Mamboury , 1951:85).

Harita 3.2'de de görüldüğü gibi Galata surlarının doğusunda kalan Tophane bölgesinin o zamanki ismi "Metopon" du. Megora'lı Schoinikos ve Amphiaras'a ait mabed ve yine Artemis Phosphoros kutsal yerinin bulunduğu Bolos'u(kale içi) takip ederek Metopon'a ulaşılırdı (İslam Ans., C.2:672). Bosporios Akra'nın(Sarayburnunun) karşısında bulunan ve ağaçlık olan bu bölgede Diane Phosphore ve Minerva mabedleri vardı. XVI. yy'da bu mabedlerin yerinde Bizans devrine ait St.Claire ve Aya Photini adlı kiliseler yer almaktaydı(Kömürcüyan, 1952:259).

1453 yılında Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethinden sonra burada top dökümü için yaptırılmış olduğu " Tophane" binası, bölgeye ismini vermiştir(Harita 3.7).Fetihten sonra, Osmanlı devrinin ilk dönemlerinde özellikle topçu askerleri ve imalathane işçilerini barındıran Tophane, giderek rağbet görmüş, birçok güzel yalılar ve evler inşa edilerek büyük bir mahalle haline gelmiştir(Kömürcüyan ,1952:260). XIX. yy'ın sonlarına doğru yerleşim bölgesi olma özelliğini kaybeden Tophane semti, Cumhuriyet'in ilanından sonra önemli bir ticaret merkezi olmuştur.

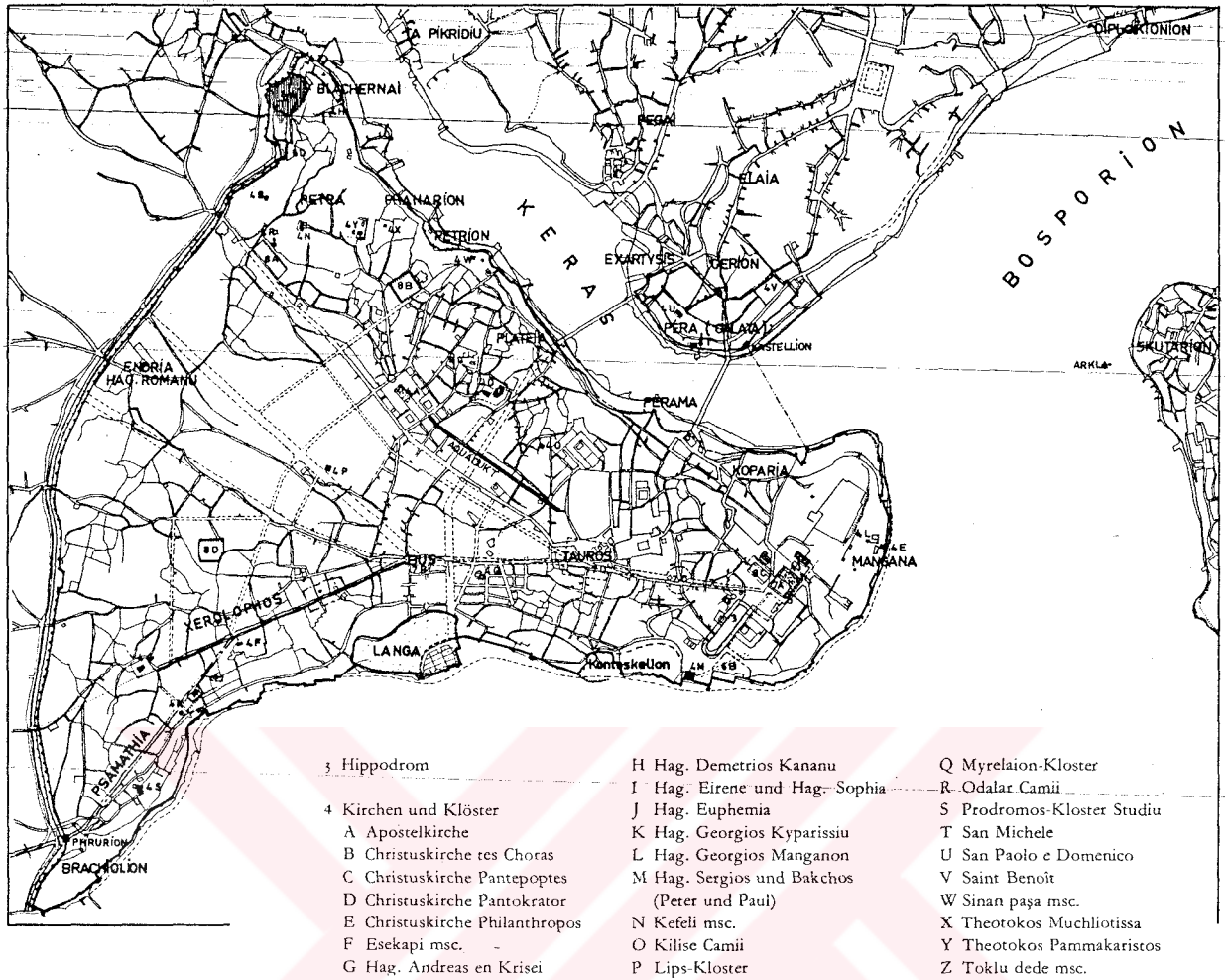
3.1.3. Fiziksel Biçimleniş

Galata surlarının dışında kalan ve Boğaziçi'nin başlangıcı olan Tophane bölgesinde yerleşim, 1453 yılında İstanbul'un fethiyle başlamıştır. Bölgede yapılan ilk önemli yapılardan biri Tophane Binasıdır(Resim 3.1). İlk olarak Fatih Sultan Mehmet tarafından XV. yy'da top imalathanesi olarak yaptırılan Tophane Binası II.Beyazıt döneminde büyütülmüş, Kanuni devrinde ise yıktırılarak yeniden yaptırılmıştır(Ayverdi , 1953:43). Bina yeniden yaptırılırken birtakım yeni ilave yapılarla genişletilmiştir. Bu ilavelerden biri Top Arabacıları Kışlası ve bu kışla içinde yaptırılan Tophane Ocağı Mescididir(İslam Ans., C2:672).

Tophane 'nin Boğazkesen tarafında Firuz Ağa Camisi yakınında yer alan Çukurcuma Camisi bölgenin en eski camilerindendir. Cami 1543-1545 yılları arasında Kanuni'nin şeyhülislamlarından Fenerizade Muhyiddin Efendi tarafından yaptırılmıştır. Bu yüzyılda yapılan diğer yapılar ise, Tophane Binası'nın arkasındaki tepede yer alan ve günümüzde mevcut olmayan 1553 tarihli Defterdar Ebulfazl Camisi, yine Tophane surlarında inşa ettirilen 1559 tarihli Cihangir Camii ve Hacı Mimi Mescidi diyede anılan Karanlık

Harita 3.5. Fetih öncesi Galata ve çevresi (Müller-Wiener, 1977:27).

Harita 3.6. Galata Surları (Eyice, 1969:85)

Harita 3.7. Fetihten sonra İstanbul (Müller-Wiener, 1977:32).

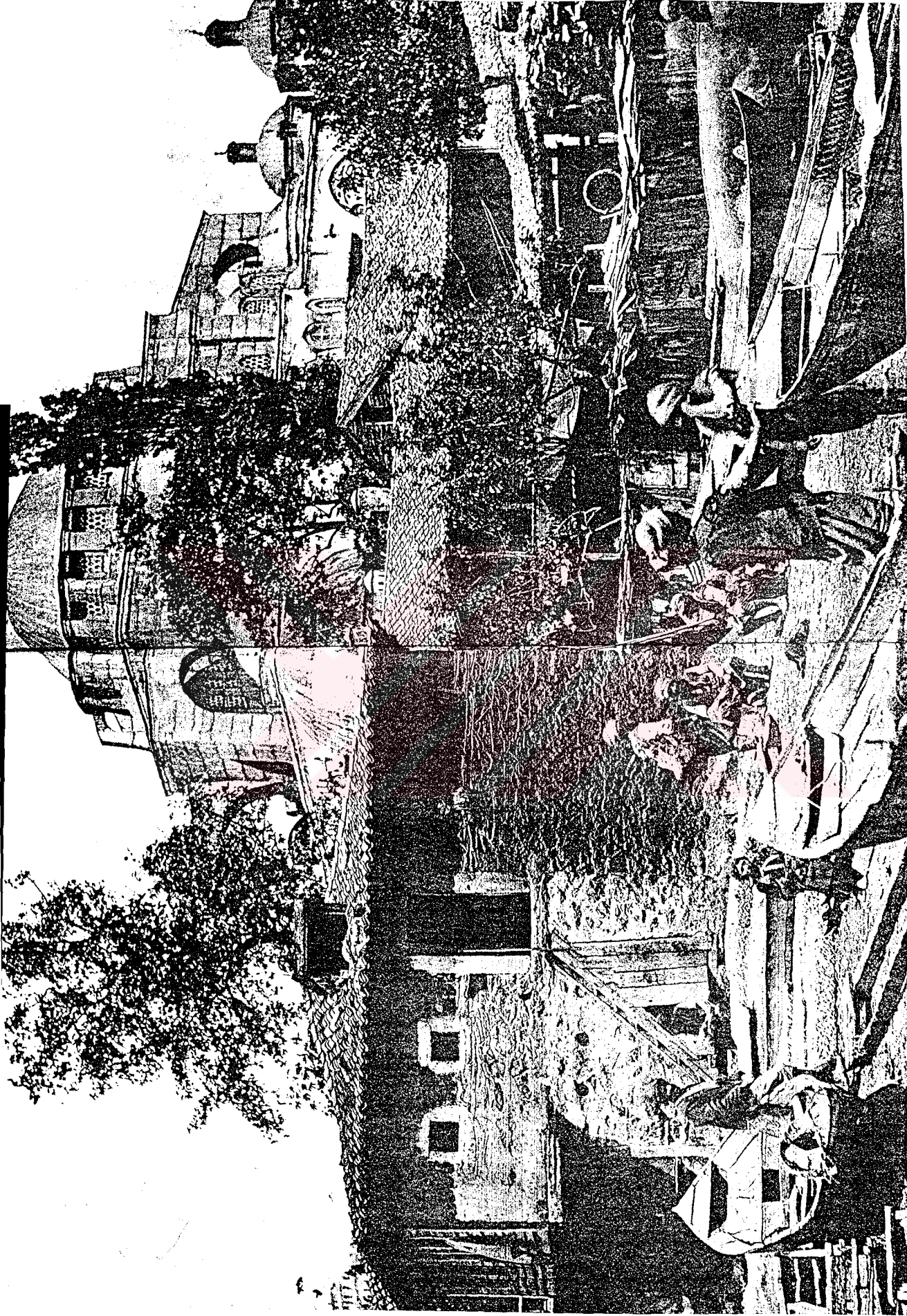

Resim 3.1. XVI.yy'da "Tophane-i Amire" binası (Kayra, 1990:105).

Mesciddir(Cezar , 1991:75). Fakat bölgenin en önemli camisi önceleri Tophane Camisi olarak tanınan Kılıç Ali Paşa Camisi'dir. 1580 yılında ünlü denizcilerden Kılıç Ali Paşa tarafından Mimar Sinan'a yaptırılan cami, türbe, sebül, hamam ve medreseden oluşan bir külliye içersinde yer almaktadır (Eyice , 1994 , C.4:557).İnciciyan'ın verdiği bilgiye göre bu külliyenin yapımı için daha önceleri körfez olan bölge doldurulmuş (Kömürcüyan, 1952:260), böylece burada boğaziçinin ilk iskelesi sayılan Tophane İskelesi ve Meydanı olmuştur(Eldem, 1979:284) (Resim 3.2,3.3).

Askeri bir saha olarak kurulan Tophane semtinin deniz kıyısında kalan bölümü, bu iskelenin oluşmasıyla deniz ticaretinin önemli bir merkezi haline gelmiştir. Henüz bağlık-bahçelik ve mezarlık olan Tophane surlarında ise sadece bağ evlerine rastlanmaktadır (Dökmeçi ve diğerleri,1990:12) (Harita 3.8).

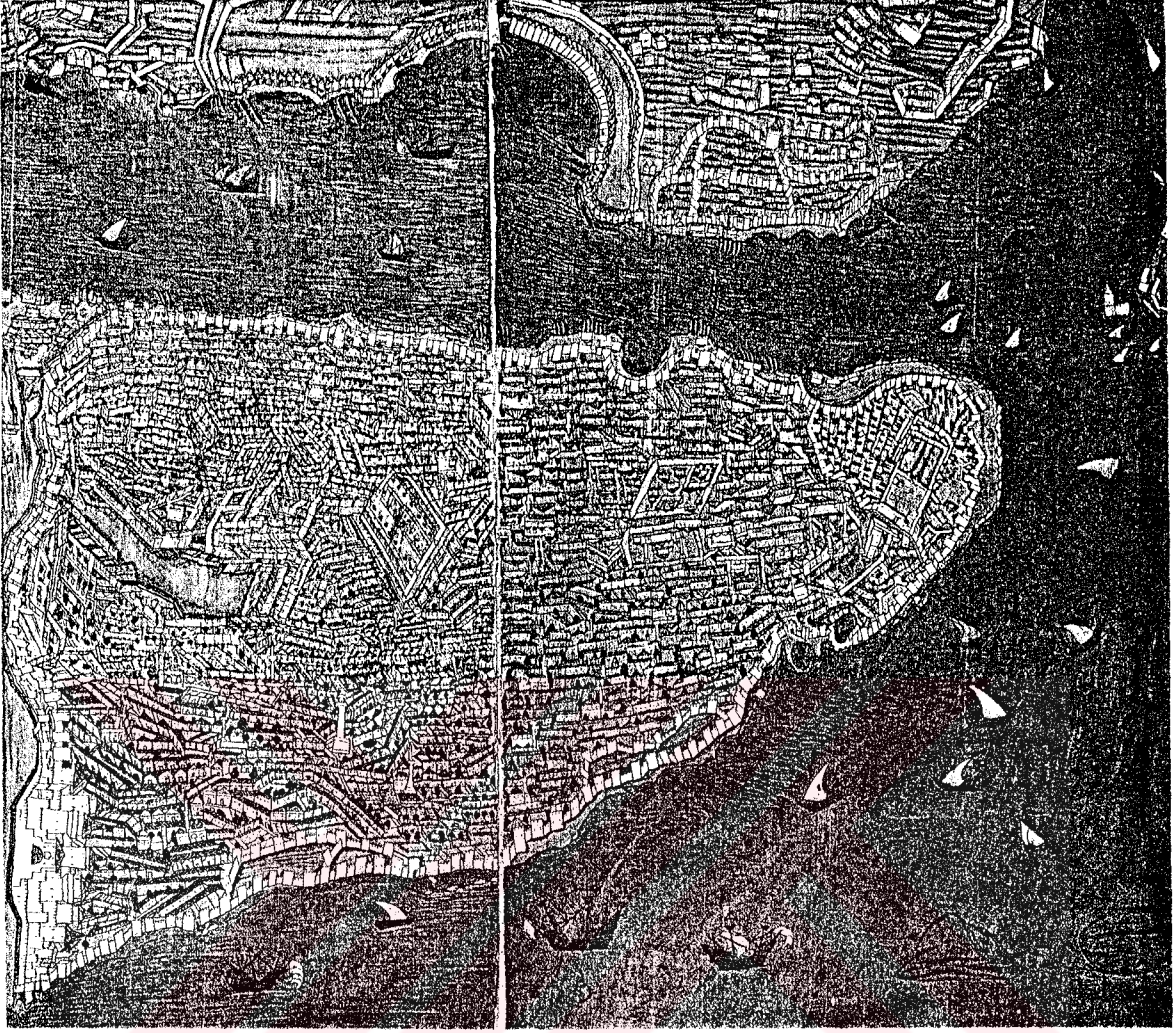
XVI. yy 'ın sonlarında Tophane semti, Top Arabacıları Kışlası'nın yapımıyla Salıpazarı semtine doğru gelişme göstermiştir. Bu arada Defterdar Camisi, Çukureuma Camisi ve Hacı Mimi Mescidi etraflarında aynı isimlerle anılan mahalleler oluşmaya başlamıştır(Harita 3.9).

Resim 3.2. Topbane İskelesi ve buradaki kayıkçı ocakları (Eldem, 1979:284)

Resim 3.3. Tophane İskelesi ve arka planda yer alan Kılıç Ali Paşa Camisi (Arslan, 1992:53)

Harita 3.8. XVI. yy'ın sonlarında Galata Surları ve Tophane surlarını gösteren bir minyatür (Cezar, 1991:12)

Kömürcüyan XVII. yy başlarında Tophane surlarının Türklere ait evlerle dolu olduğunu, sahil boyunca ise çok güzel yalıların sıralandığını belirtmektedir. Terekeci Yalısı, Validé Karındaş Yalısı, Sadreddinzade Yalısı, Güğümbaşı Yalısı, Melek Ahmed Paşa Yalısı, Deniz Uğrusu Yalısı ve Ebusaid Yalısı bu güzel yalılara örnek olarak verilebilir (Kömürcüyan, 1952:260). Artan nüfusun su ihtiyacını karşılamak amacıyla ilk olarak 1613 yılında Tophane'ye su getirilmiştir (Dökmeci ve diğerleri, 1990:16). 1632 yılında ise Siyavuş Paşa tarafından Kılıç Ali Paşa Camisi'nin karşısına bir çeşme, 1636'da da Vezir Mustafa Paşa tarafından bir çeşme ve sebil inşa ettirilmiştir (Müller-Wiener, 1977:430). Bu yüzyılda genelde küçük mescidler yaptırılmıştır. Bunlardan biri Tophane'nin üst taraflarında Boğazkesen Caddesi üzerinde yer alan Tuntum Mescidi'dir. XVII. yy'da Kaptan-ı Derya Ali Ağa tarafından yaptırılan bu mescid adını, burada uzun süre inamlık yapan Tuntum Abdullah Efendi'den almıştır. Diğer bir mescid ise Tophane Binasına yakın bir yer olan Lüleci Sokağı'ndaki Hendek Mescidi'dir. Yapım tarihi tam olarak belli olmayan bu mescidin ön tarafında 1713 tarihli bir çeşme bulunmaktadır (Cezar, 1991:72). Bu yüzyılda

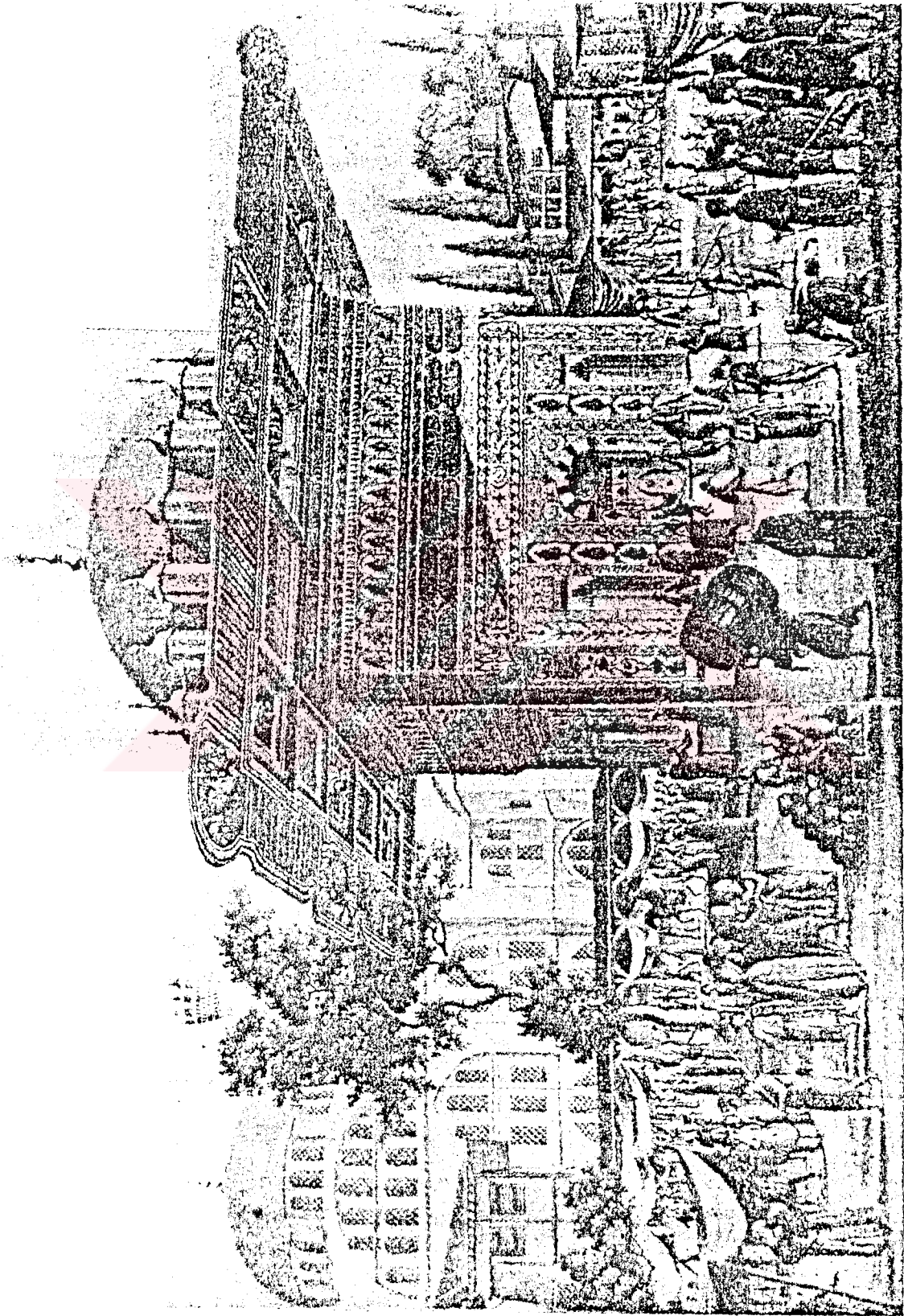
yapılmış başka bir mescid ise Tophane'nin üst kısımlarında Cihangir'e doğru uzanan yokuş üzerindeki Kadiri Mescidi'dir. Hacı Piri Tekkesi Mescidi diye de anılan bu mescid 1611 yılında Tosyalı İsmail Rumi tarafından yaptırılmıştır (Cezar, 1991:73).

Yine Tophane sirtlarında Cihangir'e yakın bir yerde yapılan Çavuşbaşı Mescidi ve Salıpazarı yakınlarındaki Mehmet Ağa Camisi bu yüzyılın önemli yapılarındandır. Ayrıca Yahudi Sokağı Hamamı ve Çavuşbaşı Hamamı'nın da bu dönemde yapıldığını görmekteyiz (Orhonlu, 1950:12).

XVII. yy'ın sonunda Tophane semtinin Cihangir ve Salıpazarı doğrultusunda geliştiğini görmekteyiz. Cihangir tepeleri ev ve konaklarla dolmuş Çavuşbaşı Mescidi'nin etrafında ise aynı adla anılan bir mahalle oluşmuştur. Mehmet Ağa ve Tuntum mahalleleri de meydana gelen diğer mahallelerdir (Kömürcüyan, 1952:43).

XVIII. yy'da Tophane semtinin en önemli yapılarından biri Kılıç Ali Paşa Camisi'nin yanında I.Mahmut tarafından 1732 yılında Mimar Ahmet Ağa'ya yaptırılan Tophane Çeşmesi'dir (Mamboury, 1951:91) (Resim 3.4). XVIII. yy Türk mimarisinin en güzel örneklerinden biri olan bu çeşme, Sultanahmat'teki III.Ahmed Çeşmesi'nden sonra İstanbul'a gelen gezgin ve yabancıların en çok dikkatini çeken meydan çeşmesi olmuştur (Arslan, 1992:179). Çiçek zevkinin zirveye ulaştığı Lale Devri'nin dekorasyon anlayışı içinde yaptırılan bu çeşme, kare plan ve kubbeli bir örtüden oluşmaktadır. Çeşme 1792 ve 1793 yıllarında çeşitli onarımlar görmüştür (İnciciyan, 1976:112). Daha önce Kanuni döneminde yaptırılan Top Arabacıları Kışlası bu yüzyılda yeniden elden geçirilmiştir. III.Selim Tophane'de daha önce varolan bu kışla binalarını yıktırarak, 1792'de Kapıkulu'nun teknik sınıfı olan Topçular ve Top Arabacıları için yeni bir plan anlayışı ile ahşap Top Arabacıları Kışlası'nı inşa ettirmiştir (Resim 3.5). Kışla kente deniz yoluyla gelen Avrupalılar'ın karaya çıktıkları Tophane İskelesi'nin hemen yakınında olduğu için, dikkat çeken yapılardan biri olmuştur (Arslan, 1992:196). Kışlanın inşası sırasında Tophane meydanında yer alan ağaçlar kesilmiş, çevredeki evler yıktırılmış, mevcut dükkanlar Galata surunu yanına taşınmıştır. Böylece genişleyen meydan Nizam-ı Cedid askerlerinin talimگاهی haline gelmiştir (İnciciyan, 1976:112) (Resim 3.6). Ayrıca III.Selim bu kışla yanında birde saat kulesi yaptırmıştır (Mamboury, 1951:91).

XIX. yy'da yukarıda bahsettiğimiz Top Arabacıları Kışlası önemli bir kışla olma özelliğini sürdürmüştür. Sanayi Kışlası adıyla da anılan bu yapı 1823 yılında Tophane'de çıkan bir yangın sonucu yanmış, II.Mahmut kışlayı yeniden yaptırırken Nusretiye Camisi'nin de inşasını başlatmıştır (Arslan, 1992:196). Bu yüzyılın diğer önemli bir yapısı da I.Abdülmecit tarafından yaptırılan Nusretiye Kasrı'dır. Tophane Kasrı veya Talimhane Kasrı diye de anılan bu bina, 1867 yılında çıkan bir yangın sonucu, yeniden yaptırılmış ve Meşrutiyet Dairesi olarak yeniden kullanılmaya başlanmıştır. (Resim 3.7, 3.8).

Resim 3.4. XVIII. yy'da Tophane Çeşmesi (Melling, 1969:36)

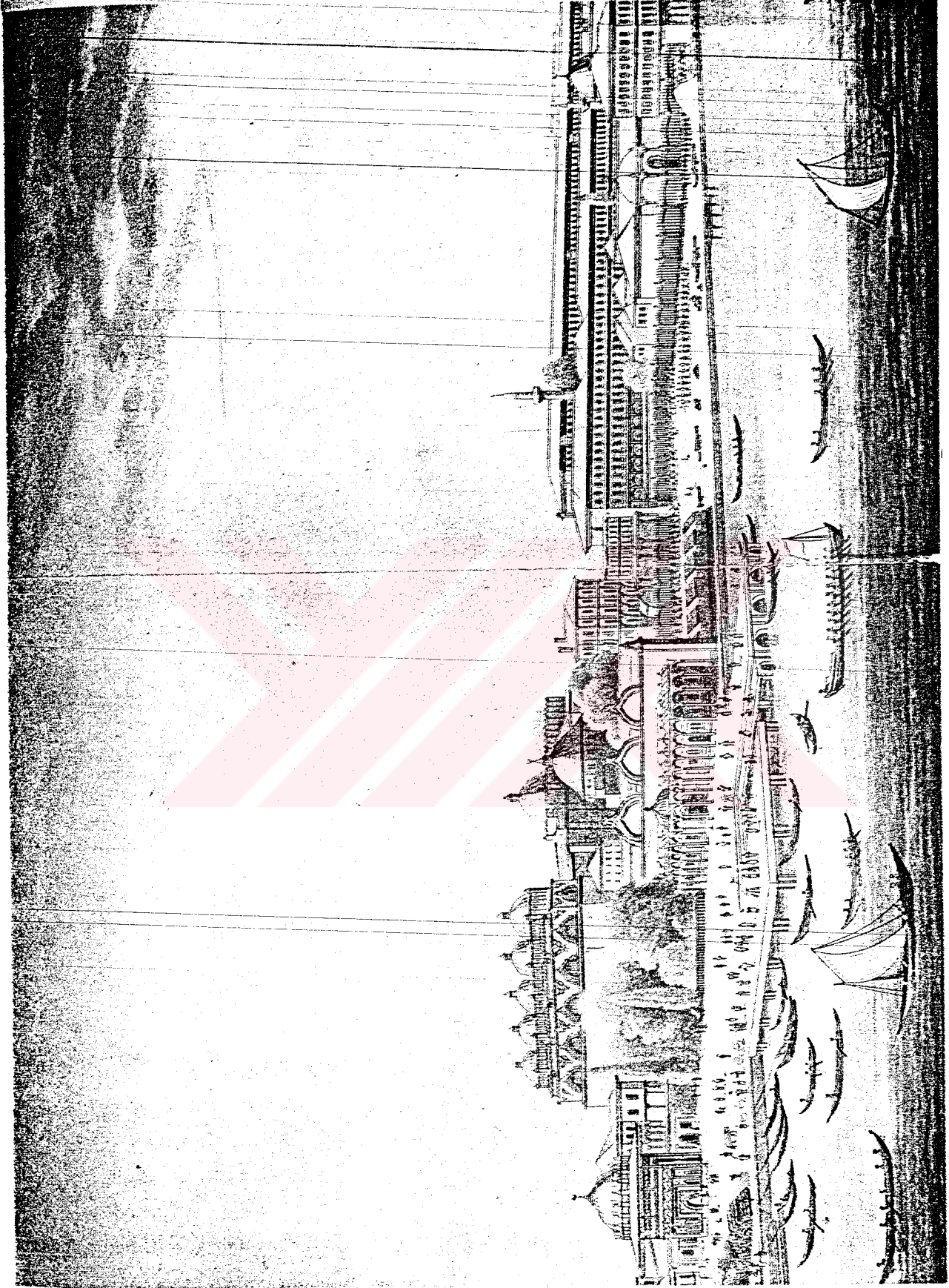

Resim 3.5. Top Arabacıları Kışlası (Melling, 1969:21)

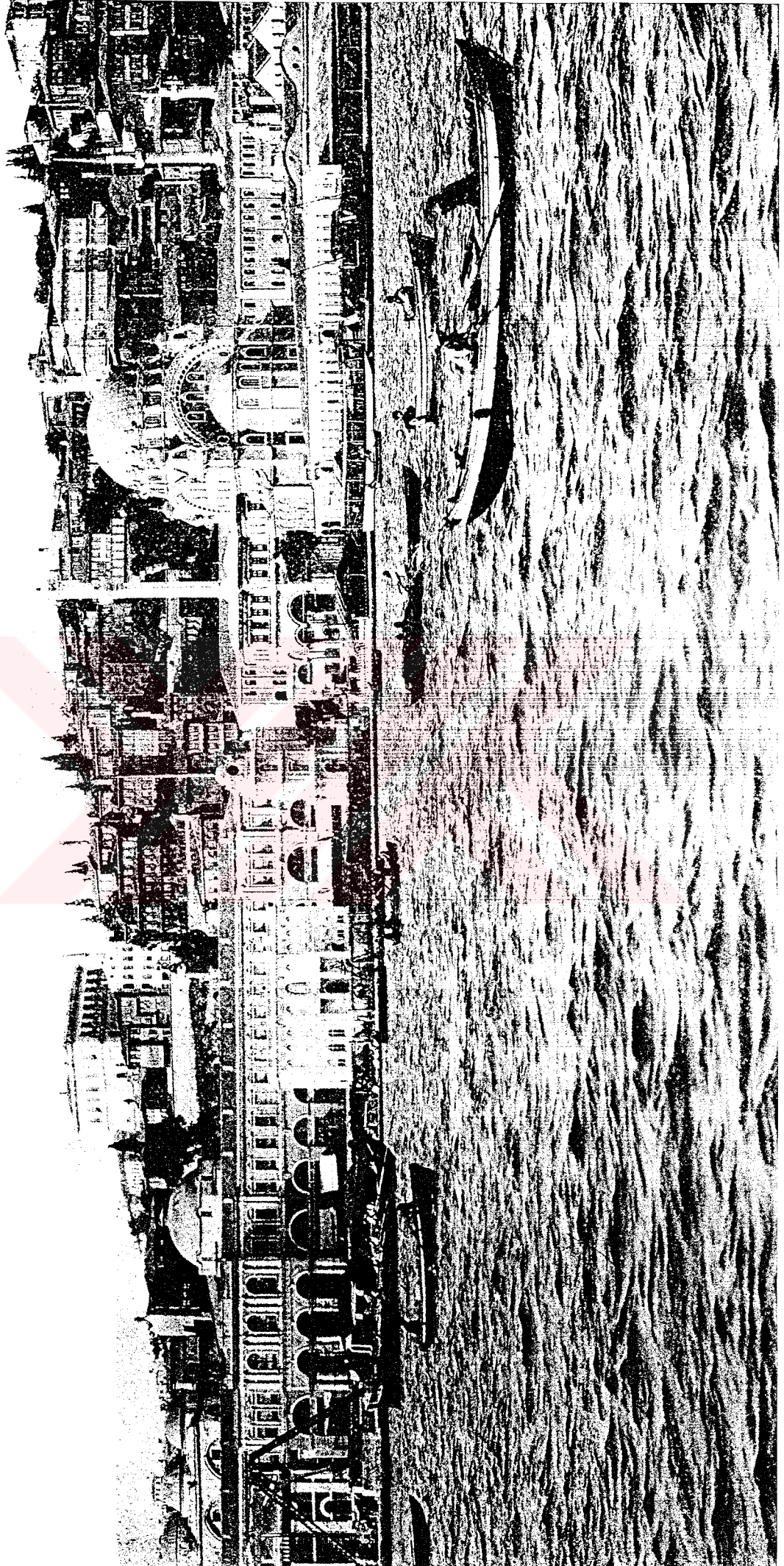
Tophane Senti XIX.yy'ın ikinci yarısından itibaren yavaş yavaş şehirleşmeye başlamış ve XX.yy'ın ortalarına kadar yarı kırsal özelliğini korumuştur. Sokaklar henüz köy durumunda olup araba ise yeni görünmektedir. Bu arada Boğazkesen yokuşu önem kazanmaya başlamıştır(Kayra,1990/1:107).

XX. yy 'ın başlarında "Tophane-i Amire İdadi Sanayi Alayları" adında faaliyetine devam eden Tophane binası bir ara "Tophane Müşirliği" adını almış 1923 yılında Cumhuriyetin ilanından sonrada önemini bitirmeye başlamıştır (Meydan Larousse, C.12:215). Harita 10'da 20. yy 'ın başlarında Tophane Binaları ve çevresi görülmektedir. Mahmudiye-Topçular-Tophane-Fındıklı-Sahpazarı olan Karaköy-Beşiktaş arasındaki caddelerin ismi 1934 yılında Necatibey ve Meclisi Mebusan Caddesi olarak değiştirilmiş, Galata-Beşiktaş arasındada elektrikli tramvay işlemeye başlamıştır (Kayra, 1990/1:108). 1957- 58 yıllarında yol genişletme çalışmaları sırasında, bir süre sanat okulu olarak kullanılan Top Arabacıları Kışlası, Tophane-i Amire İdadi Sanayi Alayları binaları, Yamalı Hanım'ı ve Kılıç Ali Paşa Camisi 'nin kuzeyinde yer alan dükkanlar yıktırılmıştır (Cezar, 1991:77).

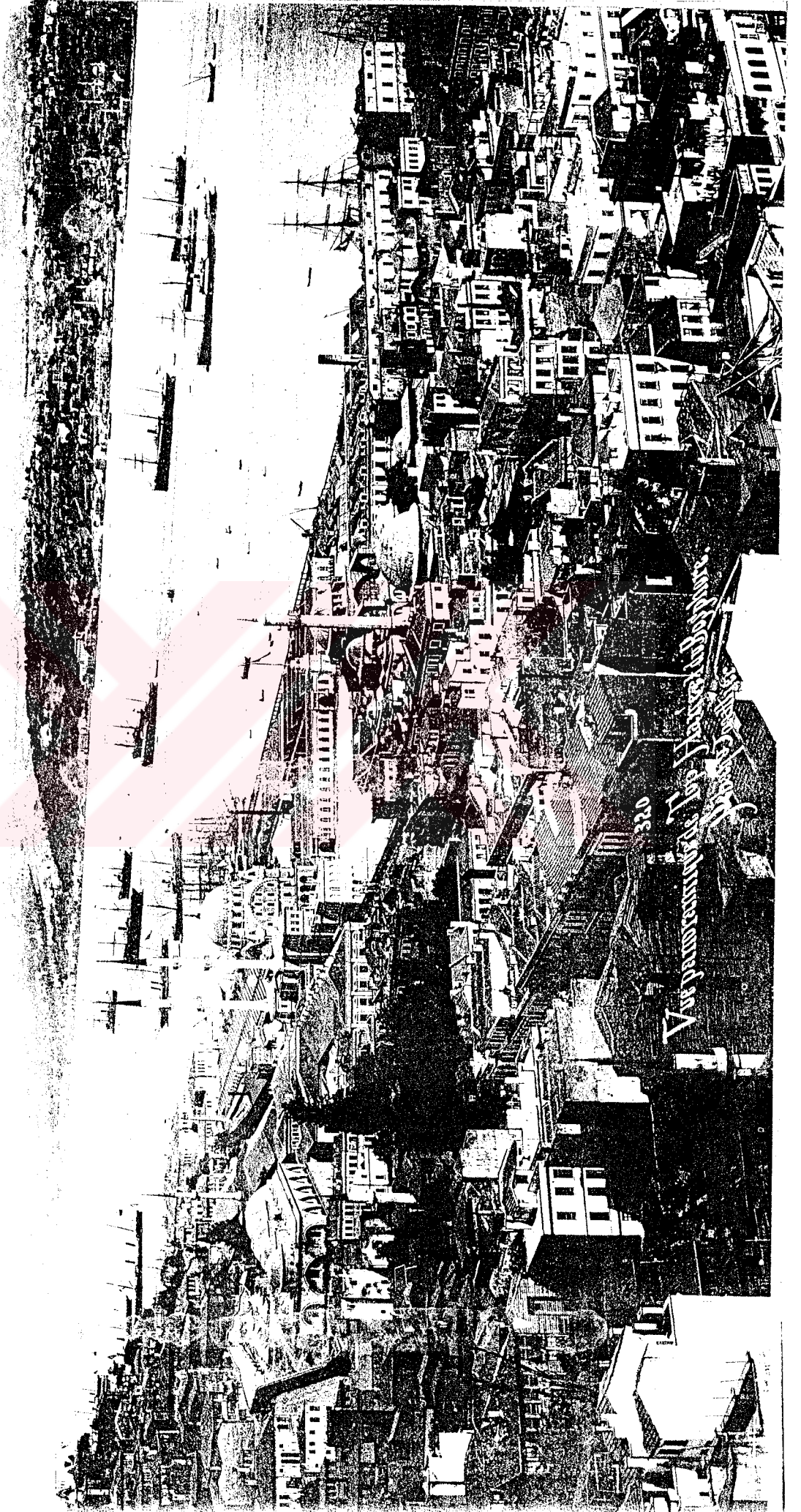
Herşeyden önce askeri bir saba olarak gelişme gösteren ve geçmişte güzel yahlının bulunduğu bir sent olan Tophane, Cumhuriyetten sonra yerleşim bölgesi olma özelliğini yitirmiştir. Günümüzde bu yahlının hiçbirinden eser kalmamıştır. Galata 'dan itibaren Fındıklı'ya kadar olan mahalleleri içine alan Tophane senti, bugün İstanbul'un önemli bir

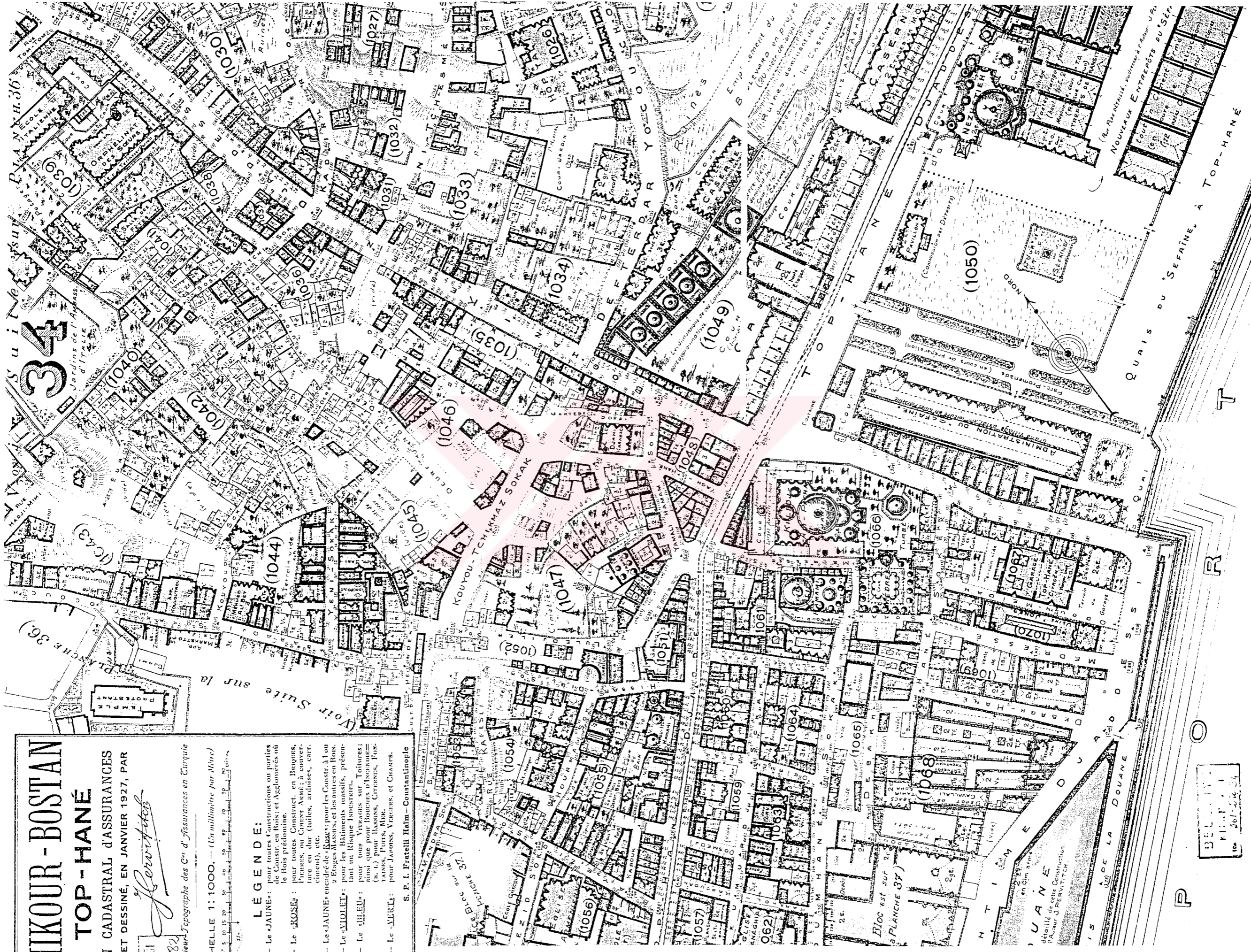
Resim 3.6. XVIII. yy'da Tophane Meydanı ve İskelesi (Eldem, 1979:220)

Resim 3.7. XIX.yy'ın sonlarında Nusretiye Camisi, Nusretiye Kasrı, Saat Kulesi, Fophane-i Amire Sanayi Alayları binaları (İhsanoğlu, 1992:36)

Resim 3.8. 1890 yılında Tophane Semti (Alman Arkeoloji Enstitüsü Fotoğraf Arşivi).

CHIKOUR - BOSTAN TOP - HANÉ

PLAN CADASTRAL D'ASSURANCES
LEVÉ ET DESSINÉ, EN JANVIER 1927, PAR

J. Perwititch
N°: 682

Ingenieur-Topographe des C^o d'Assurances en Turquie

ECHELLE 1:1000. — (Un millimètre par Mètre)

- LÉGENDE:**
- I.— Le «JAUNE»: pour toutes constructions ou parties de Constr. en Bois; et Agglomérés où le Bois prédomine.
  - II.— Le «ROSE»: pour toutes Constructions, en Briques, Pierres, ou Chaux Armé; à couverture en dur (tuiles, ardoises, ciment), etc.
  - III.— Le «JAUNE» enclavé de «ROSE»: pour les Constr. à 1 ou 2 Etages Massifs, et les autres en Bois.
  - IV.— Le «VIOLET»: pour les Bâtimens massifs, présent tant un Risque Inconnu.
  - V.— Le «BLEU»: pour tous Vitrages sur Toitures; ainsi que pour Bâtimens d'Escaliers, Puits, Mgr., Taisirs, Puits, Mgr., Citernes, Fok.
  - VI.— Le «VERT»: pour Jardins, Vergers, et Champs.

S. P. I. Fratelli Halm - Constantinople

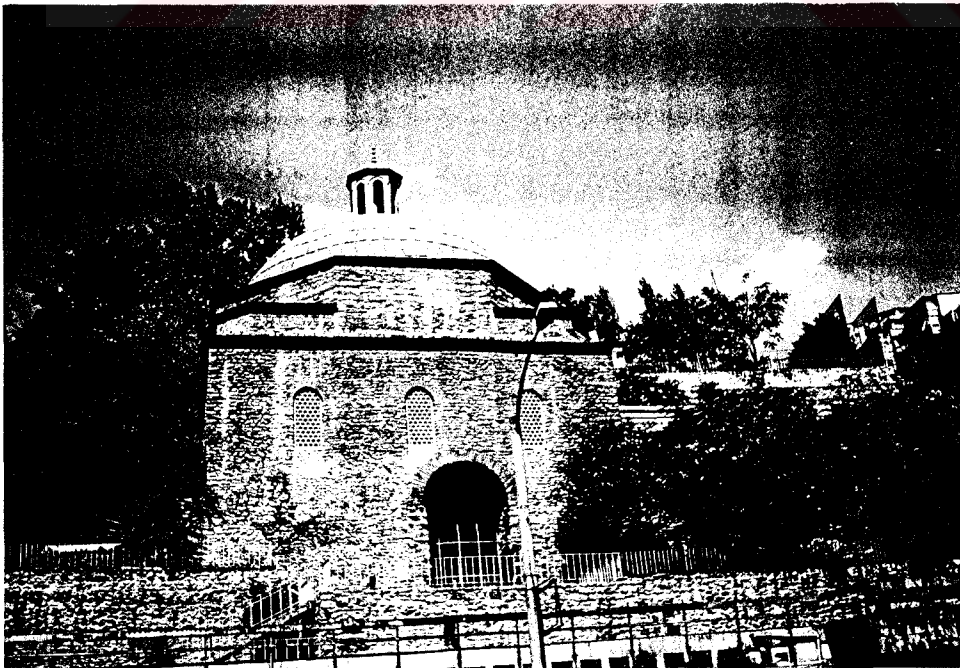
Harita 3.10. XX.yy'm başlarında Topbane semti ve çevresi

ticaret merkezi haline gelmiştir. Fakat Tophane 'nin üst kısımlarında yer yer konut bölgelerine rastlanmaktadır.

Günümüzde Tophane Binası'nın sadece Fatih ve Kanuni döneminden kalan yapıları durmaktadır. Bu yapılar bugün Askeri Müze olarak kullanılmaktadır (Resim3.9, 3.10).

Resim 3.9. "Tophane-i Amire" binasının Fatih devrinden kalan yapısı

Resim 3.10. "Tophane-i Amire" binasının Kanuni devrinden kalan yapısı

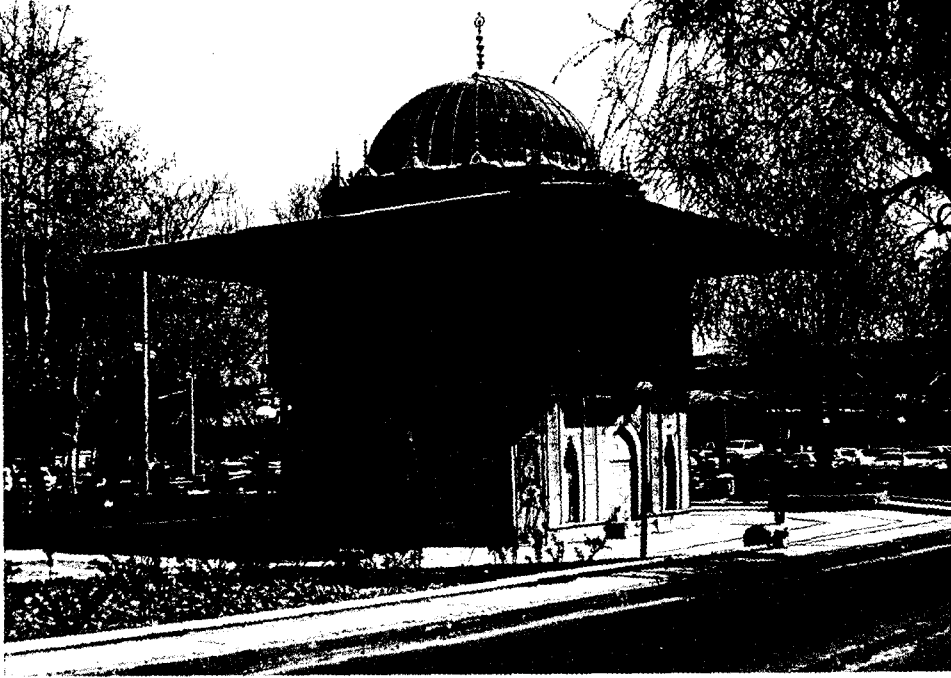
Top Arabacıları Kışlası'nın yerinde ise Denizcilik Bankası ve Deniz Yolları İşletmesi'nin çeşitli birimleri bulunmaktadır. Nusretiye Kasrı'nda Mimar Sinan Üniversitesi'ne devredilmiştir (Resim 3.11).1957-1958 yılları arasında yapılan yol genişletmeleri sırasında yıktırılan Yamalı Hamamı'nın yerinde bugün bir park yer almaktadır (Resim 3.12) ve Tophane Çeşmesi ise kullanılmamaktadır (Resim 3.13).

Resim 3.11. Nusretiye Kasrı

Resim 3.12. XVI.yy'da Karabaş (Yamalı) Hamamı'nın yer aldığı, günümüzde park olarak kullanılan alan.

Resim 3.13. Tophane Çeşmesinin bugünkü durumu

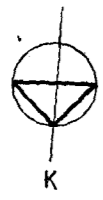
Kılıç Ali Paşa Külliyesi ise tam bir ticaret merkezinin ortasında kalmıştır. Dükkanların çoğu medrese etrafındaki Kılıç Ali Paşa Medrese ve Kılıç Ali Paşa Mescidi sokağında toplanmakta ve hamamın önündeki alan ise bir otopark olarak kullanılmaktadır (Resim 3.14). Tophane Binası'nın etrafındaki Karabaş Mektebi sokak, Defterdar Yokuşu ve Bozdoğan Caddesi üzerinde ise konut + ticaret fonksiyonları yer almaktadır (Pafta 3.1).

Resim 3.14. XVI.yy'da dükkan, günümüzde otopark olan alan.

Çevredeki yapıları betonarme, kagir ve ahşap olarak ayırdığımızda betonarme yapıların çoğunlukta olduğunu görmekteyiz. Kagir yapılar azınlıkta kalmakta, ahşap yapılara ise hiç rastlanmamaktadır (Pafta 3.2). Kagir yapıların kat adedleri 1-3 arasında değişirken betonarme yapılarda ise 5'i aşan kat adedlerine rastlanmaktadır (Pafta 3.3).

PAFTA 3.1.
FONKSİYON
ANALİZİ

DENİZLİK BANKASI DUKKANLARI

MUSRETİYE KASRI

TOPHANE İSKELESİ CADDESİ

TOPHANE
ÇEŞMESİ

KILIC ALI PAŞA MESCİDİ SOKAK

MURAKIP SOKAK

MURAKIP SOKAK

MUMHANE CADDESİ

ALİ PAŞA DEŞİRMENİ SOKAK

MECLİSİ MEBUSAN
CADDESİ

TOPHANE BİRİSİ

KARABAS
MUSTAFA
AĞA CAMİİ

İSKELE
CADDESİ

LÜTELLER
SOKAK

DEFTERDAR YOKUŞU

BOĞAZKESEN
CADDESİ

KARABAS MEKTEBİ SOKAK

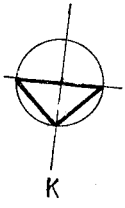
- TİCARET
- KONUT
- KONUT - TİCARET

0 5 10 15m

PAFTA.3.2.
YAPIM SİSTEM-
LERİ ANALİZİ

PAFTA 3.3.
KAT ADETLERİ
ANALİZİ

DENİZCİLİK BANKASI DUKKANLARI

NUSRETİYE KASRI

TOPHANE İSKELESİ CADDESİ

TOPHANE
ÇESMESİ

KILIC ALI PAŞA MESCİDİ SOKAK

ODUN MEY. SOK.

DENİZCİLER SOKAK

MURAKİP SOKAK

YUNUS SOK.

MURAKİP SOKAK

MUMHANE CADDESİ

ALİ PAŞA DEĞİRMENİ SOKAK

MECLİSİ MEBUSAN CADDESİ

TOPHANE BİNASI

KARABAŞ MUSTAFA
AĞA CAMİİ

BOĞAZ KEŞEN CADDESİ

DEFTERDAR YOKUŞU

KARABAŞ MEKTEBİ SOKAK

LİDİCİLER CADDESİ

- TEK KATLI YAPILAR
- 1 ve 2 KATLI YAPILAR
- 3 ve 4 KATLI YAPILAR
- 4 KAT ÜZERİNDEKİ YAPILAR

0 5 10 15m

3.2. KILIÇ ALİ PAŞA KÜLLİYESİ

3.2.1. Tarihi

Kaptan-ı Derya Kılıç Ali Paşa tarafından Mimar Sinan'a yaptırılan Kılıç Ali Paşa Külliyesi; cami, sebil, türbe, medrese ve hamamdan oluşmaktadır. Hadikat'ül-Cevami'de külliye yapıları arasında bir sıbyan mektebinin bulunduğu da yazılı olmakla birlikte bu bina günümüzde ayakta olmadığı gibi yeri ve ne zaman ortadan kalktığı bilinmemektedir (Ayvansarayı, 1864:58).

II.Selim ve III.Murad devri kaptanlarından olan Kılıç Ali Paşa (1500?-1587) Calabria'nın Licastelli köyünde balıkçı bir ailenin oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Papaz olmak üzere Napoli'ye giderken, Cezair korsanları tarafından esir edilmiş, uzun bir korsanlık döneminden sonra da müslümanlığı kabul etmiştir. Uluç Ali lakabıyla da anılan Kılıç Ali Paşa, Turgut Reis ve Barbaros Hayreddin Paşa tarafından yetiştirilmiş, İnebahtı Deniz Savaşında göstermiş olduğu başarılarından sonrada II.Selim tarafından ona "Kılıç" lakabı verilmiştir. Kılıç Ali Paşa denizcilik tarihinde göstermiş olduğu başarıların yanı sıra yaptırdığı mimari eserlerle de adından söz ettirmiştir. 16 sene kadar kaptanlık görevinde bulunan Kılıç Ali Paşa Tophane'de cami, hamam, türbe ve medrese, Beşiktaş'ta bir mescid, Yenisaray'da bir hamam ve Fındıklı'da eşi adına bir mescid yaptırmıştır. Büyük savaş gemilerinin yapılması için de çalışmalarda bulunmuştur (İslam Ans., C.6:681).

Tophane Camisi diye de anılan Kılıç Ali Paşa Camisi TB, TE ve TM'de Mimar Sinan'ın eserleri arasında yer almaktadır (Meriç, 1965:78). Cami, avlu giriş kapısında yer alan kitabesinden de anlaşıldığı gibi 1580 (H.998) yılında tamamlanmıştır. Bu dört mısralık kitabe şair Ulvi Tarafından yazılmıştır.

Miri bahr ani Kılıç Paşa, kapudanı zaman

Yaptı çün bu camii ola yeri darüsselam

Hatufi kutsi görüp "Ulvi" dedi tarihini

Ehli inana ibadetgah olsun bu makam

H.988-M.1580 (Konyalı, tarih yok:54).

Ayrıca cami inşası için 1578 (Fi 25 R 986) yılında Samako'dan demir getirtilmiştir (Refik, 1935:26). 1580 yılında tamamlanan cami, Sinan'ın yaşlılık döneminde yaptığı son eserlerdendir.

Külliye'nin diğer bir yapısı olan Kılıç Ali Paşa Türbesi de TB, TE ve TM'de Mimar Sinan'ın eserleri arasında yer almaktadır (Meriç, 1965:26). Kitabesindeki tarihe göre türbe 1587 (H.995) yılında tamamlanmıştır:

Sahibü'l-hayrat Kılıç Ali Paşa-yi gazi merhumun

Türbe-i şerifleridir-995.

(Raif,1935:359)

Ne varki, gerek kitabe levhasının duvara sonradan konulmuş izlenimini veren iğreti durumu, gerekse bu tarihin Sinan için çok geç olması, Sinan eseri olduğuna şüphe bulunmayan Kılıç Ali Paşa Türbesi'nin camii ile aynı yılda (1580) yapıldığına işaret etmektedir (Kuran, 1986:208).

TB, TE ve TM'de Mimar Sinan'ın eserleri arasında sayılan Kılıç Ali Paşa Hamamı (Meriç, 1965:46) ise 1583 yılında tamamlanmıştır (Konyalı, 1950:134).

Kılıç Ali Paşa Medresesi ise caminin inşasından sekiz ve Kılıç Ali Paşa'nın ölümünden bir sene sonra, 1588 (H. 996) yılında tamamlanmıştır (Baltacı, 1976:280). Mimar Sinan'ın eseri olmasına kesin gözüyle bakılan medresenin; Sinan'ın eserlerini bildiren tezkerelerde yer almayışı şaşırtıcıdır. Bu nedenle de medreseyi Sinan'ın tasarlamış olduğu ve yapımının, onun 1588'deki ölümünden sonra bitirildiği düşünülmektedir (Eyice, 1994, C.4:558).

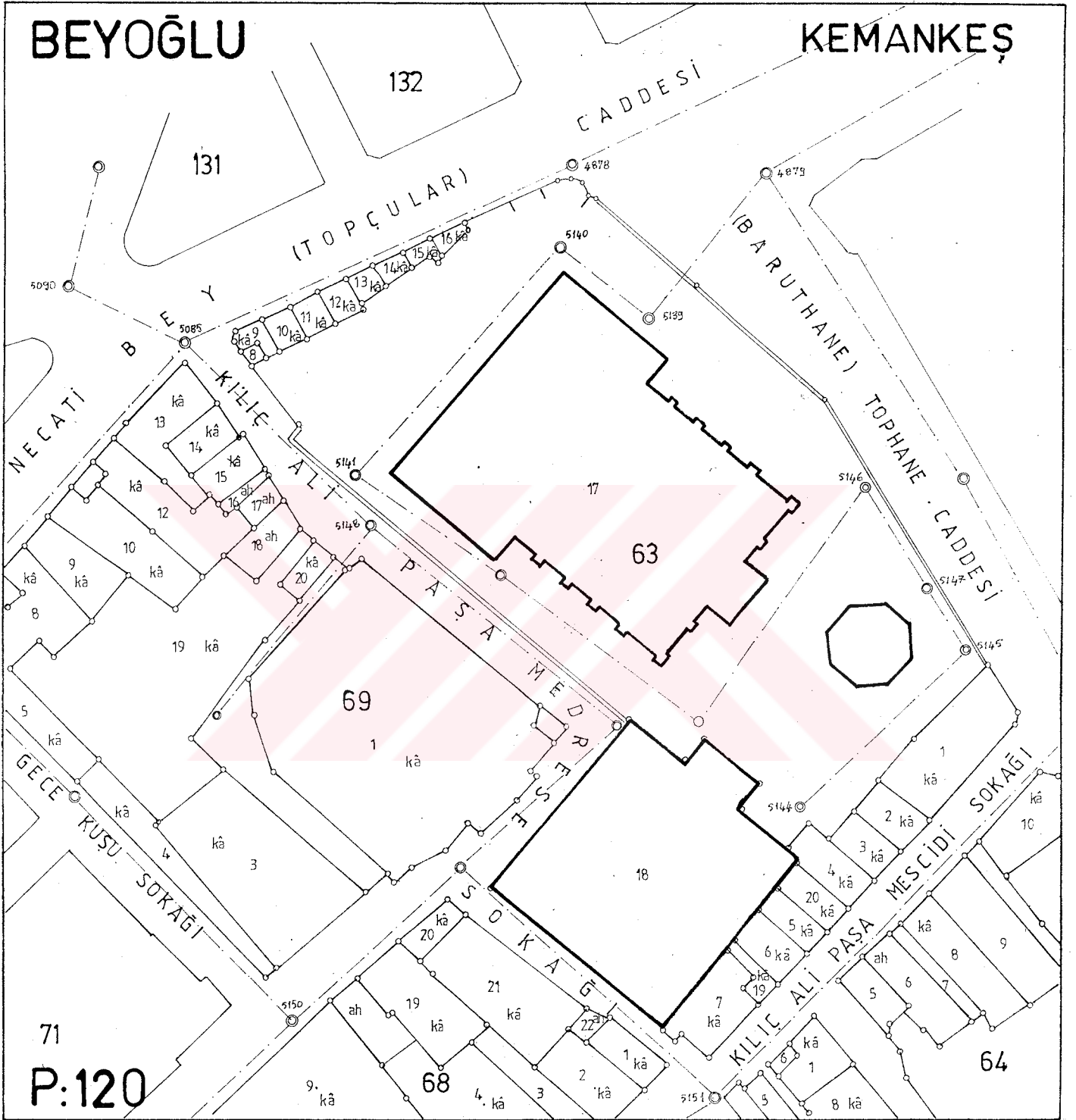
Cami avlu duvarının köşesinde yer alan ve tarihi tam olarak bilinmeyen Kılıç Ali Paşa Sebili'nin de külliye'nin bir yapısı olduğu ileri sürülmektedir. Ancak 1861 yılında yapılan yol genişletme çalışmaları sırasında bir çok eski eser gibi Kılıç Ali Paşa Sebili'nin de yıkılmış olduğu düşünülmektedir (Eyice, 1994, C.4:558). Kılıç Ali Paşa Sebili'nin yerine ise bu yıkım sırasında ortadan kaldırılan ve karşı köşede yer alan Mustafa Paşa Sebili'nin yeniden yaptırılmış olabileceği sanılmaktadır (Ünsal, 1987, C.2:20).

3.2.2. Genel Yerleşim Özellikleri

Osmanlı döneminde İstanbul'un önemli iskelelerine cami yapmak gelenek haline gelmişti. Kılıç Ali Paşa Camisi'nin yer seçiminde de bu prensibe uyulmuş; Galata bölgesinin önemli iskelelerinden biri olan Tophane İskelesi'nde Kılıç Ali Paşa Camisi ve Külliyesi inşa edilmiştir. Yer seçiminde kurucusunun uzun denizcilik yaşamı da etkili olmuş, denize yakın bu yer uygun görülmüştür. Şehir topografyasındaki bu değişiklikler yüzünden bugün kıyıda oldukça uzakta kalan külliye'nin, XIX. yy'dan önce sahilde yer aldığı eski gravürlerde görülmektedir (Eyice, 1994, C.4:557) (Resim 3.6).

Kılıç Ali Paşa Külliyesi Kemeraltı ve Necatibey Caddeleri'nin birleşip Meclisi Mebusan Caddesi'ni oluşturdukları noktada yer almaktadır (Çizim 3.1). Camii ve türbe; Meclisi Mebusan Caddesi, Tophane İskelesi Caddesi ve Kılıç Ali Paşa Medrese Sokağı boyunca duvarlarla çevrili avlu içinde; hamam caminin batısında yer alan Kılıç Ali Paşa Medrese Sokağı üzerinde, medrese hamamın güneyinde, sebil ise Meclisi Mebusan Caddesine bakan avlu duvarının köşesinde yer almaktadır. Hamam, caminin kible ekseni doğrultusunda, medrese ile türbe, doğu-batı ekseni üzerinde kurulmuştur (Kuran, 1986:208).

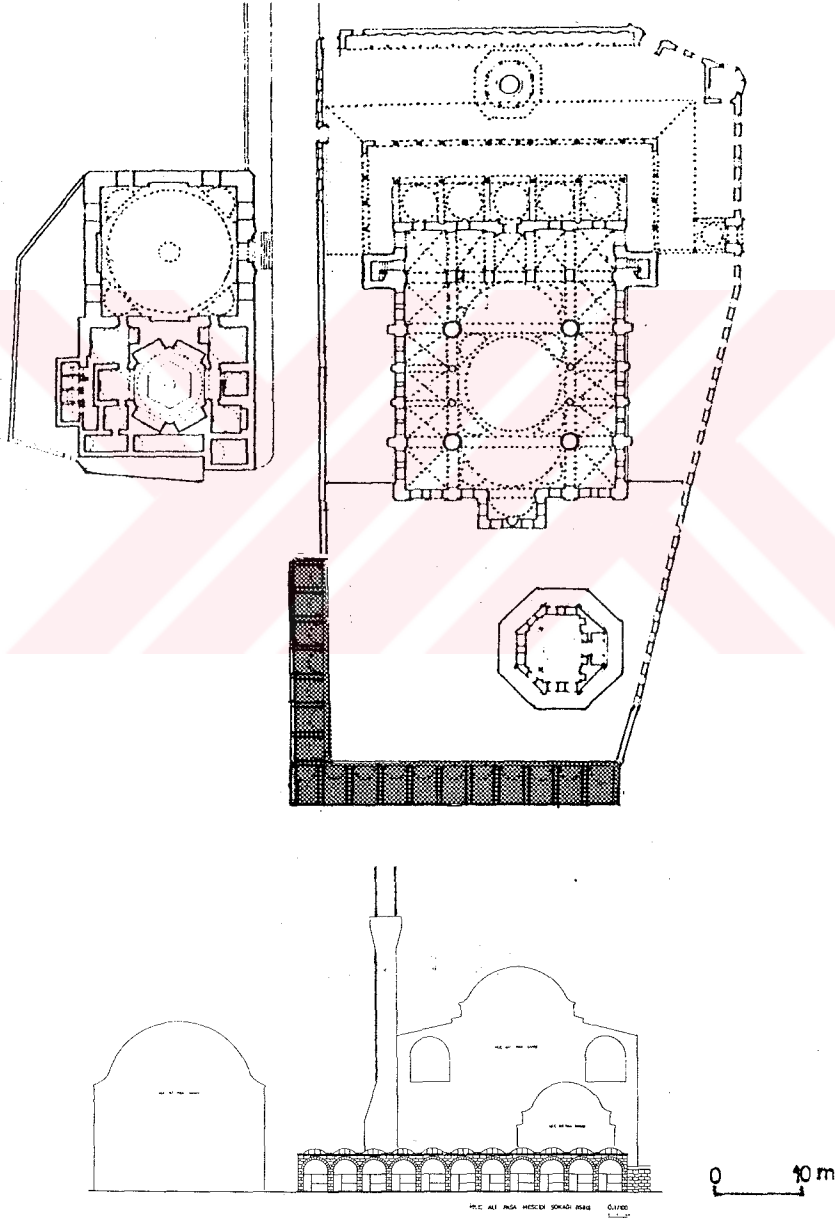
Tapu kayıtlarına göre külliye Beyoğlu İlçesi, Tophane Sırtı Kemankuş Mahallesi, 120 pafta; 63 ve 69 adalarda yer almaktadır (Harita 3.11). Camii, medrese ve türbe 63 ada 17 ve 18 parsellerde; hamam ise 69 ada 1 parselde bulunmaktadır. Kadastral paftada camii

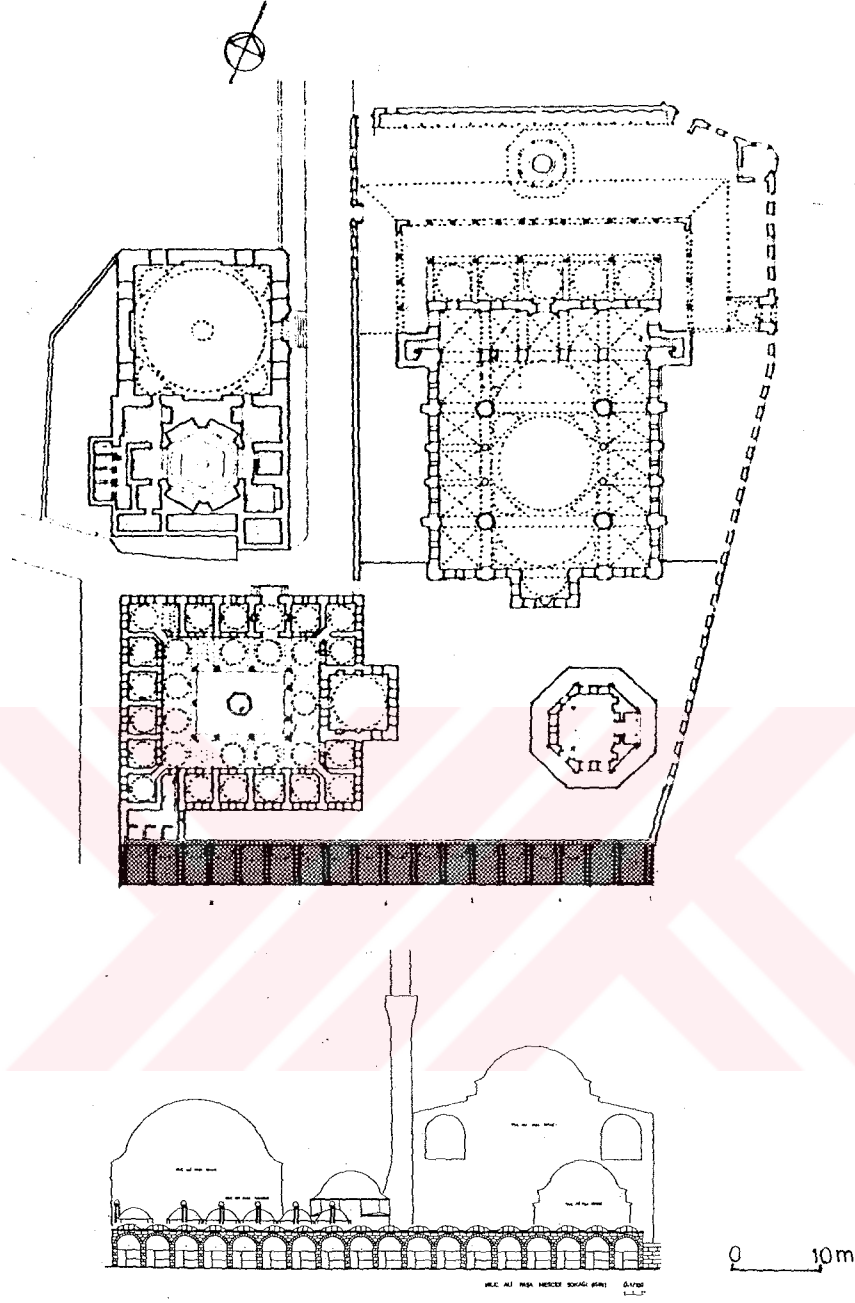
Harita 3.11. Kadastral pafta

ve hanamanın önünde görülen ve özel mülkiyette olan parseller dükkan işlevli iken, 1958 yılında Meclisi Mebusan Caddesi genişletilirken yıktırılmıştır.

Kılıç Ali Paşa Vakfıyesinde caminin güneyinde ve kible cephesinde toplam olarak 18 dükkanın yer aldığı belirtilmektedir (Ek 2). Bu dükkanlardan güneyde bulunanların Kılıç Ali Paşa Medresesi'nin yapımı sırasında yıktırıldığını ve medresenin bu dükkanların yerine yaptırıldığını düşünmekteyiz.(Çizim 3.2, 3.3).

Çizim 3.2. Dükkanların medresenin yapımından önceki restitüsyon plan ve cephesi.

Çizim 3.3. Dükkanların medresenin yapısından sonraki restitüsyon plan ve cephesi.

3.2.3. Külliyyeyi Oluşturan Yapılar

3.2.3.1. Cami

Dış Avlu

İç avlusu bulunmayan Kılıç Ali Paşa Camisi (Resim 3.15), türbeyi ve camiye içinde bulunduran dış avlu duvarları ile çevrilidir. Avluya beş kapıdan girilmektedir (Çizim 3.1). Biri doğuda, ikisi batıda, ikisi kuzeyde bulunan kapılardan en önemlisi kubbeli ve kitabeli doğu kapısıdır (Resim 3.16). Bu kapının kubbesi sokak tarafında taş ayaklara, içerde iki sütuna oturmaktadır (Kuran, 1989:209).

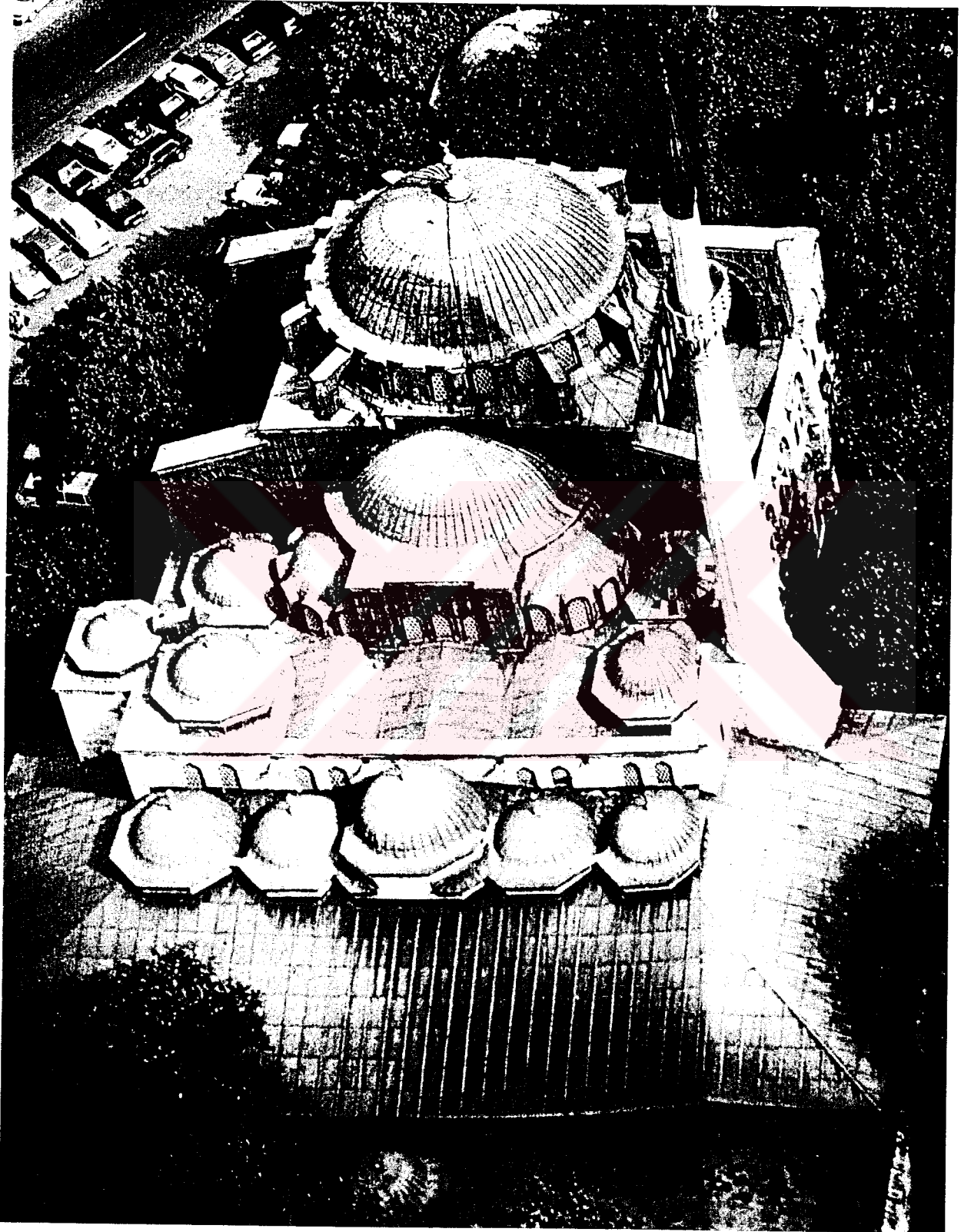
Avluda sekiz sütunun taşıdığı kubbeli ve mermer bir şadırvan bulunmaktadır. Caminin kuzeyinde yer alan avlu duvarında ise on tane abdest musluğu yer almakta, bu muslukları onyeddi sütunun taşıdığı ahşap bir saçak örtmektedir (Konyalı, Tarih yok:55) (Resim 3.17).

1958 yılında yapılan yol genişletme çalışmaları sırasında, avlu duvarlarının kuzey ve doğu cephelerinde birtakım değişiklikler yapılmıştır (Egli, 1954:103). Meclisi Mebusan Caddesi'ne bakan kuzey duvarı ve bu duvarın dış yüzünde yer alan dükkanlar yıktırılmıştır. Duvar geride yeniden yaptırılırken, yıkılan duvarlar yaptırılmamış, bu da caminin önünde sağır bir duvar kitlesinin oluşmasına neden olmuştur (Kuran, 1986:209). Avlunun Tophane İskelesi'ne bakan doğu cephesi ise yıktırılarak türbeye doğru geri çekilmiştir. Yıkım sonrasında duvar yükseklikleri değiştirildiği için doğu duvarı üzerinde yer alan pencereler yere çok yaklaşmış ve oranların bozulmasına neden olmuştur (Ünsal, 1968, C2:46).

Cami

Kılıç Ali Paşa Camisi Sinan'ın yaptığı camiler arasında uzunlamasına dikdörtgen kiteli gelişen tek camidir. Bu tür camilere erken Osmanlı döneminde sık olmasa da rastlanmıştır (Küre Akşemseddin Camisi) klasik dönemde ise mimarlar tarafından kullanılmamıştır. Bu yüzden Kılıç Ali Paşa'da ana kitlesinin uzunluğu enini geçen bir camiyle karşılaşmamız ilginçtir. Daha da ilginç Kılıç Ali Paşa Camisi ile Ayasofya arasındaki benzerliktir (Kuran, 1989:188).

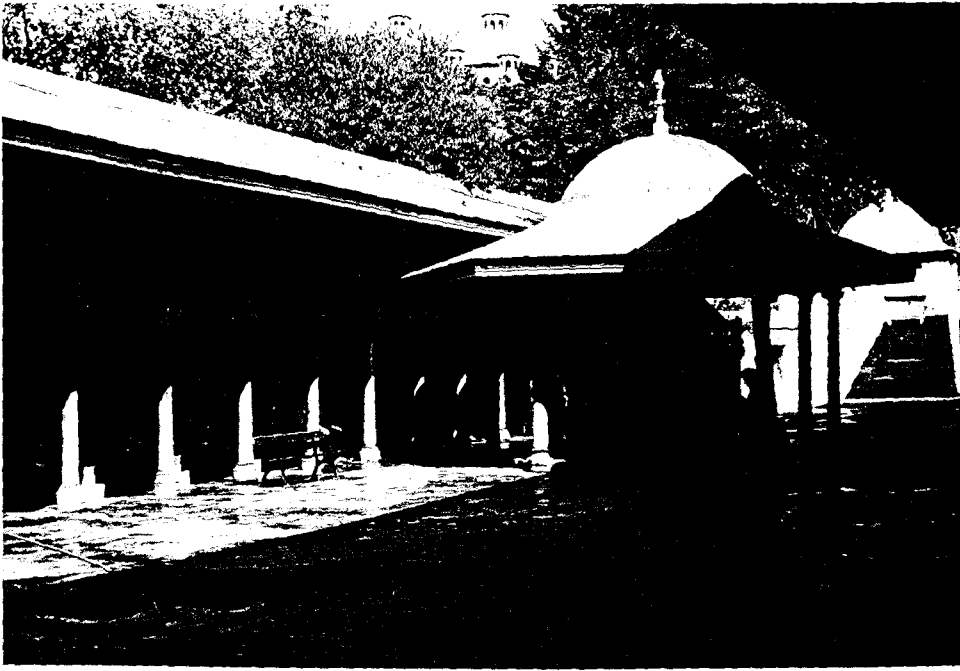
Kılıç Ali Paşa Camisi üç giriş kapılı ve son cemaat yeri çift revaklı olan fevkani bir yapıdır (Raif, 1935:358). Esas cami mekanı tam bir dikdörtgen biçiminde olup, mihrap dışarı doğru taşan bir çıkıntının içindedir (Gurlitt, 1912:85). Cami dört adet yuvarlak filayağuna pandantiflerle oturan 12.70 m çapındaki ana kubbeyle örtülüdür. Kubbe kuzey ve güney doğrultusunda iki yarım kubbe, doğuda ve batıda ise büyük kemerlerle desteklenmiş; bir üçüncü yarım kubbe de mihrap çıkıntısının üstüne konulmuştur (Çizim 3.4). Caminin yarım kubbelerle kible doğrultusunda uzayan orta mekanının üç yanı mahfillerle çevrilidir. Kuzeyde dikdörtgen kesitli dört ayakla, beş aksa bölünmüş arka sahnın, doğuda ve batıda yine beş birimli yan sahnınlar yer alır. Yan sahnınların aksları

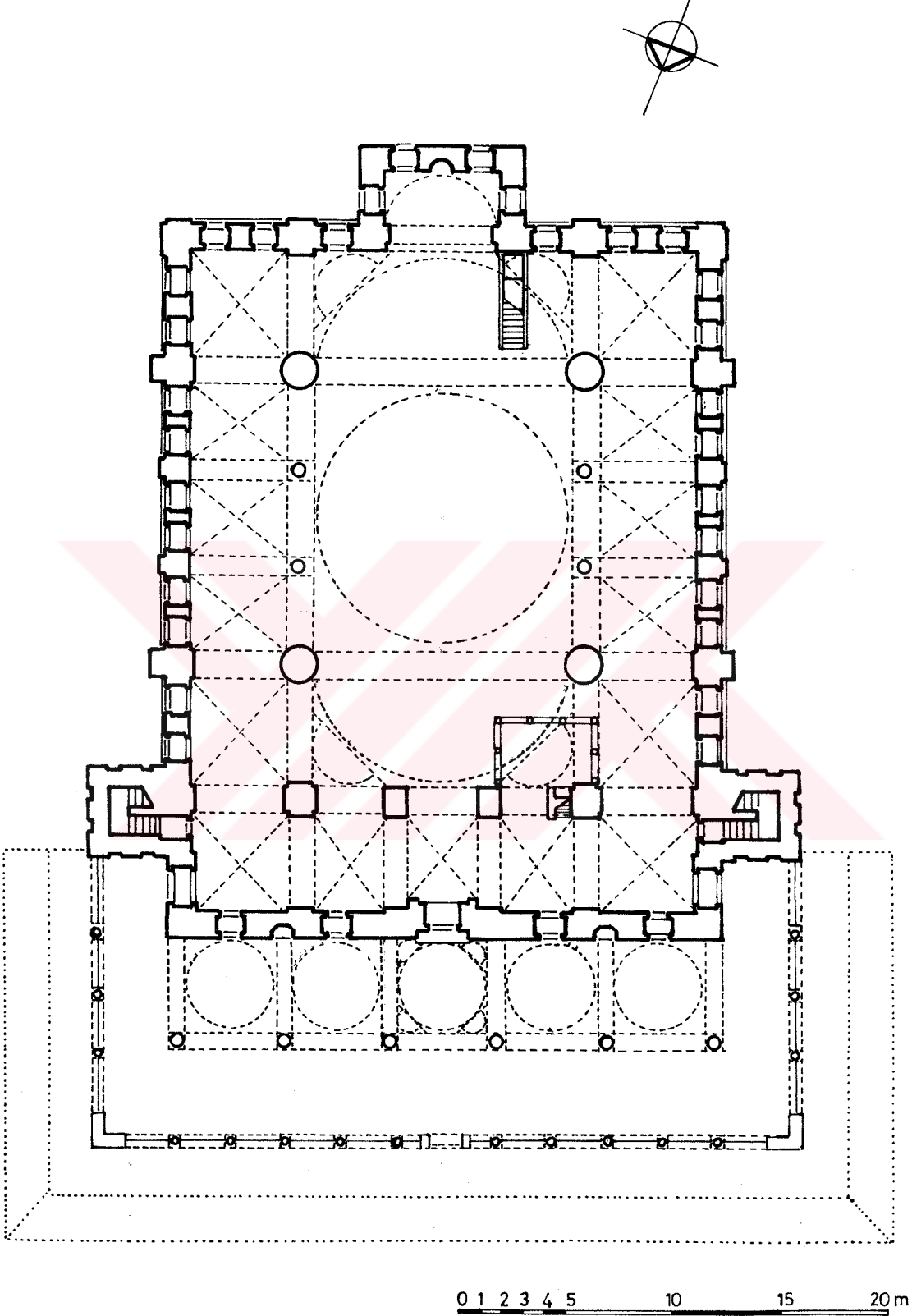
Resim 3.15. Kılıç Ali Paşa Camisi (Z.Sönmez'den)

Resim 3.16. Doğu avlu kapısı

Resim 3.17. Kuzey duvarı üzerinde yer alan abdest muslukları

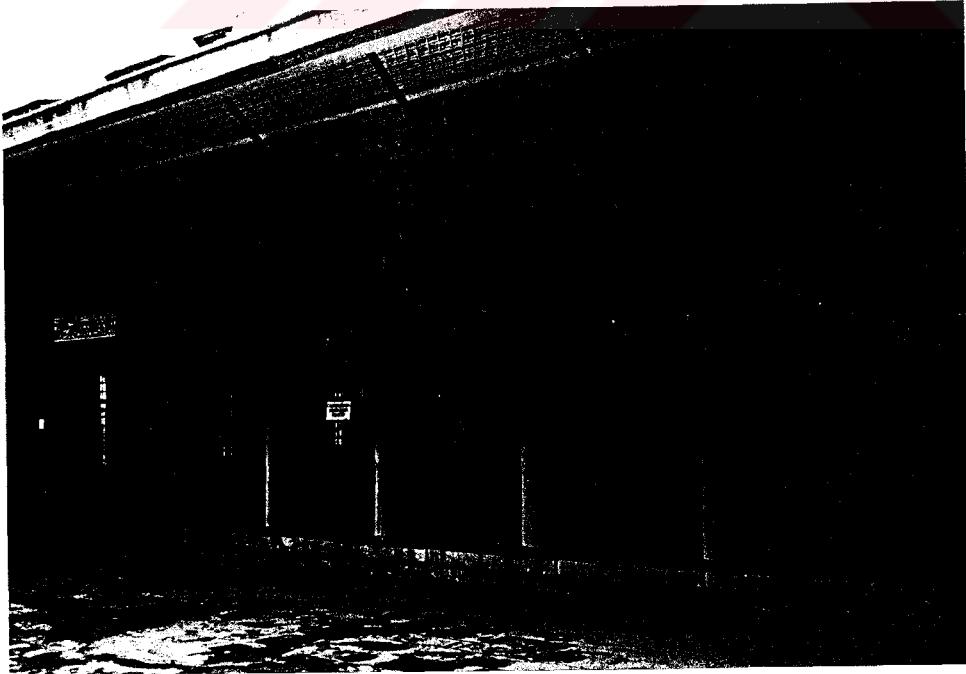

Çizim 3.4. KILIÇ ALİ PAŞA CAMİSİ
ALT KAT PLANI (Kuran, 1986: 208)

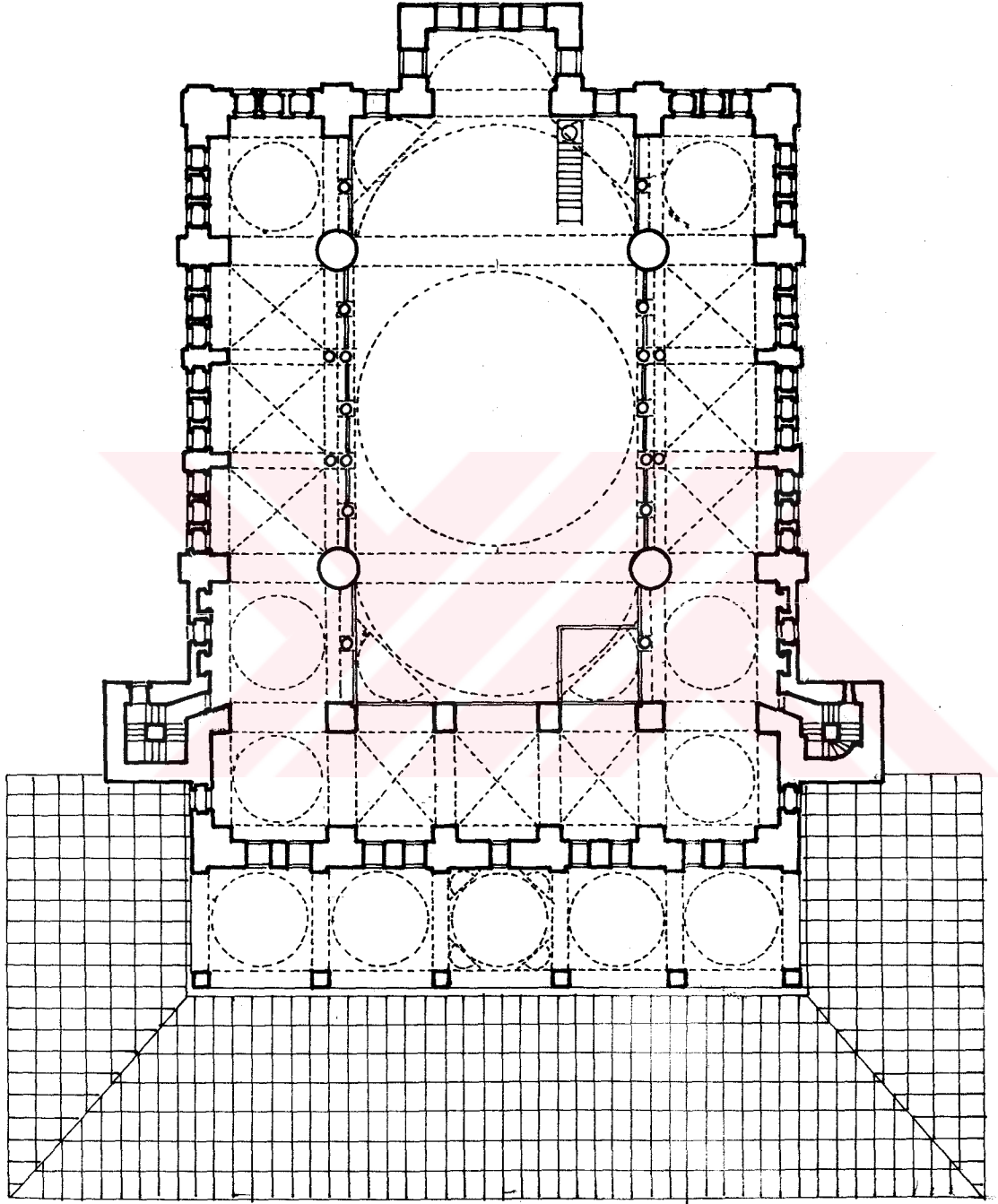
yarım kubbeler çizgisinde birer, filayakları arasında ise iki sütuna binen üçer kemerle belirlenmiştir. Zemin katta görülen bu sistemi üst katta farklı bir şekilde tekrarlanır (Çizim 3.5). Şu farkla ki, kemerli açıklıkların ortalarına birer sütun daha eklenerek mahfil düzeyindeki kemerlerin sayısı beşten ona çıkarılmış ve alttakilerin üstüne gelen taşıyıcılar, sırt sırta çifte sütunlu yapılmıştır (Çizim 3.6). Zemin kattaki yan sahnaların çapraz tonozla örtülü olmasına karşılık, üst kattaki sahnaların bir kısmı kubbeyle örtülüdür (Kuran, 1986:212).

Caminin giriş bölümüne yakın doğu ve batı köşelerinde iki çıkıntı vardır. Bunların her ikisinde üst kata çıkışı sağlayan merdiven kovalarıdır. Batıdaki merdiven kovası üst kata vardıktan sonra biçim değiştirerek sürer. Çünkü bu merdiven kovası aynı zamanda minare kürsüsü işlevini de görür. Sadece üst kata çıkan doğudaki merdiven kovası ise caminin saçak düzeyinde bitirilerek bir kubbeyle örtülmüştür (Gabriel, 1926:376).

Kılıç Ali Paşa Camisi'nin iki kademeli son cemaat yerinin iç revağı beş kubbeyle örtülüdür. Giriş eksenindeki kubbe tromplara, diğer dört kubbe ise pandantiflere binmektedir. Bu kubbeleri mermerden yapılmış altı adet sütun taşımaktadır. Dış revak ise demir eliböğründelerle desteklenen ve toplam onaltı mermer sütun tarafından taşınan geniş bir saçak ile örtülüdür (Resim 3.18). Saçağı taşıyan sütunların arası pencere kafesleri ile kapatılarak yarı kapalı bir mekana dönüştürülmüştür (Vogt-Göknil, 1987:154).

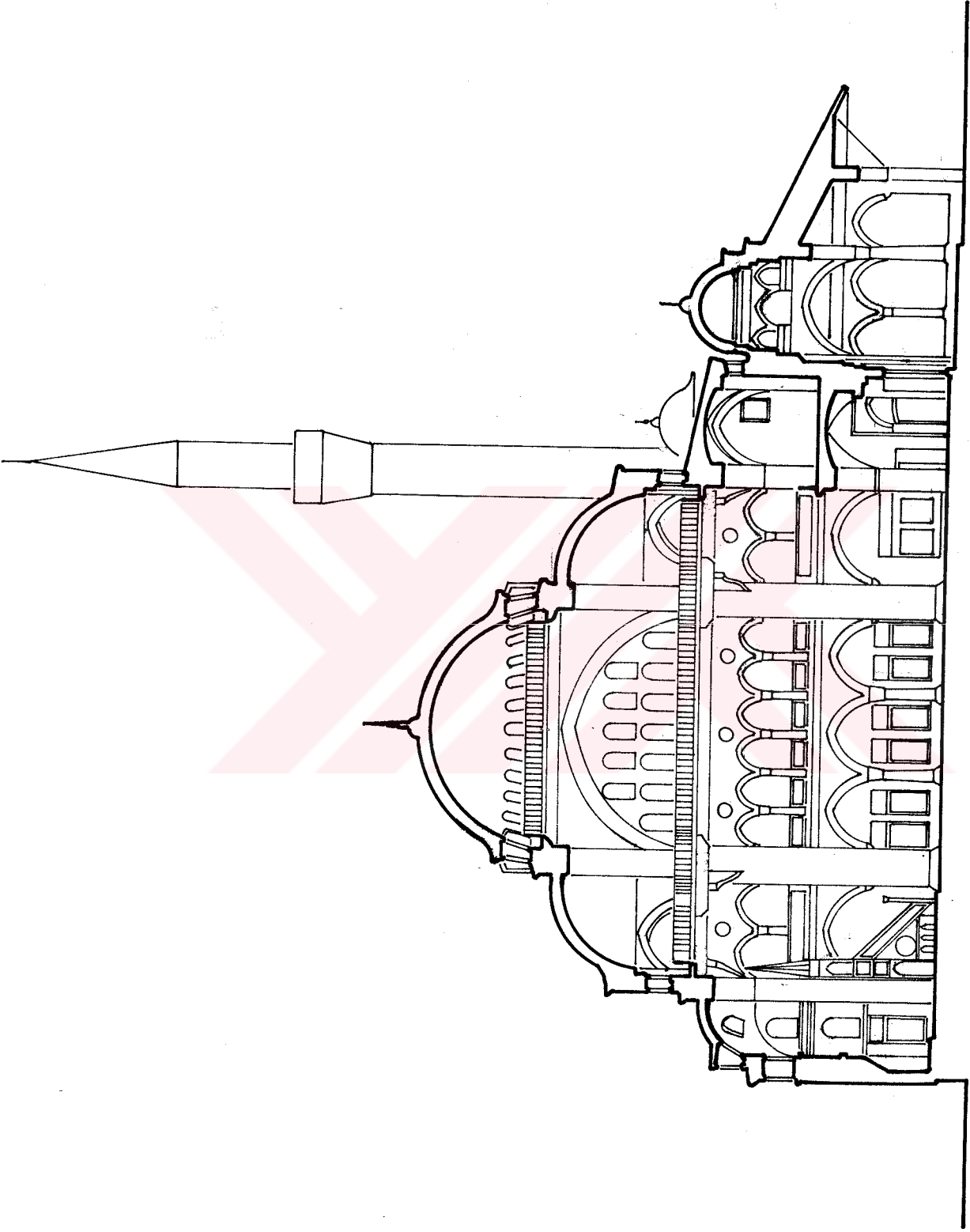

Resim 3.18. Geniş bir saçakla örtülen dış revak

0 1 2 3 4 5 10 15 20m

Çizim 3.5. KILIÇ ALİ PAŞA CAMİSİ
ÜST KAT PLANI (Kuran, 1986:209)

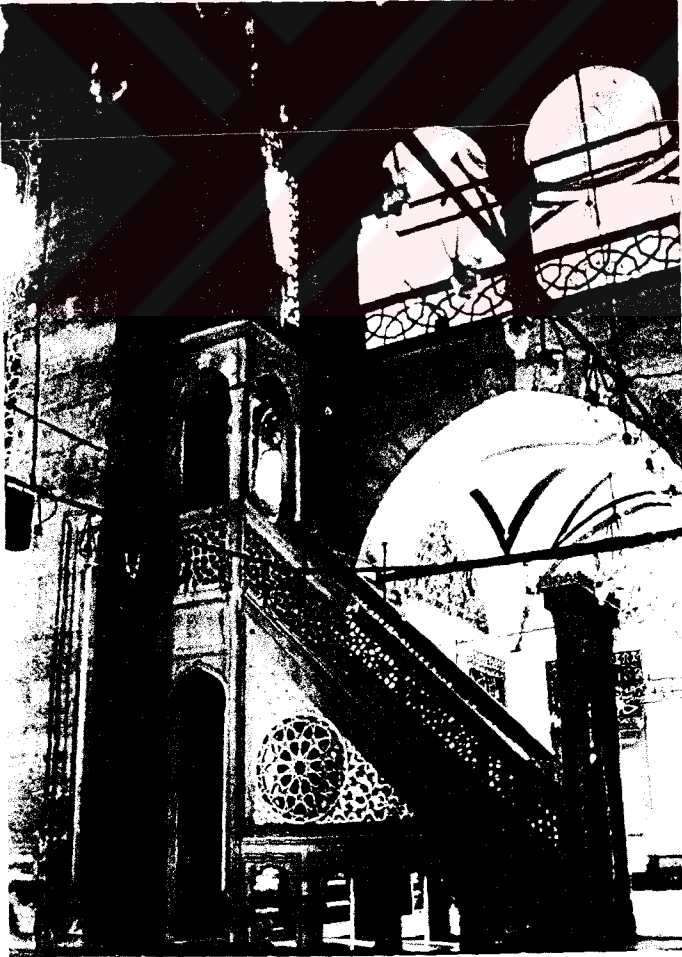

0 1 2 3 4 5 10 15 20 m

Çizim 3.6 KILIÇ ALİ PAŞA CAMİSİ KESİTİ (Kuram, 1986: 210)

Camide kullanılan düşey taşıyıcılarda malzeme olarak mermer kullanılmıştır. Tümüyle beyaz mermer olan dış sütunlara karşılık, iç sütunlarda daha çok somakiye yer verilmiştir. Zemin kattaki sütunların hepsinde vişne çürüğü somaki kullanılırken, üst katta hem somaki hem de mermer kullanılmıştır. Mermer gövdelilerde mukarnash, diğerlerinde ise baklavahı sütun başlığı kullanılmıştır (Kuran,1986:212).

Caminin minberi ve müezzin mahfili oldukça bezemeli eserlerdir. Şebekeli merdiven korkulukları ve üçgenlerinin şebekeli göbekleriyle mermer minber dikkat çekmektedir (Resim 3.19). Sekiz sütunun taşıdığı mermer müezzin mahfili de aynı ince işçiliğin ürünüdür. Deri üzerine yapılan kalemşi bezemenin en güzel örneklerinden biri müezzin mahfilinin tavanında yer almaktadır. Burada iri hatailer, tavanın ana bölümünü süslemektedir. Koyu renk zemin üzerinde, dönemin kumaş desenlerini andıran bu süsleme, son yıllarda "saz üslubu" olarak adlandırılan türde olup, daha açık renk bir zemin üzerinde yine aynı motiflerden bordürle çevrelenmiştir (Resim 3.20). Kalemşi bezeme ayrıca büyük kubbe, yarım kubbe ve eksedralarda, pendentiflerde, mahfil kemerlerinin yüzeylerinde, tonozlarda ve son cemaat yeri kubbelerinde kullanılmıştır (Demiriz, 1989,C.1:472).

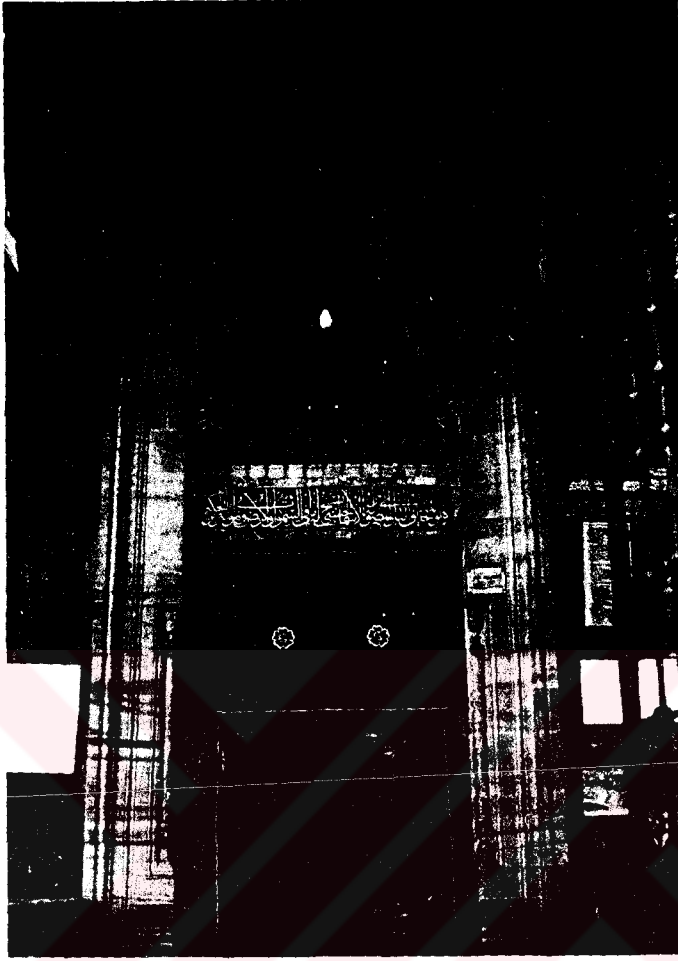
Resim 3.19. Minber

Resim 3.20. Müezzin mahfilinin tavanında yer alan kalemîşi bezeme

Kılıç Ali Paşa Camisi'nin celi sülüs yazılarının hat tarihinde önemli bir yeri vardır. Celi yazı, hattın normal ölçüsünün üç misli genişliğinde yazılmış şekline denir. Celi sülüs yazıda kompozisyon için harf ve kelimelerin bir kural içinde üst üste yerleştirilmesi mecburiyeti vardır. Caminin celi sülüs yazıları Ahmet Karabırsarı mektebinin son temsilcisi olan, Demircikulu Yusuf Efendi tarafından yazılmıştır. Kılıç Ali Paşa Camisi'nin kuzey ve doğu avlu giriş kapılarındaki kitabelerde, doğu, batı, kuzey cami giriş kapılarında, son cemaat yeri revağı girişinde, son cemaat yeri pencerelerinin üzerindeki alınlıklarda; iç kısımda ise, ana kubbe, yarım kubbe ve eksedrelarda, pandantiflerde mihrapta ve pencere alınlıklarında celi yazı bulunmaktadır. Camideki tüm yazılar, Kur'an-ı Kerim'in surelerinden alınmış çeşitli ayetleri içerirler (Özsayınar, 1989:18).

Kuzey giriş kapısı üzerinde çok dekoratif ve kısmen aynalı şekilde yazılmış bir celi sülüs yazısı bulunmaktadır (Resim 3.21.). Doğru ve batı kapılarında ise "Bakara" suresinin 238. ayeti yazılıdır. Son cemaat yeri revağı girişi üzerinde, kartuşlar içine yazılmış celi hat ile "Kelime-i Tevhid" yer almaktadır. Son cemaat yeri pencere alınlıklarında ise, lacivert çini üzerine beyaz celi hat ile Haşr Suresi'nin 23. ayeti yazılıdır. Cami içinde ana kubbeye, lacivert zemin üzerine beyaz celi sülüs ile "İhlas Suresi" yerleştirilmiştir (Özsayınar, 1989:16).

Resim 3.21. Kuzey giriş kapısı üzerinde yer alan celi sülüs yazısı

Mihrap bölümünde zengin bir yazı düzeni görülür. Mihrabın üzerinde Mihrap ayeti yazılmıştır. Bununla birlikte üstünde lacivert zeminli çini madalyon üzerine beyaz renkli "Ya Henna, Ya Menna" yazısı yazılmıştır. Mihrap çıkıntısının içindeki dört alt pencerenin üstüne çini panolar konulmuş ve bunların lacivert zemini üzerine beyaz hatla "Besmele" ve "Fatıha Suresi" yazılmıştır (Resim 3.22.). Mihrap, tepe pencereleri çizgisine kadar karanfil, lale, gül ve benzeri çiçek ve yaprak desenli nefis çinilerle kaplıdır. Caminin alt kat pencerelerinin ahşaplıklarında da çini panolar üzerine "Ayel-el Kürsi" yazılmıştır. (Kuran, 1985:214).

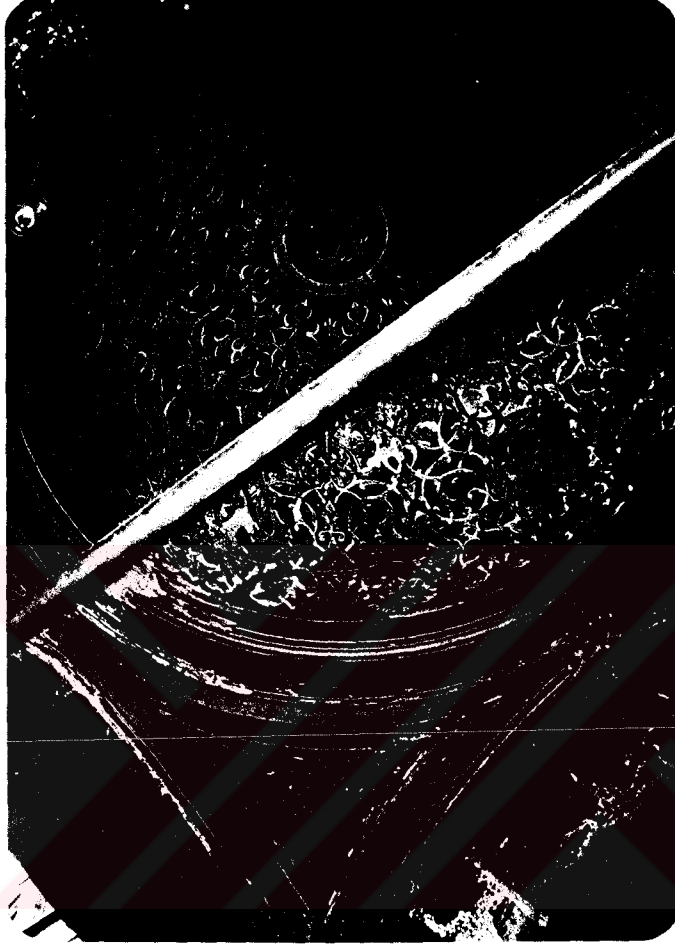
Malakari bezemenin çok iyi durumundaki bir örneği caminin doğudaki avlu giriş kapısı üzerindeki kubbenin içinde bulunmaktadır (Resim 3.23). Rumilerden oluşan merkezi bir kompozisyon, kubbenin tamamını süslemektedir (Demiriz, 1989,C.1:473).

Resim 3.22. Mihrap çıkıntısının içindeki pencerelerin üstünde yer alan çini panolar

Kılıç Ali Paşa Camisi yangın ya da depremden zarar görmeden zamanımıza ulaşmış bir yapıdır. Kaynaklarda herhangi bir bölümünün sonradan yapısal değişikliğe uğradığı yolunda bir kayıt yoktur. Cami 1959-1960 yıllarında Vakıflar Müdürlüğü tarafından aslına uygun olarak onarılmıştır (Kuran, 1986:214). Yalnız caminin minaresi Kırım Savaşından sonra gövdesinden itibaren yeniden yapılmıştır. Bu minarenin kûlahı taştı ve kûlahın bemen altında yumurta motifli kabartmalar vardı. Onarım sırasında minarenin taş kûlahı kaldırılarak yerine sivri kurşun kûlah konulmuş fakat yumurta desenli petek bileziği korunmuştur (Eyice, 1963:31). 1960 yılında yapılan onarımlarda caminin kalemîsi bezemesi de elden geçirilmiş, ancak mihrap çıkıntısı içinde bulunan dört pencerenin vitraylarına dokunulmamıştır. Batıdaki pencerenin altında görülen "Amel-i Tefvik Bursa, Sene 1331" yazısı bu vitrayların 1912 yılında yapıldığını ve son onarımında yenilenmeyerek korunduğunu göstermektedir (Kuran, 1986:214).

Evliya Çelebi'nin "Ayasofya-i kebir tarzında bina olunmuştur" (Çelebi, 1938:441) teşhisini koyduğu Kılıç Ali Paşa Camisi, gerçekten Ayasofya'ya en çok yaklaşan Osmanlı

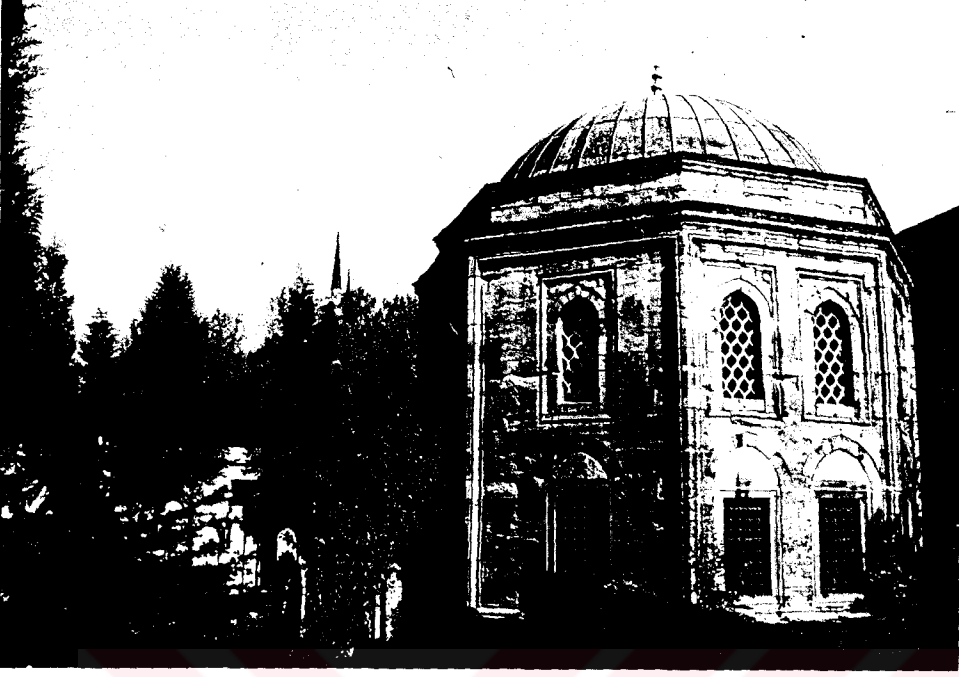

Resim 3.23. Doğu avlu giriş kubbesinde yer alan malakari bezeme

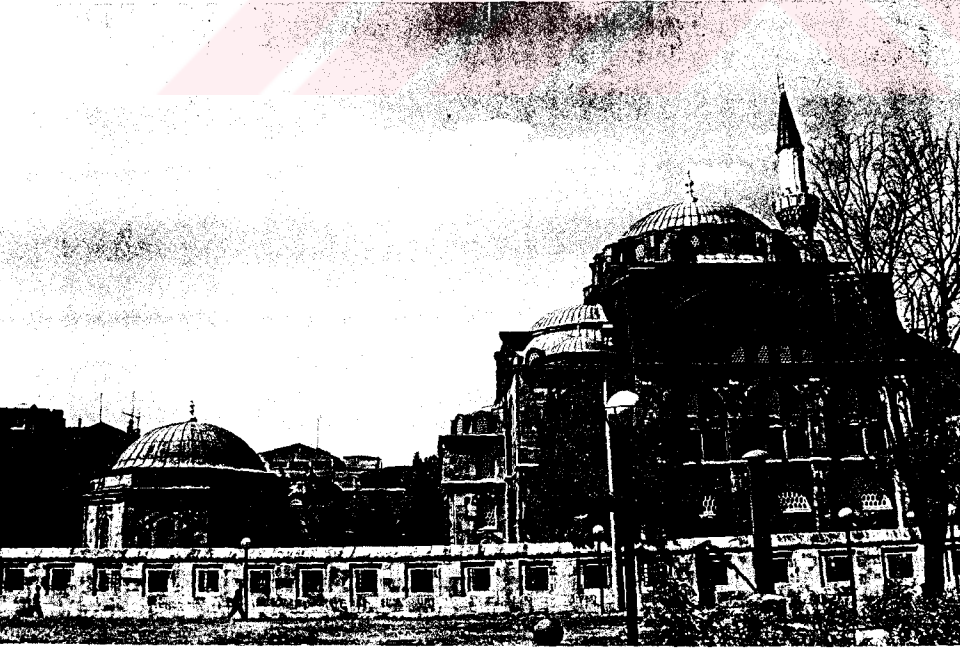
camisidir. Çünkü Kılıç Ali Paşa Camisi'nin Ayasofya'ya yakınlığı İstanbul Süleymaniye ya da Bayazıt Camileri'nde bulduğumuz yüzeysel örtü sistemi benzerliğinin ötesinde, yapısal kuruluşa dayalı bir akrabalıkla ilişkilidir (Kuran, 1986:214). Ayasofya'ya en çok benzeyen cami olan Kılıç Ali Paşa Camisi'nin islam dinine ve islam dekorasyonuna ait dekorları ortadan kaldırıldığı takdirde hakiki bir kilise olacağı belirtilmektedir (Vogt-Göknil, 1987:154).

3.2.3.2. Türbe

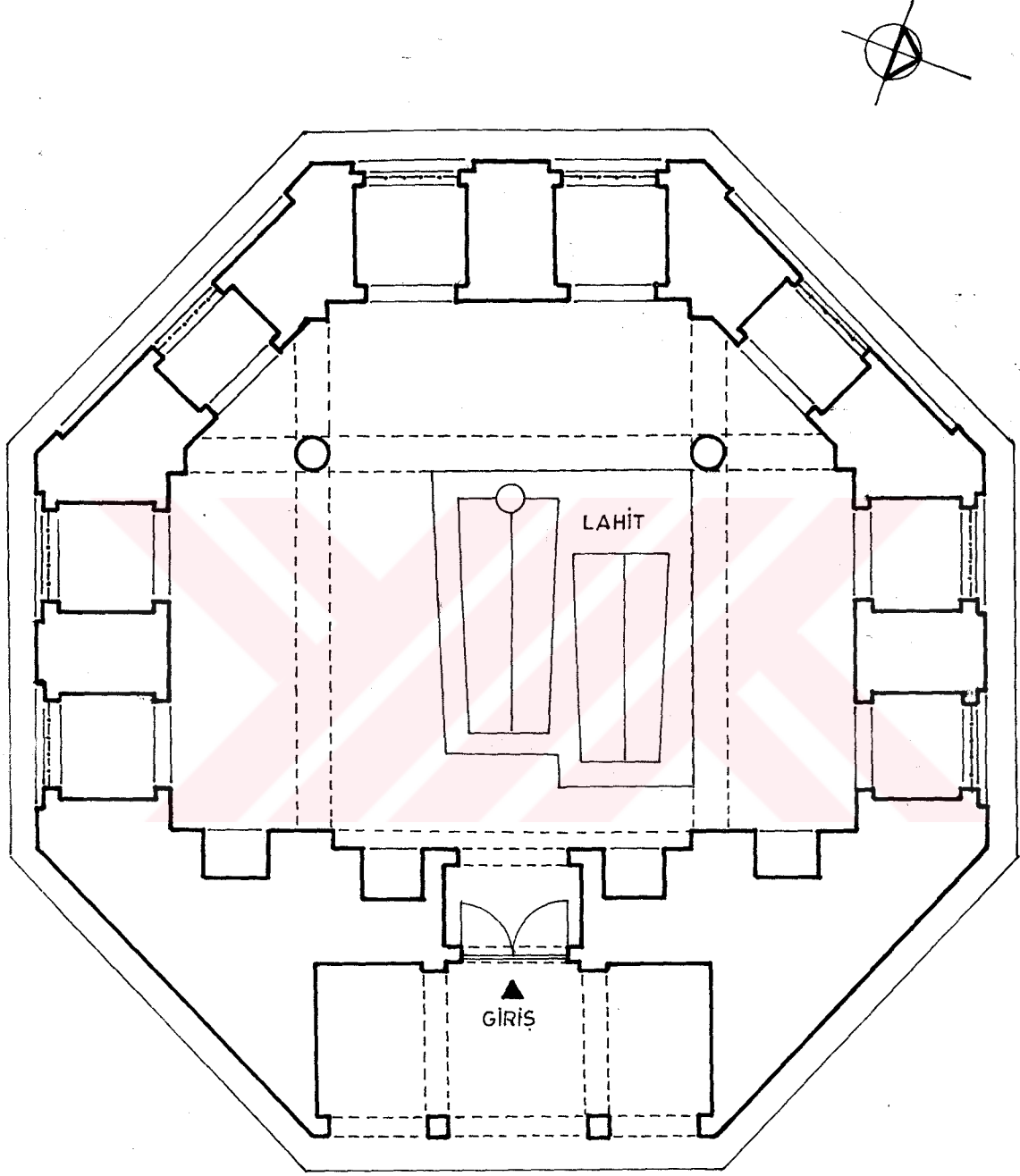
Caminin güüneyinde yer alan Kılıç Ali Paşa Türbesi, arka avluda ve hazirenin içinde yer almaktadır (Resim 3.24). Türbenin batısında medrese, doğusunda ise Tophane İşkelesi Caddesi'ne bakan avlu duvarı bulunmaktadır (Resim 3.25).

Resim 3.24. Kılıç Ali Paşa Türbesi

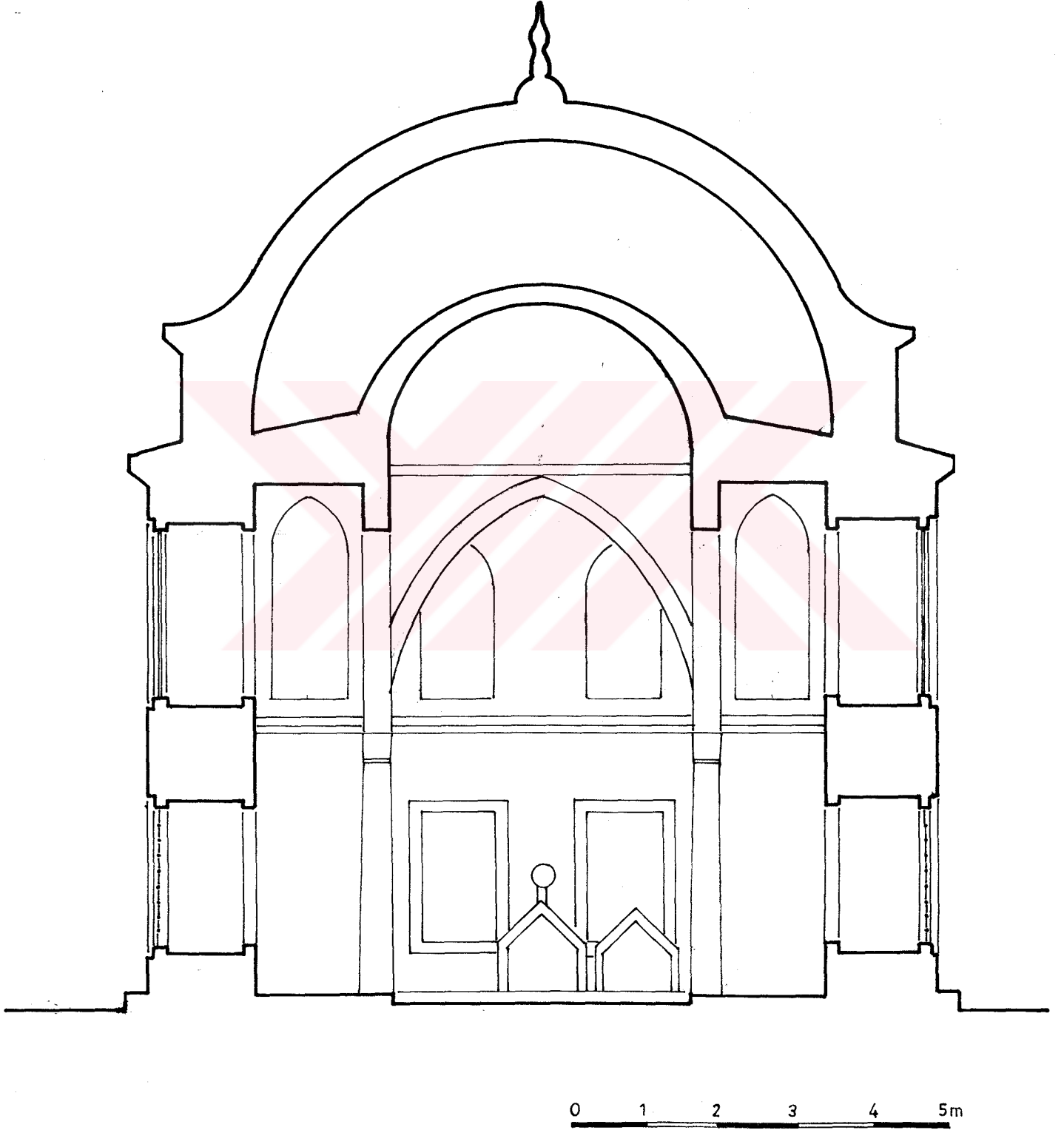

Resim 3.25. Kılıç Ali Paşa Türbesi'nin Tophane İskelesi Caddesi'nden görünüşü

0 1 2 3 4 5

Çizim 37. KILIÇ ALİ PAŞA TÜRBESİ PLANI
(Kuran, 1986:207)

Cizim 3.8. KILIÇ ALİ PAŞA TÜRBESİ KESİTİ
(Kuran, 1986:207)

Dıştan sekizgen içten "haçvari planlı türbeler" arasında yer alan Kılıç Ali Paşa Türbesi plan olarak diğer türbe örneklerinden farklı bir özellik gösterir. Bu fark türbenin önündeki revaktan kaynaklanmaktadır. İki sütun üzerine oturan revak, türbenin önünde eyvan şeklinde tasarlanmış ve sekizgen planın içine itilmiştir (Çizim 3.7). Mekanın bir bölümü revakla kesildiğinden 3.90 m çapındaki iç kubbe bir yanda duvara, üç yanda iki sütuna basan kemerlere binmektedir (Kuran, 1986:207). Mekanı örten kubbe türbelerin çoğunda olduğu gibi çift cidarlıdır (Çizim 3.8).

Türbe tamamen kesme taştan yapılmıştır. Plandaki asimetri dış cepheye de yansıtıldığı için, cephelerde farklı pencere düzenleri görülmektedir. Giriş cephesinde üç üst pencere giriş yanındaki cephelerde ise bir üst pencere açılmıştır. Kuzey, güney ve batı cephelerinde iki alt, iki üst pencere düzeni bulunurken güneybatı ve kuzeybatı cephelerinde ise bir alt, bir üst pencere düzeni bulunmaktadır (Ünsal, 1982,C.16:82). Mimar Sinan cephede ve planda yaptığı bu değişikliklerle, türbe mimarisine-benzerine pek rastlanmayan-yeni bir biçim ve anlam kazandırmıştır (Eyice, 1994,C.4:558).

Türbe bezeme bakımından pek zengin değildir. Pandantiflerde kırmızı, beyaz rumi ve palmetlerden oluşan kalemışı bezeme yer almaktadır. Pencere alınlıklarında ise mavi zemin üzerine beyaz harflerle "Ayat-el Kürsi" yazılmıştır. Türbenin sedef kakmalı giriş kapısı ise önemli bir sanat eseridir (Konyalı, Tarih yok:55).

Türbe içindeki sandukalarda Kılıç Ali Paşa ve Cezayir Beylerbeyi olan Uluç Hasan Paşa gömülüdür (Raif, 1935:359). Türbe etrafındaki hazirede ise çok sayıda mezar vardır. Bunların arasında bazı Türk denizcilerinin kabirleri olduğu gibi, Fındıklı sırtlarındaki Defterdar Ebulfazl ve Beyoğlundaki Ağa Camileri'nden getirilen mezar taşları da yer almaktadır (Eyice, 1994,C.4.:558).

3.2.3.3. Hamamı

Sadece erkekler hamamı olarak yapılan Kılıç Ali Paşa Hamamı, caminin batısında medreseninde kuzeyinde yer almaktadır (Resim 3.26). Kılıç Ali Paşa Vakfıyesinde caminin batısında 44 dükkan bulunduğu ve bu 44 dükkandan 30'nun yıkılıp yerine Kılıç Ali Paşa Hamamı'nın yapıldığı belirtilmektedir (Ek 2.).

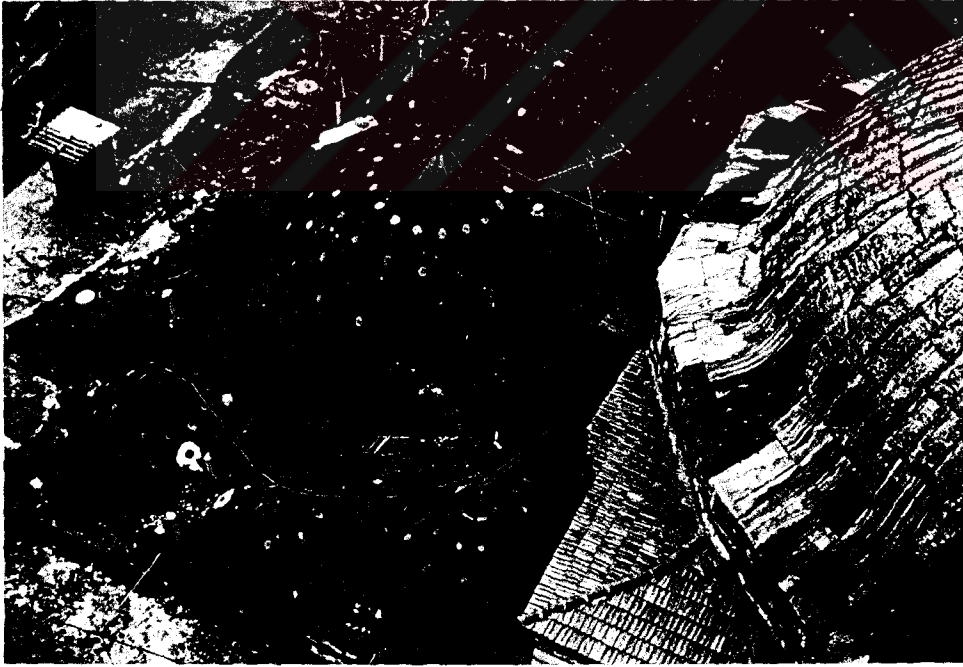
Hamama Kılıç Ali Paşa Medrese Sokağı'ndan girilmektedir*. Kare bir mekandan oluşan soyunmalık bölümü 14.10 m çapındaki kubbe ile örtülüdür (Çizim 3.9). Soyunmalığın karşı duvarı üzerinde yer alan iki kapıdan hamamın soğukluk ve sıcaklık bölümlerine geçilir (Aru, 1949:108). Kılıç Ali Paşa Hamamı'nda, soyunmalık ve soğukluk ilişkisinde farklı bir uygulama görülmektedir. Burada soğukluk bölümü soyunmalığın arkasında yer almamış, küçük mekanlar halinde hamamın sağına ve soluna yerleştirilmiştir (Eyice, 1994, C.4:558). Sağdaki soğukluktan helalara da geçilmektedir. Soğuklukların karşısındaki

* Hamamın asıl girişi ana aks üzerindedir (Aru, 1949:108).

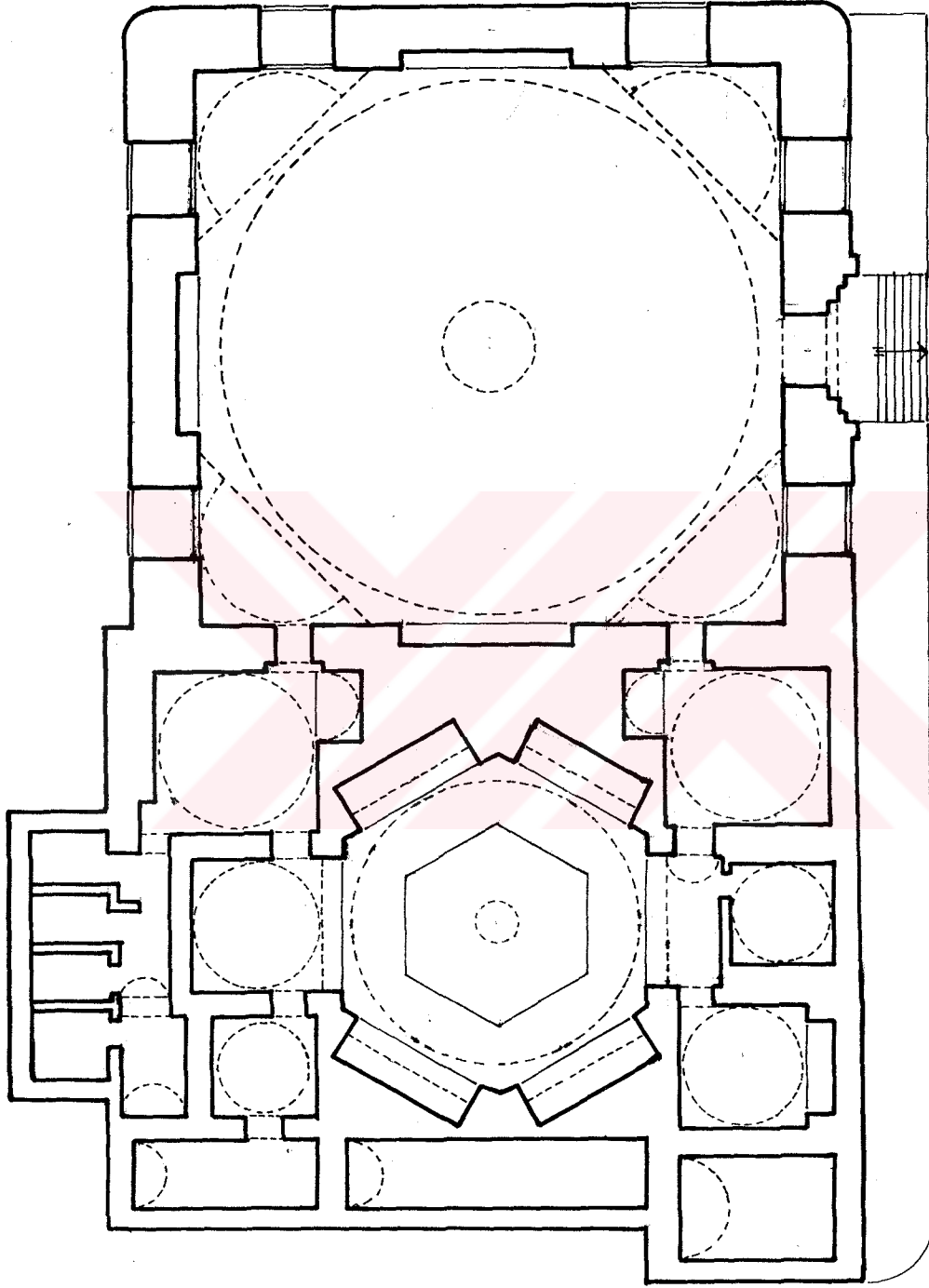
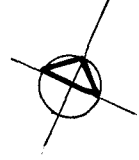
Resim 3.26. Kılıç Ali Paşa Hamamı

hücrelerden geçilerek altıgen planlı sıcaklık bölümüne ulaşılır*. Planda da görüldüğü gibi altıgenin dört kenarı eyvan şeklinde düzenlenmiş ve mekanın ortasına altıgen bir göbek taşı yerleştirilmiştir (Aru, 1949:108). Sıcaklığı örten kubbe, altı kenar üzerine oturmaktadır. Kubbenin ortasına bir aydınlık feneri açılmış etrafına da küçük fil gözleri yerleştirilmiştir (Resim 3.27)

Resim 3.27. Hamamın sıcaklık ve soğukluk bölümünün üstten görünüşü

*Mimar Sinan'ın bu hamamda uyguladığı altıgen planlı sıcaklık daha sonra yapılan hamamlarda hiç kullanılmamıştır(Sözen,1975:272).

0 1 2 3 4 5 10 15m

Çizim 3.9 KILIÇ ALİ PAŞA HAMAMI PLANI (Kuran,1986:209)

Hamamda bir sıra taş, iki sıra tuğla duvar örgü tekniği kullanılmıştır.

Günümüde işler durumda olan Kılıç Ali Paşa Hamamı uzun süre yersiz ve yurtsuzların barındığı bir yer olarak kalmıştır (Eyice, 1994, C.4:558). Hamamın Meclisi Mebusan Caddesine bakan cephesinin önündeki alan otopark olarak kullanılmakta (Resim 3.14) giriş cephesinde ise dükkanlar yer almaktadır (Resim 3.28).

Resim 3.28. Hamamın giriş cephesinde yer alan dükkanlar

3.2.3.4. Sebil

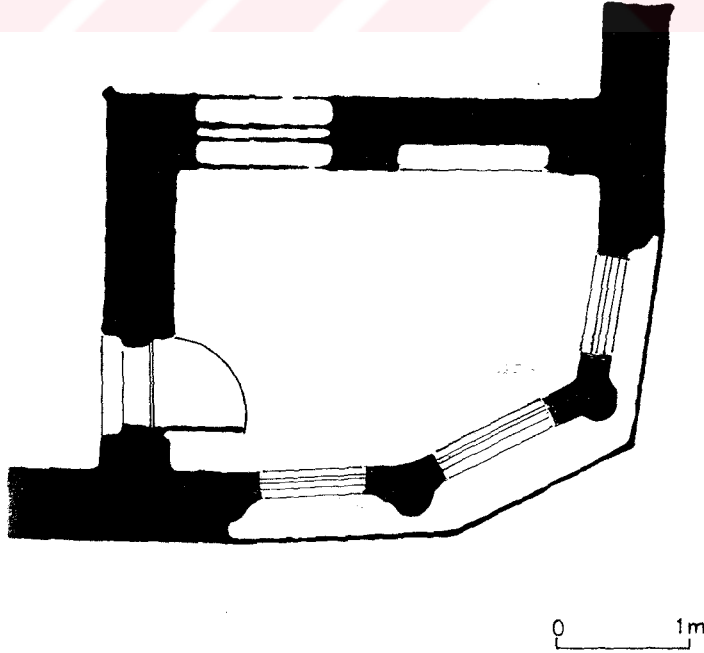
Tophane İskelesi Caddesi ile Meclisi Mebusan Caddesi'nin kesiştiği yerde ve caminin de kuzey avlu duvarının köşesinde yer alan ve tarihi tam olarak bilinmeyen Kılıç Ali Paşa Sebili'nin de külliye'nin bir yapısı olduğu ileri sürülmektedir (Resim 3.29). Ancak 1861 yılında yapılan yol genişletme çalışmaları sırasında bir çok eski eser gibi Kılıç Ali Paşa Sebili'nin de yıkılmış olduğu düşünülmektedir (Eyice, 1994, C.4:558). Kılıç Ali Paşa Sebili'nin yerine ise bu yıkım sırasında ortadan kaldırılan ve karşı köşede yer alan Mustafa Paşa Sebili'nin yeniden yaptırılmış olabileceği sanılmaktadır (Ünsal, 1987, C.2:20).

Yoldan geçenlere su ve şerbet verilen yerler olan sebiller dar ve dik açılı köşe başlarını düzene koyan yapılardır. Sebiller yamuk, çokgen, dörtgen veya kesik köşeli plan tipinde olabilirler (Ünsal, 1986, C.1:16).

Resim 3.29. Kılıç Ali Paşa Sebili

Kılıç Ali Paşa Sebili kesik dikdörtgen planlıdır (Çizim 3.10). Sebile cami avlusunun içinden girilmektedir (Resim 3.30). Sebil üç pencerelidir ve cami avlusuna bakan bir

Çizim 3.10. Kılıç Ali Paşa Sebili'nin Planı (Ünsal, 1987, C.2:10)

Resim 3.30. Kılıç Ali Paşa Sebili'nin cami avlusundan görünüşü.

penceresi daha vardır. Kılıç Ali Paşa Sebili'nin oldukça sade olan parapet duvarı üzerinde birbirine üç sivri kemerle bağlanan dört sütun yükselmektedir (Resim 3.29). Bu sütunlar arasında yer alan pencereler basık kemerlidir (Ünsal, 1987:10) Genişlikleri 1m, yükseklikleri ise 2m olan pencere şebekeleri dökme demirden yapılmıştır (Kumbaracılar, 1938:9). Klasik dönem özelliklerini taşıyan sebilin pencere parmaklıkları bu dönemin özellikleriyle bağdaşmayan bir desene sahiptir (Eyice, 1994, C.4:558).

Kesme taştan yapılmış olan sebili kurşun ile kaplı saçaksız bir kubbe örtmektedir.

4. KILIÇ ALİ PAŞA MEDRESESİ

4.1. KILIÇ ALİ PAŞA MEDRESESİ'NİN KURUMSAL YAPISI

Yüksek seviyede eğitim ve öğretimin gerçekleştirildiği yerler olan medreseler dercçelerine göre isim alırlardı. Bu eğitim kurumları en alt derece olan Yirmili Medrese'den başlayıp, Otuzlu, Kırklı, Ellili ve Sahn-ı Seman Medreseleri adını alıp en yüksek derecedeki medreseler olan Altmışlı Medreselere kadar yükselirlerdi. Yirmili, Otuzlu, Kırklı Medreseler lise seviyesinde, Ellili Medreseler üniversite seviyesinde, Sahn-ı Seman ve Altmışlı Medeseler ise üniversite seviyesinin üstündeki medreselerdi (Baltacı, 1976:26). Eğitim kurumu olarak yapısı incelendiğinde Kılıç Ali Paşa Medresesi'nin XVI yy'ın önemli Ellili Medreseleri'nden biri olduğu görülmektedir. Kılıç Ali Paşa Medresesi XVII yy'ın ortalarında ise dönemin Sahn-ı Seman Medreseleri'nden biriydi ve Müsile-i Sahn olarak anılmaktaydı (Baltacı, 1976:280).

Kılıç Ali Paşa Medresesi'nde eğitim süresi başlarda bir yıl iken, daha sonraları en az beş ay olarak tespit edilmişti. Medreseye ilk müderris 1588 yılında atanmıştır. XVII. yy'ın başlarına kadar medresede görev yapan müderrisler ve çalışma süreleri ise şunlardır:

1. Küçük Taceddin-Zade Haydar efendi (1588)
2. Nefs-Zade Mustafa Efendi (1591-1592)
3. Hüsam Efendi (1595-1596)
4. Ahmed Çelebi (?)
5. Tulumcu Hüsam Efendi (?)
6. Mustafa b.Mehmed Efendi (1599-1600)
7. Şeyb-Zade Efendi (1600-1601)
8. Mehter-Zade Mehmed Efendi (1601-1602)
9. Ahmed Efendi (?) (Baltacı, 1976:280)

Medresede okutulan ders ve kitaplarda şöyleydi:

Ders Adı	Kitap Adı
Fıkıh	Hidaye
Kelam	Şerh-i Mevakıf
Hadis	Mesabih (Bagavi)

(Baltacı, 1976:40)

19. yy'ın ortalarında ise Hadis dersi önemini kaybetmiş, medresede mantık dersi olan "Fenari" ve Arapça dersleri olan "Kafiye" ile "Ezhar" gibi dersler okutulmaya başlanmıştır. Bu yüzyılda Kılıç Ali Paşa Medresesi'ndeki öğrenci sayısı ise 10 dur (Kütükoğlu, 1977:13).

Medresenin dershanesine bir kütüphane kurulmuştur. Kütüphanenin kurucusu olan Debbağ Zade Hacı İbrahim Efendi 753 kitaptan oluşan bu koleksiyonun bakımı için Galata,

Tophane, Fındıklı ve Beşiktaş'ta bulunan mal varlığını ve 7500 kış nakit parasını vakfetmiştir*. Bu kitap koleksiyonu 1911 senesinde Süleymaniye Kütüphanesine nakledilmiştir (Baltacı, 1976:280).

4.2. KILIÇ ALİ PAŞA MEDRESESİ'NİN MİMARİ ÖZELLİKLERİ

4.2.1. Plan Özellikleri

Kılıç Ali Paşa Medresesi külliye içinde ve camiden bağımsız olarak tasarlanmış medreselerdendir (Bkz. Tablo 2.2). Caminin güneybatısında yer alan medresede hücreler, avlu revağını dört yönde çevrelemektedir. Dış boyutları 27.20x28.70 m olan Kılıç Ali Paşa Medresesi bir giriş eyvanı, 13 hücre, 4 köşe hücresi, 1 dersane/mescit, avlu, revak ve helalardan oluşmaktadır.

4.2.2. Mekansal Özellikler (Çizim 4.1)

4.2.2.1. Giriş Eyvanı

Medresenin girişi kuzeydeki Kılıç Ali Paşa Medrese Sokağı üzerindedir. Sokak kotundan yüksekte olması gereken medrese giriş sahanlığına, sokak kotu yükseltilmiş olduğu için üç basamakla inilmekte ve basık kemerli bir kapıyla içeri girilmektedir (Resim 4.1).

Giriş kapısından sonra 35 cm yüksekliğindeki iki basamakla inilen eyvan, hücrelerden farklı boyutlarda; 3.00x3.35 m ölçülerinde bir dikdörtgendir. Mekanın sağ ve sol duvarları üzerinde yerden yükseklikleri 95 cm, kendi yükseklikleri ise 160 cm olan kaş kemerli iki adet niş bulunmaktadır (Resim 4.2). Eyvanın avluya giriş cephesinde, yüksekliği 260 cm olan iki merkezli teğet bir kemer vardır (Resim 4.3).

Döşeme kaplaması: Altıgen tuğlayla kaplı olması gereken (Katalog No:2.1.2,2.1.6, 2.1.18, 2.1.19, 2.1.20,2.1.24, 2.1.25) mekan mozaikle kaplı olduğu için özgün döşeme kaplaması görülememiştir.

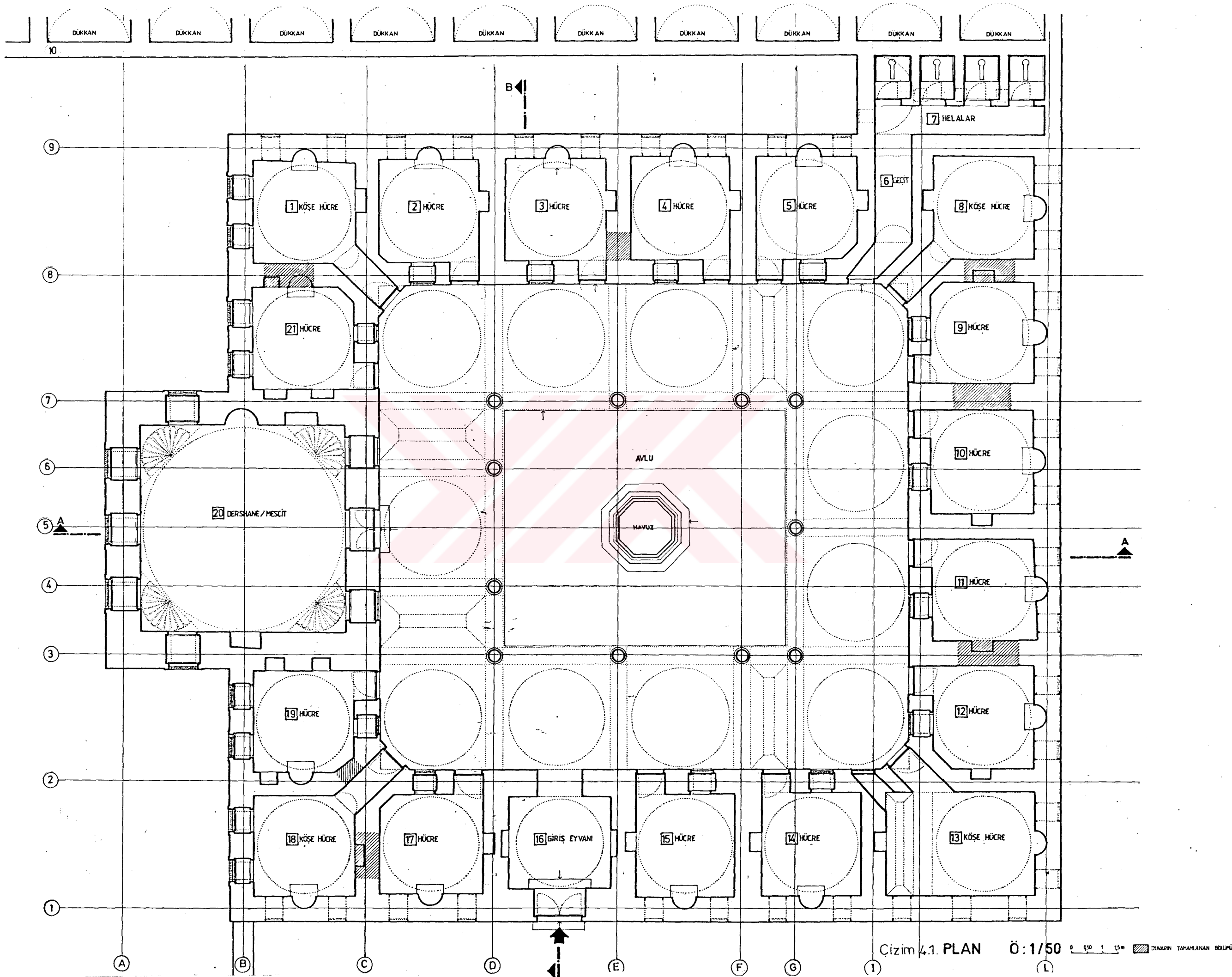
Duvar malzemesi: Tuğla olması gereken duvar malzemesi (Katalog No:2.1.25).

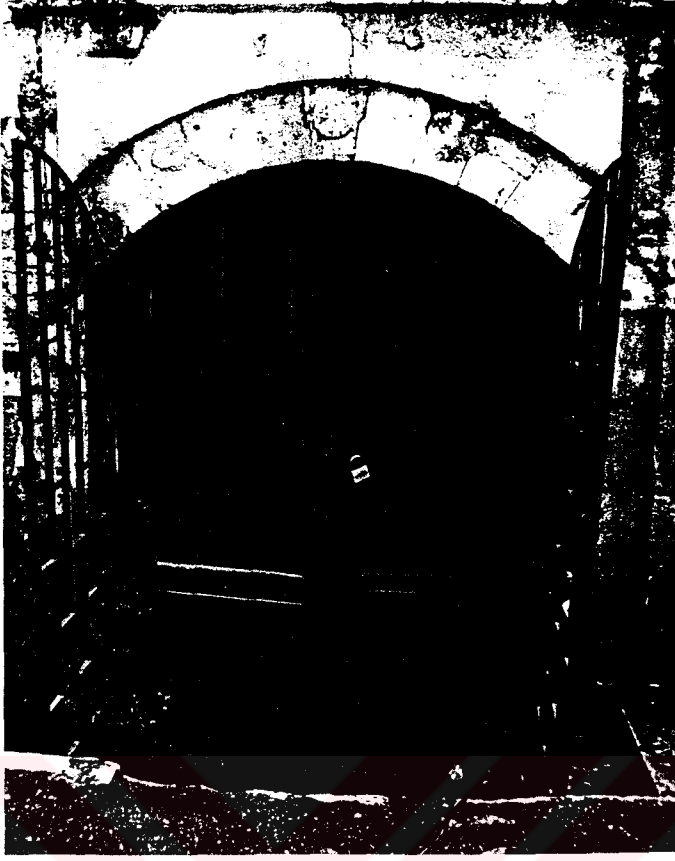
Mekan pandantifli bir kubbeyle örtülüdür.

4.2.2.2. Hücreler

Medrese avluyu dört yönde çevreleyen ve kuzeyinde 3, güneyinde 4, batısında 4 ve doğusunda 2 hücre olmak üzere toplam olarak 13 hücreden oluşmaktadır. Kuzeydekilerin ikisi giriş eyvanının solunda, birisi sağında; doğudaki iki hücre ise dershanenin iki

*Süleymaniye Kütüphanesi Tarih-Coğrafya Yazmaları Kataloğu'ndan alınmıştır.

Resim 4.1. Basık kemerli medrese giriş kapısı

Resim 4.2. Giriş eyvanında yer alan kaş kemerli niş

Resim 4.3. Avlu girişinde yer alan iki merkezli teğet kemer.

yanında yer almaktadır. Her hücrenin avluya bakan kapısı ve bir penceresi vardır. 185 cm yüksekliğindeki eşikli bir kapıdan girilen bu hücrelerin boyutları birbirinden farklıdır. Bunlardan 4 ve 15 no'lu hücreler 3.20x3.35 m; 5 ve 10 no'lu hücreler 3.35x3.35 m; 9, 11, 12 no'lu hücreler 3.25x3.35 m; 2, 3, 19 ve 14 no'lu hücreler 3.30x3.35 m; 17 no'lu hücre ise 3.25x3.30 m boyutundadırlar. Hücrelerde, 17, 19, 21 ve 10 no'lu hücrelere göre belirlenen ve hücrelerin yan duvarları üzerinde bulunan nişler yer almaktadır. Yerden yükseklikleri 46 cm ve yükseklikleri 120 cm olan bu nişler, medresede kalan öğrencilerin eşyalarını koymaları amacıyla yapılmışlardır. Hücrelerin içinde yer alan ve yerleri, hücrelerin dış duvarları üzerinde bulunan bacalara göre belirlenen ocakların ise külahlı ve yaşmaklı olduğu anlaşılmıştır (Katalog no.2.1.1,2.1.15,2.1.18).

Hücrelerin avluya bakan duvarları üzerinde bir alt, bir üst pencere, dış cepheye bakan duvarları üzerinde ise iki üst pencere düzeni bulunmaktadır. Ancak dershanenin iki yanında yer alan 19 ve 21 no'lu hücrelerin dış cephe duvarları üzerinde iki alt ve iki üst pencere düzeni ile karşılaşmaktadır. Avlu cephesine bakan ve parapet yükseklikleri 46 cm, yükseklikleri ise 140 cm olan alt pencerelerin dış yüzlerinde küfekiden yapılmış söveler ve bu sövelere tespit edilmiş demir şebekeler yer almaktadır (Resim 4.4).

Resim 4.4. Avlu cephesine bakan pencerelerde yer alan demir şebekeler.

2 cm çapındaki demir çubuklardan oluşan bu şebekeler 5x5 cm boyutundaki demir lokmalarla birbirlerine bağlanmışlardır. 2.1.4, 2.1.15, 2.1.21, 2.1.24 ve 2.1.25 no'lu katalog verilerine göre avluya ve dış cepheye bakan üst pencerelerin dış yüzlerinde ise alçı revzenler bulunduğunu düşünebiliriz.

Döşeme kaplaması: Altıgen tuğlayla kaplı olması gereken hücreler (Katalog No:2.1.18, 2.1.19, 2.1.20, 2.1.21, 2.1.23, 2.1.24, 2.1.25) mozaikle kaplı olduğu için özgün döşeme kaplaması görülememiştir.

Duvar malzemesi: Tuğla olması gereken duvar malzemesi (Katalog No:2.1.25) duvarların sıva olması nedeniyle görülememiştir.

Hücrelerin hepsi pandantifli kubbelerle örtülüdür.

4.2.2.3. Köşe Hücreler

Medresenin dört köşesinde, hücrelerin birleştiği noktalarda yer alan köşe hücrelerine 185cm yüksekliğindeki eşikli kapılardan girilmektedir. Kapıdan sonra beşik tonozlu bir geçitle girilen köşe hücreleri 3.35x3.35 m boyutlarında karedir (Resim 4.5). Ancak kuzeybatı cephesinde yer alan 13 no'lu köşe hücresi diğerlerinden farklı olarak 3.35x4.85 m boyutunda bir dikdörtgen olarak tasarlanmıştır. Hücrelerde de olduğu gibi köşe hücrelerin de yan duvarları üzerinde yerden yükseklikleri 46 cm, yükseklikleri ise 120 cm olan nişler yer almaktadır. Köşe hücrelerin içinde yer alan ocakların yerleri hücrelerde de olduğu gibi dış duvarlar üzerinde bulunan bacalara göre belirlenmiştir. Köşe hücrelerin içinde yer alan ocakların yerleri hücrelerde de olduğu gibi dış duvarlar üzerinde bulunan bacalara göre belirlenmiş, ocakların külahlı ve yaşmaklı oldukları anlaşılmıştır.

Resim 4.5. Köşe hücrelerde yer alan beşik tonozlu geçit

İki cepheli olan köşe hücrelerinin dış duvar yüzeylerinde farklı pencere düzeniyle karşılaşılmaktadır. 1 ve 18 no'lu hücrelerin hazireye bakan duvar yüzeylerinde iki alt, iki üst pencere, sokağa bakan duvar yüzeylerinde ise iki üst pencere düzeni bulunmaktadır. 8 no'lu köşe hücresinin dış duvarlarından biri olan güney duvarı belalarla ortak olduğu

için, bu köşe hücresinin sadece diğer dış duvarına iki üst pencere açılmıştır. 13 no'lu köşe hücresinin ise kuzey duvarı üzerinde üç üst pencere bulunurken batı duvarı üzerinde iki üst pencere düzeni yer almaktadır. Köşe hücrelerinin üst pencerelerinde de hücrelerin pencerelerinde olduğu gibi alçı revzenler bulunduğunu düşünmekteyiz.

Döşeme kaplaması: Köşe hücrelerde de döşeme kaplamasının hücrelerde olduğu gibi altıgen tuğla olduğunu düşünmekteyiz.

Duvar malzemesi: Tuğla olması gereken duvar malzemesi, duvarların sıvalı olması sebebiyle görülememiştir.

Köşe hücrelerin üçü pandantifli kubbelerle örtülüyken, 13 no'lu hücrede kubbe ve aynalı tonoz yer almaktadır.

4.2.2.4. Dershane/Mescid

Medresenin doğusundaki 19 ve 21 no'lu hücrelerin arasında yer alan dershane, hücre yüzeylerinden farklı olarak hazire cephesine doğru çıkıntı yapmaktadır. Döşemesi revağın döşeme kotundan 17 cm yukarıda olan dershaneye basık kemerli ve mermer söveli bir kapıdan girilmektedir. Dershane iç boyutları 6.75x6.75 m, dış boyutları ise 9.00x9.00 m olan bir karedir. Dershane kuzey duvarı üzerinde yerden yüksekliği 30 cm yüksekliğinde 180 cm olan nişler yer almaktadır. Ayrıca kible duvarı üzerinde yüksekliği 350 m olan yarım daire planlı ve mukarnashlı bir mihrap bulunmaktadır.

Dershane duvar yüzeylerinde farklı pencere düzenlerine rastlamaktayız. Avluya bakan batı duvarları üzerinde iki alt pencere, doğudaki hazireye bakan duvar üzerinde üç alt, üç üst pencere, biri mihrap cephesi olan yan cephelerde ise tek alt, tek üst pencere düzeni yer almaktadır. Yükseklikleri 150 cm olan alt pencerelerin hepsinin iç yüzlerinde 2.1.15 ve 2.1.20 no'lu katalog verilerine göre kapaklar bulunduğunu düşünebiliriz. Pencerelerin dış yüzlerinde ise mermerden yapılmış söveler ve bu sövelere tespit edilmiş demir şebekeler bulunmaktadır. Şebekeler hücrelerde de olduğu gibi 2 cm çapındaki demir çubuklardan oluşmuş ve birbirlerine 5x5 cm boyutlarındaki demir lokmalarla bağlanmışlardır.

Döşeme kaplaması: Altıgen tuğla olması gereken (Katalog No:2.1.1, 2.1.2, 2.1.18, 2.1.20) dershane, mozaikle kaplı olduğu için özgün döşeme kaplaması görülememiştir.

Duvar malzemesi: Tuğla olması gereken duvar malzemesi (Katalog No:2.1.16) duvarların sıvalı olması nedeniyle görülememiştir.

Dershane tırpıplu bir kubbeye örtülüdür.

4.2.2.5. Avlu ve Revak

Hücrelerin, köşe hücrelerin ve dershanenin önünde yer alan revaklar avluyu dört yönde çevrelemektedir. Revakların avluya bakan cephelerinde sütunların taşıdığı kemerler bulunmaktadır. Hücre önü revakları pandantifli kubbelerle örtülürken, dersane giriş revağı ortada bir kubbe ve iki yanında yer alan aynalı tonozlarla vurgulanmaya çalışılmıştır. Ayrıca kuzeydeki 14 ve güneydeki 5 no'lu hücrelerin önündeki revaklar da aynalı tonozlarla örtülüdür.

Döşeme kaplaması altıgen tuğla olması gereken(Katalog No:2.1.2,2.1.6,2.1.18,2.1.19,2.1.20) revaklar, mozaikle kaplı olduğu için özgün döşeme kaplaması görülememiştir.

Revakların avluya bakan cephelerinde kesme taş örgü tekniğiyle karşılaşmaktadır.

Döşeme kotu revak kotundan aşağıda olan avlu 7.50x9.10 m boyutlarında bir dikdörtgendir. Avlunun ortasında sekizgen planlı, 125 cm yüksekliğinde ve 170 cm genişliğinde mermer bir havuz yer almaktadır. Taş olması gereken döşeme kaplaması (Katalog No:2.1.1, 2.1.2, 2.1.5, 2.1.8, 2.1.14, 2.1.15, 2.1.17, 2.1.18) avlunun toprakla kaplı olmasından dolayı görülememiştir. Avluyu küfekten yapılmış düz ve pahlı şeritten oluşan bir saçak çevrelemektedir. Saçak üzerinde ise sonradan yapılmış olan bir parapet yükselmekte ve avlunun dört köşesinde ise yine sonradan yapılmış olduğu düşünülen ve çatıdaki suyu avluya akıtan küfekten yapılmış çörlenler yer almaktadır.

4.2.2.6. Helalar

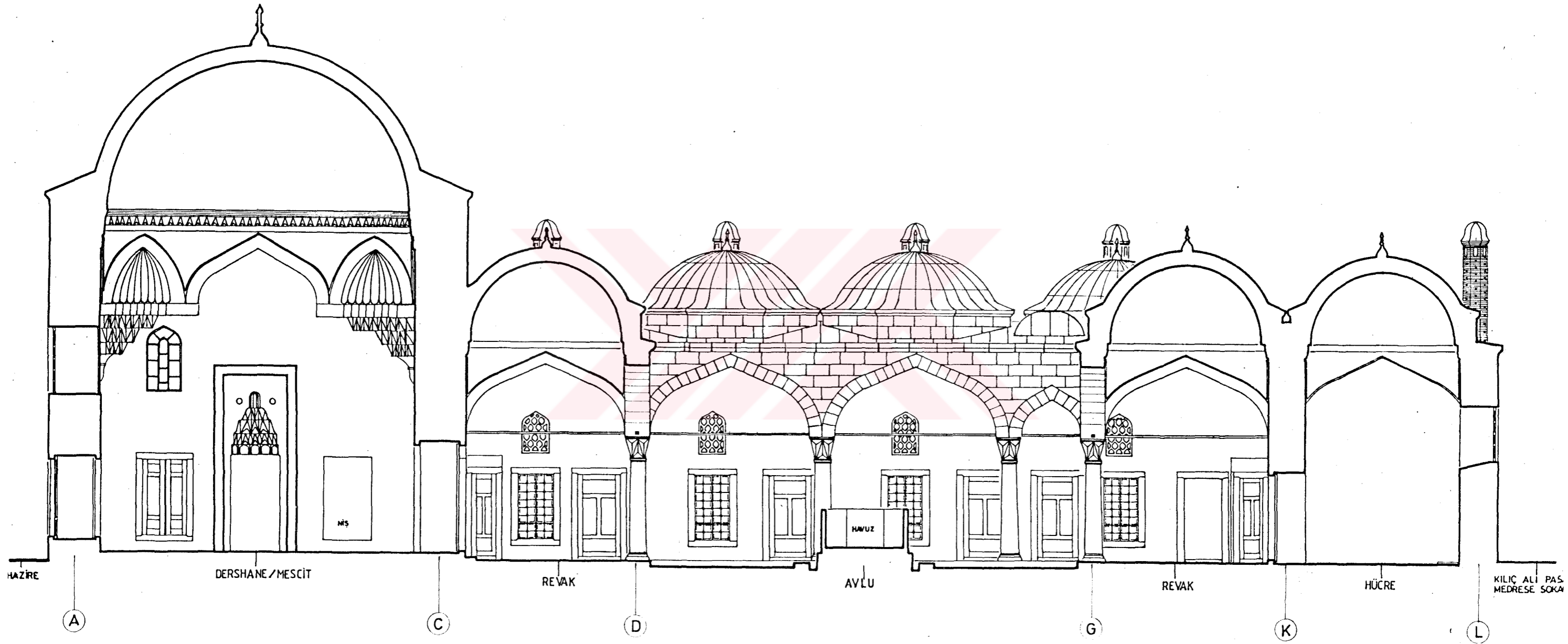
Medresenin güneybatı köşesinde yer alan helalara medrese içinden, beşik tonozlu bir geçitle ulaşılmaktadır. 2.1.2, 2.1.6, 2.1.8, 2.1.20,2.1.21 ve 2.1.22 no'lu katalog verilerine göre döşeme kaplamasının mermer olduğunu düşünebiliriz. Helalar bölümünün batı duvarı üzerinde yerden yüksekliği 150 cm, yüksekliği ise 50 cm olan bir pencere yer almaktadır. Helalar bölümü beşik tonozla örtülüdür ve bu örtü üzerinde üç adet ışıklık bulunmaktadır.

4.2.3. Yapısal Özellikler

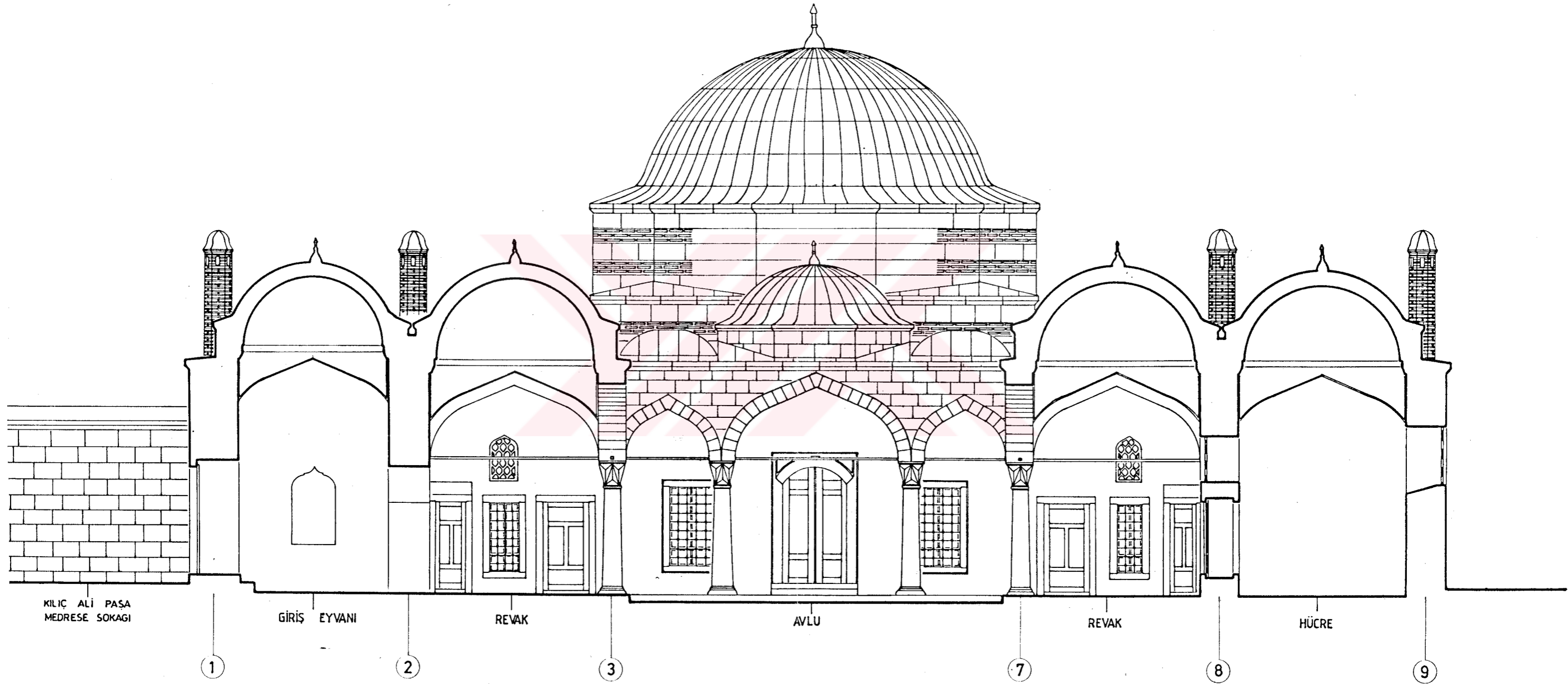
4.2.3.1. Strüktür Sistemi (Çizim 4.2,4.3)

Duvarlar: Kagir olarak yapılan medresede düşey taşıyıcılar, dersane ve hücrelerde duvarlardır. Duvar kalınlıkları mekanlara göre değişmektedir. Giriş eyvanının dış duvar kalınlığı 110 cm, iç duvar kalınlığı ise 85 cm'dir. Hücrelerde 85 cm olan iç ve dış duvar kalınlıkları, dershanede 120 cm'i bulmaktadır.

Sütunlar: Revaklarda düşey taşıyıcılar sütunlardır. 15 cm yüksekliğindeki kaideler üzerine oturan sütunlar, daire kesitli olup 36 cm çapındadırlar (Katalog No:2.1.27). 2 m yüksekliğindeki sütunların üzerinde sütun başlıkları yer almaktadır(Çizim 4.4).

Cizim 4.2. A-A KESİTİ Ö:1/50

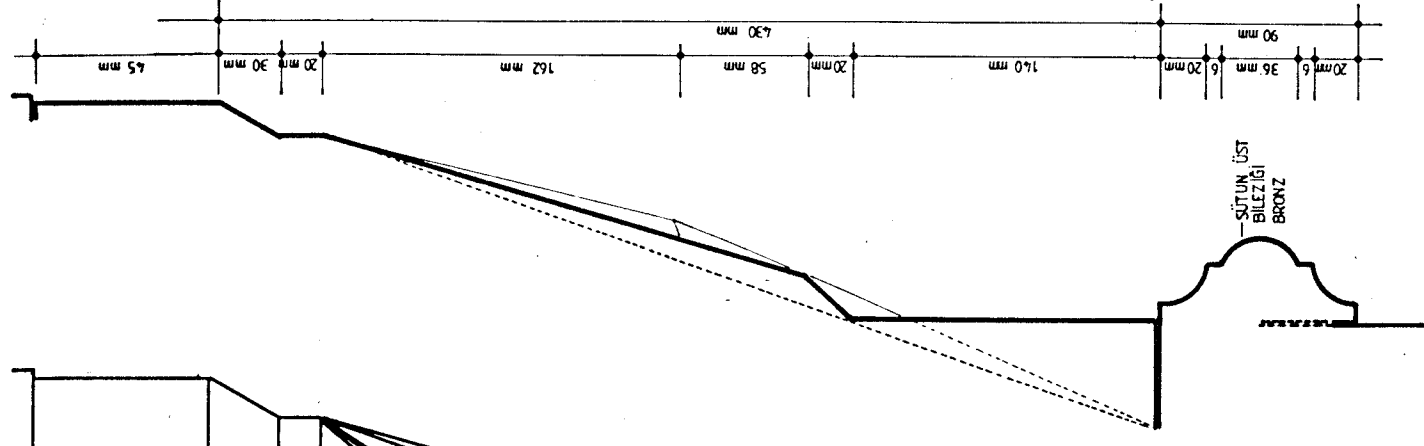

Cizim 4.3. B-B KESİTİ Ö: 1/50

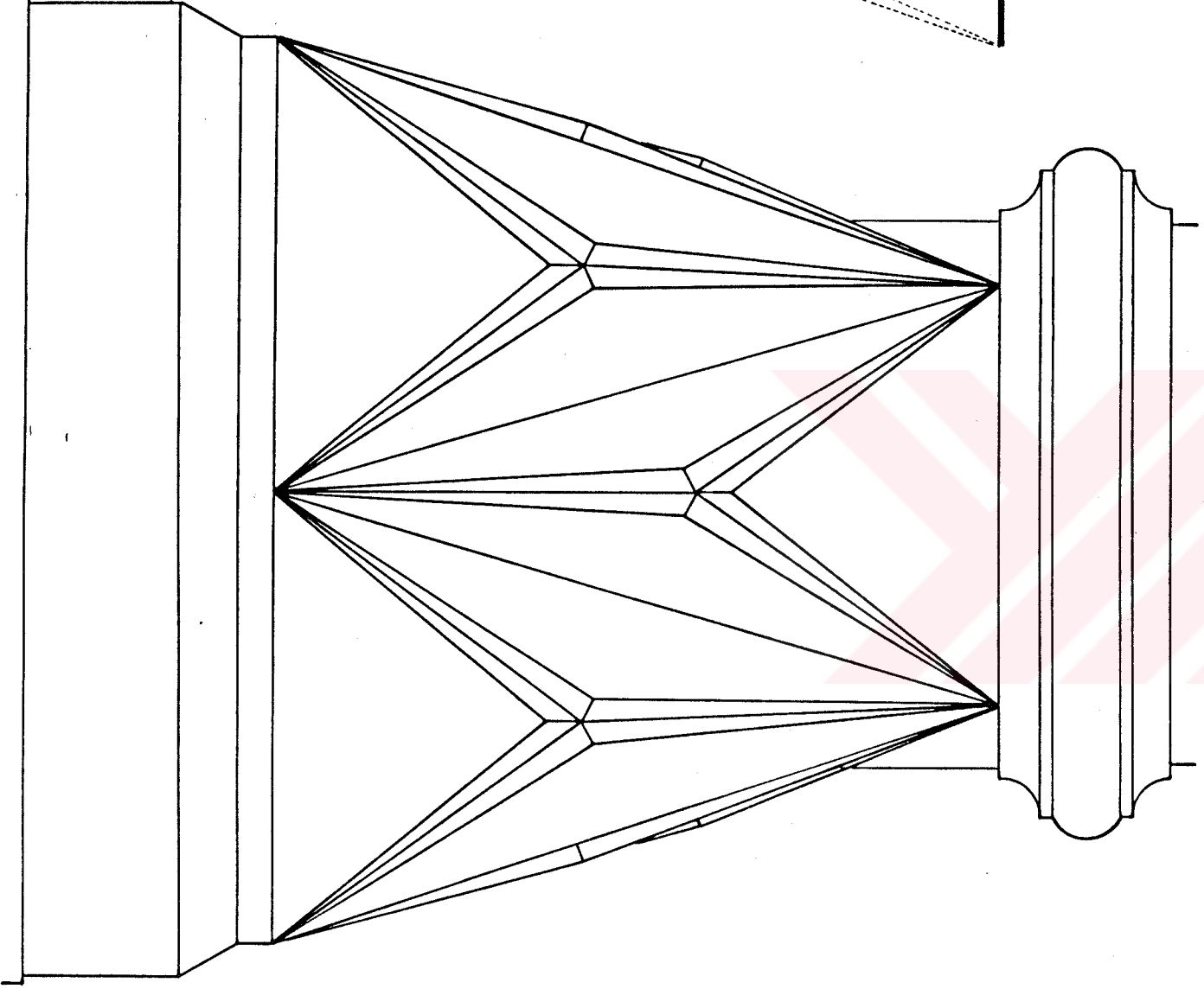
0 0,50 1 1,5m

Çizim 4.4.
BAKLAVALI SÜTÜN
BAŞLIĞI (MERMER)
DETAYI

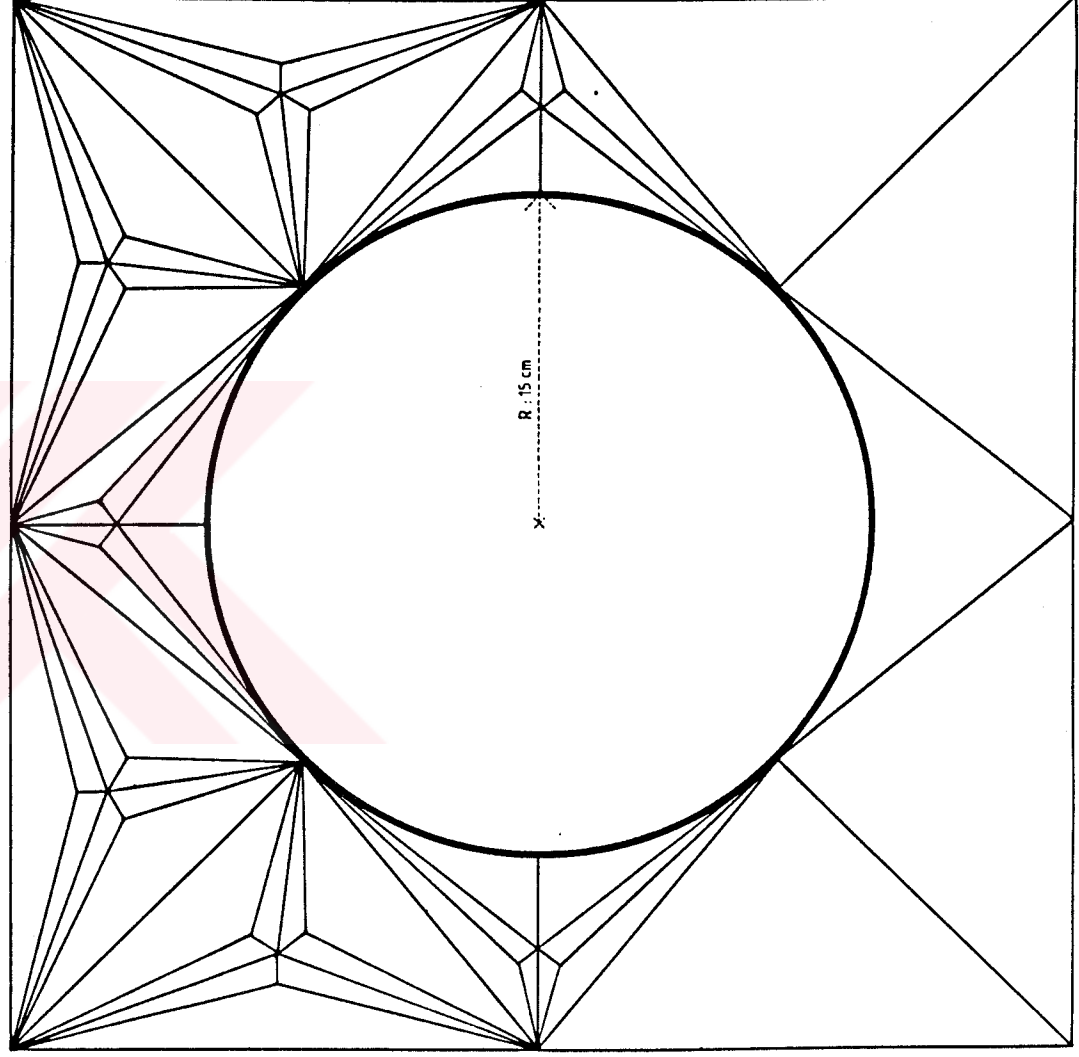
Ö:1/2 0 20 40 60 80 mm

KESİT

GÖRÜNÜŞ

PLAN

Kemerler: Düşey taşıyıcılar kemerlerle birbirlerine bağlanmaktadır. Revaklarda iki merkezli teğet kemerler kullanılmıştır. Bu kemerleri de birbirlerine 3x4 cm boyutlarındaki demir gergiler bağlanmaktadır. Kemerlerin demir gergilerden itibaren yükseklikleri 150 cm olup, kalınlıkları ise 55 cm'dir.

Kubbeye geçiş öğeleri: Kubbeyle örtülü olan hücre, köşe hücreler ve revaklarda kubbeye geçiş öğesi olarak pandantif kullanılmıştır. Dershane de ise kubbeye geçiş öğesi olarak dilimli tromp kullanılmıştır.

Kubbeler: Kubbeyle örtülü olan hücre ve köşe hücrelerde kubbe, 20 cm'lik bir kasnak üzerinde yükselmektedir. Kubbenin döşemeden itibaren yüksekliği 6.40 m, kasnaktan itibaren ise 1.50 m'dir. Yine 20 cm'lik kasnaklar üzerinde yükselen revaklardaki kubbeler ise döşemeden itibaren 6.50 m, kasnaktan itibaren 1.60 m yüksekliğindedirler. 50 cm'lik bir kasnak üzerinde yükselen dersane kubbesinin ise yüksekliği döşemeden itibaren 11.70m, kasnaktan itibaren ise 3.20 m'dir.

Tonozlar: Dershane giriş revağı önünde ve 11, 19 no'lu hücrelerin önünde yer alan aynalı tonozların yükseklikleri ise 5.25 m'dir. 18 no'lu köşe hücresinde yer alan aynalı tonoz ise 4.25 m yüksekliğindedir.

4.2.3.2. Yapım Tekniği ve Malzeme

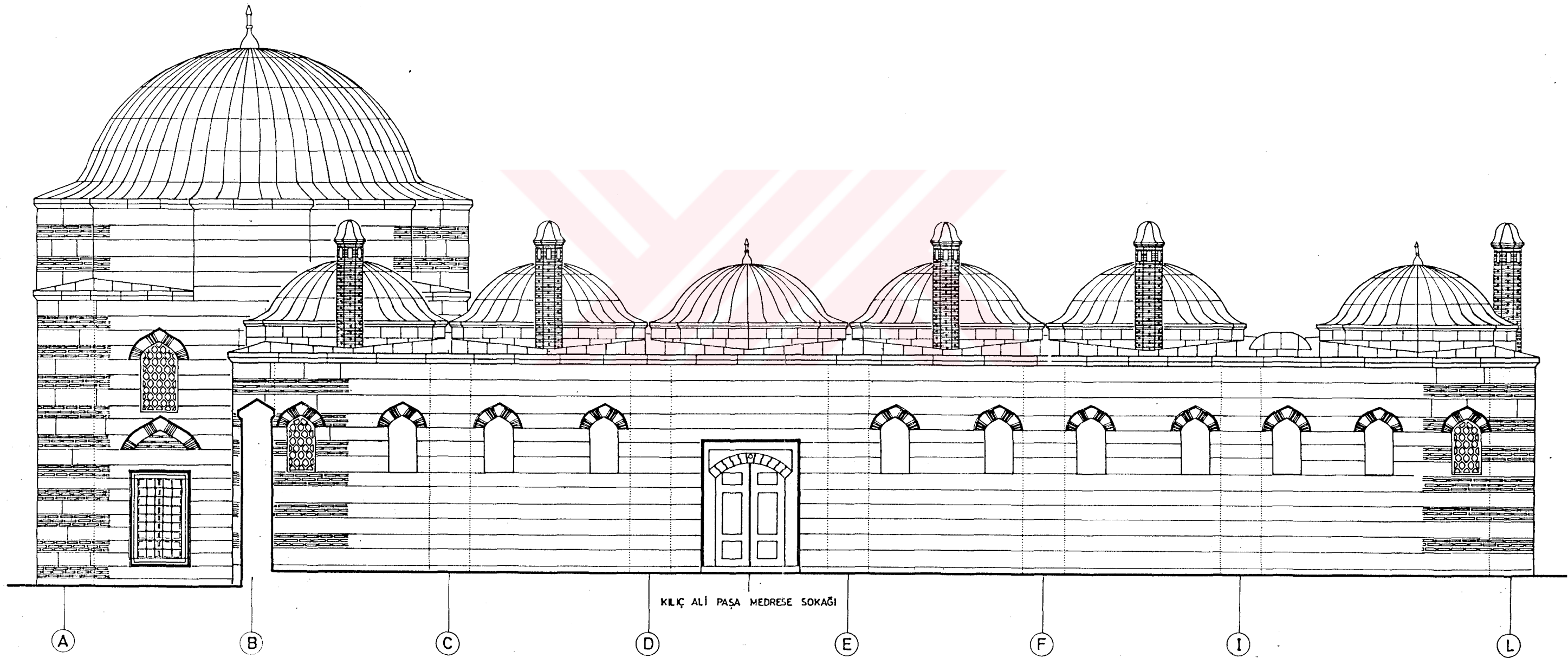
Medresenin dış cephesinde 1 sıra taş-3 sıra tuğla, avlu cephesinde ise 1 sıra taş-3 sıra tuğla duvar örgü tekniği kullanılmıştır (Katalog No:2.1.27). Her iki cephede de kullanılan taş malzemesi küfektir. Revak sütunlarında ise kullanılan malzeme mermerdir. Mermer sütunların oturduğu kaidelerde ise taş kullanılmıştır.

Revak kemerleri küfeki ve kırmızı kalker taşından yapılmıştır. 15,19 ve 25 no'lu katalog verilerine göre kubbe, tonoz ve kubbeye geçiş öğelerinde ise kullanılan malzemenin tuğla olduğunu düşünmekteyiz.

4.2.4. Kitlesel Özellikler

4.2.4.1. Kuzey (Giriş) Cephesi (Çizim 4.5)

Kılıç Ali Paşa Medrese Sokağı'nda bulunan kuzey cephesi üzerinde medrese giriş kapısı, kapının solunda 17 no'lu hücre ve 18 no'lu köşe hücresi, sağında ise 15, 14 no'lu hücreler ve 13 no'lu köşe hücreleri yer almaktadır. Arka planda ise dershane'nin hazireye doğru çıkıntı yapan sol yan cephesi görülmektedir. Cephe üzerinde her hücre ve köşe hücresine ait iki üst pencere bulunmaktadır. Sokak kotundan 210 cm yüksekliğinde olduğunu düşündüğümüz pencerelerin yükseklikleri ise 120 cm'dir. Tek merkezli teğet kemerden yapılan pencere kemerleri taş ve tuğladan örülmüştür (Resim 4.6). 2.1.4, 2.1.6, 2.1.11, 2.1.15, 2.1.18, 2.1.21, 2.1.22, 2.1.24 ve 2.1.25 no'lu katalog verilerine göre bu

Çizim 4.5. KUZEY (GİRİŞ) CEPHESİ Ö : 1 / 50

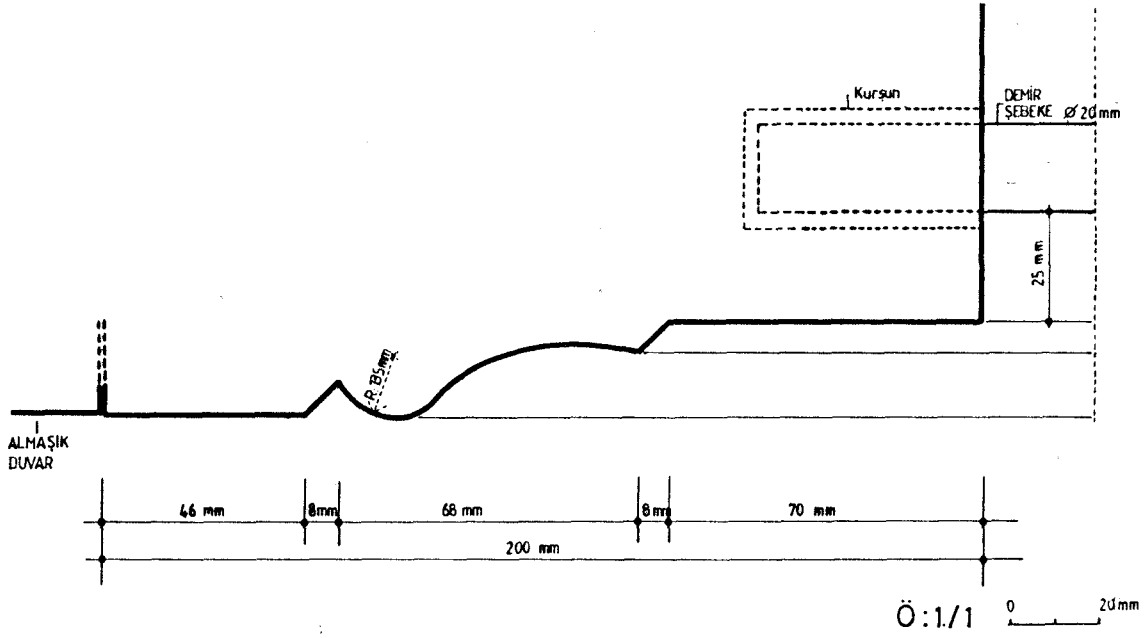
0 0,50 1 1,5m

Resim 4.6. Kemerli hücre penceresi

kemerli pencerelerin içlerinde alçı revzenler bulunduğunu düşünmekteyiz. Sokak kotundan toplam olarak 4.50 m yüksekliğinde olduğunu düşündüğümüz bu cepheyi 20 cm kalınlığında ve küfekten yapılmış düz ve pabli şeritten oluşan saçak çevrelemektedir. Saçak üzerinde hücrelerdeki ocaklara ait olan sekizgen kesitli ve dökülen sıvalardan malzemenin tuğla olduğu anlaşılan bacalar yükselmektedir. Bacaların üstünü, sekizgen kesitli bacaları olan Haseki, Şebzade Mehmed ve Kadırga Sokollu Medreseleri'nde olduğu gibi kubbeimsi külahların örttüğü ve bu külahların üstünü kurşun ile kaplı olduğunu düşünmekteyiz (Katalog No:2.1.14,2.1.15). Bacaların gerisinde ise sekizgen kasaclar üzerinde yükselen saçaklı ve kurşun kaplı olduğunu düşündüğümüz kubbeler yer almaktadır. Küfekten yapılmış düz ve pabli şeritlerden oluşan saçaklarla çevrili kubbelerin üzerinde ise Zai Mahmud Paşa Tahiani ve Fevkani, Edirnekapı Mihrimah Sultan, Medreseleri'nde olduğu gibi taştan yapılmış alemler olduğunu düşünmekteyiz.

Kuzey cephesinin arka planında kalan dershanenin hazireye çıkıntı yapan sol yan cephesi üzerinde ise bir alt, bir üst pencere düzeni bulunmaktadır. 1.70 m yüksekliğinde olan alt pencere 20 cm kalınlığındaki profilli mermer söveyle çevrilidir (Çizim 4.6) Bu söve

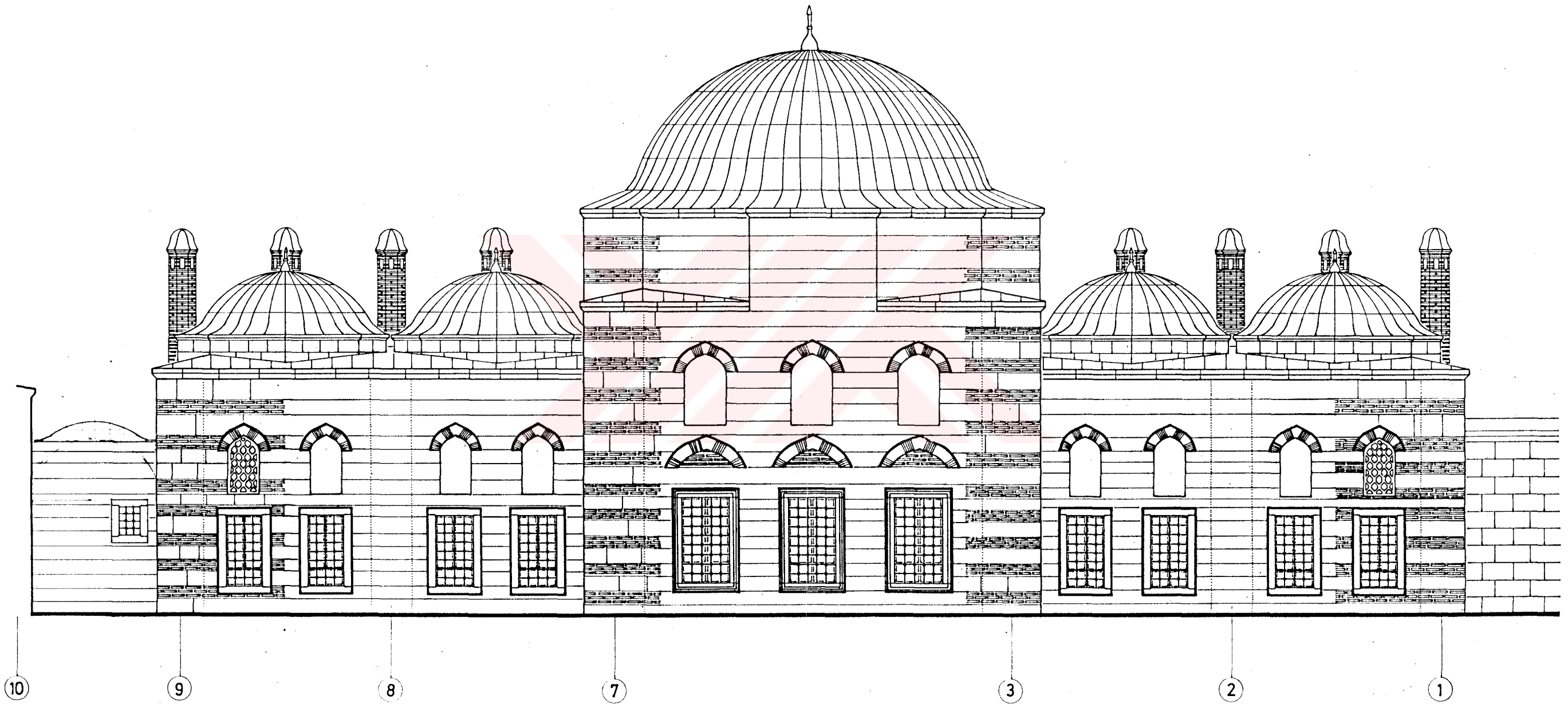

Çizim 4.6. Dershane penceresi mermer söve detayı.

içinde de birbirlerine demir lokmalarla bağlanan 2 cm çapındaki demir şebekeler yer almaktadır. Bu pencerenin üstünde ise taş ve tuğla ile örtülmüş bir kemer vardır. Tek merkezli teğet kemerli olan üstteki pencere ise 1.50 m yüksekliğindedir. Tuğla ve taş örgülü olan kemerli pencerenin içinde de atçı revzenler olduğunu düşünmekteyiz. Yerden itibaren yüksekliği 5.90 m olan bu cephayı küfekiden yapılmış düz ve pahlı şeritlerden oluşan bir saçak çevrelemektedir. Dershane cephesinin orta bölümünde beden duvarı, kasnak seviyesine kadar yükseldiği için bu saçak sürekli değildir. Oniki köşeli bir kasnak üzerinde yükselen kubbeyi ise küfekiden yapılmış düz ve pahlı şeritlerden oluşan saçak çevrelemektedir. Kurşun kaplı olduğunu düşündüğümüz kubbenin üzerinde ise taştan yapılmış bir alev bulunmaktadır. Kasnak tabanıyla dershane duvarının birleştiği yerde oluşan alanlar ise iki yöne eğimli ve kurşun kaplı olduğunu düşündüğümüz çatıyla örtülüdür.

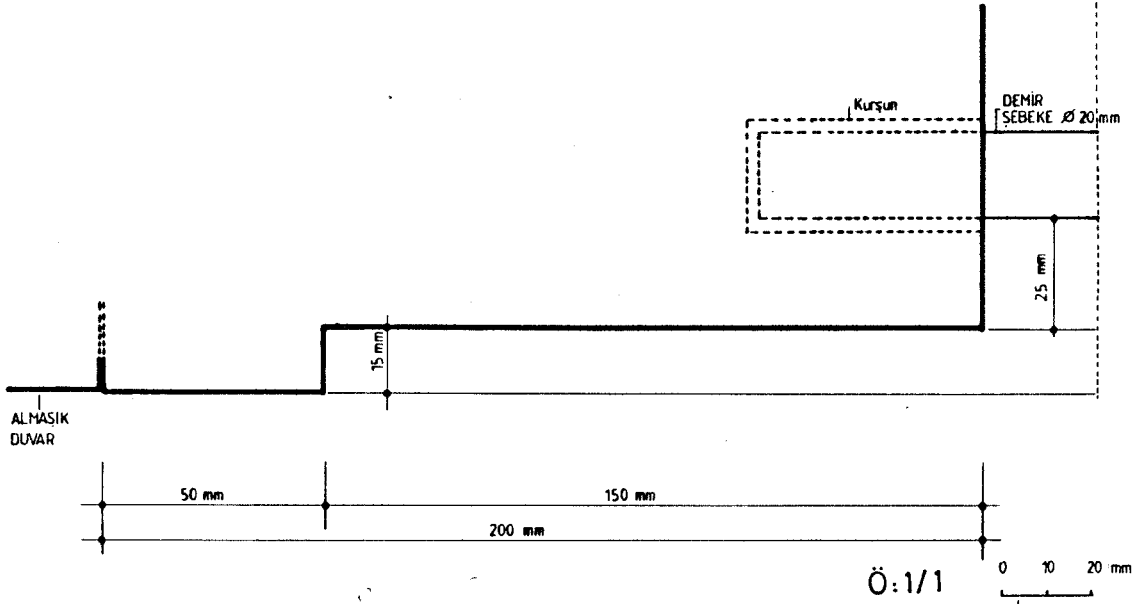
4.2.4.2. Doğu (Hazire) Cephesi (Çizim 4.7)

Hazire içinde yer alan bu cephenin ortasında dershane, dershane'nin sağında 18 nolu köşe hücresi ve 19 nolu hücre, solunda ise 21 nolu hücreyle 1 nolu köşe hücresi yer almaktadır. Cephenin solunda ise arka planda kalan belalar bölümünün duvarı yükselmektedir. Diğer cephelere bakan hücrelerden farklı olarak bu cephedeki hücrelerde iki alt, iki üst pencere düzeni bulunmaktadır. Köşe hücrelerde de görülen bu pencere düzeninde alttaki pencereler 1.40 m yüksekliğinde olup, küfekiden yapılmış sövelerle çevrilidirler (Çizim 4.8). Pencerelerin şebekeleri ise birbirlerine 5x5 cm boyutundaki demir lokmalarla bağlanan 2 cm çapındaki demir çubuklardan oluşmuşlardır. Üstteki pencereler ise kuzey cephesindekiler gibi tek merkezli teğet kemerli pencerelerdir. Yükseklikleri 1.20m

Çizim 4.7. DOĞU (HAZİRE) CEPHESİ Ö:1/50

0 050 1 15m

Çizim 4.8. Hücre penceresi küfeki söve detayı.

olan bu pencerelerin içlerinde de alçı revzenler olduğunu düşünmekteyiz. Bu cepheyi de küfekiden yapılmış düz ve pahlı şeritlerden oluşan saçak çevrelemektedir.

Dershanein iki yanında yer alan köşe hücre ve hücreleri çevreleyen bu saçak, dershanein yan duvarlarına saplanmaktadır. Saçak üzerinde hücrelerdeki ocaklara ait olan sekizgen kesitli ve tuğladan yapılmış bacalar yükselmektedir. Bacaların üstünü diğer cephede de olduğu gibi kubbemsi külahlar örtmektedir. Bacaların gerisinde ise sekizgen kasnaklar üzerinde yükselen saçaklı ve kurşun kaplı olduğunu düşündüğümüz kubbeler yer almaktadır. Küfekiden yapılmış düz ve pahlı şeritlerden oluşan saçaklarla çevrili olan kubbelerin üzerinde ise diğer cephedeki kubbelerde de olduğu gibi taş alemler bulunduğunu düşünmekteyiz.

Dershane cephesi üzerinde ise üç alt, üç üst pencere düzeni görülmektedir. 170 cm yüksekliğinde olan demir şebekeli alt pencereleri, profilli memmer söveler çevrelemektedir. Bu pencerelerin 1.00 m yüksekliğinde ise taş ve tuğlayla örülmüş tek merkezli teğet kemerler yer almaktadır. 140 cm yüksekliğinde olan üst pencereler ise tek merkezli teğet kemerli olup içlerinde diğer cephelerde olduğu gibi alçı revzenler olduğunu düşünmekteyiz. 5.90 m yüksekliğinde olan bu cepheyi, küfekiden yapılmış düz ve pahlı şeritlerden oluşan bir saçak çevrelemektedir. Dershane cephesinin orta bölümünde beden duvarı, kasnak seviyesine yükseltildiği için, bu saçak sürekli değildir. Oniki köşeli bir kasnak üzerinde yükselen kubbeyi ise küfekiden yapılmış düz ve pahlı şeritlerden oluşan saçak çevrelemektedir. Kurşun kaplı olduğunu düşündüğümüz kubbenin üzerinde ise taştan yapılmış alemler olduğunu düşünmekteyiz. Kasnak tabanıyla, dershane duvarının birleştiği yerde oluşan alanlar ise iki yöne eğimli ve kurşun kaplı olduğunu düşündüğümüz çatıyla örtülmüştür.

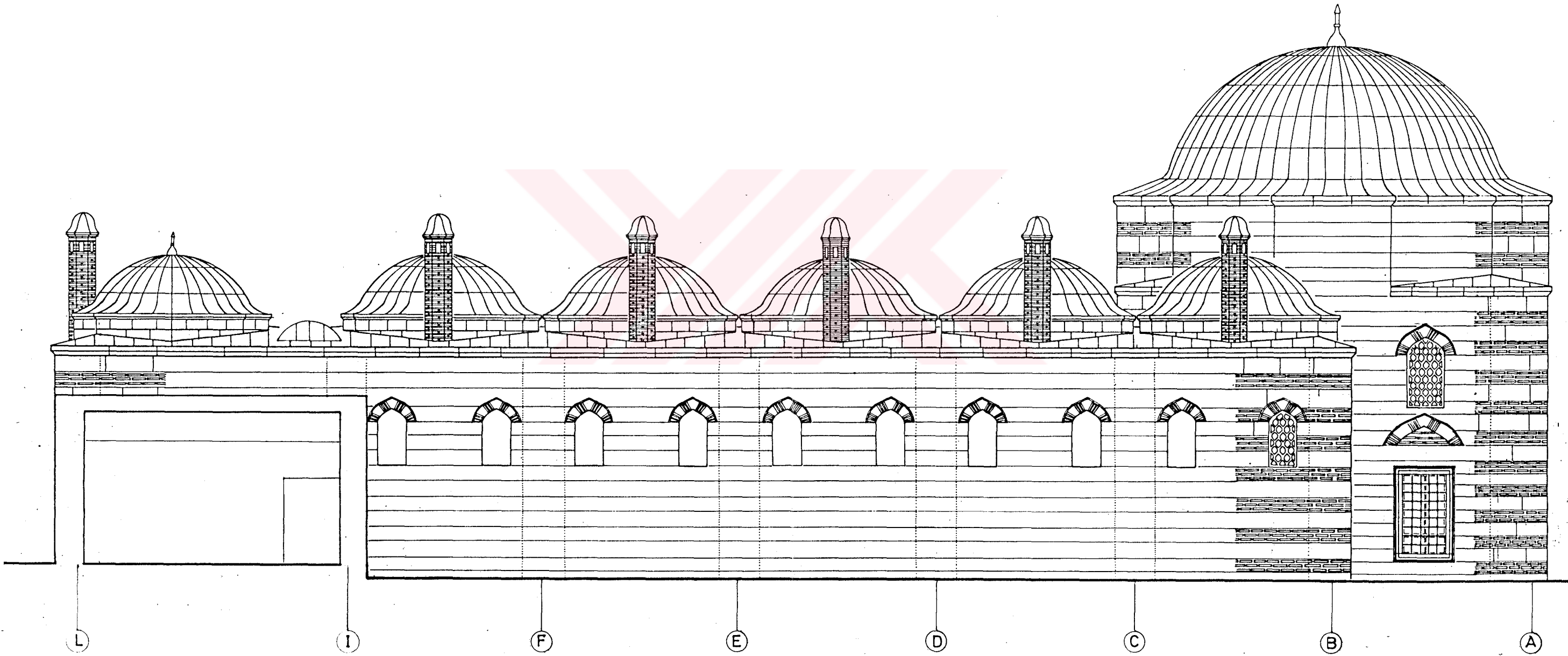
4.2.4.3. Güney Cephesi (Çizim 4.9)

1 nolu köşe hücresi ve 2,3,4,5 no'lu hücreler bu cephe üzerindedirler. Cephenin sol köşesinde ise helalar bölümü bulunmaktadır. Bu cephe üzerinde de köşe hücre ve hücrelere ait iki üst pencere düzeni bulunmaktadır. Bu pencereler de diğer cephelerdeki pencereler gibi 120 cm yüksekliğinde olup, tek merkezli teğet kemerlidirler. Kemerleri taş ve tuğladan örülmüş olan bu pencerelerin içinde de diğer pencerelerde olduğu gibi alçı revzenler olduğunu düşünmekteyiz. 4.5 m yüksekliğindeki bu cepheyi de küfekiden yapılmış düz ve pahlı şeritlerden oluşan saçak çevrelemektedir. Bu saçak gerisinde ocaklara ait sekizgen kesitli bacalar yükselmektedir. Dökülen sıvalardan malzemesinin tuğla olduğu anlaşılan bu bacaları da, diğer cephelerde olduğu gibi kubbemsi küllahların örttüğünü düşünmekteyiz. Bacaların gerisinde ise sekizgen kasnakların üstünde yükselen, saçaklı ve kurşun kaplı olduğunu düşündüğümüz kubbeler yer almaktadır. Küfekiden yapılmış düz ve pahlı şeritlerden oluşan saçaklarla çevrili olan kubbelerin üzerinde, diğer cephelerde olduğu gibi taştan yapılmış alanlar olduğunu düşünmekteyiz.

Güney cephesinin sağında ise arka planda ve hazireye çıkıntı yapan dershanenin sağ yan cephesi görülmektedir. Bu cephe üzerinde de 1.70 m yüksekliğindeki mermer söveli ve şebekeli bir alt pencere ile 1.20 m yüksekliğindeki tek merkezli teğet kemerden oluşmuş saçak çevrelemektedir. Bu cepheyide küfekiden yapılmış düz ve pahlı şeritlerden oluşmuş saçak çevrelemektedir. Dershane cephesinin orta bölümünde beden duvarı kasnak seviyesine kadar yükseltildiği için bu saçak sürekli değildir. Oniki köşeli bir kasnak üzerinde oluşan kubbeyi ise küfekiden yapılmış düz ve pahlı şeritlerden oluşan saçak çevrelemektedir. Kurşun kaplı olduğunu düşündüğümüz kubbenin üzerinde ise taştan yapılmış bir alan bulunmaktadır. Kasnak tabanıyla dershane duvarının birleştiği yerde oluşan alanların ise iki yöne eğilmiş ve kurşun kaplamalı olduğunu düşündüğümüz çatıyla örtülmüştür.

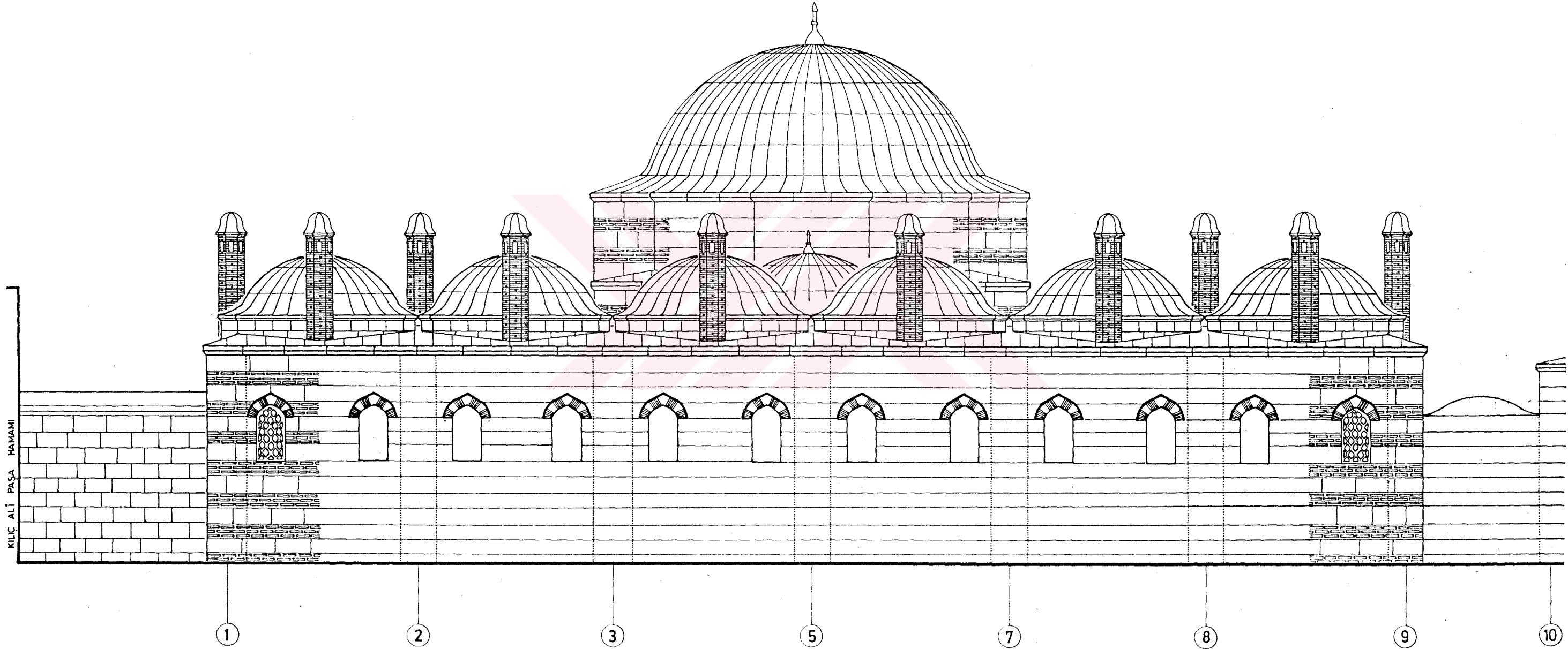
4.1.4.3. Batı Cephesi (Çizim 4.10)

Kılıç Ali Paşa Medresesi sokağında bulunan batı cephesi üzerinde 8 ve 13 no'lu köşe hücreleri, 9,10,11,12 no'lu hücreler ve 8 no'lu köşe hücresinin sağındaki helalar bölümü bulunmaktadır. Bu cephedeki hücrelerin pencereleride, kuzey ve güney cephesine bakan hücrelerin pencereleri gibi iki üst pencere düzeninden oluşmaktadır. Bu pencerelerin yüksekliği de diğer cephedekiler gibi 120 cm'dir. Taş ve tuğladan örülmüş bu kemerli pencerelerin içlerinde de alçı revzenler bulunduğunu düşünmekteyiz. Kuzey cephesindeki gibi 4.5 m yüksekliğinde olan bu cepheyi de küfekiden yapılmış düz ve pahlı şeritlerden oluşan 20 cm kalınlığındaki saçak çevrelemektedir. Bu cephedeki bacalar da diğer cephelerdekiler gibi sekizgen kesitli olarak tuğladan yapılmışlardır. Bu bacaları da diğer cephelerde olduğu gibi kubbemsi küllahların örttüğünü düşünmekteyiz. Sekizgen planlı kasnaklar üzerinde yükselen ve kurşun kaplı olduğunu düşündüğümüz kubbeler küfekiden yapılmış düz ve pahlı şeritlerden oluşan saçaklarla çevrilidirler. Bu kubbeler

Çizim 4.9. GÜNEY CEPHESİ Ö:1/50

0 0,50 1 1,5 m

Cizim 4.10.BATI CEPHESİ Ö : 1 / 50

0 0.50 1 1.5m

üzerinde de diğer cephelerde olduğu gibi taşın yapılmış alanlar olduğunu düşünmekteyiz.

Cephelerin sağında ise helalar bölümüne ait 3.00 m yüksekliğinde sağır bir duvar bulunmaktadır.

4.2.5. Bezeme Özellikleri

Ahşap: Ahşabın kullanıldığı yerler kapılar ve pencere kapaklarıdır. Kündekari tekniğinde olması gereken kapı ve pencere kapakları (Katalog No2.1.1,2.1.6,2.1.15) yenilenmiş oldukları için bu medresede görülememiştir.

Taş Bezeme: Taşın bezeme elemanı olarak kullanıldığı yerler sütun başlıkları, dershanedeki kubbeye geçiş ögesi, revak kemerleri ve mihraptır. Sütun başlıklarında baklavah bezeme kullanılırken, dershanedeki kubbeye geçiş ögesi ve mihrapta ise mukarnash bezemeye yer verilmiş, revak kemerlerinde ise küfeki ve kırmızı kalker taşı kullanılmıştır.

Metal: Kapı tokmakları, pencere kapaklarının kolları ve sütun kaidelerindeki bilezikler matalin kullandığı yerlerdir. Sütun kaideleriyle sütunların birleştiği yerde bulunan profilli bileziklerde bronz kullanılırken, demir olması gereken kapı tokmaklarına (Katalog No:2.1.1,2.1.6,2.1.15)medresede özgün kapı toknağı kalmadığı için rastlanmamıştır.

Sıva üstü boya=Kalemişi: Kalemişi bezemenin kullandığı yerler revaklardır. Revaklardaki izlerden kubbeye geçiş ögelerinde kalemişi bezemenin kullanıldığı anlaşılmıştır.

4.3. GENEL DEĞERLENDİRME VE DÖNEMİN DİĞER MEDRESELERİYLE KARŞILAŞTIRILMASI

XVI. yy' in son çeyreğinde yapılmış olan Kılıç Ali Paşa Medresesi dönemin diğer medreseleriyle karşılaştırıldığında, ortak olan ve olmayan özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

Kılıç Ali Paşa Medresesi, Mimar Sinan'ın yapmış olduğu diğer bazı medreseler gibi düz arazide tasarlanıp uygulanmıştır. Camiyle dik açı yapacak şekilde konumlanan Kılıç Ali Paşa Medresesi, külliye içinde ve camiden bağımsız olarak tasarlanmış bir medresedir. Plan tipine baktığımızda hücrelerin dört yönlü dizildikleri bir düzenle karşılaşmaktayız. Sinan bu plan tipini sadece Mehmed Ağa Medresesi'nde kullanmıştır. Hücreler avluyu dört yönde çevrelemektedir. Dershane ise avlanın uzun eksenini üzerinde yer almaktadır.

Dershanesi, dönemin diğer medreselerinde bulunan dershaneler gibi kare planlıdır ve 6.75x6.75.m'lik iç boyutu dönem içinde en fazla kullanılan değerler arasında yer

almaktadır. Hücrelerde dönemin diğer medreselerinde olduğu gibi kare planlıdır . Ancak köşe hücre sayısının 4 olduğu tek medrese, Kılıç Ali Paşa Medresesi'dir. Dönemin bazı medreselerinde olduğu gibi bu mdersede de eyvan, sadece giriş eyvanı olarak kullanılmıştır. Revak avluyu dört yönde sarmaktadır. Avlu ise dönemin diğer medreselerine benzer şekilde dikdörtgen planlıdır. Avluda, Üsküdar Mihrimah Sultan ve Atik Valide Sultan Medreseleri'nde olduğu gibi su ögesi olarak havuz kullanılmıştır. Helalar bölümüne ise Şehzade Mehmed, Eyüb Sokollu, Kadırga Sokollu, Edirnekapı Mihrimah Sultan ve Atik Valide Sultan Medreseleri'nde de görüldüğü gibi medrese içinden tonozlu bir geçitle ulaşmaktadır.

Cephe düzenine baktığımızda dershanenin hücre yüzeylerinden dış cepheye doğru çıkıntı yapacak şekilde konumlandığını görmekteyiz. Bu durum dönemin diğer medreselerinde de çoğunlukla böyledir. Dış cepheden kolay algılanabilen derslane kütesinin avlu cephesinden algılanması zorlaşmaktadır. Algılanmayı kolaylaştırmak için Rüstem Paşa, Eyüb Sokollu ve Zal Mahmud Paşa Fevkanî Medreseleri'nde de olduğu gibi derslane giriş revağında farklı örtüler kullanılmıştır. 6.50 m olan derslane kubbe çapı dönem içinde en fazla kullanılan değerler arasında yer almaktadır. 3.20 m olan kubbe yüksekliği Süleymaniye Evvel-Sani Medreseleri'nde de görülmektedir. Saçakta ise diğer bazı medreselerde olduğu gibi düz ve pahlı şeritlerden oluşan bir silme kullanılmıştır. Pencere düzenine baktığımızda dönemin diğer medreselerinde rastlanmayan bir düzenle karşılaşmaktayız. Üç alt ve üç üst pencere düzeni ilk kez bu medresede denenmiştir.

Hücre yüzeylerinde diğer medreselerde de olduğu gibi herhangi bir hareketlilik yoktur. Hücrelerin 3.10 m'lik kubbe çapları ve 1.5 m'lik kubbe yükseklikleri en fazla kullanılan değerler arasındadır. Hücrelerde de düz ve pahlı şeritlerden oluşan bir saçak silnesi vardır. Atik Valide Sultan ve Cafer Ağa Medreseleri'nde görülen iki üst pencere düzeni burada da bulunmaktadır. Hücrelerin hazireye bakan cephelerinde ise Hadım İbrahim Paşa ve Kadırga Sokollu Medreseleri'nde de görülen iki alt, iki üst pencere düzeni yer almaktadır. Avlu cephesinde ise ilk kez bu medresede denenilen tek alt, tek üst pencere düzeniyle karşılaşmaktadır.

Bacalar dönemin diğer medreselerinde de görüldüğü gibi çokgen kesitlidirler. Ancak tuğladan yapılmış çokgen kesitli baca ilk kez Kılıç Ali Paşa Medresesi'nde denenmiştir.

Revaklarda dönemin diğer medreselerinde olduğu gibi mermerden yapılmış $\varnothing$ 35cm . çapında sütunlar bulunmaktadır. 2 m olan sütun yükseklikleri en fazla kullanılan değerler arasındadır. Kaideli olan sütunlarda baklavahı sütun başlıkları kullanılmıştır. Avluda, dönemin diğer medreselerinde en fazla görülen iki merkezli teğet kemerler yer almaktadır. Revak kemerlerinde ise küfeki ve kırmızı kalker taşı kullanılarak almasıık bir düzen oluşturulmuştur. Bu durum sadece Haseki Hürrem Sultan Medresesi'nde görülmektedir. Mimar Sinan'ın bu almasıık düzeni dönemin ilk ve son medreselerinde uygulaması ilginçtir. 1.60 m'lik kemer yükseklikleri en fazla kullanılan değerler

arasındadır. 1.60 m olan kubbe yüksekliği ise Eyüp Sokollu Medresesi'nde de görülmektedir.

Cephede 1 sıra taş-3 sıra tuğla duvar örgü tekniği görülmektedir. Bu örgü tekniği dönem içindeki medreselerde sıkça kullanılmıştır. Duvar kalınlıkları ise diğer medreselerde de olduğu gibi derşane ve hücrelerde farklıdır. 120 cm'lik derşane duvar kalınlığı ve 85 cm'lik hücre duvar kalınlığı dönem içinde en fazla kullanılan değerler arasında yer almaktadır.

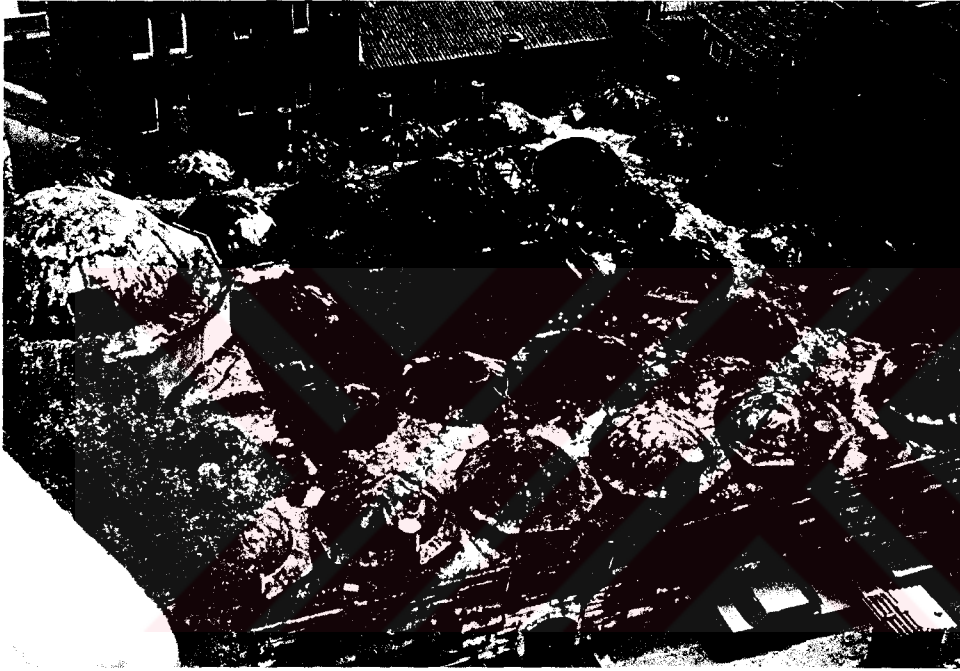
Derşane giriş kapısı diğer medreselerde de olduğu gibi kemerli ve mermer sövelidir. 235 cm'lik derşane kapı yüksekliği sadece bu medresede görülmektedir. Hücrelerin 185 cm olan kapı yükseklikleri Haseki Hürrem Sultan Medresesi'nde de görülmektedir. 140 cm'lik hücre pencere yüksekliği Eyüp Sokollu Medresesi'nde, 170 cm'lik derşane pencere yüksekliği ise Semiz Ali Paşa Medresesi'nde de görülmektedir.

Kılıç Ali Paşa Medresesi:

- Düz arazide uygulanması,
  - Küllüye içinde ve bağımsız olarak tasarlanması,
  - Plan tipinin dört yönlü olması, revağın avluyu dört yönde sarması,
  - Derşane ve hücrelerin kare planlı olmaları,
  - Eyvanın giriş eyvanı olarak kullanılması,
  - Avluda su ögesi olarak havuz kullanılması,
  - Helalar bölümüne medrese içinden tonozlu bir geçitle ulaşılması,
  - Derşanenin hücre yüzeylerinden dış cepheye doğru çıkıntı yapacak şekilde konumlanması,
  - Derşane giriş revağında farklı örtüler kullanılması,
  - Hücre yüzeylerinde herhangi bir hareketlilik olmaması,
  - Hücre cephelerinde iki üst pencere düzeni ve iki alt, iki üst pencere düzeni görülmesi,
  - Cephede düz ve pahlı şeritlerden oluşan saçak silmesinin kullanılması,
  - Revaklarda mermer sütun ve baklavahı sütun başlıklarının kullanılması,
  - Dış cephede 1 sıra taş, 3 sıra tuğla duvar örgü tekniği kullanılması,
- açılarından dönemin özelliklerini taşımakta;
- Derşane cephesinde üç alt, üç üst pencere düzeni bulunması,
  - Hücrelerin avlu cephesinde tek alt, tek üst pencere düzeni görülmesi,
  - Çokgen kesitli bacaların tuğladan yapılmış olmaları,
  - Dört adet köşe hücrelerinin sadece bu medresede görülmesi,
- açılarından da dönemin özelliklerinden farklılık göstermektedir.

5. SORUNLAR VE MÜDAHALE ÖNERİLERİ

XX.yy'nın başlarında bakımsız durumda olan Kılıç Ali Paşa Medresesi, 1960 yılına kadar Verem Savaş Dispanseri olarak kullanılmıştır. 1960 yılından sonra da 1985 senesine kadar Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından kiralanmış, 1985'ten sonra Bakanlar Kurulu kararıyla Türkiye Korunmaya Muhtaç Çocuklar Kurumu'na verilmiştir. 1990 yılına kadar bu kurum tarafından kullanılan medrese, 1993 senesine kadar da Onarım Şubesi'nde çalışan işçilerin barındığı bir yer olmuştur. Günümüzde Vakıflar Müdürlüğü'ne ait olan Kılıç Ali Paşa Medresesi boş ve bakımsız durumdadır (Resim 5.1).

Resim 5.1. Kılıç Ali Paşa Medresesi.

5.1. BOZULMALAR LİSTESİ

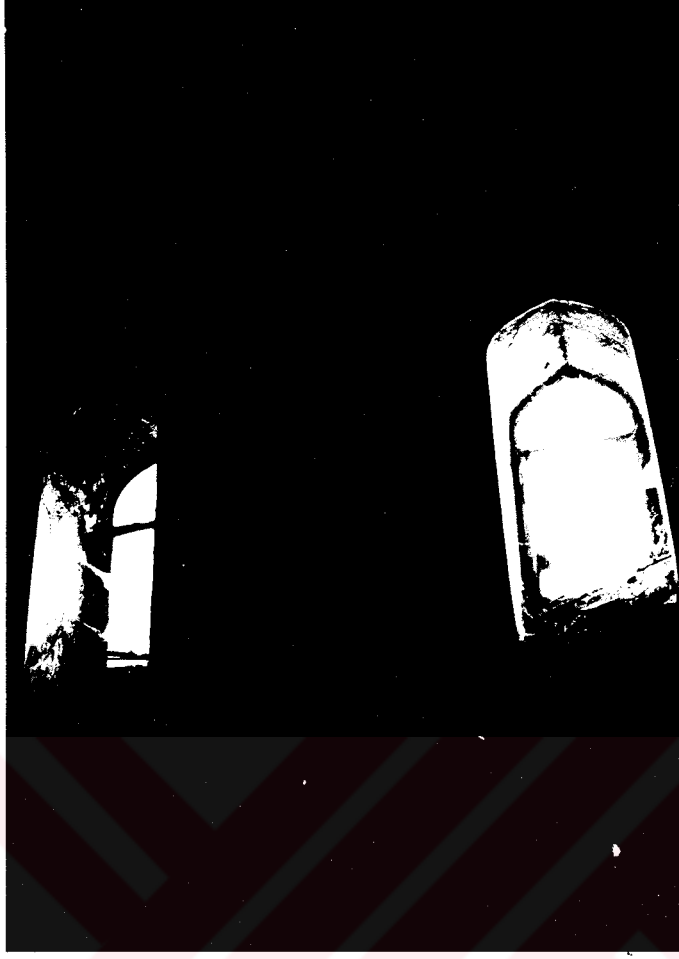
Kılıç Ali Paşa Medresesi senelerce görmüş olduğu yanlış kullanımdan dolayı ve doğal sebeplerin neden olduğu fiziksel estimo nedeniyle çeşitli bozulmalarla karşı karşıya kalmıştır. Aşağıdaki listede medresenin her iki nedenden dolayı oluşan sorunları gösterilmiştir.

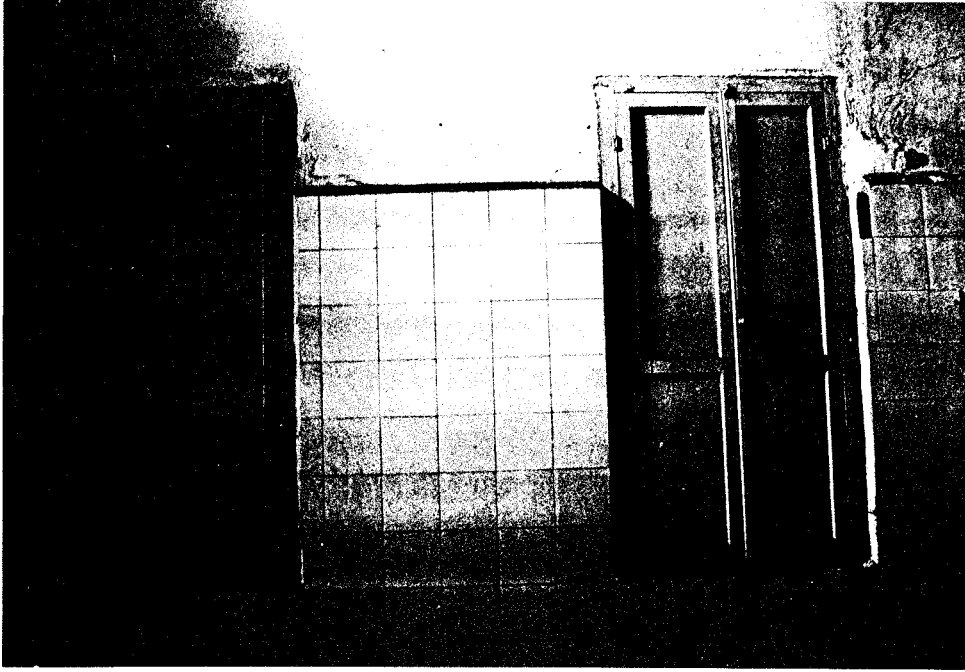
Resim 5.2. Hücrelerin avluya bakan cepheleri seramikle kaplanmış

Resim 5.3.Revak kemerleri demir doğramalı camekanla kapatılmış

Resim 5.4. Hücreslerdeki ocak yerleri kapatılmış

Resim 5.5. Niğire sızandan gelen kırıntılar

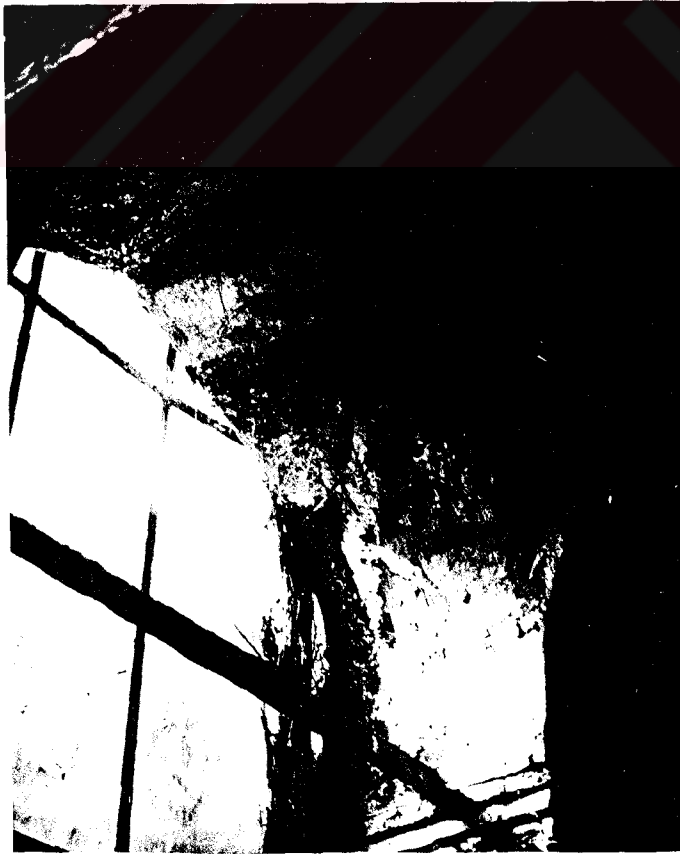
Resim 5.6. WC olarak kullanılan hücre

Resim 5.7. WC olarak kullanılan hücrenin kubbesine
sonradan açılan ısıklık

Resim 5.8. 21 no'lu hücrenin kubbesinde oluşan çatlak

Resim 5.9 Revak kenarlarında oluşan küllenme.

Resim 5.10. Avluyu Çevreleyen saçak üzerine parapet yapılmış

Resim 5.11. Kubbeler şap ile kaplanmış, kurşun örtü kaplaması ve alemleri yok

Resim 5.12. Dershanenin üst pencerelerine sonradan demir parmaklık konmuş

Resim 5.13. 11 no'lu köşe hücresinin hazire cephesine 1 m'lik mesafe ile yaklaşan yapı

Resim 5.14. Helalar bölümüne sonradan eklenen demir kapı

Resim 5.15. Derzler bozulmuş.

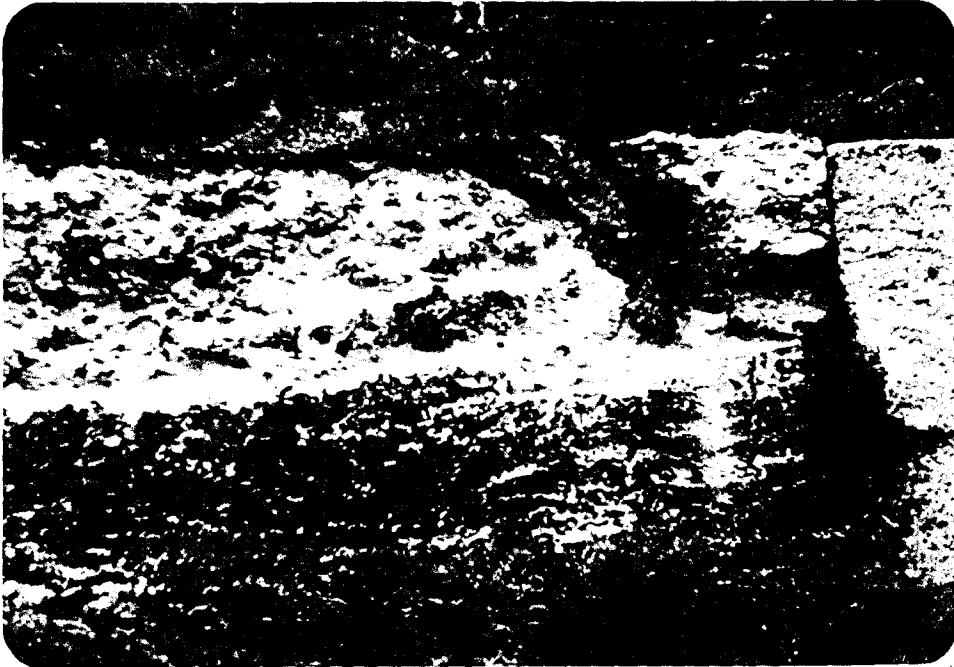
Resim 5.16. Pencere sövesi kırılmış ve parçalar kaybolmuş

Resim 5.17. Dershane penceresinin sövesinde oluşan kırılma

Resim 5.18.Duvardaki çatlakta oluşan mantar

Resim 5.19.Çiçeklenme

5.2. SORUNLARI OLUŞTURAN NEDENLER

5.2.1. Malzemedeki Sorunların Nedenleri

Yapılarda kullanılan malzemeler zaman içinde doğal etkenler nedeniyle bozulurlar. Bozulmalar yapının yok olmasına varabilecek kadar tehlikeli sonuçlar yaratmasını önlemek için, öncelikle bozulmaya neden olan etkenlerin bilinmesi gerekmektedir.

Yeryüzünde çeşitli jeolojik devirlerde oluşmuş değişik nitelikteki taşlar pek çok faktörün etkisiyle ayrışır su, rüzgar, buzul ve canlıların etkisiyle yüksek yerlerden aşağılara taşınarak belirli bir çökme ortamında toplanıp üst üste birikirler. İşte bu şekilde oluşan taşlardan biri de Kalker (Kireçtaşı)dir. Küfeki taşı ise Osmanlı dönemi yapılarında kullanılan ve Bakırköy taşı da denilen bir tür kalker çeşitidir (Taluy, 1981:15)

Kılıç Ali Paşa Medresesi'nde kullanılan taş türü de küfekidir. Bu nedenle burada küfeki taşının bozulma nedenleri ve bozulma şekilleri ele alınıp incelenecektir.

Taşın bozulma nedenleri:Taşların bozulmalarına iki etken sebep olmaktadır. Bunlardan biri taşın kendi bünyesine bağlı bozulmalar, diğeri ise dış etkenlerin neden olduğu bozulmalardır.

1- Bünyesel tahrip nedenleri: Taşın jeolojik yapısına bağlı olarak gelişen tahrip nedenleridir. Jeolojik yapısında rol oynayan faktörler ise şunlardır:

Minerolojik özellikleri:

Kalkerler, kalsit ve aragonit minerallerinden oluşmuşlardır ve içlerinde SiO_2 bulunduran magnetik taşlara nazaran daha az dayanıklı taşlardır. Minerallerin içine giren sularla genişleyen taş daha sonra kuruyarak taşın yıpranmasına neden olur (Aydın,1987:13)

Dokusal özellikler:

Taşın sağlamlığı kristal yapılarına ve aralarındaki bağlayıcı maddelere bağlıdır.Kristal büyüklüğü arttıkça kenetlenme kuvveti azalır ve böyle bir taş kolay ayrışabilir.En iyi bağlayıcı madde SiO_2 'li olanlardır. Killi bağlayıcılar ne kadar sağlam olursa olsun taş çabuk çözülür. Çünkü kil suda eriyen bir maddedir (Taluy, 1981:19).

Taşın kimyasal bileşimi de önemlidir. Taşın bünyesinde bulunan $CaCl_2$, $NaCl$, KCl gibi çeşitli kimyasal maddelerin suyla reaksiyonları farklıdır. Bunlar ya zamanla eriyip ortandan ayrılabilir ve boşluklar meydana getirirler ya da $CaSO_4$ gibi hacimleri genişleyerek taşı patlatarak bakteri üremesini kolaylaştırırlar (Erdoğan, 1982:23).

Fiziksel özellikler:

Taşın yoğunluğu, porozitesi(boşluk) ve geçirimsizliği gibi fiziksel özellikleri dış etkenler karşısında taşın davranışını belirlemektedir. Saf kalkerin yoğunluğu 2.7 g/cm^3 olup yapı taşı olarak kullanıma elverişlidir. Ancak yoğunluğu 2.8 g/cm^3 ten daha büyük yoğunluktaki taşlar çabuk yoruldukları için taşıyıcı eleman olarak kullanılmazlar (Taluy, 1981:22)

Porozite taşların bozulmalarında rol oynayan önemli özelliklerden biridir. Taşın bünyesindeki boşluklar ve çatlaklar, oluşumu sırasında çeşitli gazların çıkışıyla meydana gelebileceği gibi oluşum sonrasındaki çeşitli faaliyetler nedeniyle meydana gelebilir. Fazla boşluklu taşlar yapı taşı olarak kullanılmazlar (Erguvanlı, 1962:28).

Bir taşın yapısı bozulmadan, belli bir zaman içinde bir sıvıyı geçirmesi özelliğine o taşın geçirimsizliği denir. Porozitesi fazla olan taşlar, fazla geçirimsiz olurlar.

2- Dış etkenlerle oluşan tahrip nedenleri:

Mekanik etkenler:

Taşlar bazen aynı ocaktan çıkarılmalarına rağmen farklı karakterler ve kaliteler gösterirler. Bu ayrılıkların temelinde petrografik nedenler olabilir. Petrografik malzemeler ikiye ayrılırlar (Aydın, 1987:14).

•Kalsiyum karbonatlar

•Silikatlar

Kalsiyum karbonatlar asitlere karşı daha az güçlüdürler ve daha çok etkilenirler. Silikatlar ise asitlerden daha az etkilenirler.

Tabakalar arasında sıkışmış olarak bulunan yapı taşı, yerinden alındıktan sonra hemen kullanılmamalıdır. Çünkü taş ortam değiştirmiş, üzerindeki katmanların basıncı kalkmıştır. Bir süre izlendiğinde taşın, basıncın aksi yönünde bir sehüm kazandığı, bu hareketin düşünülmediği ortamlarda ise taşın işlendikten sonra yerinde çalıştığı ve deformasyona uğradığı görülmüştür. Taşın yerinde kullanımı ocaktaki katmanlara uygun olarak sağlanmalıdır. Yük kuvveti tabaka katmanlarına dik yönde olmalıdır (Erdoğan, 1982:24)

Kimyasal bozulma ile yapı taşlarının bileşimleri değişikliğe uğrar. Mekanik etkiler, kimyasal etkilerin daha kuvvetli olmasına ve taşın direncinin azalmasına neden olur. Kimyasal etkilerin ana nedenleri su ve hava kirliliğidir. Taşın bünyesine giren asidik sular taşı ayrıştırarak çözer ve hacim artışına uğrayan taşa mekanik etkilerin oluşumuna yol açar. Taş yüzeyindeki çatlaklar arasına sızan sularda bulunan ve belli bir sıcaklıkta kristalize olan tuzlar taşa basınç yaparak, kırılma ve çatlaklara neden olurlar (Gürdal, 1982:28).

Fiziksel olaylar:

Isı genleşmeleri ve don: Bir ısı değişmesi daima bir hacim değişmesi olayını getirir. Devamlı tekrarı ise malzemenin yorulmasına neden olur. Bazı minerallerin ısı genleşmelerine yatkınlıkları çoktur. Her türdeki taşın üzerinde bulunan donun etkisi ve sonuçları bilinmektedir. Suyun buz haline gelmesiyle haciminde %9'luk bir artış olur. Çatlaklar arasına sızan su taşı kuvvetli bir basınçla çatlatır ve büyüyen çatlak ikinci bir don oluşumunda daha da büyüyerek taşın mukavemetini düşürür. Bu olay birkaç kez tekrarlandığında taş, yapraklanma (yüzeyden tabaka tabaka kalkma), Parçalanma hatta toz haline gelme tehlikesiyle karşı karşıya gelir. Don olayının oluşması için ortamda suyun bulunması şart değildir. Taşın kristal yapısı da soğuk karşısında deformasyona uğrar (Taluy, 1981:32).

Güneş etkisi: Geceyle gündüz arasındaki ısı farkları ve güneşin etkisiyle taşlar zamanla renk değiştirirler. Bu renk değişimi kütlelerin içinde ince tanecikler halinde dağılmış olan piritin ayrışmasından dolayıdır. Bazen organik maddeler ihtiva eden koyu esmer renkli taşlar, havanın etkisiyle oksidasyona uğrayarak renklerini kaybedip ağarır. Bazen de mermerde olduğu gibi yine oksidasyon sonucu damarlar şeklinde koyu lekeler oluşur (Erdem, 1973:58).

Yangın etkisi: Yangın sırasında yükselen ısı sonucunda taşların taşların yüzeyinde hacim genişlemesi oluşur. Isı taşın iç yüzeyine aynı hızla nüfus etmediği için, içi soğuk kalır ve malzemenin direncini aşan iç gerilmeler olur. Sonuçta plak ve parça halindeki kopmalar birbirini takip ederler.

Hava kirliliği: Atmosfer içinde taşı bozabilecek bir çok madde bulunmaktadır. Bu maddeler yaymur suyu ile taşta uğrayarak taşta bozulmalara neden olur. Hava kirliliğinin en önemli nedenleri ısıtma, trafik ve endüstridir. Nemin yüksek oluşuyla bu etkenler daha etkili olurlar. Ayrıca rüzgar beraberinde getirdiği bitki tohumlarını taşların çatlaklarına yerleştirerek ileride meydana gelebilecek ileride meydana gelebilecek bitkisel tahriplere neden olur (Taluy, 1981:28).

Nem: Nem tüm malzeme ve yapılar için büyük sorunlar doğuran en önemli faktörlerden biridir. Bozulmaya neden olan nem kaynakları farklıdır.

- a) Ocak nemi: Taş ocağında taşın katları arasındaki nemdir. Taş bloklarında dommalar oluşturduğu için, taşı yapıda kullanmadan önce mutlaka kurutulmalıdır.
- b) Yağmur ve sis nemi: Eriyebilen taşlarda kimyasal korozyona sebep olan bu nem taş zerinde kir tabakası oluşturur. Yağmur suyu ve CO₂'in etkisiyle kalkerler çözünebilirler. Mermerlerin cilası bozulur ve Mg'li kalkerler özel bir biçimde etkilenecek "kurt yeniği" görünüşünü alırlar (Kieslinger, 1968:13).
- c) Kondansasyon nemi: Malzemenin içinde veya yüzeyinde meydana gelen suya yoğunlaşma

suyu denir. Su buharının fazlasının yoğunlaşarak sıvı hale geçmesine yoğunlaşma, sıvı olarak ortaya çıkmasına da kondansasyon denir. Küflenme ve pamuklanmanın nedeni malzeme üzerinde meydana gelen yoğunlaşma suyudur.

- d) Toprakta yükselen kapiler nem: Eriyebilen tuzlarla zenginleştirilmiş olan zeminden gelen nem gözenekli ve yalıtımsız duvarlarda kılcal yoldan kapilarite ile bazende yayılma yolu ile belli yüzeylere kadar yükselir, sonra nem buharlaşma yoluyla yüzeyden ayrılır ve tuzlar kristalleşir (Kieslinger, 1968:14).

Canlılara bağlı tahrip nedenleri:

Yapılara zarar veren en büyük etkenlerden biride şüphesiz insanoğludur. Çünkü bilinçsizce yapılan uygulamalar kötü sonuçlar doğurabilir. Restorasyon sırasında yanlış seçilen bir taş veya sözde koruma amacıyla kullanılan bir malzeme yapıyı oluşturan malzemenin tahribatına neden olmaktadır. Nitekim kimyasal açıdan uyuşmayan malzeme kullanımları da kötü sonuçlar doğurmaktadır. Bu faktörleri şöyle sıralayabiliriz.

- a) Kullanılan taş ile harcın uyumsuzluğu taşta aşınma ve dökülmelere neden olur.
 b) Kireçtaşı ve kumtaşının birlikte kullanımını hacim genişlemesi ve kumtaşının parçalar halinde kopmasına yol açar.
 c) Kireç taşıyla dolomitik kireç taşının birlikte kullanımında hacim değişikliği sonucunda kireçtaşında oyulmalara sebep olur.
 d) Demir ve galvanize çinko çiniler ve bağlantı parçaları taşta zarar vererek taşta çatlama kopma ve pas lekeleri oluştururlar (Taluy, 1981:46).

Bitkisel organizmalar ve hayvanların sebep oldukları tahripler:

Bazı mikroorganizmalar havanın bağıl neminin %65'in üzerinde olduğu ortamlarda hızla gelişirler. Işık olduğu zaman çok çabuk yayılır ve çeşitli renklerde lekeler oluştururlar. rutubet kontrol altına alınırsa, devamlı bakımınla bunlar yok edilebilirler (Feilden, 1982:1329).

Yosun ve liken gibi ilkel organizmalar, özellikle korniş, harpuşa gibi yatay yüzeyler üzerinde büyürler. Rüzgarla savrulan tozların da bunların üzerinde birikmesiyle ince bir organik madde tabakası oluşturarak taşları kaplarlar (Aydın, 1987:24).

Rutubetli iç yüzeylerde üreyen likenlerin ürettikleri okzalik asit taşın bozulmasına neden olur. Likenler dumandaki gazlara karşı çok hassas oldukları için büyük şehirlerde fazla yaşayamazlar. Fakat mantar ve yosun gibi bitkilerin tohumları taşın nemini alarak kök salarlar ve kökler yavaş yavaş taşın bünyesine girer. Taşın ve derz harcının bileşimi kökler aracılığı ile değiştirilerek toprağa dönüşür (Gürdal, 1982:29).

Kentlerimizde büyük kitleler halinde yaşayan güvercinler, yapılara zarar veren hayvanlar arasında en önemli olanlarıdır. İçinde %2 oranında fosforik asit bulunan pislikleri, mimari detayları örtük metal örtülerin delinmesine neden olur. Delinen yüzeyden giren yağmur, yapı taşlarının bozulmasına neden olur (Aydın, 1987:24).

Taştaki bozulma şekilleri:

Kabuklanma

Kabuk oluşumu, hava şartlarına bağlı bozulmanın bir sonucudur. Asit karakterli yağmur sularının etkisi ile özellikle kalkerli yapı taşlarında, taşın dış tabakasının bir zar gibi yüzeyin bütün detaylarını izleyerek iç bölümden ayrıldığını, küçük ve büyük plaklar halinde kopmaya başladığını görürüz. Bazen de düz ve dar kenarlı, yüzeyi aynı derecede izlemeyen ayrılmalar olur. bunlara iç kabuk denir. Ayrıca taşın ilk yüzeyinde oluşan ve yüzeye kuvvetle yapışık dış kabuklar vardır (Gürdal, 1982:299).

Parça kayıpları

Bu tür bir bozulmanın oluşabilmesi için uzun süre gereklidir. Aşınma olaylarının uzun süreli olması, zamanında önlem alınmaması taş kaybını artıracak taş parçalarının yok olmasına sebep olacaktır. Kayıplar bazen yüzeyde çukurlar, çukurlar teşkil edecek şekilde oluşur ve kimyasal aşınmayı hızlandırıcı geniş alanlar yaratır (Taluy, 1981:58).

Oyulma

Karbonatlı taşlarda, kum taşları ve konglomeralarda, tabakalaşma düzlemine paralel bir dizilme gösteren boşluklar, çimentonun ayrışması, kum ve çakılların düşmesi veya küçük boyutlu porların donma-çözülme, yeniden kristalleşme, bakteri-mikroorganizmaların etkileri ile genişlemesi sonucu, bunun yanında rüzgar, dalga etkileri ile oyulurlar (Aydın, 1987:25).

Çiçeklenme

Bina dış yüzeyinde tozlanma biçiminde oluşurlar. taşın boşluklarına yerleşen tuzlar, boşluktaki suyun buharlaşması ile ortamdan çok yavaş bir biçimde uzaklaştıklarında yüzeye kadar taşınmadıklarından çiçeklenme oluşur. Buharlaşma hızlı olduğu zaman çiçeklenme görülmez (Aydın, 1987:25).

Tuğla'nın tahrip nedenleri: Tuğla'nın ana maddesi olan toprak büyük oranda kilden oluşmaktadır. Kil ise çeşitli metal oksitler yanında kalsit, jips gibi toprak ve alkalilerden oluşmuş bir alüminyum silikat sistemidir. Tuğlanın yüksek ısıda pişmiş olması kil ana maddesine dirençli bir iç yapı sağlamışsa da, su emme değerinin %18'in altında olması ile tuğla yüzeyinde ve iç yapısında karbonat ve sülfat esaslı tuzların oluşturduğu çiçeklenme veya kabuklanmaya rastlanır. Ayrıca tuğlalarda mekanik etkiler nedeniyle kırılmalarda görülür (Eriç, 1986:24).

5.2.2. Strüktürel Nedenler

Yapıda oluşan strüktürel sorunları oluşturan nedenler, dış etkenler ve bünyesel etkenler olmak üzere iki grupta toplanmaktadır.

Dış etkenler: Yapıda bozulmalara neden olan dış etkenleri, doğal afetler, iklimsel nedenler, insan faktörü ile hayvansal ve bitkisel zararlılar oluşturmaktadır. Bünyesel etkenler ise

malzemeye bağılı bozulmalar, detay yanlışlıkları ve strüktür tasarım yanlışlıklarından kaynaklanmaktadır (Öner,1992:15).

Kılıç Ali Paşa Medresesi herhangi bir doğal afetten-deprem, yangın, su baskını, toprak kayması- etkilenmeden günümüze ulaşmış bir yapıdır. Bu nedenle yapının strüktürel bir sorunu yoktur. Ancak 21 no'lu hücrenin kubbesinde bir çatlak oluşmuştur. Taşıyıcı sistemler kürsüsüyle yapılan görüşme sonucu bu çatlağın zemin oturmasından ya da kubbe üzerinde oluşan bitkisel tabirattan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Binanın yapılışı sırasında, farklı zeminlere oturtulması, farklı temel sistemlerinin kullanılması, yetersiz kesitlerin seçimi, temellerin farklı kotlara oturtulması, yük dağılımının iyi ayarlanmaması gibi strüktür tasarım yanlışlıklarının yapılması yapıda önemli çatlakların oluşmasına neden olabilir. Yapı üzerinde çıkan ağaçlar da çatlaklara neden olmaktadır. Derz ve aralıklara kök salan ot ve ağaçlar, taşın ve derz harcının bileşimini kökler aracılığıyla toprağa dönüştürerek çatlaklara neden olurlar (Gürdal, 1982:28).

5.3. HASARLI MALZEMELERE YAPILACAK MÜDAHALELER

Yağmur, güneş vb. gibi farklı hava koşullarına maruz kalan ve direnci zamanla yok olan taşlar korunmalıdır. taş korunması teşhisten tedaviye uzanan ve sürekli kontrol edilerek yapılması gereken basamaklar dizisinden oluşur. Taşı koruma basamakları:

- a) Teşhis
- b) Temizleme
- c) Sağlamlaştırma veya koruma
- d) Bakım şeklinde olmakla beraber gerektiğinde bu sıralar taşın durumuna göre değiştirilebilir (Güleç, 1989:88).

Teşhis taşın mevcut durumunun anlaşılmasıdır. Uygun temizleme yöntemi seçilmeden önce mümkün olduğu kadar çok ve çeşitli deneyler yapılmalıdır. Özellikle kimyasal yöntemlerin kullanılması gerektiğinde uygulama serisinin ölçülmesi oldukça önemlidir. Bazı durumlarda da iki veya daha fazla temizleme yöntemi birleştirilerek uygulama yapılabilir. Taş temizleme yöntemlerini şöyle sıralayabiliriz (Güleç, 1982:89).

Atomize su püskürtme yöntemi

Yüzeydeki çözünbilir veya az çözünbilir kabukları uzaklaştırmak için basit fakat en çok kullanılan yöntemdir. Su zerrelere yüzeye direkt olarak püskürtülmemeli ve çok yıpranmış taşlara uygulanmamalıdır. Çünkü suyun çözücü hareketi yüzeyden kopmalara ve patinanın değerinin kaybolmasına neden olabilir. Suyun basıncı 3 atmosferi geçmemelidir.

Absorblayıcı kil ve kağıt hamurları

Yapı taşındaki tuzların ve organik kirlerin temizlenmesinde kullanılır. Uygun çözücü ile hamur haline getirilen kiler temizlenecek yüzeye yerleştirildiğinde, yapılarından dolayı

etkili olarak istenmeyen kirlilikleri alırlar. Bu yöntemi tuz, yağ, mum benzeri sorunları olan yüzeylerin temizlenmesinde kullanmak oldukça faydalıdır. Deiyonize su ile hazırlanan kağıt hamuru da özellikle çözünebilir tuzlar gibi inorganik kirliliklerin temizlenmesinde kullanılır.

Absorblayıcı jeller

Jeller, dik yüzeylere uygulanmak için kalınlaştırıcı (thickener) eklenmiş çok zayıf bazik karışımlardır. Böylece çözelti halindeki aktif madde temizlenecek yüzeye devamlı temas halinde ama taşın iç kısımlarına nüfuz etmesi azaltılmış şekilde bulunur. PH'nın 7-8 (nötr veya çok az bazik) civarında tutulması, yıpratıcı etkiyi azaltılmak ve zararlı yan ürünlerin oluşmasını önlemek için gereklidir. Taşın üzerine yapıştırılan jelin etkinliğini arttırmak için uygulama esnasında, üzerinin ince plastik örtü veya aliminyum folyo ile kapatılarak çözücünün buharlaşmasına engel olunması gerekir. Jel taş üzerinden su ve gerekirse plastik fırça ile temizlendikten sonra taş deiyonize su ile yıkanarak bazik kimyasal maddeler uzaklaştırılmalıdır. Bu yöntemi kimyasal maddelerin tıkanarak uzaklaştırılmasının çok giç olduğunu gözenekli taşlarda uygulamak sakıncalıdır (Güleç, 1989:90).

Jellerle yapılan bu temizleme işlemine geçmeden önce tuzlama ya da halk diliyle pamukçuklanmaya sebep olan nemin tespit edilmesi gerekmektedir. Yoksa sadece görülen yüzeylerdeki tuzların giderilmesi bir çözüm getirmez. Çünkü kılcal olaylar sonucu tuzlanmayı meydana getiren olaylar tekrarlanır ve zamanla tuz sertleşerek kabuklaşmaya neden olur. Bu nedenle önce nem kaynağı tespit edilmelidir. Nem kaynağını tespit etmek amacıyla nemi ölçen alet duvar yüzeyine temas ettirilir. Elektrik akımı geçiren alet, tuzun iletkenliği dolayısıyla sapmalara neden olur. Böylece her ölçümde elde edilen değerler belirlenir. Daha önce nemin ölçüleceği yüzeyi belirleyen bir karolajlama yapılır. Tespitlerde elde edilen değerler bu karolajlara işlenerek hangi bölgede ne oranda nem olduğu tespit edilmiş olur (Feilden, 1982:128).

Kontrollü kumlama

Bu tip mekanik temizleme ancak küçük bir ağızdan mikro cam küreler, kum ve alümina gibi aşındırıcılar düşük basınçta (1.5-3 atm) püskürtülerek yapılırsa etkili ve güvenli olurlar. Ağızın çapı ve püskürtme basıncı ayarlanabilir olmasına rağmen mekanik temizleme yöntemi olduğu için kontrolün önemli kısmı uygulamayı yapan operatörün elindedir. Bu yöntem düzgün yüzeyli, gözeneksiz taşlarda uygulanmaz.

Çok özel durumlarda ultrasonik temizleyici, spatül, bistürü gibi kazıyıcı aletler de dikkatli biçimde kullanılabilir. Saydığımız yöntemler dışında da temizleme şekilleri vardır:

- Asit-baz kullanılarak yapılan temizleme,
- Tarak, tel, fırça, spiral veya zımpara gibi mekanik temizlemeler,
- Yüksek basınçlı su veya buharla temizleme,
- Yakarak (pürmüz lambası ile) temizleme.

Bu yöntemler önerilmekle birlikte bazı zor durumlarda; örneğin taş üzerinde çok kalın kalker tabakası oluşmuşsa, taş tabakasına yaklaşıncaya kadar, çok dikkatli olarak bu yöntemlerden uygun olanı kullanılabilir (Güleç, 1982:20).

Taşın temizlenmesinden sonra gerekirse sağlamlaştırma ve koruma işlemi yapılır. Sağlamlaştırma taşın kohezyonu, mekanik özelliklerini arttırmak ve yıpranmış tabakaların sağlam taşa yapışmasını sağlamak için, sağlamlaştırıcı maddenin taşın bozulmuş kısmına kadar nüfuz ederek polimerleşmesidir. Taşı sağlamlaştırıcı maddeler organik ve inorganik maddeler olmak üzere ikiye ayrılır.

Organik maddeler güneş ışığından etkilenip kolayca bozulmalarına rağmen daha elastik ve taşın mekanik özelliklerini daha fazla arttıracak güçtedirler. İnorganik maddeler ise organik maddelere göre daha uzun ömürlü olmakla beraber daha kırılğan ve daha az elastiktirler.

Sağlamlaştırma işlemi yapıldıktan sonra aşağıdaki önlemler alınarak koruma işlemi yapılmalıdır:

- Çevredeki taşa zarar veren kaynakların uzaklaştırılması veya en azından azaltılması,
- Gerekirse yüzeye uygun olan koruyucu maddenin uygulanması,
- Düzenli periyotlarla bakım yapılması gereklidir.

Kullanılan koruyucu ve sağlamlaştırıcı maddelerde:

- Geri dönebilirlik (reversibilite),
- Malzemenin doğal görüntüsünü bozmama (doku ve renk olarak),
- Uyguladığı yüzeyde sulara karşı geçirimsiz ama taşın nefes almasına engel olmama,
- Dış etkenlere karşı dayanıklı olma,
- Zamanla renk değişimeme,
- Kullanılan maddelerin fiziksel özellikleriyle taşın fiziksel özelliklerinin uyuşması gibi nitelikler mutlaka aranmalıdır (Güleç, 1982:91).

Sözü edilen bu tür temizleme yöntemleri arasında bir de taş ve tuğla yüzeylerindeki çeşitli lekelerin çıkartılması söz konusudur (Feilden,1982:339).

Demir ve pas lekelerinin çıkartılması:

Amonyum fosfat

Fosforik asit (PH=6 olmalı)

Amonyum biflorür

E.D.T.A. (etilendiamin tetraasetik)

Bazı bir solüsyon olan amonyum fosfat, fosforik asitle PH=6 olana kadar karıştırılır ve bu karışımla yüzey temizlenir. Amonyum biflorür silikatlı yapılarda kullanılmamalıdır. Kalsiyum karbonatlı yapılarda kullanılabilir. Sodyum tuzu kirlerle birlikte demir iyonlarını da alır.

Harç ve kireç lekelerinin çıkarılması

Tuğla ve taş yüzeyindeki harç ve kireç tabakaları, mümkün olduğu kadar kazınmalı ve yüzey seyreltilmiş hidroklorik asit eriyiği ile yıkanmalıdır. Asidin yüzeye zarar vermesini önlemek için, işlem çok özenle yapılmalıdır.

Yağ lekelerinin çıkarılması

Beyaz ispirotolu, karbon tetrakloridli ya da trikloretilenli sünger ya da macun kullanılmalıdır.

Boya lekelerinin çıkartılması

Piyasada bulunan boya çıkarıcılardan ince bir tabaka yada suya 1/5 oranında trisodyum fosfat katılarak elde edilen eriyik uygulanabilir. Boya yumuşaldıktan sonra kazıyarak çıkarılır ve yüzey yıkanır.

Duman ve is lekeleri

Alkali ve asit içermeyen bir detarjanla fırçalandıktan sonra, lekeler trikloretilen kökenli macun kullanılarak çıkartılır. Yangın tehlikesinden dolayı bu yöntemin kullanıldığı iç mekanlar çok iyi havalandırılmalıdır.

Su lekeleri

Yüksek basınçlı sprey ile su sıkılarak yüzey fırçalanır. Yeterli olmaz ise harç için önerilen yöntem uygulanır.

Taş yenileme ve eksik taşların tamamlanması

Taşların tamamlanması doğal taşlar veya suni (imitasyon) taşlar kullanılarak iki biçimde yapılabilir.

Doğal taş ile tamamlama da kopan küçük parçalar bulunabildikleri takdirde polivinil asetat ve akrilik reçinelerle yerlerine yapıştırılabilirler. Daha büyük taşların yapıştırılabilmesi için ise polyester ve epoksi reçineler içeren daha kuvvetli yapıştırıcı özelliği olan harçlar kullanılmalıdır. Çok daha büyük parçalarda ise bu harçlarla birlikte metal kenetler kullanılmalıdır (Aydın, 1987:62). Kopan taşlar bulunmadığında ise, o taş türünün bulunabilir benzerlerinden faydalanarak tamamlama yoluna gidilebilir. Seçilecek taşın özellikleri orijinaline uygun olmalıdır. Yukarıdaki yapıştırıcılar ve metal kenetlerle takviye edilerek taş orijinaline birleştirilir (Eriç, 1987:81).

Suni taş tamamlamalarla yapılan taş üretiminde çimento veya sentetik bağlayıcı betonlar kullanılmaktadır. Sentetik bağlayıcı betonlarda genellikle polyester ve epoksi reçineleri bağlayıcı olarak tercih edilmektedir. Yenileme ve tamamlama çalışmalarında büyük boyutlu parçaların üretilmesinde liflerle donatılı harç ve betonların da kullanılması mümkündür (Eriç, 1987:62). Suni taş kullanımı ucuzluğu, ekonomikliği ve taş şekil vermede kolaylık sağlaması açısından tercih edilmektedir.

Harçların Yenilenmesi ve Derzleme:

Kagir yapılarda genellikle kireç ve horasan kullanılmıştır. Bu iki malzemenin de dış etkenlere karşı direnci oldukça azdır. Özellikle kireç harçları suya karşı oldukça dayanıksızdır.

Derzlerin sağlamlaştırılmasında yapay reçineler de kullanılmaktadır. Ancak bu tür bağlayıcıların ayrışmaya karşı gösterdikleri direnç yüzünden zorunlu kalmadıkça kullanılmaları önerilmemektedir. Günümüzde bolca üretilen portland çimentosu da derzlerin sağlamlaştırılmasında kullanılabilir. Ancak portland çimentosu da aşağıdaki nedenlerden dolayı önerilmemektedir (Feilden, 1982:343).

- .Kullanımında geriye dönüş olmadığından,
- .Basınca ve çekmeye dayanıklı olup bağlayıcılık özelliğinin yüksek olmasından,
- .Malzeme üzerinde mekanik basınca mekanik basınca neden olduğundan,
- .Gözeneksiz yapısından dolayı buharlaşmayı ve suyun dışarıya çıkmasını engellediğinden,
- .Yüksek ısı geçirgenliğinden dolayı.

Bütün bu harç malzemelerinin içinde en iyisi yanmış ve söndürülmüş kireçtir. Yanmış ve söndürülmüş kirece %10 oranında beyaz çimento katılarak elde edilen karışımla hazırlanacak harç, derzleme ve harçların yenilenmesi için en uygun olanıdır (Aydın, 1987:60).

Duvardaki Nemin Kesilmesi:

Duvardaki nemin kesilmesi için uygulanacak tekniğin seçiminde, zemin suyunun yüksekliği ve miktarı, duvarın malzemesi, kalınlığı ve yapım yönteminin bilinmesi gereklidir. Uygulanacak yöntemleri şöyle sıralayabiliriz.

- Drenaj Yöntemi: Zeminden gelen nemin giderilmesi için en basit ve etkili yöntemdir. Yapının konumuna göre zemin kotundan aşağıya ve tüm çevresini saracak şekilde büzlerin yerleştirilmesiyle uygulanır. Zeminden gelen bu büzler yardımıyla drenaj çukurlarına aktarılır. Bu yöntemle duvarlarda yükselen nemde bir azalma sağlanmakta, bazen de tümüyle kesilmektedir (Massari, 1970:42).

- Duvar Yüzeyinde Buharlaşmanın Artırılması: Duvarda delikler açılarak bu delikler süzgeç kapak bulunan kil ya da sentetik malzemeli boruların yerleştirilmesi işlemidir. Belli bir düzenle yerleştirilen borular duvardaki nemin buharlaşmasını hızlandırarak, bünyedeki nemin azalmasını sağlarlar. Ayrıca bu yöntemle sadece kılcallıkla yükselen nem atılmamakta aynı zamanda çoktan yukarı bölgeye geçmiş bulunan ıslaklıkta akıtılabilmektedir (Lufsky, 1980:211).

- Duvara Kimyasal Maddelerin Uygulanması: Duvarda delikler açarak, bu deliklere silikon bazlı solüsyonların şırınga edilmesi yöntemidir. Bu yöntemle silikonlu maddeler gözenekleri doldurarak nemin yükselmesini önler. Delikler içeri doğru en az 20 'lik bir eğimle, duvarın bir ya da iki yanında açılmalıdır (Lufsky, 1980:212).

Massari metodu da duvara kimyasal maddelerin uygulanmasında kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemle duvarlara 50 mm'lik matkapla mekanik olarak 15 delik açılarak, 420 mm'lik bir tuval oluşturup içlerine su geçirmez reçineler yerleştirilir (Massari, 1970:43). Bu yöntem tüm binayı kaplayana kadar defalarca tekrarlanmalıdır.

- Duvarlara Nem Önleyicilerin Yerleştirilmesi: Bu yöntem, duvarın mekanik testerele kalınlığınca kısa bölümler halinde kesilerek, içine kurşun, bakır gibi metaller veya bitüm türü nemi önleyici yalıtım malzemelerinin yerleştirilmesiyle uygulanır. Yalıtım malzemesi yerleştirildikten sonra yarık, yapıda kalacak olan kısa çelik parçalarla oturmaya karşı takozlanmalı ve harç ile doldurulmalıdır (Lufsky, 1980:210).

- Elektro-Ozmoz Yöntemi: Bu yöntemin uygulanması da oldukça basittir. Zeminden 10-15 cm yukarıda duvara sondalar yerleştirilir. Bu sondaları, yatay derzlerden birine yerleştirilen bir toplama kablosu birleştirmektedir. Bu kablodan çıkan elektrotlar toprağa sokulur ve kısa devre yapılarak elektro-ozmotik su nakli saklanır. Elektro-Ozmoz yönteminin iyi sonuç verebilmesi için duvarda oluşan nemin kılcallıkla yükseliyor olması gerekmektedir. Çünkü elektriksel alan ancak bu şekilde oluşmaktadır (Lufsky, 1980:213).

Bitkisel Organizmalar, Mantar ve Hayvanlara Karşı Koruma: Bitkisel Organizmalar ve Mantarlara karşı en önemli koruma işlemleri; yapıya nemin girmesinin önüne geçilmesi, yapı içinde varolan nemin kurutulması, organizma ve mantarların yapıdan uzaklaştırılması, onarım ile zararın giderilmesidir. Bazı maddeler duvar yüzeyine püskürtülerek ya da fırça ile sürülerek duvarlar sterilize edilir. Bu sıvılar ile duvar doyurularak ya da yer yer delikler açılıp bu deliklere yerleştirilerek, organizmalar ve mantarlar öldürülebilir.

5.4. RESTORASYONDA KULLANILACAK MALZEMELER

Tuğla: Restorasyonda kullanılan bütün tuğlalar özgün ebatlarına uygun olarak yapılacak; duvar, baca, kemer onarımı için yerine göre kullanılmak üzere 25x25x5 cm ebatlarında tuğla hazırlanacaktır. Bacaların yüzeylerinde bulunan sıva çıkarılacak, eksik ve yıpranmış tuğlaların yerine yenileri konacaktır. Dershane ve hücrelerde döşeme kaplaması olarak kullanılan mozaikler çıkarılacak, yerine altıgen tuğla kaplanacaktır. Medresede özgün altıgen tuğla kalmadığı için tuğla ebatları belirlenirken dönemin diğer medreselerinde kullanılan tuğla boyutlarından yararlanılacaktır.

Taş: Duvardaki eksik veya yıpranmış taşların değiştirilmesinde, pencere ve kapıların söve onarımında, kapı eşiklerinin yenilenmesinde, alem yapımında, avludaki seki ve döşeme kaplamasının yenilenmesinde, yapıyı çevreleyen saçak silmesinin onarımında küfeki kullanılacaktır.

Metal: Gergi demirleri, sütun üst ve alt bilezikleri ve pencerelerde kullanılan lokmalı demir parmaklıklar temizlenecek ve paslanmayı önlemek amacıyla galvanize edilecektir.

Bazı hücrelerin pencerelerinde bulunmayan lokmalı demir parmaklıklar özgün ebatlarına göre yeniden yapılacaktır.

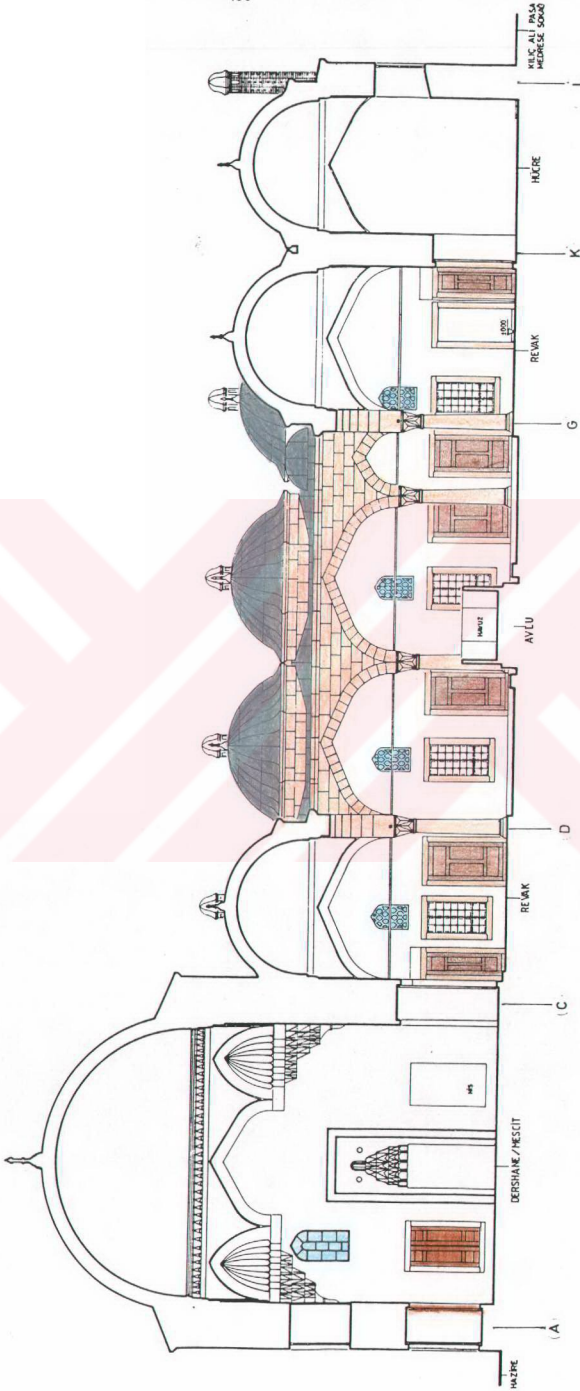
Ahşap: Dershane ve hücrelerde özgün pencere ve kapı doğramaları kalmamıştır. Dershanede kullanılan camlı ahşap kapı çıkarılacak, yerine künde kari tekniğinde bir kapı yapılacaktır. Hücrelerde bulunan camlı ahşap kapılar da tablahı olarak yenilecektir. Dershane pencerelerinde kullanılan demir doğramalar ahşap doğramalarla değiştirilecek, pencere kapakları takılacak, hücrelerdeki pencere doğramaları da yenilenecektir.

Alçı: Alçı, ocak ve revzen yapımında kullanılacaktır. Hücrelerde ocak yerleri kapatıldığı için sadece bir hücreye ocak yeri açılacaktır. Ocak tipleri dönem medreselerinde kullanılan ocaklara göre belirlenecektir. Ocak yeri mevcut bacalara göre tespit edilecek, alçıdan yapılan külah ve yaşmak getirilip yerine monte edilecektir.

Kurşun: Kılıç Ali Paşa Medresesi'nin dershane kubbelerinde kurşun örtü kaplaması yoktur. zaman içinde kurşun örtü kaplaması çıkarılmış, çatı şapla kaplanmıştır. Kubbelere kurşun kaplamak için önce çatıdaki şap sökülecek, tuğla ve derz onarımları tamamlandıktan sonra kurşun altı sıvası yenilenecektir. Kurşun altı sıvası olarak samanlı siva hazırlanacak, çatı örtüsünün tamamı bu harçla sıvanacaktır. Bu sıvanın üzerinede 4 mm'lik kurşun levhalarla kaplanacaktır. Kurşun, baca külahlarının kaplanmasında da kullanılacaktır.

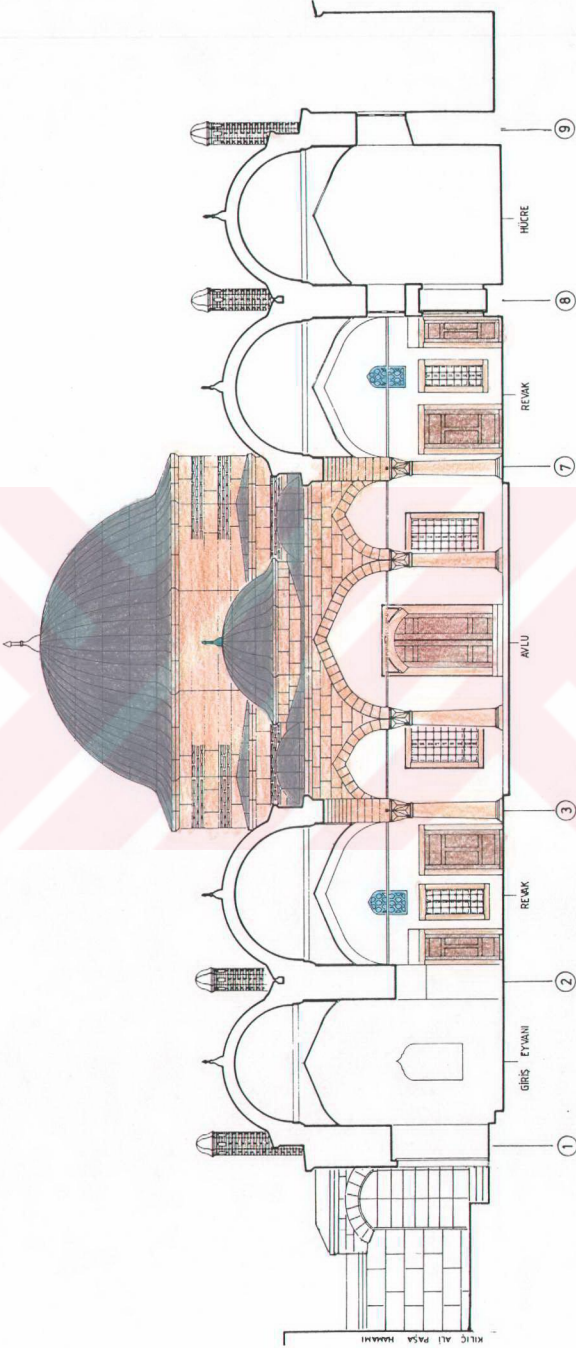
Aşğıdaki çizimlerde medresede yapılan müdahaleler ve kullanılan malzemeler gösterilmiştir (Çizim 5.8.,5.9, 5.10, 5.11, 5.12, 5.13,5.14).

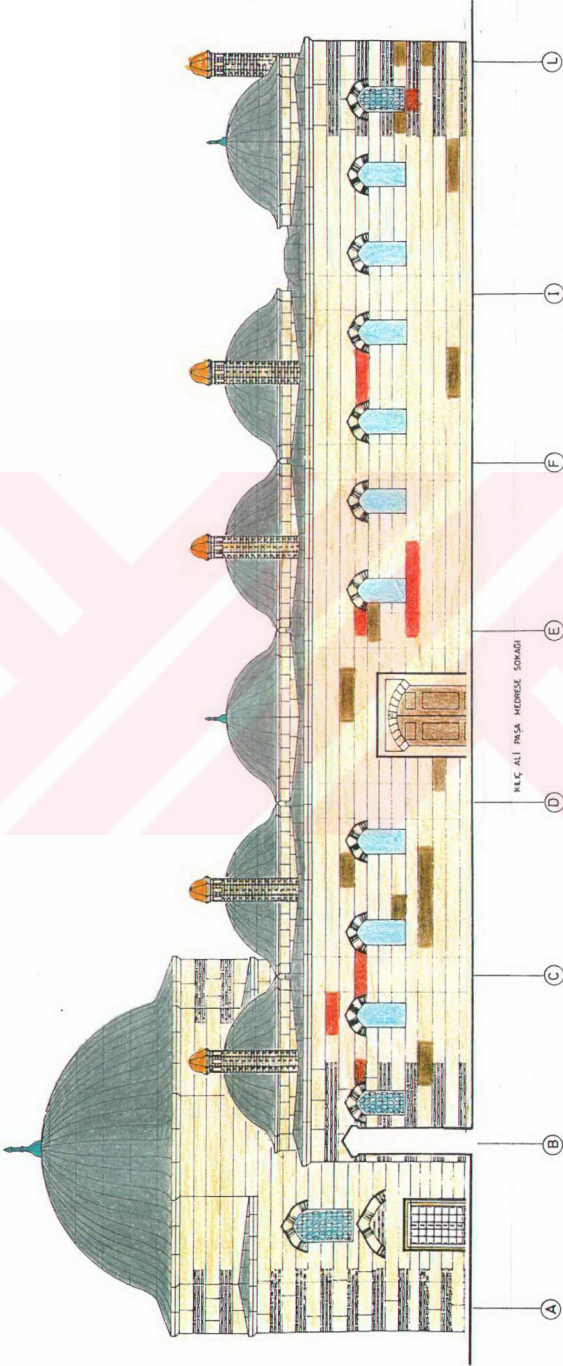
Çizim 5.9. A-A KESİTİ
Ö:1/50
0 100 200 cm

- KURSUN KAPLAMA
- ALÇI REVZEN YAPIMI
- CEPHE TEMİZLEME
- KAPİ YENİLEME
- PENCERE KAPAGI YAPIMI

Çizim 5.10.B-B KESİTİ

- KURSUN KAPLAMA
- KAPİ YENİLEME
- CEPHE TEMİZLEME
- ALEM YAPIMI
- ALÇI REVZEN YAPIMI

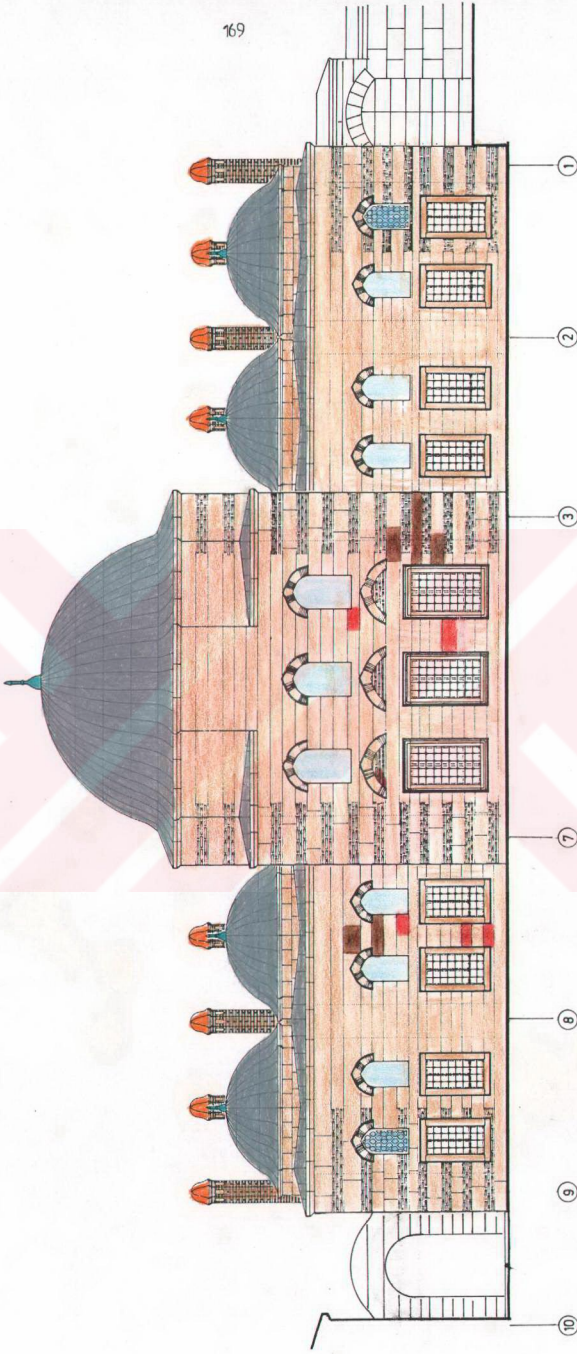
- KURŞUN KAPLAMA
- ÇEPE TEMİZLEME
- ALEM YAPIMI
- KÜLAH YAPIMI

- ALEM YAPIMI
- TAŞ YENİLEME
- TUĞLA YENİLEME

Çizim 5.11. KUZZEY (GİRİŞ) CEPHESİ

Ö : 1 / 50

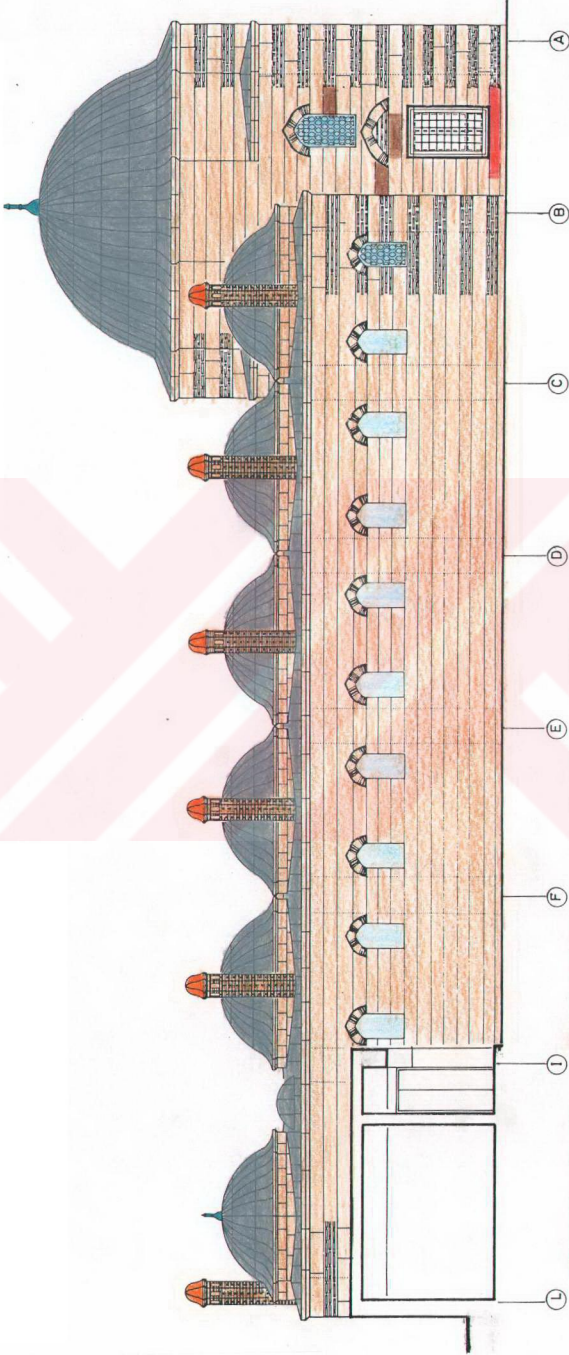

Cizim 5.12. DOĞU (HAZİRE) CEPHESİ Ö: 1/50

0 0.5 1 2 m

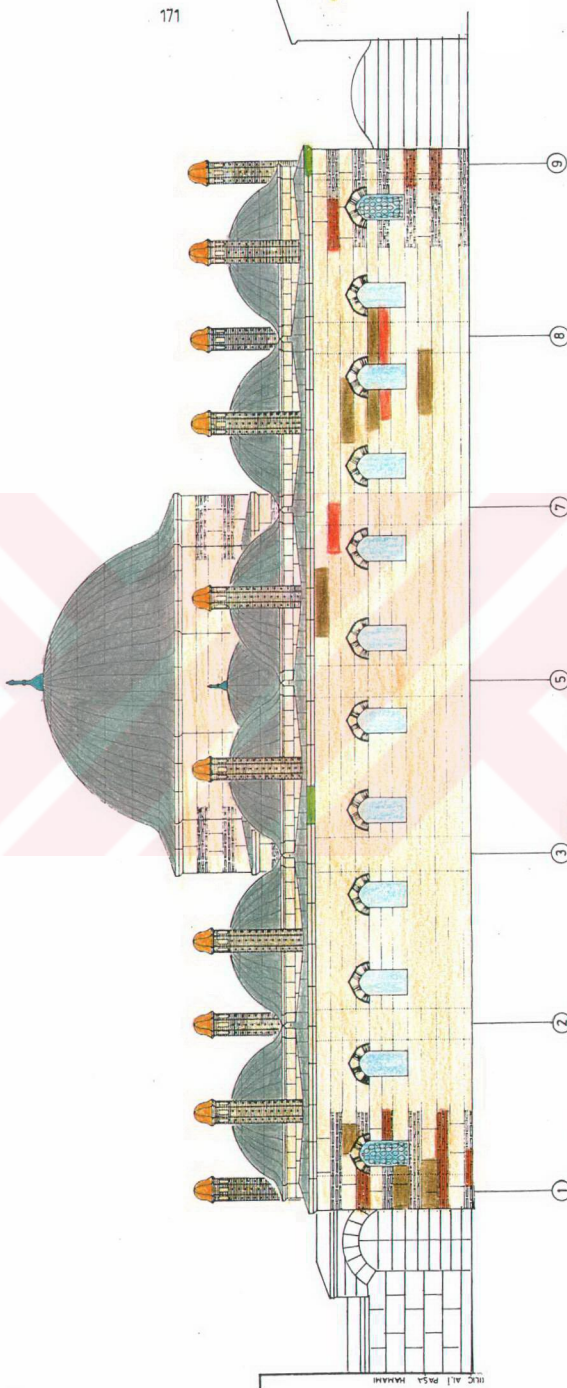
- ⑨ KURŞUN KAPLAMA
 ⑩ CEPHE TEMİZLEME
 ① ALÇI REVZEN YAPIMI
 ② KÜLAH YAPIMI
 ③ TUĞLA YENİLEME
 ④ ALEM YAPIMI
 ⑤ TAŞ YENİLEME

Cizim 5.13 GÜNEY CEPHESİ Ö:1/50

Bu cephe komşu binalar tarafından işgal edildiği için hasar ve müdahaleler restorasyon sırasında belirlenecektir.

- KIRSUN KAPLAMA
- CEPHE TEMİZLEME
- ALÇI REVZEN YAPIMI
- KÜLAH YAPIMI
- ALEM YAPIMI
- TAŞ YENİLEME
- TUĞLA YENİLEME

Çizim 5.14. BATI CEPHESİ

Ö : 1 / 50

0 1 2m

1

KURSUN KAPLAMA

2

CEPHE TEMİZLEME

3

TAŞ YENİLEME

4

ALÇI REVZEN YAPIMI

5

TUĞLA YENİLEME

6

SAKAK TAMAMLAMA

7

KÜLAH YAPIMI (Külahlar fugludan yapılacak ayrıca üzerleri kuruşunla kaplanacaktır).

8

ALEM YAPIMI

9

6. KORUMA ÖNERİLERİ

6.1. ÇEVRE DÜZENLEMESİ

Bir yapıda yapılacak restorasyon çevresiyle bir bütünlük oluşturduğu zaman anlam kazanmaktadır. Bu fikirden yola çıkılarak Kılıç Ali Paşa Medresesi'nin de çevresi düzenlenecektir. Kılıç Ali Paşa Medresesi'ne giriş Kılıç Ali Paşa Medrese Sokağı'ndan sağlanmakta ve bu sokağın sol tarafında bulunan bir kapıyla hazireye girilmektedir. Hazire içinde tek katlı bir yapı bulunmaktadır. Medresenin sol tarafında bulunan bu yapı medrese cephesinin 2.5 m'lik bölümünü kapatmış ve medreseye 1 m'lik bir mesafeyle yaklaşmıştır. Bu ara mesafe moloz ve toprak yığınyla doludur. Cephenin bir bütünlük kazanması ve moloz yığından zarar görmemesi için bu bina yıktırılmalı ve moloz yığınları temizlenmelidir. Medresenin güneyinde bulunan Kılıç Ali Paşa Mescidi Sokağı üzerindeki binalarla medrese arasında kalan alan, komşu binalar tarafından işgal edilmiştir. Medresenin güney duvarını kendi duvarları gibi kullanan komşu binalar burayı etemir bir çatıyla örterek depo olarak kullanılmaktadır (Çizim 5.4). Çevre düzenlemesi sırasında bu depoların ve Kılıç Ali Paşa Mescidi Sokağı üzerindeki yapıların da yıktırılması önerilmektedir.

Kılıç Ali Paşa Külliyesi'ni oluşturan diğer yapılarda da düzenlemeler yapılmalıdır. Kılıç Ali Paşa Camisi'nin batı avlu duvarı üzerine sonradan yapılmış olan ve wc olarak kullanılan yapı da yıktırılacaktır (Resim 6.1). Kılıç Ali Paşa Hamamı'nın Meclisi Mebusan

Resim 6.1. Cami avlu duvarı üzerinde yer alan ve wc olarak kullanılan yapı.

Caddesi ile batı cephesine bakan kısmının önündeki alan, otopark olarak kullanılmaktadır. Buraya park eden araçlar, cephenin bütünlüğünü bozmakta ve hamamın duvarlarına zarar vermektedirler. Bu nedenle bu alan, otopark olarak kullanılmalı ve hamamın güney duvarına sonradan yapılan ek binalar da kaldırılmalıdır(Resim 6.2).

Resim 6.2.Hamamın güney duvarına sonradan eklenen yapılar.

Kılıç Alı Külliyesi'nin Tophane binası ve çevresiyle de bir bütünlük oluşturması için Tophane binasının yanında bulunan ve park olarak kullanılan alan da düzenlenecektir. Bu parkın sergi amacıyla kullanılması ve külliye'den buraya bir alt geçitle ulaşılması önerilmektedir.

6.2. İŞLEVLENDİRME

Geçmişte belirli bir işlev için yapılan tarihsel anıtlar ve eski yapılar, günümüzde de aynı veya benzer bir işlevle kullanılabilirler. Özellikle işlevi halen devam etmekte olan dini yapılar, konutlar, ticaret yapıları, yönetim yapıları ve benzeri yapılar kullanım değerlerinden bir şey yitirmedikleri için, zaman içinde uğradıkları tahribatın azlığı oranında, aynı işlevle değerlendirilebilirler. Eğitim kurumu olarak kullanılan ancak günümüzde işlevi değişerek süren veya sona eren medreselerin ise restore edildikten sonra yeni bir işlevle topluma kazandırılması söz konusudur.

Medreselere verilecek yeni işlevin gerektirdiği yapısal değişiklikler, hiçbir zaman eski eserin özgün niteliklerini ve okunabilirliğini yok etmeyecek şekilde olmalıdır. Özgün

kısımlar ve restorasyonda kullanılan gereçlerle teknikler birbirlerinden mutlaka ayırddedilebilmelidir. Yeni işlev verilmesi sırasında dikkat edilecek diğer bir konuda, o yapının ve tarihsel çevrenin kullanıcılar üzerinde yapabileceği bazı olumsuz gelişmeleri engelleyici önlemler alınmasıdır. Kullanıcıların kültürel yapılarıyla fiziksel çevre arasında bir uyumsuzluğun varlığı sakıncalı olabileceği gibi fazla uyum da insan psikolojisi üzerinde olumsuz çevresel etkiler yaratabilir. Dinsel eğitim kurumlarının öğrencileri için yurt olarak kullanılan bir medresede, öğrencilerin o havanın etkisinde kalıp çağdaşıktan uzaklaştıkları gibi...

Tarihi bir yapının toplum yaşamıyla bütünleştirilmesinin gereği olan kullanım, onun her an gözönünde ve denetim altında bulunup, içindekiler tarafından tahribata neden olabilecek bozulmalara karşı önlem alınmasını sağladığından, birçok durumda olumlu ve geçerli bir yoldur. Ancak bilindiği gibi tarihsel yapılar belirli bir amaç için yapıldı dönemlerinin teknolojilerine göre donatılmışlardır. Başka bir deyişle çağımızın konfor olanaklarına sahip değildirler. İşlev aynı kalsa bile donanımın yenilenmesi gerekecek ve bu uygulama yapıda belli bir tahribata neden olup özgün nitelikleri az veya çok değiştirecektir.

Yeni işlev verildiğinde ise, donanım sorununa ek olarak mekan örgütlenme ile plan tasarımını zedeleyecek bazı ek ve değişiklikler söz konusu olabilir. Bu gibi durumlarda verilecek yeni işlev, yapının taşıyıcı sistem, malzeme ve planıyla uyumu çok iyi etüdü edilerek seçilmeli ve restorasyon en az tahribata neden olacak biçimde gerçekleştirilmelidir. Yeni işlev verilirken dikkat edilmesi gereken konuları şöyle özetleyebiliriz

- Yapıda herhangi bir bölümün yıkılmaması, gereç ve bezemenin zedelenmemesi.
- Bir bölümü restore ederken diğer öğelerin bozulmaması, özellikle taşıyıcılara zarar vermektan kaçınılması.
- Yeni işlev herhangi bir ekleme yapılmasını gerektiriyorsa bu eklentilerin mekan algısını etkilememesi, çağdaş ve sade görünüşlü olması, kesinlikle yapının üslubunu taklit etmemesi, bezemeli yüzeylerde kompozisyonu kesintiye uğratmaması.
- Yapılacak ek veya müdahalenin gereğinde bir tahribata neden olmadan kolaylıkla geri alınabilmesi.
- Yeni işlevin yapıya bir trafik, değişik iklim koşulları, aşınma ve yük getirmemesi.
- Yeni işlevin, yapının ziyaretçilere açık olmasını engellememesi.
- Her türlü tesisatın yapının bünyesine bağlanmaması, çağdaş gereçli, hareketli ve sökülebilir olması.
- İlan ve reklam panolarının kullanılmaması.
- Yanıcı, patlayıcı etylenler içeren işlevler verilmemesi.
- Bulunduğu çevrenin ihtiyaçlarına yönelik olması.

İstanbul'da bulunan ve günümüze ulaşan medreselerin çoğu ya sağlık ocağı ya da yurt olarak kullanılmaktadırlar. Ancak her iki işlevde medreseler için uygun değildir. Sağlık ocağı olarak kullanılan medreselerde bu işlevin gerektirdiği donanımdan dolayı mekan

etkileri bozulmaktadır. Geniş mekanlar elde etmek için hücre duvarları yıkılmakta ve içeri konan tıbbi araçlardan dolayı da hücrelerin algılanması zorlaşmaktadır. Dershaneler ise röntgen odası olarak kullanılmakta ve röntgen cihazlarından çıkan x ışınları duvarlara zarar vermektedir. Ayrıca dershaneye konan çeşitli bölmeler mekanın bütünlüğünü bozmaktadır. Medreseler yurt olarak kullanıldıklarında ise öğrenciler psikolojik olarak etkilenip o havanın etkisinde kalmakta ve çağdaşıktan uzaklaşmaktadırlar. Günümüzün ihtiyaçlarına paralel olarak hücrelere konan yatak ve eşyalar, dolaplar mekanı küçültmekte ve algılanmasını güçleştirmektedir. Her iki işlevde de medreseler halka kapalı olduğu için bir kültür örneği olarak topluma kazandırılmamaktadır.

İstanbul'da bulunan bazı medreseler ise kütüphane olarak kullanılmaktadırlar. Bu durumda sadece dersbane/mescit bölümü okuma salonu olarak işlev kazanmaktadır. Ancak dershanenin iç boyutları fazla büyük olmadığı için revaklarda okuma salonu olarak kullanılmakta ve kütüphaneler için gerekli olan sessiz ortam elde edilememektedir. Hücrelerin bir kısmı idare elemanları tarafından, geriye kalan büyük çoğunluğu ise depo olarak kullanılmaktadır.

Medreseler atölye ve depo olarak da kullanılmamalıdır. Bu işlevler yapıya yeni yükler getireceğinden strüktüründe önemli hasarlara yol açabilir. Yapı atölye olarak kullanıldığında yerleştirilen makinaların ağırlığı, döşeme kesitlerini zorlayıp deformasyonlara neden olur. İş makinalarının çıkardığı titreşimler ise yapının temellerini zayıflatır (Feilden,1982:107). Lokanta, kafeterya, dükkan vs. gibi işlevler de medreselere verilmemelidir. Çünkü medreseler bu fonksiyonlar için çağımızın konfor olanaklarına sahip değildirler. Donanımın yenilenmesi gerekecek ve bu uygulama yapıda belli bir tahribata neden olup, özgün niteliklerini az veya çok değiştirecektir. Mekanlar da küçük olduğu için duvarlar yıkılacak, buda statik dengeyi bozulmasına neden olacaktır.

Medreselere verilecek işlev yapıya aşırı yük getirerek statik dengeyi bozmamalı, plan şemasının değişmesine olanak vermemeli, insanların bütün gün burada çalışıp ortamın havasından psikolojik olarak etkilenmelerine neden olmamalı ve topluma açık olmalıdır. Medreselerin kültürel amaçla kullanılması yukarıda saydığımız niteliklere uymaktadır. Bu amaç doğrultusunda medreselerin ya çeşitli seminer ve toplantıların yapıldığı merkez olarak ya da çeşitli sanat dallarının sergilendiği müzeler olarak işlev kazanması önerilmektedir. Böylece bu yapılar dönemin işlevine göre donatılıp bir kültür örneği olarak topluma kazandırılacaktır.

Kılıç Ali Paşa Medresesi seneler boyunca Verem Savaş Dispanseri, Çocuk Esirgeme Kurumu ve Vakıflar Müdürlüğü'ne ait şantiye binası olarak kullanılmıştır. Bu yanlış işlevler yapıda bazı tahribata neden olmuş ve medrese bazı özgün niteliklerini kaybetmiştir. Bu işlevler için gerekli olan mekan büyüklüklerini elde etmek amacıyla hücre duvarları yıkılmış mekanların bütünlüğü bozulmuştur.

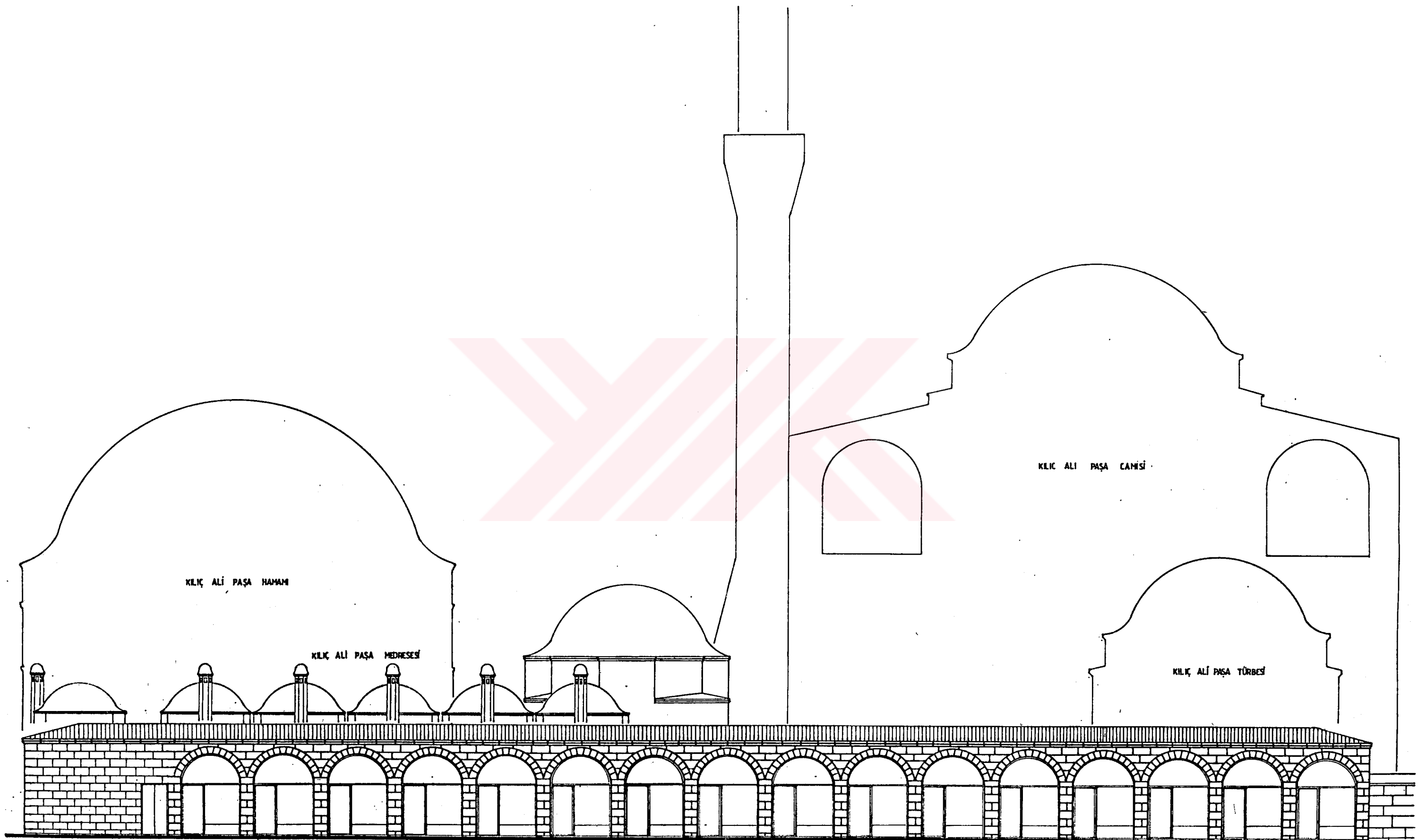
Kılıç Ali Paşa Medresesi'nin Ebru, Hat, Teshib, Minyatür, Halı, Çini gibi Geleneksel Türk El Sanatları'nın eğitimi, uygulaması ve pazarlamasının gerçekleştirildiği bir kültür merkezi olarak kullanılması önerilmektedir. Hücrelerin bir bölümü seminer odaları olarak kullanılacak ve bu seminer odalarında el sanatlarını tanıtan çeşitli seminerler verilecektir. Hücrelerin bir bölümünde ise kurslar düzenlenerek bu el sanatlarının uygulaması gerçekleştirilecek ve diğer hücrelerde bu el sanatları sergilenecektir. Ayrıca bu sergilenen el sanatlarının satışlarında gerçekleştirilecektir. Dershane ise sadece sergi amacıyla kullanılacaktır. Hücrelerin hepsinde ocak yerleri kapatıldığı için hücrelerin sadece birinde ocak yerinin açılması, niş ve duvar örgü tekniği gibi özgün nitelikleriyle, buraya gelen insanlara bir müze olarak sunulması önerilmektedir. Hücrelerden biri idare olarak kullanılacak birine de büfe işlevi verilecektir. Medresenin güneyinde bulunan ve medreseye önceden verilen işlevlerde kalorifer dairesi olarak kullanılan yer aynı amaçla kullanılacaktır (Çizim 6.1). Kılıç Ali Paşa Medresesi'nin güneyinde bulunan ve çevre düzenlemesi sırasında yıktırılan binaların yerlerine de restitüsyon projesine uygun olarak dükkan işlevinin verilmesi önerilmektedir (Çizim 6.2).

Medreselerde avlu veya revakların kapatılması sorunu bulunmaktadır. Medreselere verilen işlevlere paralel olarak mekanların küçük ve sayılarının az olması nedeniyle revaklar kapatılmakta, revaklar da yetersiz kalınca avlunun üzeri örtülmektedir. Revak kemerleri kapatıldığında cephe bütünlüğü bozulmakta, algılama zorlaşmaktadır. Ayrıca revak kemerlerinin arasına konan camlı demir doğramalar bir süre sonra kemer ve sütunların detaylarında bozulmalara neden olmaktadır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi revakların da yetersiz olması sonucu avlunun üzeri kapatılmakta ve bu durumda daha farklı problemler oluşmaktadır. Yeni malzemenin saçakla birleştiği yerde detay sorunu çıkmakta ve çatıdan avluya akan su problem yaratmaktadır. Çatıdan gelen suyu akıtmak için bazı düşey elemanların kullanılması gerektiğinden avluda hoş olmayan bir görüntü oluşacaktır.

Kılıç Ali Paşa Medresesi'nin 7.50x9.10 m boyutlarında olan avlusunun üzerinin kapatılmasıyla ilgili olarak sadece plan aşamasında kalan bir öneri geliştirilmiştir (Çizim 6.3). Bu plan oluşturulurken avluda bulunan kolon akslarından hareket edilmiş ve bu plana havuzun formunun yansıtılması düşünülmüştür (Çizim 6.4). Ancak yukarıda saydığımız sorunlardan dolayı avlunun üzerinin kapatılması önerilmemektedir.

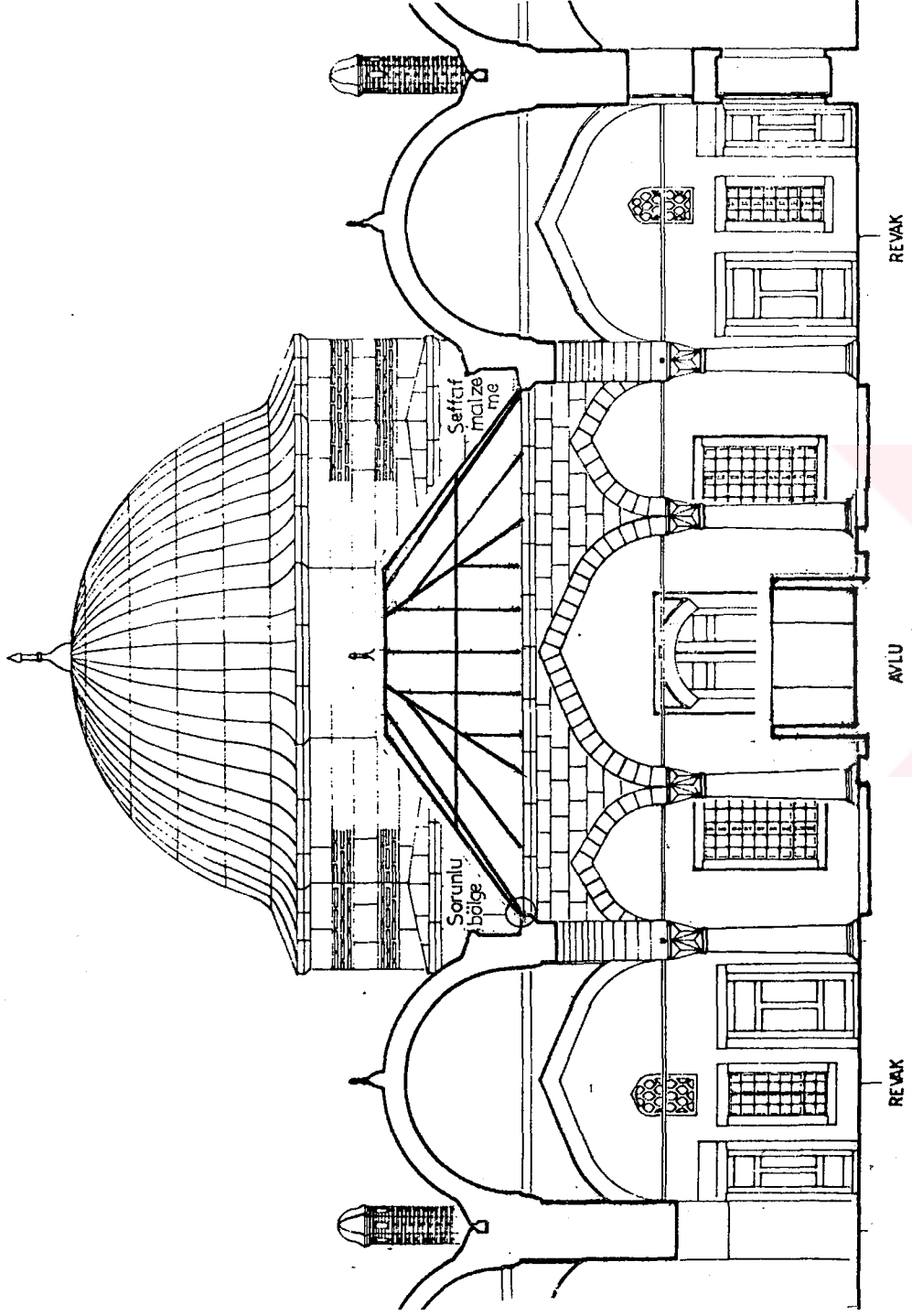
6.3. AYDINLATMA

İlk yapıldığı dönemde yağ kandilleriyle aydınlatılan Kılıç Ali Paşa Medresesi'nin yeni işlevine uygun olarak aydınlatılmasının sağlamak amacıyla, döşeme altına kanalla girilerek buradan gelen kablolarla duvarlarda alçak elektrik düğmeleri açılması ve hareketli spot lambaların kullanılması önerilmektedir.

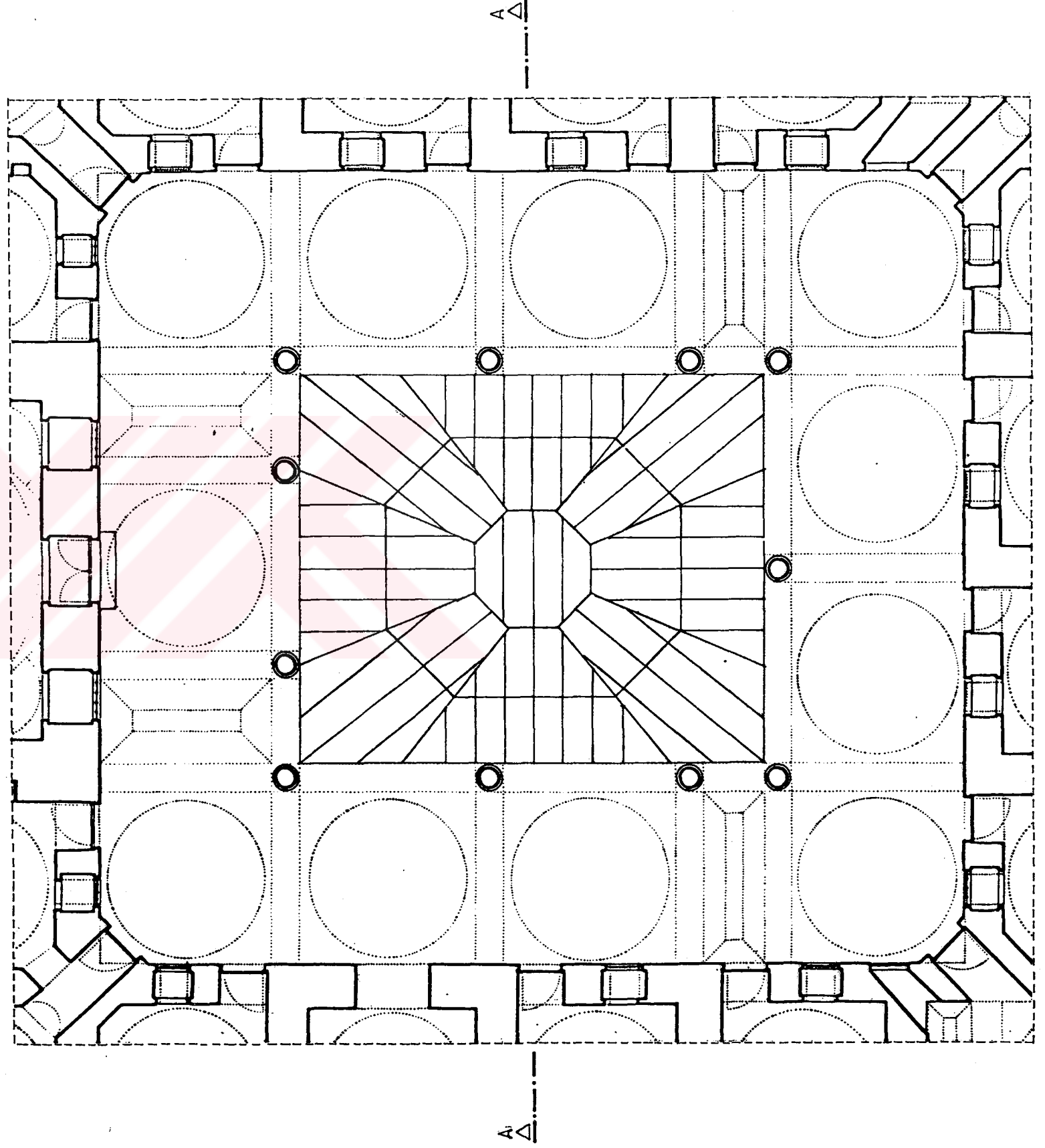
Çizim 6.2. KILIÇ ALI PAŞA MESCİDİ SOKAĞI
Restorasyon cephesi

Ö:1/100
0 1 2m

Cizim 6.4. A-A KESİTİ

Avlu üzerinin kapatılması sara etkisinin de oluşmasına neden olacaktır.

Cizim 6.3. PLAN

6.4. ISITMA

Medreseler yapıldıkları dönemlerde ocaklar tarafından ısıtılmaktaydı. Kılıç Ali Paşa Medresesi'nin yeni işlevine uygun olarak döşeme altından ısıtılması önerilmektedir. Döşemedeki dolgu maddesi atıldıktan sonra en alta grobeton, üstüne şap döşenmesi ve bu şapın üzerinede stropor serildikten sonra döşmeden ısıtma için özel plastik boruların döşenmesi önerilmektedir.

6.5. SIHHİ TESİSAT

Büfe işlevi verilen hücreye ve wc bölümüne temiz ve pis su tesisatı yapılacak ve buradaki sular rögarda toplanarak kanalizasyon sistemine verilecektir. Medrese avlusunda bulunan fıskiyeli havuza da bir su tesisatı yapılacaktır. Medrese avlusunda yenilenen döşemeye meyil verilerek suyun havuz etrafındaki olukta toplanıp rögara verilmesi sağlanacaktır.

6.6. YANGINA KARŞI KORUNUM

Yangın yapılarca en büyük zarar verebilecek doğal afetlerden biridir. Yangın sırasında tüm ince yapı elemanları yok olabileceği gibi, taşıyıcı sistem elemanlarında oldukça zarar görülür. Yangın sırasında aşırı sıcaklık sonucu malzemelerde çatlama, yerinden oynamalar ve pul pul dökülmeler görülebilir.

Çevredeki binalardan gelebilecek yada medrese içinde herhangi bir nedenden dolayı oluşabilecek yangın tehlikesine karşı konuyla ilgili olarak Prof.Dr. Güner Yavuz ile yapılan görüşmeler sonucu medresede çok amaçlı kuru kimyasal tozlu taşınır söndürücülerin bulundurulması, hidrantların sağlanması, telefon bağlantısının kurulması ve çevre yollarının itfaiyenin girebileceği şekilde düzenlenmesi önerilmektedir. Ayrıca hazireye ve wc'lere geçit vermek amacıyla yapılan çıkış, yangın çıkışı olarak da kullanılacaktır.

6.7. PERİYODİK BAKIM VE İŞLETME

Kılıç Ali Paşa Medresesi'nde yapılan restorasyondan sonra doğal etkenler nedeniyle oluşabilecek hasarlara karşı medresenin düzenli olarak bakımı gerçekleştirilmelidir.

- Öncelikle medresenin günlük temizliği yapılmalı ve güvenliği sağlanmalıdır.
- Düzenli aralıklarla deneyler yapılarak yapıdaki nem oranı tespit edilmeli ve bu nemin tehlikeli boyutlara ulaşp, zarar vermemesi için gerekli müdahale yapılmalıdır.
- Bahar gelince cephede oluşabilecek bitkiler kurutulmalı ve bunlar temizlenmelidir.
- Gözlem ve deneyler yapılarak cephedeki hasarlar belirlenmeli ve belli bir periyot tespit edilerek bu periyoda göre cephe temizliği yapılmalıdır.

Medresede yapılacak periyodik bakım için gerekli olan gelir ise medresede gerçekleştirilecek el sanatlarının satışlarından, el sanatlarını öğretmek amacıyla düzenlenecek olan kurslardan ve medresenin güney cephesinde bulunan dükkanların kira gelirinden sağlanacaktır. Cephede bulunan 16 dükkanın 10 tanesi Vakıflar Müdürlüğüne verilecek, 6 tanesinden sağlanacak olan aylık kira gelirleri ise Kılıç Ali Paşa Medresesi tarafından kullanılacaktır. Bu 6 dükkanın 5 tanesinden gelecek olan gelirin bir fonda toplanarak medresede yapılacak olan restorasyon çalışması için kullanılacaktır. Satışlardan, kurslardan ve bir dükkanın kirasından sağlanacak olan gelirin ise, medresede çalışacak olan görevlilere, medreseye alınacak olan el sanatlarıyla ilgili çeşitli malzemelere ve gerekli olan tesisat- ısıtma masrafları için kullanılması önerilmektedir.

SONUÇ

Medreseler, Osmanlı Mimarisinin önemli yapı türlerinden biridir. Osmanlıların uyguladıkları medrese plan tipleri XVI. yy'da Mimar Sinan'ın elinde gelişip olgunlaşmıştır. Özellikle Sinan'ın büyük külliye uygulamaları içinde birden fazla medresenin rol alışı, eğitim düzeninde böyle yapılara sürekli gereksinme duyulduğunu göstermektedir.

Mimar Sinan, medreselerinin çoğunu İstanbul'da tasarlayıp uygulamıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde yapılan katalog çalışmasıyla İstanbul'da yer alan bu medreselerin çoğunun yok olduğunu, kalanların bir bölümünün zaman içinde yanlış onarım ve değişikliklerle özgünlüklerini yitirdiğini, bir bölümünün yanlış kullanım ve bakımsızlık yüzünden görünümlerinin değiştiğini görmekteyiz.

Bu medreselerden biri de Kılıç Ali Paşa Medresesi'dir. XVI. yy'ın son çeyreğinde Mimar Sinan tarafından yaptırılan Kılıç Ali Paşa Külliyesi içinde yer alan bu medrese dönemin en güzel örneklerindedir. Yapı zaman içinde ihmal edilmiş, yanlış kullanım sonucu görmüş olduğu fiziksel eskimeyle günümüze ulaşmıştır.

Kılıç Ali Paşa Medresesi'nin yok olmasını önlemek ve gelecek kuşaklara sağlıklı bir şekilde aktarmayı sağlamak amacıyla yapılan bu çalışmada, yapıya çeşitli koruma önerileri getirilmiştir. Medresede yapılacak olan restorasyonda ise bilimsel metodlar kullanılarak özgün mimarinin korunması, yenilenmesi zorunlu kısımlarda yenilemenin uyumlu bir şekilde gerçekleştirilmesi ve yapıların yalnız başına değil çevresiyle birlikte düzenlenmesi gerektiği savunulmuştur.

KAYNAKLAR

- Ahunbay, Zeynep, 1989. "Mimar Sinan'ın Eğitim Yapıları", *Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri* :240-275.
- Akozan, Feridun, 1969. "Türk Külliyesi", *Vakıflar Dergisi*, S.8:303-308.
- Arkan, Özdemir, 1989. *Beyoğlu (Kısa Geçmişi, Argosu)*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Arseven, Celal Esad, 1989. *Eski İstanbul*, İstanbul Kütüphanesi Yayınları, İstanbul.
- Arslan, Necla, 1992. *Gravür ve Seyahatnamelerde İstanbul*, Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul.
- Aru, Kemal Ahmed, 1949. *Türk Hamamları Etüdü*, İ.T.Ü. Mim. Fak. Doçentlik Tezi, İstanbul.
- Aslanapa, Oktay, 1991. *Anadolu'da İlk Türk Mimarisi*, A.K.M. Yayınları, Ankara.
- Aydın, Serdar, 1987. "Taş ve Mimari Anıtların Bozulma Nedenleri ve Onarım Teknikleri", Y.Ü.F.B.E. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Ayvansarayi, Hafız Hüseyin, 1864. *Hadikat ül-Cevami*, İstanbul.
- Ayverdi, Ekrem Hakkı, 1953. *Fatih Devri Mimarisi*, İstanbul Fethi Devri Neşriyatı, İstanbul.
- Baltacı, Cahid, 1976. *15-16. Asır Osmanlı Medreseleri*, İstanbul.
- "Boğaziçi", *İslam Ansiklopedisi*, C.2:672.
- Cezar, Mustafa, 1991. *XIX.yy Beyoğlusu*, Aksanat Yayınları, İstanbul.
- Demiriz, Yıldız, 1989. "Sinan'ın Mimarisinde Bezeme", *Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri* :466-474.
- Dökmeci, Vedia ve Çıracı, Hale, 1990. *Tarihsel Gelişim Sürecinde Beyoğlu*, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayını, İstanbul.
- Eldem, Sedat Hakkı, 1979. *Boğaziçi Anıları*, İstanbul.
- Egli, Ernst, 1954. *Sinan der Baumeister Osmanischer Glanzzeit*, Zürich.
- Erdem, N.P, 1973. *Mühendislik Jeolojisi*, İ.D.M.M.A. Yayınları, İstanbul.
- Erdoğan, Mustafa, 1982. "Yapılarda Kullanılan Taşlarda Gözlenen Bozulmalar ve İyileştirme Yöntemleri", *Mühendislik Jeolojisi Bülteni*, S.4:22-27.
- Erguvanlı, Kemal, 1962. *Türkiye Mermerleri ve İnşaat Taşları*, İstanbul.
- Eriç, Murat, 1986. "Eski Eserlerimizde Malzeme Sorunları", *Taç Dergisi*, S.4, C.1:23-28.
- Eriç, M. ve Ersoy, H.Y., 1987. "Taş Yapıların Yenileme Çalışmalarında Beton Malzemenin Özellikleri Açısından Kullanılabilirliğinin Araştırılması", *Taç Dergisi*, S.5,C.2:61-67.
- Evliya Çelebi, 1938. *Seyahatname*, C.1:441.
- Eyice, Semavi, 1963. "İstanbul Minareleri", *Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri*, C.1:31-132.
- Eyice, Semavi, 1969. *Galata ve Kulesi*, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayını, İstanbul.
- Eyice, Semavi, 1994. "Kılıç Ali Paşa Külliyesi", *İstanbul Ansiklopedisi*, C.4:557-559.
- Feilden, Bernard M., 1982. *Conservation of Historic Buildings*, London.
- Gabriel, Albert, 1926. "Les Mosques de Constantinople", *Revue Syria*, S.7:359-419.
- Gurlitt, Cornelius, 1912. *Die Baukunst Konstantinopels*, Berlin.

- Güleç, Ahmed, 1989. "Yapı Taşlarında Koruma Yöntemleri", *Müze*, S.3:88-91.
- Gürdal, Erol, 1982. "Anıtlarda ve Yapılarda Kullanılmış Doğal Taşların Bozulmaları ve Korunmaları", *Rölöve-Restorasyon Dergisi*, S.4:27-30.
- İhsanoğlu, Ekmeleddin, 1992. *İstanbul (Geçmişe Bir Bakış)*, İstanbul.
- İnciciyan, E.Ç, 1976. *18.Asırda İstanbul*, İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul.
- "İstanbul", *İslam Ansiklopedisi*, C.5:1136-1157
- Kayra, Cahid, 1990/1. *İstanbul Mekanlar ve Zamanlar*, Aksanat Yayınları, İstanbul.
- Kayra, Cahid, 1990/2. *Ortaçağdan Günümüze İstanbul Haritaları*, Sınai Kalkınma Bankası Yayınları, İstanbul.
- Kieslinger, A., 1968. "Principal Factors in Weathering of Natural Building Stones", *Conferences on Weathering of Stones*, Paris.
- "Kılıç Ali Paşa", *İslam Ansiklopedisi*, C.6:679-681.
- Konyalı, İbrahim Hakkı, Tarih yok. *İstanbul Abideleri*, Yedigün Yayınları, İstanbul.
- Konyalı, İbrahim Hakkı, 1950. *Mimar Koca Sinan'ın Eserleri*, İstanbul.
- Kumbaracılar, İzzet, 1938. *İstanbul Sebilleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- Kuran, Abdullah, 1969. *Anadolu Medreseleri*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Kuran, Abdullah, 1986. *Mimar Sinan*, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Kuran, Abdullah, 1989. "Mimar Sinan'ın Külliyesi", *Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri*:167-200.
- Küttükoğlu, Mübahat S., 1977. *1869'da Faal İstanbul Medreseleri*, İstanbul.
- Kömtürçüyan, P.G., 1952. *XVII.yy'da İstanbul*, İ.Ü.Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Lufsky, Karl, 1980. *Yapılarda Su İzolasyonu-İzolasyon Tekniğinde Bitüm ve Plastikler*, İstanbul.
- Mamboury, Ernest, 1951. *İstanbul Touristique*, İstanbul.
- Massari, G., 1970. *Humidity in Monuments*, Rome.
- "Medrese", *Meydan Larousse*, C.7:515-519.
- Melling, M., 1969. *Voyage Pittoresque de Constantinople et Des Rives du Bosphore*, Yapı Kredi Bankası Yayınları, İstanbul.
- Meriç, Rıfıkı Melul, 1965. *Mimar Sinan: Hayatı, Eseri I: Mimar Sinan'ın Hayatına Eserlerine Dair Metinler*, Türk tarih Kurumu Ankara.
- "Mescid", *İslam Ansiklopedisi*, C.8:50-77.
- Müller-Wiener, Wolfgang, 1977. *Büldexikon zur Topographie İstanbuls*, Tübingen.
- Orhonlu, Cengiz, 1951. "Tophane, Cihangir, Salıpaazarı, Fındıklı, Kabataş, Ayazpaşa Semtlerinin Tarihi", İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Tarih Şubesi, Mezuniyet Tezi, İstanbul.
- Ögel, Semra, 1963. "Osmanlı Devrinde Türk Külliyesi", *Türk Kültürü*, S.11:37-41.
- Öner, Ergun, 1992. "Tarihi Yapılarda Strüktür Sağlama Yöntemleri", Y.Ü.F.B.E.Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Özsayiner, Zübeyde Cihan, 1989. "Tophane Kılıç Ali Paşa Camisi Yazıları", *İlgi*, S.58:15-19.
- Raif, Mehmed, 1935. *Mirât-ı İstanbul*, İstanbul.
- Refik, Ahmed, 1935. *XVI.yy'da İstanbul Hayatı (1553-1591)*, İstanbul.

- Sözen, Metin, ve Sönmez, Zeki, 1975. "Anadolu Türk Mimarisi" *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi*, C.4:802-832.
- Sözen, Metin, 1975. *Türk Mimarisinin Gelişimi ve Mimar Sinan*, İş Bankası Yayınları İstanbul.
- Şehsuvaroğlu, Haluk Yusuf, 1956. "Kılıç Ali Paşa Camisi", *Türkiye Turing Otomobil Kurumu Belleteni*, S.175:6.
- Taluy, A.Gülçin, 1981. "Kalkerler ve Küfeki Taşının Tahrip Nedenleri", İ.D.M.M.A. Mim. Fak. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- "Tophane", *Meydan Larousse*, C.12:215.
- Uzunçarşılı, İbrahim Hakkı, 1974. *Çandarlı Vezir Ailesi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Ünsal, Behçet, 1968. "İstanbul'un İmarı ve Eski Eser Kaybı", *Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri*, C.2:46.
- Ünsal, Behçet, 1982. "İstanbul Türbeleri Üzerine Stil Araştırması", *Vakıflar Dergisi*, C.16:82.
- Ünsal, Behçet, 1986. "Stil Yönünden Klasik Sonrası Türk Mimarlığında Sebil Anıtları", *Taç Dergisi*, S.3, C.1:16-25.
- Ünsal, Behçet, 1987. "Türk Mimarlığında Klasik Sebil Anıtları", *Taç Dergisi*, S.6, C.2:9-22.
- Vogt-Göknül, Ulya, 1987. *Mimar Sinan*, Sandoz Kültür Yayınları, İstanbul.
- Yavuz, Makbule, 1988. "Hadım İbrahim Paşa Külliyesi", Y.T.Ü. F.B.E. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

EK 1

MEDRESE TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ

Danışmend : Yüksek derecedeki medreselerde okuyan öğrencilere verilen isim.

Dar ül-Hadis: Hadis ilminin öğretildiği medrese.

Dar ül-Huffaz : Anadolu Selçuklu döneminde Dar ül-Kurra'lara verilen isim.

Dar ül-Kurra: Kur'an-ı Kerim'in öğretilip-ezberlettiği, imam ve cami hizmetlilerini yetiştiren medreseler.

Dar üt-Tıb:Tıp eğitiminin verildiği, öğretildiği ve tedavilerin yapıldığı medreseler.

Elilli Medrese : Kırk medreselerin bir üst derecesinde olan ve üniversite seviyesindeki medreseler. Bu medreselerde müderrislerin aldığı günlük ücret 50 akçe idi. Eğitim süresi başlangıçta 1 yıl iken daha sonra 5 ay olarak tespit edilmişti.

Hadis : Hz.Muhammed'in yaptığı işleri, söylediği sözleri araştıran, inceleyen ilim.

Halka : Camilerde hocaların bir sütun önünde öğrencilere ders verdikleri okul türü.

İcazetname : Medreselerden mezun olan öğrencilerin aldıkları diplomaya verilen ad.

Kırk Medrese : Otuzlu medresenin bir üst derecesinde olan ve lise seviyesindeki medreseler. Müderrislerin günlük ücreti 40 akçe idi. Eğitim süresi başlangıçta 3 ay, daha sonra 5 ay olarak belirlenmişti.

Matlab : Öğrencilerin staj döneminde sıralarının gelmelerini beklerken kayıt oldukları defter.

Mu'id : Müderris yardımcısı, bugünkü anlamıyla asistan.

Mülazemat Devresi : Staj dönemi.

Mulazim : Staj dönemindeki öğrenciye verilen ad, stajer.

Müderris : Medreselerde bulunan öğretmen.

Nizamiye : İlk kez medreselerin kurucusu olarak kabul edilen Nizam-ül Mülk tarafından kurulan ve öğrencileri yedirip, içirip barındıran medrese tipi.

Otuzlu Medrese : Yirmili medresenin bir üst derecesinde olan ve lise seviyesindeki medreseler. Müderrislerin günlük ücretleri 40 akçe idi. Eğitim süresi ise başlangıçta 3 ay, daha sonra 5 ay olarak belirlenmişti.

Sahn-ı Seman ve Altmışlı Medreseler : En yüksek derecedeki medreseler. Üniversite sonrası eğitimin yapıldığı ihtisas medreseleri olan bu medreselerde müderrislerin aldığı günlük ücret 60 akçe idi. Eğitim süresi ise 1 sene olarak belirlenmişti.

Suhte : Alt derecedeki medreselerde okuyan öğrencilere verilem isini.

Yirmili Medrese : En alt derecede olan ve lise seviyesine eşit medrese. Müderrislerin aldığı günlük ücret 20 akçe idi. Eğitim süresi başlangıçta 2 yıl iken, daha sonraları 1 yıl ve 3 ay olarak tespit edilmişti.

EK 2

(Abdülmenan oğlu kaptan Ali Paşanın) evasıtı Rebiul Ahir 989 tarihli Vakfiyyesinin ayat ve ahadis ve kısmen dua cümleleri hariç olarak tercemesidir*.

Şu mecellei şer'iyenin ve bu vesikai müteberei makbulenin(Vakıfname) yazılmasına sebep olan zat: Hayrat ve hasemat sahibi, sadakat ve mebnat rağbetkarı, yüksek sadaret sahibi, mefahir ve meali camii, sarsılmaz bir rukun, birru ihsanile afak ve etrafda şöbret kazanmış, yüce bir dağ gibi olan, denizde ve karada "ALLAH" uğruna cihad ve gaza eden, şeref ve kerem sahibi, nimet ve ihsan velisi, kılıç ve kalem erbabına mevki veren, lutuf ve in amile ahrarı kendisine kul gibi meclubeden, bünyanı Devleti tahkimeden, seadet ve iclal esaslarını kuran, denizde işleyen ve dağlari gibi duran sefaini harbiye ile İslam müessesesini koruyan, kesici ve keskn kılınciyle Eyyamın(Tarihin) sahibeleri üzerinden küfür ve ihbadın izlerini izale eden büyük saadet sahibi, altafi ilahiyyenin mazharı, ihsan ve lütufların kaynağı Kaptan Ali Paşa İbni Abdülmenan hazretleridir.

----- kendisine verilen kuvvetli izzet ve şevketinin senelerce asırlarca yaşamasını ve devam etmekte olan lütuf ve ihammın tükennememesi, sağanaklı yağmur gibi olan ihsanın kesilmemesini, devlet ve ikbal döşeğinin dürülüp toplanmamasını ve nimet süfrasının kaldırılmamasını ve bu parlakıkbalinin ahiret seadetine ulanmasını murad etti de Galata haricinde Tophane'de bir camii şerif yaptırdı.

Bu camiın sakti gayet yüksek ve güzel ve her türlü mebasin ve bedayii mimariyyeyi haiz, binası semaya serçeker, kubbeleri eflak ile yarış yapar, üzerinden kuş uçamaz. Minber ve Mihrabı gayet zarif, divarları ve kapuları nadide bir şekildedir.

Hulasa vastını lisau tüketmez, ifade ve beyan kendisini tamamen ihata edemez bir lafafet ve mezayayı havidir.

Yemin olsun ki: Bu camiın mehdi hususunda söz söyleyen, sözün en güzelini söylemiştir.

BEYT

İnnel mesacide fiddünya ve in kesüret
feleyse yünva lehü fi husnihisanin

Bu emsasız mescidde, Vakfın:ALLAH: rızasıçin yaptırıp esasını takvayı ilahi üzerine kurduğu camiden ibarettir.

Vakıf bu babdeki kitab ve sünnetin terğibatına imtisal ederek birçok mefahir ve measir erbabı olan vakıfların idadında bulunmak istemiştir, Vakıfı müşarün ileyh bu camii

-----
*Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden alınmıştır.

yabdıktan sonra erkek ve kadınlardan namaz kılmak isteyenlere ve mescidlere kapanıp da hali kıyamda ve hali ku'udda, rüku ve secde vaziyetinde zikrullah ile meşgul olacıklara vakfeyledi ve camii şerifin mesalihine büyük bir azm ve niyyetle birkaç çeşid vakıf yaptı; şunlar da o cümledendir:

- 1- Hududu bu camiin harimine ve 3 taraftan tariki amme muttasıl sekiz dükkanın tamamı.
- 2- Bir kısmı camiinin hariminin kible cihetinde, diğer bir kısmı da Camiin Cenub tarafında vaki ve hududu Camiin Harimine ve tariki amme muttasıl 18 dükkanın tamamı.
- 3- 44 dükkan ve 56 fevkani hücre ve 2 mahzen ve büyük 5 mahzen ve kalhane nam ile maruf menzilin tamamı olup kafesi henüz ismi geçen dükkanların yanında vaki, tariki ve merhum Topçubaşı nam ile maruf Bali Ağa vakfîle ve Galata Suru handeğile ve denizle mahdudlardır.
- 4- Mezkur camiin batı cihetinde yalnız 14 dükkan kalıncıye kadar o 44 dükkanlardan yıkılanların yerlerine ve yalnız 26'ya ininceye kadar mezkur fevkani hücrelerden yıkılanların yerlerine vakfın yaptırdığı geniş ve kubbeleri yüksek hamamın bütün tevabi, levahik, hudud ve merafik ile tamamı,
- 5- Bundan biraz evvel ismi geçen akarın kurbinde vaki Galata Surile ve denizle ve Ayasofya Evfakına aid arsai haliye ile mahdud selhane enamile maruf 2 dükkanın tamamı.
- 6- Mezkur Camii kurbinde Topçular namile maruf taifenin hücreleri karşısında 17 dükkan ve başhane denilen dükkanın ve 27 tahtani hücrelerin ve 19 fevkani hücrelerin ve berme namile maruf 50 küçük geminin konulmasına mahsus boş arsanın -liman namile maruf mevzile birlikte- temamları olup bunların kaffesi tulen 109, arzan 60 zirai mimari mukdarındadır ve hepisi denizle ve 3 taraftan tariki amm ile mahduttur.
- 7- İstanbul kurbinde Beşiktaş denilen karyede vakıf tarafından yapılan ve vakıfa nisbetle meşhur olan, hududu tariki amme ve Hasan Ağa milkine ve (burası boştur) mülkine muttasıl bulunan -bütün tevabi, levahik ve kaffei hukuk ve merafikile- hamamın tamamı.
- 8- Galata haricinde Tophane mahallelerinden Defterdar Ebülfazlı Mahallesinde vaki, Hududu Zaim Mustafa Bey bir Abdullah milkine ve tariki amme muttasıl ve ortalarında bir sofa ve herbirinin yanbaşında birer sofası bulunan iki fevkani odayı ve bunların altında iki yer odasını ve bunların arasında bir sofayı ve iki taratlarında birer sofayı ve bir su kuyusunu ve bir halayı ve mezkur odaların altında bir sirdabı (bodrum) ve bir ahuru ve bir gölgeliği müstemil ve mukateai seneviyyesi 8 dirhem olan bir vakıf arsa üzerindeki menzil binasının tamamı.
- 9- Galata haricinde Defterdar Ebülfazlı Camii kurbinde vaki sahibine nisbetle meşhur olduğu için tevsif ve tahdiddin müstağni fevkani ve bihtani 9 hücrenin tamamı.
- 10- İstanbul mahallelerinden bir mahallede (Üsküplü Çeşmesi Mahallesi olması muhtemeldir) Üsküplü Çeşmesi namile maruf çeşmenin karşısında vaki, Hududu Mustafa Kızı Hüma Hatun milkine ve Bali oğlu Hüdür milkine ve 2 taraftan tariki amme muttasıl dükkanın tamamı.

11- Kostanniyye Mahallelerinden Hoca Üveys Mahallesinde Vaki Hududu Mehmed Kethuda bir (burası açıktır) milkine ve iki taraftan tariki hassa ve diğer taraftan tariki amme mutasıl ve iki yer odasını ve 4 hücreyi ve 3 mahzani ve 2 matbahi ve 1 su kuyusunu ve 2 halayı ve 2 fevkani odayı ve kapunun üzerinde bir hücreyi ve bunların üzerinde Tahtapuş denilen bir seriri müstemil menzilin tamamı.

12- Konstanniyye Mahallelerinden Üsküplü Mahallesinde vaki hududu 3 taraftan tariki amme ve Zaim Ahmedşubası bin Abdullah milkina ve seferikar milkina dayanan ve bir ekmekeçi Fururunu ve 2 yer odasını ve fevkani bir odayı, bir sukuyusunu, bir halayı, bir havliyi müstemil menzilin tamamını.

13- Konstanniyye Mahallelerinden Maroloğlu Mahallesinde vaki, hududu merhume Fatma hatun vakfına ve Akşeytan lakabile meşhur olan Tehvdi Papa milkine ve tariki amme müntehi 3 havliyi müstemil menzilin tamamı olup 1.havli üzerinde büyük bir oda ve yanbaşında 2 hücre bulunan bir mahzeni ve üzerinde 2 hücre bulunan 1 dükkanı ve 1 matbahi, 2. havli kemer denilen eski bir binayı bunun üstünde 2 fevkani oda ve bunların yanlarında 2 hücre ve 1 mahzeni, 3.havli kendisile Sinan Paşa arasındaki müsterek bir divar ve bir su kuyusunu ve diğer birçok menafii havlidir.

14- Konstanniyye Mahallelerinden Hubyar Mahallesinde vaki hududu Cebecibaşı vakfına ve 2 taraftan Merhum Eflak Mustafa Paşa vakfına ve diğer taraftan tariki amme müntehi, büyük bir odayı ve bunun yanında bir matbahi, karşısında 3 hücreyi ve altında berber dükkanı bulunan diğer bir hücreyi ve altında, kazzaz (İpekçi) dükkanı ve yanında birbirine muttasıl 4 hücre bulunan diğer bir hücreyi ve 2 yan tarafında 2 oda bulunan büyük bir sofayı ve tahtapuş tabiredilen ve hizasında bir hücre bulunan diğer bir matbahi ve 3 mahzeni ve suyu akan bir su kuyusunu ve bir balayı müstemil menzilin tamamı.

15- Konstanniyye Mahallelerinden Hacı İsa Mahallesinde vaki, hududu Yahudi Yanbolu ve Sinus milklerine ve iki taraftan tariki amme (ve diğer taraftan) Şehzade Hatun vakfına muttasıl, 2 yer odayı ve 2 fevkani odayı ve 5 hücreyi ve Horesani Değirmeni tabir edilen bütün tevabi, levahik ve yollar ile bir değirmeni ve bir su kuyusunu ve bir halayı ve bir furunu müstemil menzilin tamamı.

16- Galata Suru dahilinde Ayayorgi Mahallesinde vaki, hududu defterdar İbrahim Çelebi Vakfına ve Kurşunlunahzen tabir edilen miri mahzene ve tariki amme Şahida Hatun Vakfına muttasıl ve senevci mukateası 99 dirhem bulunan ve büyük Ayasofya Evfakına aid bir vakıf arsa üzerine mebni ve altılı-üstlü 5 hücreyi ve 2 yer mahzenini ve 2 halayı müstemil menzil binasının tamamı.

17- Galata kazası tevabiinden Akıntıburnu köyünde vaki, hududu Oruç Bin (burası açıktır) milkine ve Tamay milkine biri denize muttasıl bulunan diğer 2 taraftan tariki amme müntehi ve herbirinin at ile dönen birer değirmeni bulunan 4 adet furunu ve üzerinde çardak bulunan bir dükkan ve bir bağçeyi ve bir su kuyusunu ve bir parça boş arsayı müstemil menzilin tamamı.

18- Galata kazası tevabiinden Beşiktaş Köyünde vaki, hududu tekerlek Mustafa Bin Ali Bağna ve iki taraftan tariki amme muttasıl, boyu 120, eni 50 zira miktarında ve vakıfı mumaileyhin camiiine akan bir pınarı müstemil bağın tamamı.

19- Sabık bağa muttasıl, hududu bu bağa ve çaya tariki amme bitişik bağın tamamı.

20- Bu iki bağ kurbinde vaki, mezkur tekerlek Mustafa Milkine ve K lah ı Cafer Bin Abdullah Milkile ve Nehirle ve Tariki amm ile mahdud ve bir su dolabını müstemil bostanın tamamı.

21- Merkur Köyden mezbur mevkide vaki, hududu Hacı Cafer Bin (açıktır) milkine ve mezkur tekerlek Mustafa milkine ve Mehmet Çelebi Bin Mahmud milkine ile nehre muttasıl ba cenin tamamı.

22- İstanbul kapularından Fener Kapusu kurbinde vaki vakıfı istifade edilmez harab bir halde satın alıp tamir ve ihya ettiği ve vasa nisbetle meşhur olduğu için tahdid ve tavsifden m stağmi hammamın tamamı.

23- Bu hammam kurbinde vaki, hududu Sinan Vakfına ve Kasteveled (açıktır) milkine ve Kaste oğlu Angili milkine ve tariki amme muttasıl hücrelerin tamamı.

24- Hepisi henüz ismi geçen hammam kurbinde vaki, hududu iki taraftan tariki amme ve hammama ve Sinan Bin (açıktır) hücrelerine m nteki 3 dükkanın ve bunların üzerindeki 4 hücrenin temamları.

25- Karasi tevabiinden (açıktır) kazasında vaki, herbirinin hududu her taraftan denize m nteki Merkeb, Sarıcosu, Burgaz, Ku cađaz,  i ek adalarından mürekkebe Yand Adaları namile birbirine yakın ihtiva ettikleri köylerin, bağların, bağcelerin, mecreaların, temamları ile 5 ada. Bu adaların kaffesi, hicri 988 Cemaziyel ahire tarihli Sultan Murad Han Bin Sultan Selim Han Bin Sultan Süleyman Han tarafından vakıfı muma ileyhe verilen men uri sultanı (temliknamede) hiçbir hata ve Ő bheye meydan kalmayacak derecede yazılı olup hiçbir m nazi ve m zahim bulunmaksızın vakıfın silki milkinde m ndericidir.

26- Sıkılebe livasında vaki Sisam Adası demekle meşhur, hududu her tartından denize müntehi olup muhteviyatı olan köyler, bahçeler, mezreaların kaffesi, sultani m Őarun ileyhin vakıfı mumaileyhe temlik etmesife hiç bir m nazi ve muhasım bulunmayarak vakıfın silkinde h k mnamesi sultanide (yani temliknamede) münderiç bulunan cezirenin tamamı.

ÖZGEÇMİŞ

Soyadı : DİNÇEL
Adı : İŞİL
Doğum Yeri : Mardin
Doğum Tarihi : 19.10.1969
Mezun Olduğu Okullar : Mardin Dumlupınar İlkokulu, 1975-1980
İstanbul Etiler Lisesi (Orta Kısım), 1980-1983
İstanbul Etiler Lisesi (Lise Kısım), 1983-1986
Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü, 1987-1992
Yüksek Lisans : Y.T.Ü. Mimarlık Bölümü Rölöve-Restorasyon Anabilim Dalı
1992-1995

